

dult hozzám — szintén szeretnél filozófiával foglalkozni? Ehhez még nagyon fiatal vagy... Ismered legalább a mitológiát? Nem? Hát akkor hogy akarsz művész lenni? Egyiptom, Görögország, a római birodalom, a renaissance-kor, — de még a mai kor plasztikai művészete nagyrészt ebből meríti tárgyát. Leonardo, Rafael, Michel Angelo, Botticelli, Mantegna, Tizian és a többiek nem lettek volna oly nagyok, ha Gyula pápa és a többi egyházfejedelmek nem állították volna őket isteneik szolgálatába!... Neked ezeket ismerned kell, mert enélkül nem lesz belőled művész, hanem csak ügyes mesterember maradsz!...

— Szivesen tanulok! — szoltam.

— Legközelebb hozok neked egy mitológiát, majd együtt olvasgatjuk... A görögök történetét már magad is megérted... Ha a filozófia is érdekel, Platoval fogjuk elkezdni... Ez a kedvencem. Tiszta, egyszerű, logikus, mint az antik szobrok...

Amig így beszélt, a fejét néztem.

— Szépen meg tudnám mintázni a fejét, nem ülne modelt? — kérdeztem tőle.

— Hosszu, birkafejem van — szolt nevetve. — Nem is tudom, érdemes-e megmintázni!

— Azt már én jobban tudom! — vágtam ki nagy büszkén. — Mindenekelőtt egy életnagyságu rajzot csinállok róla...

A konturokat rajzoltam csupán, mert afféle „segédrajz”-nak szántam a mintázáshoz. Két óra alatt készen is voltam.

— No nézd csak! — mondotta meglepetve. — Profilomat nem is láttam eddig s csaknem emberi ábrázatom van!...

Esténként a műhelyben dolgoztam a medaillonon, amelyet agyagból kis deszkára raktam föl. Szombaton este azután hazavittem szüleim lakására s betettem Lönhoff ur szobájába. Elhatároztam, hogy vasárnap délelőttöként fogok rajta tovább dolgozni, mert délután már a cirkuszban kellett játszania. Ez volt életemben az első plasztikai arcképem s nagyon izgatott. Négy vasárnap dolgoztam rajta, amig elkészültem vele...

Távozni akartam éppen otthonról, amikor Kleinberger Mózes ur lépett be. Nagyon elegánsan volt öltözve, vadonatúj cylinder a fején, hófehér ingjében aranygombok csillogtak, mellényén vastag arany óralánc fityegett s ujjain ragyogott a sok gyémántgyűrű. Új parókája és szakálla feketére volt festve.

Szertartásosan meghajtotta magát s látszott, hogy zavarát nehezen tudja leplezni.

— Bocsássanak meg... — kezdte dadogva. — Én... én... nem tehetek róla... Nem jöttem volna, de a mama önagsága... megkérdeztem tőle... Bocsássanak meg!

— Tessék helyet foglalni! — szolt anyám.

— Mari kisasszony... Mari kisasszony... úgy viselkedtem akkor, mint egy disznó és megsértettem önt... már rég bocsánatot akartam kérni öntől, de nem tudtam... nem merem... Sok szemrehányással illettem magamat... Szánombánom is szeretnék mindent jóvá tenni... Szeretnék önnek valamit mondani, de négy szemközt...

Marcsa a fejét rázta.

— Igaza van, Mari kisasszony, nem érdemlem meg, de esküszöm, hogy egy ujjal sem nyulok önhöz...

Marcsa tagadólag intett.

— Hát akkor jól van — mondotta Mózes ur. — Feleségem „nebich“ éveken át beteg volt és egy évvel ezelőtt végre... sajnos, meghalt a szegény! Mult héten állítottam fel a sirkövet... Becsületesen megtartottam a gyászidőt s most szabad vagyok...

Elhallgatott s Marcására nézett.

— Mari kisasszony... — folytatta zengő hangon. — Már akkor szerettem önt és azóta még sokkal jobban szeretem... Egész életemben tisztességes ember voltam s magam sem értem, hogy akkoriban annyira elragadtattam magam... „Mesuge“ voltam, beismerem... Jóvá akarok tenni mindent s feleségül akarom venni önt... Mari kisasszony!...

Néma csend állott be. Kleinberger ur idegesen izgett-mozgott.

— Mari, kedves Mari, nézzen rám. Gazdag ember vagyok... Nézzen ide — kihuzta nagy aranyóráját, megmutatta csillogó ékszereit — ez azonban mind semmi! Feleségem minden ékszere az öné lesz... Egy briliánssal kirakott óra hosszú láncsal, nagy butonok, nyolc briliánsgyűrű, selyemruhák... Minden az öné lesz... Minden... minden!... Pénzem is van a takaréokban s én a tenyeremen fogom önt hordani... Mari... drága Mari, bocsásson meg nekem... — és letérdelt Marcsa elé s kezeit tördelve, tekintett rá.

Marcsa izgatottan kelt fel.

— Ne haragudjon! — szólt halkán. — Nem tehetem...

Kleinberger ur összecsapta két kezét s hangosan felzokogott. Felkelt s ismét Marcsa mellé ült.

— Nem kell, hogy nyomban válaszoljon — mondotta. — Gondolkozzék a dolgon... Pár nap mulva eljövök ismét s akkor ön bizonyára igent fog mondani... Gondolja meg, hogy mennyit vesződik ön semmiért!... Megszakad a szívem, ha erre gondolok... Ha feleségem lesz, mindez egy csapásra meg fog szünni!... A tenyeremen hordozom s úgy fog élni, mint a jó Isten Franciaországban... Fényes üzletem van s a tisztelt pa-

páját és Miksát is beveszem az üzletbe, mert egyedül úgy sem győzöm már a sok munkát. A mamának és a gyermekeknek nem lesz többé gondjuk...

Marcsa elgondolkozott.

— Nem szeretem önt — mondotta halkan.

— Nem baj! — vágott közbe Mózes ur. — Ön fiatal és szép, én meg öreg ember vagyok. De nálunk zsidóknál a szerelem ritkán fordul elő a házasságok megkötése előtt, de utána biztosan bekövetkezik... Első feleségem — szegény — szintén nem szeretett, mielőtt a feleségem volt, de azután úgy éltünk, mint a turbékoló galambok! Beszélje meg a mamával a dolgot, ráér! E héten még egyszer eljövök s remélem, hogy üzletünk kedvező elintézését fog nyerni...

Kezet akart csókolni, de Marcsa nem engedte...

Meghajolt külön-külön mindenki előtt s méltóságteljesen ellépett...

Papa fel és alá járkált.

— Gazdag ember! Ragyogó parti! — szólta Marcsához. — Jól fontold meg a dolgot! Kellemes ember és ráadásul egészséges is! Nem is olyan nagyon öreg! Már nagyobb korkülönbséget is láttam férj és feleség között...

— Ne avatkozz bele! — szólta hozzá anyánk. — Az ő dolga!

— Mit? Nekem ismét semmi szavam sincs!

— Ne lármázz! — szólta anyám kissé ingerülten.

— Akkor lármázok, amikor akarok!...

Lönhoff lépett be, kezében fuvoláját tartotta.

— Ha nem lesztek csendben, mindjárt rákezek egy nótára — mondotta tréfásan.

Lönhoff Marcsához lépett s halkan beszélgettek...

Künn valaki a „Lecho daudi“-t fütyülte. Kopogtattak. Egy hatalmas virágcsokor jelent meg a félig nyitott ajtóban... Utána a csokor hozója is megjelent s ünnepélyesen jobbra-balra hajlongott, Kleinberger ur mozdulatait utánozva.

— „Kasamadiener!“ — Jó napot kívánok! Ezt a kis csokrot a Mózes ur küldte, nagyon finom ember!... Ma az ajándékozó nadrágját huzta föl, mert öt hatost adott... Ezt még nem éltem meg tőle!... Elfelejtettem tőle megkérdezni, hogy a mama önnagysága, vagy a szép kisasszony részére küldi-e... Azt hiszem, a mamának szól!... Ha nem, „nu“ akkor tévedtem!... Tessék elfogadni!...

Mama néhány krajcárt akart neki adni.

— Isten mentsen! Mit tetszik gondolni? Öt hatost kaptam tőle, de a „chassene“-hez engem is meghivnak?... „Kasamadiener“...

— Mózes ur valóban gyengéd imádó... — mondotta Lönhhoff.

— Ne csináljon rossz vicceket! — szólt Marcsa. — Fogta a csokrot és kidobta az ajtón...

Következő vasárnap megkérdeztem tőle, hogy mi történt Kleinbergerrel. Közölte velem, hogy nem szivleli s nem is akar hallani róla...

— Jól tetted, de egyszer mégis csak férjhez kell menned! — mondottam.

Elgondolkozott.

— Más szeretek, aki szintén szeret engem! — mondotta halkan.

Klein, vagy Lönhhoff? — gondoltam magamban. Egyik a kettő közül...

Lönhhoffnak annyira tetszett a medaillon, hogy négy öntvényt rendelt belőle.

— Most már nyugodtan halhatok meg, — mondotta nevetve — megörökített a plasztikai művészet s nincs már mit keresnem ezen a világon! Nem is tudtam, hogy ilyen ravasz legény vagyok. Platonak és a többieknek előbb meg kellett írni műveiket, mielőtt az antik művészet megcsinálta szobraikat. Nekem nem kellett ezt a sorrendet betartani! Ám most nekem kell arról gondoskodnom, hogy portrém által híres ember váljon belőled!...

Lönhhofftól husz forintot kaptam! Többet akart fizetni, de nem fogadtam el, mert tudtam, hogy nem tartozik a Krózusok, vagy a Rothschildok közé! (Hogy ki volt Krózus, akkor még nem tudtam és egy jóra való írásműben — mint ez! — nem szabad anakronizmusnak előfordulni. De hogy mi az anakronizmus, szintén nem tudtam akkoriban. Egyik hiba a másikat kergeti.)

A husz forinton cipőt s néhány fehérneműt vásároltam magamnak.

A relief modeljét megtartottam magamnak s még ma is ott lóg műtermem falán!...

Telt-múlt az idő s tizenhétéves lettem. Lönhhoff elhozta a „Reklam-Bibliothek“-ben mejelent Mitológiát s mohón rávettem magamat az olvasására; amit nem értettem belőle, készséggel magyarázta meg. Vele együtt néztem meg a Nemzeti Múzeum antik gyűjteményeit is s számos isten plasztikai megörökítését találtam ott! Sok szép gipszöntvényre hívta fel Lönhhoff a figyelmemet. Addig sejtelmem sem volt erről a szép gyűjteményről s ezentul, hacsak módját ejthettem, elmentem

oda! A formszépségek pazar gazdagsága valósággal elkábitott! A modern képtárunk előcsarnokában eredeti márványművek állottak Züllichből és más művészekről. Nekem különösen Izsó Miklósnak, a magyar plasztika uttörőjének művei tetszetek. Egressy Gáborról készült mellszobra életteljességével hatott rám, de nagyon megbámultam botra támaszkodó Juhászát is!... Szóba hoztam ezeket a szobrokat Longo előtt.

— Ah, ezek!... — mondotta. — Italia szépnek lenni! Szép, nagyon szép! Minden ott szép, természet szép, azt antika szép! Azt antika ott természethez tartozik! Italia van nagy temető, ott antik tárgyak fölött sétálni ember! Római Vatikánban ezer sok szobor és Napoliban mindenütt minden kis faluban szobor... Sok szobor! Oh mia sacra Italia! — kiáltott fel s égnek emelte két karját s szemei könnyel teltek meg. — Csak még egyszer meglátni Italiát, azután halni meg! — és kezével letörölte könnyeit.

— Régen volt otthon?

— Régen, régen! Sok régen! Még nem szabad haza!... Hogy miért? Mert megöltem őt... — és kezébe fogta a vasat, mintha tört szoritana. Izgatottan járt fel és alá s kezével dühösen hadonászott. Azután leült s arcát két kezébe temette.

Sokat olvastam és láttam, úgy hogy álmaimban szinte rajzolt a sok képzelt alak. Felébredt végre szunnyadó fantáziám, amely alkotásra kényszerített. Eddig sohasem éreztem az önmagától születő alkotásvágyat, a két fej kivételével, amelyet a falra rajzoltam... Kompozíció elkészítésére határoztam el magamat. A falamon lógó cimereken, amelyek reliefben készültek, sok szép figurát láttam. Reliefen könnyebb valami érdemesebbet csinálni, — ezt már Lönhoffnál is kipróbáltam.

Höltzl szerzett a számomra mintázóviaszt s munkába fogtam. Kompozícióm tárgya mitológiai jelenet volt. Fa alatt Apollo ült s lyrán játszott. Az üres fatörzsből egy dryad hajolt ki s figyelte a zene hangjait. Sok meztelen nympfa táncolt körülötte...

A meztelen alakokat nagy ügyel-bajjal tudtam megcsinálni, mert a meztelen emberi alakot csak a gipszöntvényekről ismertem. Höltzlnak tetszett a kompozícióm s nagyon megdicsérte, csupán az aktok miatt tett kifogást.

— Ezeket a természet után kell kijavítanod! — mondotta.

— De honnan vegyek modelt hozzá? — kérdeztem.

— Az Apollohoz ülök neked! — mondotta Schirmbrandt. — Kunst mindig azt mondotta, hogy olyan alakom van, mint az antik szobrokon látható s nem egyszer megmintázott! A nympfákhoz pedig álljon modelt a kedvesed!

— Igen ám, de nincs! — mondtam s nagyon elpirultam, mert Schirmbrandt nevetett.

— A te korodban nékem már három is volt egyszerre! Csinos fiu vagy, könnyen találsz kedvedre valót, hacsak nem vagy „gügye“!

Apollo alakját Schirmbrandt aktja után át is dolgoztam, de a női aktokkal nem tudtam mit kezdjek s így félretettem művemem.

Más munkába fogtam. Ezt agyagban mintáztam.

Nyugágyán fekszik Vénus s Amor rászegezi nyilát, — ez volt a témám. Ezzel is egykettőre elkészültem, de model nélkül nem tudtam befejezni. Hensch mesterhez fordultam tanácsért.

— Model után dolgozni igazán nem művészet — mondotta. — Az igazi művész enélkül is boldogul!

Azonban én más véleményen voltam, mint mesterem és ezt a munkámat is félretettem. (Hivatásos modellek tudtommal nálunk akkor még nem voltak.)

Henschnének is panaszkodtam. Nevetett.

— No nézd már ezt a kópét, hogy mire gondol! — és megcsipte arcomat. — Én nem merek vele megpróbálkozni, mert ha az öreg rájön, ellátja a bajunkat — mondotta szemlesütve.

— Az ördögbe! Hisz nem is rágondoltam — eszembe sem jutott! — gondoltam magamban.

Ettől kezdve azonban mindig nagyon kedves volt hozzám s különös szemekkel nézett rám.

Szóba sem mertem hozni többé a model-ügyet! Kezdtém észrevenni, hogy a szomszéd asszonyai is furcsa tekinteteket vetnek rám, ha mellettük elhaladok, de ügyet sem vettem rájuk!... Violáné is rajtam felejtette néha a szemét! Csinos asszony volt s szép szeme és haja volt. Gyermeke nem volt. Gyakran behívott, ha utam arra vitt s mindenféle pletykával traktált. Gyakran panaszkodott az urára, aki folyton iszik és elhanyagolja őt, pedig még fiatal s nem is igen élvezte fiatalságát... Megcirógatott s azt mondta, hogy milyen csinos fiu vagyok. Egyszer meg is ölelt s kijelentette, hogy nagyon szereti a gyerekeket, azután hirtelen szájoncsókolt... Panaszkodni kezdett, hogy nincs gyermeke.

— Igazán sajnálom — mondtam. — Még lehet! — tettem hozzá bambán és menni akartam.

— Gyere vissza! — szólt rám és ekkor Bergerné jutott eszembe s már kint is voltam...

Most ismét rágondoltam, bár nem tartottam alkalmas modelnek, mert véleményem szerint öreg volt. Nemsokára újra felkerestem. Könnyü pongyola volt rajta. Nagyon megörült és

megölelt. Ezt az alkalmat felhasználtam arra, hogy — modelre gondolva — megtapogassam érett formáit. Pongyolája felső része lecsuszott s amit itt láttam, éppenséggel nem tett. Szabadulni akartam tőle, de nem engedett. Mentő ötletem támadt.

— A Róza kisasszony lát bennünket — sugtam neki.

Felpattant s úgy tett, mint akinek sürgős dolga akad lakásában.

— A Viola már régen elment! — szólt hangosan, hogy a nyitott ablakon át is hallani lehetett.

— Akkor majd délben visszajövök — mondtam szintén hangosan.

Hát valóban a falra festettem az ördögöt! Róza kisasszony kint állott s gunyosan nézett rám. Rajta is pongyola volt s rózsákkal diszította fel magát. Kezében csokor virágot tartott s haját is teletűzdelte rózsával. Elragadó volt!...

— Sokat jársz Violánéhoz! — mondtotta. — Nem tudom, mit ettél azon a sótalán teremtésen!

— Nem is hozzá, hanem Viola urhoz jöttem — mondtam.

— Hazudsz, mert mindig akkor jössz ide, amikor nincs itthon... Tudom, hogy hozzá jársz! Mit akarsz tőle?

— Én? — és zavaromban nem tudtam, mit feleljek.

— Modelre volna szükségem s azért jöttem, hogy Viola ur talán tud egyet ajánlani!

Róza kisasszony kis tükröt vett ki zsebéből, megigazitotta haját s kacérkodni kezdett velem... A gyomrom émelygett...

— Te kis alamuszi! Hát ezért jársz te mindig ide! Azután beható tanulmányokat végzel, mi? Azt hittem, külömb izlésed van! Akkora szája van, mint egy béka s görbe lábai! Pfuj! Azonkívül beteg is, amit a részeges urától kapott. Egyikőjük sem fog sokáig élni... Ne hogy „bedülj“ neki! Van még a világon más csinos nő is! — mondtotta és rám kacsintott. — Gyere el hozzám, van két gipszfigurám, nagyon piszkosak s szeretném, ha megtisztitanád azokat.

Lakása zsufolva volt izléstelen lim-lommal, de tisztaság uralkodott nála. Két gipszfigura állt a szekrényen.

— A mestered akasztotta a nyakamba drága pénzen... Nagyon piszkosak már s az egyiknek mindig letörik a karja...

Munkába akartam fogni.

— Ráérsz még, Pepi! — mondtotta s különös tekintettel nézett rám. — Tehát modelre volna szükséged? És az egész környéken nem találtál egyet sem?

— Nem!

— Jaj, de buta vagy! — mondotta s felhuzta szoknyáját s megmutatta lábait. — Na, ugy-e, szép lábam van?

— Igen — hazudtam s kezdtem magamat rosszul érezni.

— Látod? Más szép is akad ám rajtam!

Menni akartam, de megfogott és ölébe ültetett. Oly szorosán fogott, hogy mozdulni sem tudtam.

— Most fel fog falni! — gondoltam magamban.

— Csinos fiu vagy, — szólt hozzám gyöngéden — de nem fogsz sokáig élni, mert a vörös foltok az arcodon azt mutatják, hogy halálos beteg vagy!

Ugy éreztem magamat, mint a madár, melyet a kigyó el akar nyelni.

— Amig élsz, élj jól s nálam jó dolgod lesz, ha te is úgy akarod! — suttogta s meg akart csókolni. Menekülni akartam, de vasmarokkal fogott és kékes-szürke szeme villogott.

— Szeress — suttogta. — Még nem ismered a szerelmet?

— Nem! — kiáltottam fel — és nem akarom ismerni!

— Mert buta vagy! — kiáltott fel bosszusan, de nem engedett el. — Szép dolog a szerelem, majd meglátod!... Mindened lesz, amit csak megkívánsz! Szép ruhád, aranyórád s mindenféle szép és jó! Adoptálni foglak s ha én előbb találnék meghalni, mint te, minden a tied lesz!

Vad erővel szoritott magához s ismét meg akart csókolni. Kiszakitottam magam, de utánam ugrott s meg akart fogni. Az asztal mögé álltam.

— Engedjen el, Róza kisasszony! — kiáltottam siránkozó hangon.

— Ostoba kölyök vagy!

— Tudom — nyögtem ki.

Hónom alá kaptam a két gipszfigurát s rohantam az ajtó felé. Elkapott s két kezével megfogta fejemet s össze-visszacsókolott.

— Te drága, te édes! — suttogta.

Nem mertem megmozdulni, nehogy a gipszszobrokat el ejtsem.

Mint részeg támoltyogtam végre le a lépcsőn s meg sem álltam hazáig... Lefeküdtem s folyton köpködtem.

— Az ördög vigye el! — mondogattam. Most azután éppen elég is volna a nőkből!...

Ezt akkor komolyan gondoltam, mert még nem ismertem őket! Egy ideig valóban rájuk se hederitettem. A modelre azonban mégis csak szükségem volt, tehát újra vadászatra mentem.

A Csepregyhék házában volt egy cseléd, Zsuzsinak hívták. Tizenkilencéves volt, karcsu, erős, fekete szeme és haja volt,

piros szája s szép barna arcszine. Már régebben ismertem. Egyszer meg is kérdeztem tőle, hogy van-e szeretője?

— Mi közöd hozzá? Te takonypóc! — mondotta. Ez azonban már rég volt, de később észrevettem, hogy ő is úgy néz rám, mint a környékbeli asszonyok. Most azután eszembe jutott a Zsuzsi. Ez volna csak modelnek való!... Tudtam, hogy kedvese van, de megpróbálkozom!...

A piacramenet gyakran találkoztunk...

— Rég nem láttalak, szép Zsuzsi! — szólítottam meg.

— Nem tehetek róla — mondotta nevetve. — Miért nem akkor jársz te is a piacra, amikor én?

— Nem mehetek, de esténként mindig künn ülök a nagy kövön a ház előtt s ha elvégezted a dolgodat, eljöhetnél, kicsit elbeszélgetnénk...

— Eszembe se jut! — nevetett.

Késő este azonban mégis eljött. Leült mellém a nagy kőpadra. Viháncoló jókedvében volt. Nem tudtam, hol kezdjem...

— Hallottam, hogy kedvesed van?

— Na és aztán! Kinek mi köze hozzá... A mi dolgunk! És ha csak ezért hívtál, itt is hagylak mindjárt — szólt nevetve.

— Ne haragudj, Zsuzsika — szóltam hozzá s karommal átfogtam derekát. — Nagyon tetszel ám nekem s tudni szeretném, hogy szabad vagy-e még?

— Ahogy vesszük! — mondotta félvállról. — Otthon, minálunk volt ő is, de azután katonának vitték Galiciába... Biztosan már három-négy szeretője is volt azóta, mert a katonák mind ilyenek ám... Néha levelet is ír, de az csak a pénz miatt van, mert minden levelében pénzt kér... Régebben küldtem is neki, de most inkább félrerakom a kis pénzemet, ami megmarad...

— Már nem szeretted?

— Magam sem tudom! — mondotta nevetve. — Szegény lány vagyok és ha hazakerül, elveszi majd a pénzemet, azután egy gazdag lányt vesz feleségül... Mind így csinálják a katonáéknál...

— Megigérte, hogy feleségül vesz?

— Meg, de a férfiak nem sokat törődnek az ilyesmivel!... Te is ilyenfajta legény lehetsz...

— Nem bizony!

— Ha mondom!... Neked is van már szeretőd?

— Nincs!

— Jaj, de buta vagy! A mi falunkban ki is nevetik azt a legényt, akinek nincs szeretője.

— Nekem eddig még senki sem tetszett. Te vagy az első — szóltam és megcsókoltam. Nem ellenkezett... Elhallgattunk.

— Szép lány vagy ám, Zsuzsika!

— Mindegyik így kezdi!

— Szeretném, ha modelt állnál a műtermemben.

— Model? Hát az mi a csuda?

Ha meztelen alakot mintázunk, akkor mindig egy szép lány áll „mintának“.

— Meztelen? Bolond vagy! Nem tudtam, hogy ilyen nagy disznó vagy! Aztán ha valaki meglátná, még hirbe jönnek!

— Senki sem látná, mert éjszaka egyedül lennénk a szobámban!

— Te csak hiszed! — szólt nevetve. — Sokszor jártam erre éjszaka s bekukucsáltam az ablakodon s láttam, hogy valamin vacakolsz...

— Soha sem vettelek észre!

— Mert meztelán jöttem, pedig néha meg is kapartam az ablakodat, de te nem vetted észre.

Ámulva néztem rá.

— És mit kerestél nálam?

— Mit? Téged, mert már régóta szeretlek, te buta! — mondotta és megcsókolt.

Megöleltem és én is megcsókoltam.

— És most már állsz modelt? — kérdeztem.

— Azt nem! — mondta nevetve.

— Akkor nem is kellesz! — szóltam haraggal s miattam el is mehetsz!

— Jó éjszakát! — szólt és megindult.

— Zsuzsi! Zsuzsika! — kiáltottam utána, de már eltűnt az éji homályban.

Bosszusan feküdtem le. A hold bevilágított szobámba s az ablakot nyitva hagytam. Nem tudtam elaludni s Zsuzsikára gondoltam. Az ablak alatt lépéseket hallottam s Tisza barátságos morgását. Egy alak jelent meg az ablakban s a következő percben már szobámban is volt. Zsuzsika volt...

Másnap együtt mentünk a piacra. Elpirult, amikor észrevett.

— Talán haragszol rám? — kérdeztem tőle.

— Nem haragszom, te drága! De magamra haragszom, amiért úgy berontottam hozzád!

— De ma éjszaka már állsz modelt?

— Nem.

— És miért?

— Mert nem illik! — felelte.

— Nem illik! Sok minden nem illik és mégis megteszed!

— Az már más!

— Akkor vége közöttünk mindennek!

— Persze! — mondotta nevetve. — Nem szabadulsz meg tőlem egyhamar, de én sem hagylak ám el!

Igazra volt!... De a világerő nem lehetett rávenni, hogy modellt álljon, pedig sajnáltam, mert csodálatosan szép alakja volt!... Munkámban egy új vonás kezdett kibontakozni, amit művésznélven „husérzékeltetés“-nek neveznek. Egyszer azonban mégis célt értem. Teljesen meztelenül feküdt az ágyban, mert fülledt nyári éjszaka volt. Mélyen aludt. Óvatosan felkeltem s lámpát gyújtottam. Bájos pózban feküdt s olyan elbűvölő volt, hogy hozzá hasonlót később sem igen találtam. Gyorsan papírt és krétát vettem s rajzolni kezdtem.

— Alvó Ariadne! — gondoltam magamban... Milyen szép is volt Istennek ez a csodás teremtese! Bőre barnás-arany színű volt, mint a bronz és olyan formái, mint Dianának!...

Már egy óra hosszat dolgoztam, amikor mintha lépéseket hallottam volna. Tiszta volt talán, — az járkál az udvarban... Ismét a lépések nesze... Eloltottam a lámpát s kimentem. Éppen vissza akartam menni szobámba, amikor az öntőde felől zajt hallottam. Odamentem s benéztem a nyitott ajtón. A hold megvilágította a termet. Az egyik sarokban, arcát kezébe temetve, Henschné sirdogált! Hozzám rohant, megölelt s zokogni kezdett.

— Mit csinál itt ily későn? — kérdeztem s alig tudtam leplezni zavaromat.

Megcsókolt.

— Téged akartalak látni, te drága! — suttogta. — Téged, szivem! Gyakran néztem be ablakodon, ha a hold süti s ma éjszaka be akartam hozzád jönni!

— Csak ma ne! — mondtam gyorsan s homlokon csókoltam. — Csak ma ne, majd máskor!

Leült s fejét lehorgasztotta s könnyei potyogtak... Megindult s halkan kérdezte:

— Holnap?

— Igen!

— Na, ez aztán szép história lesz! — gondoltam magamban, amikor visszamentem szobámba. Zsuzsi még mindig aludt. Ismét lámpát gyújtottam s tovább rajzoltam. Felébredt s csodálkozva bámult rám. Hirtelen kiugrott az ágyból és eloltotta a lámpát.

— Becsaptál, te gazember! Ez nem szép! tőled — mon-

dotta s gyorsan öltözködni kezdett. — Ha valaki be talált volna nézni az ablakon, hirbe hozhatott volna!

— Ugyan, ki az ördögnek jut eszébe az ablakomon bebá-mésködni — mondtam bosszusan.

— Amikor még nem volt köztünk semmi s itt jártam az ablakod alatt, a Henschnét gyakran láttam itt ólálkodni! Azért nem akartam, hogy lámpát gyujts! Már ezzel is kikezdtél? Finom ur vagy, mondhatom! És velem szemben meg úgy viselkedtél, mint egy szüzlány! — mondtotta szikrázó szemekkel.

— Te voltál az első, meg merek rá esküdni!

— Jó, jó! Ismerlek! Az egyik olyan, mint a másik! Na, engem sem teszték többet bolonddá! Hozzad sem jövök többé, te disznó! — kiáltotta és menni akart. Tekintete rajzomra esett. Megragadta és darabokra tépte. — Aki ilyet csinál, az egy disznó! — mondtotta könnyes szemmel és elrohant.

A rajzot, úgy, ahogy lehetett, összeillesztettem.

— Csak nővel ne kezdjen az ember! — mondtam magamban.

Másnap, amikor Henschnével találkoztam, mindketten úgy viselkedtünk, mintha semmi sem történt volna. Este tovább dolgoztam. Tegnap rajzom nyomán megmintáztam egy Ariadne-kompozíció körvonalait, amint Bachus nézegeti az alvó Ariadnet. Kezében serleget tart s kissé ittasnak látszik. Kövér silen támogatja s faunok és bachansnők kísérik. Munka közben a nőkre gondoltam. Csak aztán baj ne legyen ma. Megjárhatom, mind a ketten eljöhethetnek. Eloltottam a lámpát s kimentem az udvarra. Leültem a pajta árnyékába, ahonnét minden irányba elláthattam. Tiszát bezártam, mert körülöttem ug-rált s így könnyen elárulhatott volna.

Zsuzsi megesküdtött ugyan, hogy nem jön el többé, de a nőekkel soha sem tudja az ember, hogy hányadán van velük, állapítottam meg. Nyilott az öntöde ajtaja s Henschnét pillantottam meg az egyik sarokban. Másik oldalról Zsuzsi jött, benézett az ablakon s észrevette, hogy nem vagyok szobámban. Henschné mint furia támadt rá. Megragadta copfját s lete-perte a földre, azután ütlegetni kezdte.

— Mi keresni valód van itt, te cafat? — sziszegett rá.

Zsuzsi sem hagyta magát. Mindketten a földön hemperegtek s egymást tépték, cibálták hangtalanul. Meg se mertem egy ideig moccanni, aztán óvatosan kijöttem rejtekhelyemből s kiengedtem Tiszát. Ugatva rohant feléjük s ő is beleavatkozott a harcba, nyilván játéknak hitte.

Zsuzsi elrohant s Henschné arca csupa vér volt. Lihegve

vánszorgott el s én megkönnyebbülten lélekzettem föl. Beosontam szobámba, becsuktam az ablakot, azután lefeküdtem. Ma legalább nyugtom lesz! — gondoltam...

Halk kopogás vert fel álmomból. Nem akartam felkelni, de a kopogás mindinkább türelmetlenebbül megismétlődött.

— Nyisd ki az ablakot! — sziszegte Henschné. — Nyisd ki, különben betöröm az üveget.

És kinyitottam.

Másnap azt mondotta Henschné, hogy egy macskapár szerelmeskedett az ajtajában s amikor kiment, hogy elzavarja őket, a kandur az arcába ugrott s össze-visszakarmolta.

— Máskor ne avatkozz mások szerelmi ügyeibe! — mondotta nevetve a mester.

Zsuzsival együtt mentem másnap a piacra. Kendőjét szemére huzta, hogy az éjszakai csata nyomait ne vegyem észre rajta.

— Téged is a kandur karmolt össze? — kérdeztem nevetve.

Elszaladt.

— Majd visszafizetem még neked! — kiabált felém messziről.

Nem is mutatkozott jó ideig. Annál gyakrabban keresett fel Henschné, akitől nem tudtam menekülni.

— Az öreg rá fog jönni! — mondottam neki — és akkor végünk lesz!...

— Persze! Szabadulni akarsz tőlem! A Zsuzsival akarsz megint elkezdni. Ha még egyszer itt találom, letöröm a derekát, a cafatnak!... Az öreg az oka mindennek... Mindig részeg és évek óta nem törődik velem.. Ne ijedezz, te hős! Ha elalszik, reggelig fel sem ébred. Ugy alszik, mint a bunda!... Különben mindig rázárom az ajtót! — mondotta nevetve.

Zsuzsi valóban nem jött s ha a piacra mentem, kitért az utamból, vagy messziről öltögette rám nyelvét... Egyszer mégis elfogtam.

— Miért nem jössz? — kérdeztem.

— Ott a vén skatulya, minek kellek én neked! De szégyel-ném magam a te helyedben...

— Nekem nem is kell — mondottam — s nincs is közöttünk semmi!

— Akkor talán imádkoztok, ha együtt vagytok!

— Nem, hanem modelt áll! — hazudtam.

— Ez sem tart sokáig! Majd elmondom az embereknek s amikor legközelebb bemegy hozzád, az egész utca az ablakod alatt fog nevetni!

— Ezt nem fogod tenni! — mondtam és nagyon megijedtem.

— Még ma éjszaka! — felelte és elszaladt.

Henschné nagyon megijedt, amikor Zsuzsi fenyegetését közöltem vele.

— Ne jöjjön be máskor az ablakon, — mondtam — mert nagy botrány lesz belőle.

— Akkor az ajtón át fogok bejönni!

— Erre is rá fog jönni Zsuzsi!

Sirni kezdett.

— Okosan kell viselkednünk, kedves Rézi asszony!

— Nem akarok okos lenni! Tőlem ugyan meg nem szabadulsz! — mondtotta.

Délután bejött hozzám s függönyt tett ablakomra, úgy, hogy kívülről nem lehetett belátni. Henschnek feltűnt ez a nagy buzgólkodás.

— A molyok már nagyon kikezdték ezt a függönyt, amely évek óta hevert a ládában s gondoltam, felteszem a Pepi szobájába, hogy a hold ne süssön rá, mert még holdkóros talál lenni! — mondtotta.

Az első udvaron az ajtón át jött be azon éjszakán. Dühbe gurultam.

— Nem akarom, hogy bejöjj hozzám — szoltam hozzá — és ha elvesztetted az eszedet, nem tehetek róla!

Az ágyra rogyott, a párnákba temette arcát s keservesen sirt... Szánalmat éreztem iránta.

— Menj, menj most! — szoltam hozzá gyengéden és meg-simogattam haját. — Majd kieszelünk valamit, csak bizd rám!

Felkelt, megcsókolt és távozott.

— Már nem kellek neki! Nem akar rólam tudni! — nyöszörögte s kezeit tördelte.

— Na, ettől meg nem szabadulok! — gondoltam magamban, amikor elment. — Kiültem a ház előtti nagy kőre s belebámultam az éjszakába. Halk lépések neszt hallottam, mintha valaki meztelen lábakkal jönne mögém. Tudtam, hogy Zsuzsi jött. Két kezével befogta szememet, de én meg se moccantam. Halkan felnevetett.

— Azt hittem, meghaltál! — szolt hozzám.

— Teérted meghalhattam volna! — mondtam duzzogva. Leült mellém.

— Szivtelen rossz kutya vagy! — mondtam duzzogva.

— Én? Semmi rosszat nem követtem el!

— Velem nem, de azt a szegény asszonyt hagyd békében!

— A vén skatulyát? Kitekerem a nyakát, ha még egyszer

hozzám mer nyulni. Megmondhatod neki! Különben nem is bántottam!

— Nem? Magad mondtad, hogy mindenkinek elmondtad az egész dolgot.

— Én? Nem mondtam el senkinek! Mi asszonynepek az ilyesmit rendesen magunk között szoktuk elintézni. Egyik holló nem vájja ki a másik szemét...

— Akkor rendben van! Most már megint szeretni foglak!

— No nézd már!... — szólt nevetve. — Nekem ugyan nem kellesz!

— Nem hiszem! Gyere el hozzám, új függönyöket kaptam az ablakra, megnézheted!

— Már láttam is! Most már nyugodtan turbékolhattok a fiatal menyecskéddel! Pfuj! Ezt nem hittem volna...

— Hálás vagyok neked, mert úgy megijesztetted, hogy nem mer többé hozzám jönni — mondtam nevetve.

— Én sem jövök.

— Nem? Akkor én jövök hozzád! Hol alszol?

— Mi közöd hozzá, hogy hol alszom. A konyhában, mindjárt az ajtótól jobbra, vagy máshol! Ugyis bezárom az ajtót.

— Akkor hát kopogni fogok.

— Kopoghatsz, amíg csak jól esik, te török basa! — mondotta nevetve s távozott. Később elmentem arra. Az ajtó természetesen — nyitva volt!...

Az új kompozíció jól sikerült s Bachushoz és a faunokhoz ismét Schirmbrandt állt modelt. Ariadne is nagyszerűen sikerült! Silen alakját egy öreg részeges ember után mintáztam. Kövér volt, mint egy mangalica s állandóan részeg volt. Szégyenkezett levetkőzni, de egy üveg pálinka megtette hatását. Ha a felső testét mintáztam, világért le nem vetette nadrágját s le nem huzta csizmáját, viszont ha alsó testét mintáztam, inge és kabátja mindig rajta volt.

Schirmbrandt nagyon büszke volt munkámra, — mintha csak ő csinálta volna!

— Amikor dolgozni látlak, mindig a szegény Kunst jut eszembe, — mondotta — de az sohasem tudott magától valamit minta vagy rajz nélkül elkészíteni.

— Ha valami rendes iskolába kerülsz, jó művész válhat belőled — mondotta Hölztl. — Igyekezz egy ösztöndíjat elcsipni s ha megkapod, menj a bécsi akadémiára, ott aztán viheted valamire!

— Én is ezt szeretném!...

Zsuzsit sikerült végre rávennem, hogy modelt álljon.

— Most már nyugodtan bejöhetsz az ajtón s nem lát be senki, mert függöny van az ablakomon! — mondtam neki.

Egy éjszaka el is jött, de nem akart levetkőzni s csaknem leszaggattam róla ruháit, de nem mentem vele semmire. Összekuporodott szégyenében, vagy két kezével befedte kebleit.

— Szégyenlem magam! — mondtotta pirulva.

— A sötétben ugyancsak nem vagy szégyenlős — mondtam.

— Igen, mert akkor nem látsz! — mondta sirás-nevetéssel.

Dühömben egyszer éjjel eltertem. Felkapkodta ruháit s úgy, ahogy volt, meztelenül elrohant. A műhelyben öltözött föl... Sokáig nem láttam s nem is igen törődtem vele. Torkig voltam a nőekkel! Az ablakot éjjelre becsuktam és az ajtót is bezártam. Rézi asszony néha-néha megjelent s kitartóan kopogtatott, de úgy tettem, mintha nem hallanám...

Észbekapott s visszaadta a kölcönt! Napról-napra kisebb adagokat adott enni s ami megmaradt az ebédnél, szétoztotta a szegények között. Ez mindenestre érzékeny csapás volt, mert megszoktam a sok zabálást, de nem tágitottam! Ismét együtt dolgoztunk az öntődében. Alig beszélt velem s én is hallgattam.

Szünetben egy alkalommal — előbb megmosta kezét — szó nélkül két pofont adott.

Meglepetve néztem rá, azután hangosan felkacagtam. Sirni kezdett.

— Ne sirjon! — szoltam hozzá — inkább adjon ráadásul még egy pofont.

Erre ő is nevetni kezdett.

— Meddig hagysz még kopogni? — kérdezte s megcibálta füleimet.

— Sajnálom az öreget s nem akarom tovább csalni.

— Nem akarom tovább csalni! — mondtotta, engem utánozva. — Mi ütött beléd, hogy egyszerre ilyen tisztességes lettél?

— Torkig vagyok a nőekkel — mondtam.

— Engem sem szeretsz már? — kérdezte.

Vállamat huzogattam.

Rámnézett könnyes szemével.

— Jól van, Pepi... Nem fogok neked kunyorálni — mondtotta sirós hangon.

Megesett rajta a szívem, de nem szerettem, mert fiatal voltam s a lelkiismeret is furdalt az öreg miatt.

A fiatalság szabadsága után vágyódtam ismét. Eszembe jutott, amit a kis Müller mondott Lotzról. „Futnak utána a nők, mint a bolondok, de ő rájuk sem hederít.“ Hát igen, ilyen

legény akarok lenni én is!... A szívem nem gyult még lángra, hála Istennek! Engem biz egy nő sem kerit hálójába!... A művészetnek akarok élni, ennek a nagy, szent dolognak...

Szívem vidáman vert a szabadság friss vágyakozásában... Leszámoltam szerelmeimmel. Violánének kitértem az utjából s Henschnét is kerültem, noha mindent elkövettem, hogy karmuk közé kaparintsanak... Észrevettem, hogy szövetkeztek ellenem. Az ablakhistória is valahogy kiszivároghatott, kivettem Zsuzsika szavaiból. Kezdték rebesgetni a környéken, hogy hozzám ki- és bejárnak az ablakon az éjszakai látogatók...

— Annál jobb — gondoltam magamban s a pletyka büszkévé tett, de tudtam, hogy nem hoztam hirbe Henschnét s ez megnyugtató.

A „lakkozó Jankával“, amióta szüleit lerajzoltam, jó barátságban voltam. Esténként el-eljárogattam hozzájuk s leültem a padra. Néha azután ő eljött hozzánk s elbeszélgettünk. Sokat olvasott és én szívesen hallgattam. Egy este ismét együtt üldögtünk kettesben. Péter és Joachim már aludtak.

— Régen nem járt mifelénk! — mondottam.

— Nem is jövök többé!

— Miért? — kérdeztem csodálkozva.

— Sok mindenfélét rebesgetnek rólad.

— Ugyan mit rebesgethetnek, hogy amiatt nem jön?

— Azt... azt nem is mondhatom.

— Nem is igaz, amit mondanak!

— Tehát mégis tudod, hogy miről van szó s nem is szükséges ezek után, hogy megmondjam...

— Sok mindent pletykálnak, de egy árva szó sem igaz.

— Én sem hittem...

— Nagyon örülök, hogy nem hitte — mondottam nevetve.

— Nagyon szeretem, ha nevensz! Ilyenkor hasonlitsz hozzá...

— Hozzá? Örülök, hogy valakihez hasonlítok! És ki volt ez a szegény, ha szabad tudnom?

— Szegény! Eltaláltad! — mondotta könnyes szemekkel.

— De későre jár az idő s nem szeretném, ha engem is hirbe hoznának veled...

— Ha ilyeneket mond, akkor nem jövök el máskor! — szoltam haraggal.

— Nem, nem mondtam semmit... Holnap este eljövök. Jó éjt! — mondotta és eltávozott.

Másnap este valóban megjelent. Leültünk a kőpadra.

— El fogom mondani neked a történetemet — mondotta nagyot sóhajtván.

— Rég volt nagyon... Tizennyolc éves volt s olyan csinos, mint te s nagyon hasonlított rád, csak az orrlyukai nem voltak oly nagyok, mint a tied.

— Elhiszem azt! Ez az én különlegességem!

— Én huszéves voltam s örültem egymásba szerettünk. Ő a szomszédunkban lakott s kora gyermekkorunk óta ismertük egymást. Szüleink azonban nem jó szemmel nézték barátságunkat. Nem egyeztek bele, hogy egymásé legyünk s engem más-hoz akartak adni... Telt-múlt az idő... Ő elment hazulról s amikor hazakerült, titokban találkoztunk. Akkor már harminc-éves volt s még mindig szeretett engem. Amikor szüleim megtudták, hogy titokban találkozunk, rám erőszakolták, hogy mással jegyezzem el magamat. A lakodalom napja már ki volt tűzve, amikor egy napon holtan hozták haza Józsefet — elfelejtettem mondani, hogy őt is így nevezték. — A Dunába ugrott szegény s meg is halt.

Janka arcán vastag könnyek potyogtak alá.

— Nem is engedték meg, hogy megnézhessem, de egy éjszaka kiosontam szobámból s megálltam a szoba ajtaja előtt, amelyben holtan feküdt s ott Isten szabad ege alatt megesküdttem, hogy hü maradok hozzá... Hü is maradtam eskümhöz, s az én lakodalmamból sem lett semmi, mert azzal fenyegetőztem, hogy én is a Dunába ugrom, ha erőszakkal kényszerítenek a házasságra!... Mindez nagyon régen történt s amint elnézlek, úgy tűnik fel, mintha még ma is élne s te vagy a József és én is olyan fiatal vagyok, mint akkor s nagyon szeretjük egymást. Most már tudod, hogy miért szeretlek oly nagyon...

— Tudom, Janka kisasszony! — mondtam s nagyon butának éreztem magam, mintha pótkávé volnék.

Azután elbucsuzott s megcirógatta arcomat. Napokig nem láttam s helyette Zsuzsika jelent meg egy este.

— Nem haltál meg? — kérdeztem tőle hetykén.

— Amint látod! — mondotta. — Nem nagyon hiányozhatam, mert megint van már, aki megvigasztaljon — szólt kissé rátartósan. — Kíváncsi voltam, hogy agyonhazudott-e már téged is az új vigasztalód?

— Ugyan ki?

— Az új kedvesed, a „Lakkozó Janka“.

— Nem hazudott, már megint jár a szád!

— Hát én nem hozakodom elő neked mindenféle rabló-históriával, amiket a regényekben olvas... az már igaz!

— Elmondott egy történetet, nem tagadom, de az megesejt vele.

— Jaj, de buta vagy! Mondd csak el ezt a történetet, hadd mulassak én is! — mondotta nevetve.

— Eszembe sincs! — pattantam föl.

— Akkor majd elmesélem én neked... Hát... Egyszer, amikor még huszéves voltam... — kezdte Zsuzsika és csaknem szóról-szóra elmondotta a megható történetet.

Csodálkozva hallgattam.

— Hol hallottad ezt? — kérdeztem.

— Együtt ültek egyszer a Csepreghyvel a padon s én a hátuk mögé bujva, végighallgattam a mesét. A Csepreghy is nagyon hasonlított szegény Jóskára... Mondhatom, finom madár ez a Janka! De ez még mind semmi! A Csepreghy elmondta a történetet a bátyjának, aki szindarabokat ír... Hát ez a hasát tartotta a nevetéstől... Nagyszerű, kitűnő... — mondogatta a bátyja.

— Nekem is elmondotta a mesét, de akkor sorhajóhadnagy volt az illető s énám is nagyon hasonlított. Szegény a hajó fülkájében akasztotta föl magát... Nagyszerű, kitűnő.

— Azt is mondotta az író ur, hogy legközelebbi darabjában meg fogja írni a Jankát...

Zsuzsi szivből kacagott.

— Na hát, ilyen a te új szerelmed!

— Nem a szerelmem, te buta liba! — szóltam bosszusan. Rám nézett.

— Legutóbb megvertél és ráadásul most még goromba is vagy! Finom uri szerető vagy, mondhatom! Én persze nem tudok hazudni, s nem csallak meg, pedig a férfiaknak ez kell! Nem is kellesz már nekem és ha ma eljössz hozzám, — tudd meg, hogy egyedül vagyok otthon — kopoghatsz, amíg meg nem unod! Jó éjszakát, te finom ur!

Janka kisasszony miatt nagyon röstelkedtem. Ez is egy mód a férfifogásra! — gondoltam magamban. — Ez a leány úgy tesz, mint a kigyó, előbb egy ilyen buta mesével kerülgeti a kiszemelt áldozatát. Na várj csak, kigyó — bestia! Majd elbánok én veled!

Amikor legközelebb eljött hozzám s leült a kőpadra, már forrt bennem a méreg.

— Milyen szép szemei vannak, Janka kisasszony! — szóltam hozzá.

Rám nézett, azután megcsókolt, lehunyta szemét s vállamra hajtotta fejét.

Átkaroltam s ő gyöngéden hozzám simult.

— Nagyon magas az ablak! — suttogta. — Nem is értem, hogyan tudtak a többiek bemászni!

— Nem is volt még nálam senki! — hazudtam. — Az ajtón is bemehetünk — mondtam halkán.

— Kár, az ablakon át sokkal regényesebb lett volna.

A hold besütött szobámba s amikor beléptünk, szégyenkezve takarta el arcát, azután vadul magához szorított s arcomat csókjaival borította el. Én csüggedten ültem mellette az ágy szélén.

— Miért vagy szomorú, te drága, te édes? — kérdezte.

— Janka kisasszony... Janka kisasszony! — nyögtem. — Nagy titkot kell önnel közölnöm... Én... én tulajdonképen nem is vagyok férfit.

— Mi? Nem vagy férfit? — kiáltott fel. — Hát mi vagy?

— Én... én... kasztrált vagyok! — dadogtam s lecsüggesztettem fejemet.

Felpillantott s zavart arccal nézett rám.

— Mi az a kasztrált?

— Nem is tudom, hogyan magyarázzam meg önnek!... Ez... tetszik tudni... ez az, amikor egy fiatal kakasból kappan lesz...

— Kappan? — sivitotta és ugrott egy nagyot. — Ez szörnyű! Ez lehetetlen! Egy kappan! Hogy lehet egy férfiből kappan csinálni?!

— Sajnos, lehetséges! — mondtam siránkozva. — Miniket, művészeket valamennyiünket kasztrálnak! Rómában a sextini miséknél egy gyermekkórus énekel, amelynek minden tagja kasztrált, s így tudják csak hangjuk üde és tiszta csengését haláluk napjáig megőrizni. Ha valaki festő vagy szobrász akar lenni, előbb szintén kappanná lesz, különben nem viszi semmire!

— Hazudsz! — ordította Janka kisasszony. — A Hensch is házasember s volt egy gyermekük is!

Erre nem voltam elkészülve, de nem jöttem zavarba.

— Igaz, de a gyerek nem tőle származott... Különben nála nem jól sikerült az operáció s ezért nem is vitte sokra!

Fel és alá rohant a szobában s kezét tördelte. Hirtelen megállt előttem s gyűlölettel telt tekintettel mért végig.

— Miért nem mondtad ezt nekem előbb?!

— Miért nem kérdezett?! — vágtam ki szemtelenül.

— Nesze, te bitang! Te kappan! — mondotta s tiz ujjával összekarmolta arcomat...

— Te kappan! Te kappan! — kiáltotta s sirva távozott.

Lemostam arcomról a vért s Zsuzsikához siettem...

A műhelyben ismét sok volt a munka, Hölzl egy Szent Erzsébetet s egy fiatal Szent Imrét mintázott. Ehhez modelt áll-

tam neki s az arcát is az én arcomról készítette. A két szobrot a félegyházai templom részére készítette. A nagy kőapostolokat is összeállítottuk végre. Longo visszajött s Dienert is kapott mintát. Az Eötvös-utcában új palotát építettek, amelyet Wéber építész tervezett s homlokzatát kőből kellett csinálni. Az ablakok fölött, az első és második emeletre alakok kerültek, amelyekhez Lotz mester készítette a vázlatot. Ezeket a nagy ivzug-alakokat nálunk mintázták s Dienert volt megbizva a kőben való faragással. Hölzl nem akarta a modelleket elkészíteni.

— Nincs sok érzékem a renaissance iránt, — mondotta nekem. — Az öreg, ez a zsugori, különben sem fizetné meg! A Thék szivesen foglalkoztat s jobban is fizet. Itt is hagyom ezt a vén zsugorit s elmegyek Thékékhez.

Szavának is állt s Hensch nagy zavarban volt.

— Megmernél birkózni a munkával? — kérdezte tőlem.

Nem mertem válaszolni, mert a feladat túlhaladta erőmet.

Hensch Schmidt tanárral akarta a munkát elkészíttetni.

— Ha nem itta le magát a sárga földig, majd elkészíti, — mondotta.

Engem bizott meg, hogy keressem meg Schmidtet, aki Kelenföldön lakott. A megjelölt helyen egy fiutól tudakoltam pontos címét.

— Schmidt? Schmidt? — szólott elgondolkozva. — Te bizonyára a részeg professzort keresed! — és megmutatta a házat, amelyben lakott.

Kis düledező házban lakott. Szegényes, de tiszta szobában mindenféle szerszám, gipszfej és rajz hevert szanaszéjjel. Egy asszony varrogatott nagy serényen s amikor beléptem, ijedten tekintett rám. Megkérdezte, hogy számlát hoztam-e s amikor megtudta, hogy mijáratban vagyok, nagyon megörült.

— Igen, a Henschnél? Ott már dolgozott az uram évekkel ezelőtt s nagyon büszke is volt rá! — mondotta mosolyogva. — Az uram azonban három nap óta nincs itthon, — szólott s kezét tördelte zavarában — de nemsokára hazajön, Isten tudja, melyik korcsmában iszik megint.

— Majd megkeresem én, csak tudjam, melyik korcsmában találok!

— Istenem! Istenem! Milyen nyomoruságos is az életem! Ha addig itt maradna s ügyelne a kisgyermekemre, én majd előkerítem valahonnan.

Megdicsértem a kisgyermeket, aki édesdeden aludt.

— Ön jó ember lehet, mert szereti a gyerekeket s bizonyára nem iszik, — mondotta. — Ő is szereti nagyon, de iszik folyton . . . Egyszer hat hétig egy csöppet sem ivott s meges-

küldött, hogy többé nem is fog inni! De eljöttek érte a barátai s azt mondták, hogy ilyen meg amolyan papucshős s addig beszéltek, amíg ismét ráadta magát az ivásra! . . . Ön is szobrász? — kérdezte aztán tőlem.

— Még nem, de az leszek!

— Kár, mert ön is elissza magát, mint a többiek!

— Azt nem fogom tenni, elég rossz példát láttam magam előtt . . .

Magamra hagyott s elietett, hogy az urát megkeresse.

Sokáig üldögéltem így a kis alvó jószág mellett, de aztán eluntam a várakozást s kimentem a ház elé. Rekedt énekhangra lettem figyelmes s egy támolygó, egymásba kapaszkodó embercsoportot vettem észre. Elöl jött Schmidtné. Széles vállu, tagbaszakadt férfit támogatott, akinek hatalmas szakálla volt. Teljesen be volt rugva. Valamennyien énekeltek és ordítottak. Utánuk egész sereg suhanc jött nagy lármával s viháncolva.

— Nem elengedni! Nem elengedni! — dadogta egyik s megragadta a professzort karjánál, úgyhogy a szegény asszony alig birt vele pár lépést előre haladni.

Gyorsan oda siettem. Meglöktem az egyik embert, úgyhogy kalimpálódva ütődött bele a másikba s pár pillanat alatt valamennyien a földön bukdácsoltak. A suhancok vad csatakiáltással ugráltak körülöttük. A professzor urat pedig ketten becipeltük szobájába s az ágyra fektettük. Künn az ajtón dörömbölni kezdett a részeg társaság. Egy dézsa vízzel nyakon öntöttem őket s káromkodva elszéledtek. A kisgyerek feléberdt és sirni kezdett. Felkaptam s amíg az asszony lefektette az urát, dajkálgattam, csititgattam. Azután elvette tőlem Schmidtné, leült egy székre és megszoptatta. Becéző szavakat szólt hozzá s zeme megtelt könnyekkel.

— Ha felkel, egy darabig megint rendben lesz minden, — szolt Schmidtné mélyen alvó urára célozva. — Ha nem iszik, olyan, mint egy gyerek, csupa szív és jószág . . . A szüleim nem akarták, hogy feleségül menjek hozzá, de szerettem és megszöktünk, azóta hallani sem akarnak rólunk . . . Igazuk is van! . . . Ön elég jó s megkérném, hogy vigyázzon az uramra, ha a Henschnél dolgozik . . . Holnap ott lesz a műhelyben . . . addig kialussza magát . . .

Másnap valóban meg is jelent. Érdekes feje volt, de az orra borvirágos volt . . . Tiszta, de elnyütt ruha volt rajta.

— Szép jó napot kívánok, hát itt volnék! — mondotta vidám, de rekedt hangon.

— Nem vagy részeg? — kérdezte Hensch.

— Csak te ne beszélj a részegségről! — szólt nevetve. — Többet iszol, mint én, de többet is birsz el . . .

— Ha van időd, azonnal hozzáfoghatsz és akkor a Pepi mindjárt el is mehet a Lotzhoz s elhozza a vázlatokat. Mára igérte . . .

Lotz műterme a Nemzeti Színház bérházában volt a legfelső emeleten . . . Falai tele voltak kis és nagy képekkel . . . Az ablak előtt fehér abroszos asztal állott, amely rogyásig meg volt rakva mindenféle jóval. Nagy sonkák, sajtok, gyümölcsök, szardiniás dobozok, serlegek, palackok heverték az asztalon. Amikor először láttam, azt hittem, lakodalom van nála! Az asztalon kékszemű kislányka mászkált s kezével össze-vissza pancsolt a sok ételben-italban. Az arca maszatos lett tőle. Az asztal mellett szép asszony üldögélt s ügyelt rá, hogy a kicsi le ne essék . . . Karcsu, kékszemű és dus barnahaju asszony volt . . .

Ijedten néztem rá.

A kis Müllertől hallottam, hogy Lotznak nincs felesége, talán azóta házasodott meg?

A hölgy könyvet olvasott s nem vette észre, amikor beléptem. Mint Lotz feleségét üdvözöltem. Rám nézett s nevetett.

— Nem vagyok Lotz felesége, mert nincs is neki! — mondotta nevetve. — Jakobeiné vagyok.

— Hála Istennek! — szóltam el magam váratlanul.

Szívből nevetni kezdett.

— Mit akarsz Lotztól? — kérdezte fürkésző tekintettel.

— A Hensch mestertől jövök a vázlatokért.

— Menj be, a másik szobában van! — mondotta.

Lotz műterme hatalmas terem volt, három nagy ablakkal, amelyeken alul függöny volt. A műterem fala is tele volt képekkel és kartonokkal. A festőállványokon megkezdett képek álltak s a perzsaszőnyeggel fedett széles pamlagon nagy agárkutya nyújtózkodott.

Jacobei műtermébe ajtó vezetett, amely előtt a kis Müller ácsorgott s be-betekintgetett. Amikor be akartam menni, visszatartott.

— Be ne menj, még megtalál enni a Jacobei! — szólt nevetve. — Nézd csak, most is egyik képét festi át éppen Lotz mester.

Jacobei műterme is éppen akkora volt, mint Lotzé.

Lotz nagyméretű kép előtt állott egy kis létraszerű emelvényen s javában dolgozott. Mögötte Jacobei állott, nagy paletával a kezében. Kis öreg emberke volt, kopasz fejjel s szemén nagy pápaszemet hordott.

Jacobei ide-oda ugrált s fejét vakarta. Lotz leszállt az emelvényről, hátra ment s onnét nézte a képet.

— Hagyd szépen megszáradni, azután belakozhatod! — szólt Jacobeinek. — De máskor hamarabb szólj, mert egy óra alatt még sem lehet egy ilyen nagy vásznat csakugy összeszeszterolni!

— Most egészen más kép lett belőle! — dünnyögte a kis emberke.

— Meghiszem! — szólt nevetve Lotz s rágyujtott csibukjára.

— Müllerke, te még itt vagy? Egészen megfeledkeztem rólad! — szólt Lotz mester . . . — No, mutasd csak azt az „izét“ . . .

Müller mély hajlongások között vette elő hóna alól a rajztekercset.

— Nem is oly rossz! — mondta Lotz s egy festőállványra szegezte a rajzot. — De egyet már meg kell rajta változtatni! — Kenyérdarabot vett a kezébe s ledörzsölte a krétarajz nagy részét. Müller ijedten fogta meg Lotz karját.

— Nem kell kétségbeesni! — szólt Lotz nevetve. — Éppen úgy csinálsz, mint a Jacobei. Gyujts rá egy szivarra, mindjárt meg leszek vele.

Hatalmas havannát dugott Müller szájába, aki nagy füstöt eregetett. Lotz felnevetett.

— Te meg, „szép Pepi“, menj ki addig a szobából, edd tele magadat, majd a Jacobeiné kiszolgál!

Kimentem.

— Te vagy az, Pepi? — kérdezte a szép asszony. — Az öreg sokat beszélt rólad! Azt mondja, hogy tehetséges fiu vagy, de enni is tudsz ám! Mindjárt be is bizonyíthatod s amit az asztalon látsz, mindent megehatsz, — mondotta nevetve.

— Egyszerre sok lesz! — mondtam. Nem hagytam magam kéretni s derekasan hozzá fogtam az evéshez. Az asztalon egyik tál alatt csomó bankó feküdt, de a pamlagon, az állványokon is szana-széjjel hevert a sok pénz!

— Elszórja! — jegyezte meg az asszony. — Gyakran a sarkokból szedem elő, meg a földről veszem föl! . . . Semmi érzéke sincs a pénz iránt s fogalma sincs, hogy mennyi pénz van nála . . . Most pedig igyál valamit, — s sört öntött egy nagy pohárba. Azután a borokra került a sor. A sok ital csakhamar a fejembe szállt s megeredt a nyelvem. Össze-vissza beszéltem mindent s a szép asszony nagyokat nevetett rajtam. Amikor a kis Müller elment, Lotz bejött s bementünk a müte-

rembe. Alig álltam a lábamon. Lotz is józüeket nevetett rajtam.

— Ilyen csodaszép asszonyt is régen láttam! — mondtam kissé berugva. — Milyen szép aktja lehet!

Meglepetten nézett rám az asszony, azután harsogó kacajba tört ki. Lotz is hasát fogta a nevetéstől.

— Bocsássanak meg, — dadogtam — én . . . én . . . azt hiszem . . . sokat ittam . . .

— Ezt még nem szoktad meg, — mondotta Lotz — de majd ebbe is beletanulsz . . .

Azután átadta a vázlatot.

— Nem is olyan rossz, — mondtam — de valamit javítanunk kell rajta!

Lotz meglepetve nézett rám, azután hangos kacagásba tört ki.

— És mit javítsunk rajta, ifju Phidias?

Egy nagy ecsetet vettem a kezembe, amelynek egyik végét számba tettem s karomra fektettem, — utánozva Lotz csibukszívását — azután a csibuk meggyújtását utánoztam s a nem létező füstfelhőket messzire fujtam.

— Hát itt van ez a két pár figura, ezek egymás mellé kerülnek. Csak egy oszlop marad középen. Az egyik pár, egy ülő, félig fekvő férfi és nő, változata Michel Angelo „Reggel”-ének és „Est”-jének.

— Ördögadta fajzata! — kiáltott fel Lotz. — Hát nincs igaza ennek a kölyöknek? Magam sem gondoltam rá . . .

— Ez még semmi! — folytattam feltűzelve. — Itt van a másik pár. Két fiatal férfi, szárnyas-géniusz. Nagyon szépek, de nem valók az első pár mellé. Ezek helyett a „Nappal” és az „Éjjel” változatait csináltam volna.

Lotz elcsodálkozva bámult rám.

— Nagyszerű! — mondotta. — Mindjárt csinálók helyette két más figurát, ezt meg eltépem.

— Az Istenért, kár volna! — kiáltottam fel. — A vázlatokat magammal kell vinnem és sietnem is kell, különben pofonokat kapok Hensch mestertől.

— Akkor mondd meg a mesternek, hogy csak az első két figurát csinálja meg, a másik kettő vázlatát pedig legközelebb elkészítem.

— Igaza van a közmondásnak: gyermekek és bolondok leghamarább rájönnek az igazságra, — mondotta Jacobeiné nevetve s rákacsintott Lotz mesterre.

— Lári-fári! Ha a művész, amikor valamibe bele kezd, előbb mindig az agyát törné rajta, akkor soha sem születnének meg

az igazi nagy alkotások! A művészet nem az ember agyában születik, hanem a szívében! — mondotta duzzogva Lotz mester.

— A Marcsa nővérem azt mondta, hogy a szívből az Isten lakozik! — kottyantottam el.

— Ugy van! Igazad van! — vágott rá temperamentumosan Lotz. — Épp azért isteni eredetű minden művészet!

— Mindkettőtöknek igaza van! Elég nagy az emberi szív! És sok . . . sok minden elfér benne! — mondotta a szép aszszony s tekintetében rejtelmes fény csillogott, amikor Lotz mesterre nézett.

Elbucsuztam s bizonytalan lépésekkel jöttem le a lépcsőkön.

— Aztán gyere ám máskor is! — kiáltotta utánam Jacobiné.

— Igen, mihelyt kijózanodok! — kiáltottam vissza nevetve s rohantam tovább.

*

Az életnagyságu figurák befejezés előtt állottak, mert Schmidt serényen dolgozott rajtuk . . . Hatalmas deszkalapon állott egymás mellett a két pácfigura s így még szembeötlőbb volt, hogy mennyire nem harmonizálnak! A mintázásból én is kivettem részemet s egy este megpróbálkoztam a szárnyas géniuszok helyett más figurákat tervezni. Deszkalapra mintáztam a két alak vázlatát, amely, mint azt Lotz mesternek mondtam — a „Nappal” és „Éjszaka” variációja volt. Javában dolgoztam külön munkámon, amikor Lotz váratlanul betopant.

— Hallatlan! — kiáltott föl meglepetten, amikor vázlatomat megpillantotta. — Nézzétek csak, mit csinál ez a gyerek! — mondotta s a magával hozott rajzvázlatokat az enyém mellé szegezte a deszkára.

Tussal készült vázlat volt ez, amely csaknem teljesen meggyezett az enyémmel.

— Honnan szedted ezt elő? — kérdezte fokozott csodálkozással.

— Lemásoltam Michel Angelo négy figuráját s utána már könnyű volt hasonló tervet megkomponálni, — mondtam s megmutattam neki másolataimat.

— Így már értem! A másolatok nagyon jók s hasznodra vált.

Egyéb kompozícióim is nagyon tetszettek neki.

— Sok naivitás van még bennük, de egytől-egyig tehetséges munka! Ha ezeket a munkáidat bemutatom, biztosan kapsz

Wéber Antal : Az Ádám-féle ház. a Főherceg Sándor-utcában.

valami ösztöndíjat. Akkor azután meg se állj Bécsig! Ott tanulhasz csak Isten igazában! Majd megemlítem a Keleti direktornak, aki egyébként egy nagy művészi nulla s valamennyiünket a karma között tart s úgy táncolunk, ahogy ő dudál, de lehet vele beszélni s ha egyszer azt mondja, hogy „igen“, akkor már a zsebedben is érezheted az ösztöndíjat!

— Egy évig még nálam kell maradni, mert csak akkor szabadul fel! — mondotta Hensch bosszusan . . .

— Amig a tisztelt bizottság összeül, ugyis elmulik egy év, — mondotta nevetve Lotz mester. — A géniuszok helyett pedig új figurákat csinálunk.

— Annyi pénzt kiadtam már s most előlről kezdjem? — kérdezte Hensch. — Ki fizeti meg nekem ezt? Jó lesz az így is!

— Akkor majd megbeszélem a Wéberrel! — szölt Lotz.

Wéber azonban nem akart ráfizetni s maradt minden a régiiben . . . Schmidt néhány napig megállta ital nélkül, de azután „szörnyen megszomjazott“. Én azonban nem hoztam neki bort! Maga ment el Löbhöz s kissé ittasan jött vissza. Másnap nagy palackkal jelent meg, amely félig spiritusszal volt megtöltve, ezt azután vízzel töltötte tele s ebből ivogatott s estére már be volt rugva! Pénze nem volt, mert óvatosságból úgy intézkedett Henschnél, hogy az egy krajcár előleget sem adott neki s szombaton este pontosan megjelent a felesége, aki nek azután Hensch kiadta a heti bért. Eszembe jutott az asszonykának tett ígéretem s hogy valahogy kifogjak Schmidten, úgy csaptam be, hogy a tele üvegből felét kiöntöttem észrevétlenül s vizet öntöttem bele, így kétszeresen felhigitva itta a spirituszt — anélkül, hogy erről sejtelve lett volna!

Amikor egyik szombaton megjelent a felesége s már eltávozott, az udvar felől hangos sirás-rivást hallottam. Kiszaladok, hogy megtudjam, mi történt künn! A földön Schmidtné hevert eszméletlenül, mellette a kis siró-rivó gyerek. Orrán folyt a vér s alig birt felkelni. Gyorsan a kuthoz futottam, vizet merítettem s nagy nehezen eszméletre tért. A kisgyermeket karomra vettem s az asszonyt bevezettem a szobámba. A kisgyermeket ágyamba fektettem, de a sirást nem hagyta abba! Schmidtné, aki eddig kábultan üldögélt, hirtelen görcsös zokogásba tört ki s alig birtam lecsillapítani. Kimentem a ház elé s leültem a padra azzal az elhatározással, hogy a részeg disznót csufosan elverem, ha visszajön!

Hiába vártam, nem jött! Visszamentem szobámba, — a kisgyermek már nyugodtan aludt ágyamon.

— El akarta venni tőlem a pénzt, — mondotta az asszony — de én nem adtam oda, erre öklével leütött s minden pénzt

elszedett tőlem . . . Most már vége mindennek! . . . Tűrtem, szenvedtem, amire csak asszony képes . . . de most már nem bírom tovább . . . Már régen végeztem volna magammal, de a gyermek miatt nem teszem! . . . Agyon fog egyszer ütni . . . ez lesz a vége . . . tudom! . . . Nem is bánom, csak a gyermek maradjon életben . . . Mindent feláldoztam érte . . . gondtalan életet . . . szüleimet . . . testvéreimet . . . mert szerettem, — mondotta keserves sirással. Aztán lassan mégis megnyugodott. — Most már tudni sem akarok róla többé . . . Ilyen szörnyeteggel nem élek tovább! . . .

Kis gyermekét kendőbe takargatta.

— Visszamegyek szüleimhez és ha nem akarnak maguk közé fogadni, dolgozni fogok egyedül! Te érted dolgozom, egyetlen kis gyermekem! . . . Isten veled, Pepi! . . . Köszönöm, hogy olyan jó volt hozzám . . . Igérje meg, hogy nem fog inni, soha! Esküdjön meg, Pepi!

— Esküszöm! — szóltam elkomolyodva . . .

Azután elment s soha többé nem láttam őt . . .

Schmidt sem hétfőn, sem kedden nem jött be.

— Menj el hozzájuk! — szólt Hensch. — Tudd meg, mi történt ezzel a részeg disznóval! Ha nem jön be, másnak adom a munkát.

Ismét kimentem Kelenföldre. Házuk falán kis cédula volt kiragasztva: „Kiadó!”

Az ajtó zárva volt.

— Hála Istennek! — gondoltam magamban. — Az asszony bizonyára visszament szüleikhez . . .

A két figurát gyorsan be akartam végezni. Lotz mester is biztatott.

— Meg tudod te azt csinálni! — mondotta nevetve. — Fogj csak hozzá!

Amikor elkészültem, Lotz mester nagyon meg volt velem elégedve, de a többiek is megdicsértek.

— Beszéltem Keletivel s megkértem, hogy jöjjön ide, de nagy ut az s nem jött! Menj el hozzá, holnap tizenegy órára. Majd ad egy bizonyítványt, amelyet azután kérvényedhez csatolsz!

Másnap kiskocsira raktam a másolatokat és egyéb kisebb munkámat s megindultam vele a Sugár-utra, ahol a Mintarajziskola épülete állott. Mellette építették akkor a Mücsarnokot (most: Régi-mücsarnok).

Sokáig kellett várakoznom az előszobában, ahol rajtam kívül egy vállas, szép ember is várakozott: Huszár Adolf, akit látásból ismertem.

Huber József: Szoborcsoport a Wurm-udvaron.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Megnézte munkáimat.

— Ezt mind maga csinálta? — kérdezte.

— Igen és most ösztöndijért folyamodok!

— Nagyon tehetséges munkák! — mondotta. — Kár! — tette hozzá csendes szánakozással. — Menjen inkább fát vágni, akkor legalább boldog ember lesz! Művészember soha sem lehet boldog az életben, — folytatta. — Kezdetben minden simán megy a maga útján s minden fiatal művész Istennek képzeletét magát. Később, amikor már viszi valamire, rájön, hogy semmit sem tud! Ekkor kezdődik a boldogtalanság és a nyomorúság! És jön az ital! . . .

— Oh, én megesküdtem, hogy soha sem fogok inni!

Huszár nevetett.

— Szép, szép dolog az eskü! De akkor nem is lesz belőled szobrász!

Azután behívták s kis idő múlva Keletivel együtt jött ki. Kis emberke volt, vörös orral, apró, szurós szemekkel s Kosuth-szakállal. Fejét méltóságteljesen hordta.

— Mit akarsz? — kérdezte tőlem félvállról.

— Én vagyok a Pepi, a Henschtől s Lotz mester említette, hogy jöjjenek csak ide! — mondtam zavartan.

Huszár megveregette vállamat, de Keletinek arcizma sem rándult meg.

— Ezek a maga munkái? — kérdezte közönséges hangon.

— Igen! Ezek másolatok s ezek eredeti kompozíciók! — szóltam halk hangon.

Keleti ur megnézte munkáimat, azután szigorúan végig mért tekintetével.

— Maradj itt s várd meg, míg rád kerül a sor! — mondtotta és bement.

— Ez megint ballábbal kelt fel! — mondtotta Huszár nevetve.

Amikor behívtak hozzá, nagy íróasztal mellett ült, amely dobogón állott.

— Itt van! — mondtotta kurtán s egy összehajtott írást nyújtott át.

— Hálásan köszönöm, — mondtam és mélyen meghajoltam. Ez tetszett neki.

— Kérvényedet és munkáidat Mászák urnak kell átadnod! — intett fejével s kijöttem.

Lenn a kapuban Huszár ácsorgott.

— Ezt magadnak kell cipelned? — kérdezte nevetve.

— Kedvem volna hátulról tólni a kocsidat, különben is szívesen cserélnék veled, talán akkor még egyszer boldog len-

nék! — mondotta elgondolkozva. — No, lássuk csak, mit irkált rólad! — Kezébe vette az írást. — Nem nagyon erőltette meg magát ez a finom ur! Nem baj, én is ott leszek s meg fogod kapni az ösztöndíjat! . . . Isten veled és amikor majd először be fogsz rugni, gondolj rám!

Elolvastam én is, mit irt a „finom ur“.

„Némi tehetség van a munkájában. Talán érdemes a további kiképzésre!“ . . .

Kérvénymet s munkáim egy részét elvittem a Nemzeti Múzeumba. Pulszki Ferenc igazgató lakása mellett — ő volt az elnöke a művészetek országos bizottságának — volt a bizottság székhelye. Kérvényem alá ezt irtam:

„Pepi, szobrászinas!“

— Egyedül erre az aláírásra megkapod az ösztöndíjat, — mondotta nevetve Maszák Hugó ur, a bizottság jegyzője . . .

*

Pubi kiszendedett. Már nagyon öreg volt s naphosszat a vánkosán hevert. Alig evett s folyton aludt. Tisza körülzág-lásztta, azután farkát maga alá huzva, elkullogott s bemászott az asztal alá. A második udvar egy sarkában megástam sírját, amelybe vánkosával együtt eltemettük. Hensch könnyezett. Én is! . . . De nem sokára utódja lett Pubinak, egy idegen kutya személyében.

Egyik vasárnap künn üldögéltem a kőpadon, amikor a kapun egy kutya szaladt befelé. Amikor észrevett, lehasalt s farkát csóválva kuszott felém. Sárgásbarna szőre volt, feketén csikozva, sárga szemén fekete csillaggal. Kérően, mint egy ember nézett rám. El akartam zavarni.

Követ hajítottam felé s el is találtam. Vastagot nyekkent, de nem futott el s esdeklően nézett rám. Felugrottam s lábammal belé rugtam, de meg se mozdult. Ujból megrugdostam. Most hátára feküdt, széttárva mind a négy lábát s nyöszörgött, de nem futott el. Vakkantott fájdalmában, amint rugdostam, de nem tágitott . . . Bosszusan még egyet rugtam rajta, azután visszaültem a padra. Felkelt s kuszva hozzám sompolygott. Mint egy megvert kis gyermek lapult meg mellettem! Elnevettem magam.

Erre felugrott s kezemet kezdte nyaldosni!

— Menj a pokolba, te dög! — kiáltottam rá. Lefeküdt mellém s rám nézett emberi szemével . . .

Tisza, utcai kőborlásából hazatérve, ugatva rohant rá, mire „kutyám“ hirtelen a hátára feküdt.

Tisza szakértelemmel körülzág-lásztta a jövevényt, amely hirtelen felugrott s ide-oda szaladt, nyilván egy kis barátságos

Kugler : Lebegő angyal az Üllői-úti gyógyszertár fölött.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

játszás kedvéért. Tisza elfogadta a felhívást s mint a fergeget nyargaltak körül, körben az udvarban. Fáradtan és lihegve jöttek vissza a padhoz, nyelvüket hosszan kilógtatva. Tisza lehevedett, mire kutyatársnője ráhajtotta fejét s kimerülten elnyújtózott. A barátság meg volt kötve.

Megkértem Hensch mestert, engedje meg, hogy az „uj” kutya nálunk maradhasson. Nem egyezett bele.

— Az ember megszokja ezeket a dögöket — mondotta — és amikor elpusztulnak, fáj a szive miattuk.

Bottal támadt rá, hogy kizavarja, de az hátára feküdt s vonítva türte, hogy ütlegetjék.

— Nem lehet elkergetni a dögöt! — dünyögött Hensch mester. — Hát vigye az ördög, maradjon itt s Duna lesz a neve! Hadd legyen egy Dunánk is, ha már Tiszánk van!

Rögtön néven is szólítottam s Duna farkátcsóválva jött felém s kezemet nyaldosta. Este addig nyöszörgött ajtóm előtt, míg beengedtem. Ettől kezdve rendes éjjeli társam lett Duna!

Néhány nap mulva abbahagyta csuszó-mászó tempóit s kezdett önérzetesen viselkedni. Tudta, hogy rendes gazdája van! Ha valaki csak a közelembé jött, dühösen morgott, vigyázott rám. Nagyon megszerettem. Ő is engem! Dunával való barátságom azonban egy nagy válságon esett még át. Akkoriban vezették be a kutyaadót s Tisza uj nyaksziját és egy „kutyamárkát” kapott, de Dunáért már nem akart Hensch fizetni.

— Nem fizetek érte — mondotta — és holnap reggel elviszed a sintérhez.

Eszemágában sem volt Dunát sintérekéze juttatni, de pénzem sem volt, amiből adóját kifizethettem volna. Huztam-halasztottam a dolgot, de Hensch nem tágitott.

— Ha holnap reggel el nem viszed, én ütöm agyon a dögöt! Nagyon szemtelen kezdesz lenni, de majd ráncba szedlek! — mordult rám.

Zsineget kötöttem Duna nyakára s nehéz szivvel megindultam vele. Vidáman jött mellettem az összekötő vasuti hidon, mert a sintér künn lakott Kelenföldön. Amikor közelébe értünk, meg-megállt. Szimatolni kezdett s aggódva nézett rám. Egy darabig még jött velem, de hirtelen megállott s a világért nem akart tovább menni. Panaszos ugatásba kezdett, amely szivemet hasogatta. Szegény állat megsejtette, mi vár rá. Meghuztam a zsineget, mire rémesen üvöltött s felborzolt szőrrel kapkodott a zsineg után. Megálltam s úgy tettem, mintha pár lépést visszamennék, akkor abbahagyta az üvöltést s nyalogatni kezdte kezemet. Gyilkosnak éreztem magam s önkéntelenül térdre estem. Duna össze-vissza nyalta arcomat s oly bána-

tosan nézett rám, hogy megesett a szívem rajta! Hirtelen görcsös zokogás tört fel belőlem, megöleltem Dunát s megcsóváltam fejét . . . azután hirtelen elhatározással eltéptem a zsinetet és kutyám hangos csaholással elszaladt. Bosszantott, hogy ennyire ellágyultam, de szívem mélyén örültem, hogy a szegény állat megszabadult.

— Most azután lesz otthon ne mulass! — gondoltam magamban. — Utóvégre mi történik velem? Kapok pár pofont, abba még senki sem halt bele!

Hazaindultam. Amikor a hidon áthaladtam, az egyik oszlopnál egy kutyára lettem figyelmes. Körülbelül akkora volt, mint a Duna, nyakán vadonatusz szijsz és márka volt, amelyet az oszlophoz dörzsölt, — nyilván terhére lehetett. Majd segíték én rajtad! — szoltam magamban. Hátulról óvatosan megkerültem s lekaptam róla a nyakszijat.

— Ha ez nem az Isten keze volt, Mózes legyen a nevem! — mondottam magamban.

Hensch csufosan összeszidott. Elmondtam neki, hogy Duna elszakította a zsinetet s azt is, hogy a hidon „találtam“ egy nyakszijat meg márkát.

— Finom mákvirág vagy — mondotta Hensch nevetve. — Nem bánom, ha nem kell érte fizetni, itt maradhat.

Duna, ugy látszik, csak erre várt. Kibujt a pajtából s csuszva jött felém. Nyakára kötöttem a szijat és a márkát.

— Most pedig szépen pacsit adni! — mondottam. — Látdod, az emberek nem is olyan rosszak, mint hitted!

Az éjszaka már ismét szobámban aludt . . .

Henschnél megint nem volt munka s most már csak ketten maradtunk: én és Schirmbrandt. Hensch egész nap zsörtölődött, felesége pedig betegeskedett.

— Az orvos azt állítja, hogy hisztérikus lett — mondotta Hensch — és hogy utazzék el valami fürdőhelyre. De honnan vegyem elő a pénzt? Alig keresek annyit, hogy mindennapi kenyerem meglegyen . . . Azután veled mi történt? — kérdezte tőlem. — Feleségem nemrég hallotta, hogy Jergentz, ez a szemét rá akart venni, hogy közös műhelyt nyissatok.

— Olyasvalamit mondott, de eszem ágában sincs a mestert itthagyni! — szoltam meggyőződéssel.

— Rendben is van így . . . Kiszolgálod a négy évedet s ha felszabadulsz, kapsz tőlem egy szép fekete ruhát és egy ezüstórát.

Henschnével afféle csendes hadilábon álltam. Egyszer másszor még megpróbálkozott velem, de azután visszavonult. Enni ismét bőségesen kaptam, mert alig ettek valamit s én

Marschalkó János : Relief.

Marschalkó János : Relief.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

mindent felfaltam, amit elém raktak. A piacra is egyedül járt s állandóan pörlekedett a kofákkal. Munka nem volt s így az öntődében sem kerültünk össze. Ha mégis találkoztunk, alig váltottunk egy-egy szót. Egyszer kedveskedni akartam neki s néhány szál rózsát hoztam a piacról. Kikapta kezemből s földre dobta.

— Add a szeretődnek — mondotta dühvel. — Felszedtem a rózsákat s este Zsuzsinak adtam, aki nagyon megörült a ritka ajándéknak.

— Ma hosszú levelet kaptam tőle! — mondotta váratlanul. — Letelt a katonai ideje s feleségül akar venni!

— Mindig azt hajtogattad, hogy nem is szereted — szóltam meglepetten.

— Hát ezt nem mondtam. Téged persze jobban szeretlek, de te úgy sem vehetsz feleségül! — mondotta s lassan tépegette a rózsza szirmát. — Azután meg egészen mindegy, hogy ő, vagy egy másik! Különben ő is szeret egy kicsit, mert nem tudja, hogy hatszáz forint megtakarított pénzem van!

Nagyon furcsa arcot vághattam, mert hajamba markolt s kacagni kezdett.

— Nem kell, hogy olyan szomorú arcot vágj... Jó darabig még a tiéd leszek.

Megvallom, rosszul esett e hír, mert nagyon megszoktam Zsuzsikát, aki hü volt hozzám...

Jergentz faszobrász volt. Nagy kövér ember, zöldes szemekkel s hosszú kecskeszakállal. Mindenféle munkát vállalt az asztalosoktól, de műhelye nem volt s Hensch megengedte, hogy nálunk dolgozzék. Hálából rá akart venni, hogy csináljunk egy közös műhelyt! Egy jómódu özvegyasszonnyal járt jegyben, aki gyakran eljárt hozzánk, mert nagyon féltékeny volt Jergentzre. Volt is rá oka! Jergentz, ez az érzéki disznó, mindig egy csomó pornografikus rajzot és fényképet hordott magánál s abban lelte örömét, hogy mindenkinek mutogatta.

— Ez mind semmi — szólt hozzám egy ilyen alkalommal. — Egy szép fiú ám csak az igazi!

Különféle fejeket kellett fába faragnia s a faragásban segítségére voltam, amiért darabonként kijárt harminc-negyven krajcár. Ezen már vehettem egy pár cipőt, amire nagy szükségem volt, mert a tél veszedelmesen közelgett! Egy nyári ruhát Lotztól kaptam, amely azonban rongyos volt már s a nadrág hátsó részén tenyéryi lyuk volt, úgy hogy nemcsak az ingem látszott ki... Zsuzsika nagy fehér vászonfoltot varrt rá, de ez sem tartott sokáig!... Télikabátra álmomban

sem mertem gondolni, nem is volt eddig soha! Zsuzsika hatalmas, szép sállal ajándékozott meg.

— Ez mégis tart valami meleget! — mondotta.

— Kitől kaptad? — kérdeztem tőle.

— Az öreg Csepreghytől, akinek nem tetszett a zöld színe s nekem ajándékozta... Add a kedvesednek — azt mondta!

— Csepreghytől kaptad? — kérdeztem féltékenyen. — Akkor nem kell!

— Megint rosszra gondolsz! Én csak úgy kaptam tőle, semmiért! — mondotta önérzetesen. — Nem mindenki olyan nagy disznó, mint te vagy!

— Na és te? — szóltam félvállról.

— Én! Nesze! — kiáltott rám s olyan pofont kaptam tőle, hogy csak úgy zugott a fülem. — Azt hiszed, amiért a tied vagyok, mindenkivel összeadom magam? Mind ilyenek vagytok! Mind...

Keserves sirás rázta meg. Alig tudtam lecsillapítani, de mégis kiengesztelődött és — megölelt!

— Most pedig megpróbáljuk, hogy jó-e — mondotta anyáskodóan. —

Levettem kabátomat, a sált nyakam köré csavarta, úgy hogy két vége hátul a kabát alatt kilógva, csaknem a bokáig ért s egészen befedte a — folt helyét.

— Most nem látja meg senki, hogy hátul szakadt a nadrágod! — mondotta nevetve s nem fogsz megfagyni!...

— A télen tartalékra fogunk dolgozni! — mondotta Hensch. — Nem várhatjuk ölbetett kézzel a megrendelőket s legyen készen valami, ha majd akad megrendelés! A Höltzl modelje után hat Máriát és két-három Feszületet csinálunk. Az ilyesmit hamarabb el lehet adni... Holnap elmész az öreg Fesslhez Kőbányára... Jó köve van, puha és könnyen megdolgozható... A méreteket majd megadom s ha lehetséges, egyszerre szállítsa a köveket. Pénzt csak akkor kap, ha nekem is lesz!

— Ki az a Fessl?

— Nem tudod? — Ő csinálta a Redoute-ot is... Én is dolgoztam rajta. Most a kőbányáját miveli.

Kőbányán, künn a mezőkön egy elhagyott, giz-gazos területen volt Fessl bányája. Elül egy félemeletes ház állott, nagy ablakokkal. Az egyik ablak különösen nagy volt, nyilván műterem ablaka lehetett... Hangosan dörömböltem.

— Mit akarsz? — szólt belülről egy nyers férfihang.

— Fessl urat keresem.

— Mit akarsz tőle?

Izsó Miklós: Révai szobra a Tudományos Akadémia épületén.

OSZK

— Henschtől jövök a kövek miatt.

Szélesvállu, vörösszakállas ember nyitott ajtót. Meglehetősen hideg volt már. Fessl ruhája azonban még egészen nyárius volt s fején nagy szalmakalap viritott.

Mütermébe vezetett, amelynek fala telestele volt rajzzal és képekkel. Amikor elolvasta Hensch irását, csak ennyit mondott:

— Ez az egész?

— Igen. Hensch mester kéreti, hogy tessék szép köveket adni, mert kis alakhoz kellenek.

— Az egész alig tesz ki tizenöt köblábat s nem éri meg a fáradságot, hogy vesződjek vele!

— Szükségünk van a kőre, mert télen át fel akarjuk dolgozni — mondottam.

— Szükségünk? — kérdezte szurós tekintettel. — Talán te is értesz valamit hozzá?

— Igen. Már négy éve vagyok Henschnél s szobrász akarok lenni!

— Kár! — mondotta kurtán-furcsán.

— Miért kár? — kérdeztem önérzetesen. — Sokat akarok tanulni s ha megkapom az ösztöndíjat, Bécsbe megyek az akadémiaira s nagy művész lesz belőlem!

Rámmosolygott.

— Bravó! Ez már azután beszéd! Sokat akarsz tanulni? De van-e tehetség?

— Lotz mester azt mondta, hogy tehetséges vagyok, ő pedig csak érti a dolgát! — vágtam ki nagy büszkén.

— A Lotz? Akkor már bizhatsz magadban! Bécsbe azonban ne menj. Nem lesz ott belőled semmi! Inkább Münchenbe, vagy Párisba menj... De Bécs! Ott csak a tehetségtelenségeket tenyésztik s minden sablónra megy...

Fel és alá kezdett járni, mialatt én alaposan szemügyre vettem a falon függő sok rajzot és képet. Nagyrészt a Redoute-hoz készült tervek voltak ezek, de számos egyéb, nyilván kivitelre nem került épület terve is itt lógott.

— Csodálatosan szép dolgok ezek — mondottam, de Fessl rám sem hederített s kibámult az ablakon. Odamentem hozzá s akkor vettem észre, hogy — alszik s azért nem felel. Lábujjhegyen távozni akartam, de felébredt.

— Ah, te vagy! Kissé elszundikáltam s álmodtam s minden olyan szép volt!... Egész életemet így álmodtam át...

Fel és alá járkált ismét.

— Az ember néha olyan szépeket álmodik... A magyar művészetről álmodtam én is... A magyar házról, ha az meg-

valósulhatott volna, s ha az olaszok meg a németek nem rontottak volna el bennünket, ha nekünk is lettek volna hatalmas nemzeti királyaink, uralkodóink, mint nekik s nem lettünk volna Ausztria rabszolgái!... Hazánknak csak a nagy művészet hulladéka jutott és... és hogy bámultak rám, amikor mást akartam... És mennyit kellett a butaság és értelmetlenség ellen küzdenem, amíg annyira vittem, hogy legalább egyetlen egy művemet befejezhettem! Ugy néztek rám, mint borju az új kapura... Hát ez nem is volt az ő sablónjuktól való, az már igaz!... És ha minden úgy lehetett volna, ahogy álmaimban elképzeltem!... De annyit jártak a nyakamra s belém beszéltek, amíg így is elértek valamit. Ahelyett, hogy a fejükre koppintottam volna ezeknek a tehetségtelen kuruttyoló békáknak! Rutin és sablón! Rutin és sablón! — ezt ismételik szüntelen. A szobrászattal még ment valahogy!... Alexy, Marschalko, Dunaiszky és a többiek legalább tehetséges emberek voltak... és a pilléren levő táncoló figurák olyanok lettek, mint amilyeneknek én akartam... De a festők! Than és a többiek! Brr! Az egész bécsi Rahl-sablón beléjük szorult s nem lehet belőlük kihuzni... A Rahl... ez már tehetséges művész volt, de minden szavát, minden mozdulatát lemasolták! A szellemét azonban már nem értették meg!... Követtek volna engem az álmodozásaimban, meg az akarásaimban, de nem akartak és nem is tudtak! Szegény, tehetségtelen vakondok!... Az egészszől azután egy nagy „smarn“ lett... Az egyetlen Wagner, aki félig-meddig megértett, ez meg nem volt itthon!... Nem is megyek többé oda, mert megszakad a szívem...

Leült egy székre s előrenyújtotta lábait s ismét lehunyta szemét... Talán ismét csak álmodozott!... Csendesen meghúzódott egy sarokban...

— Azután jöttek a modernek — folytatta keserűen. — Tucatjával bukkantak fel s minden három évben újak lettek! Kérődző jószágok voltak ezek, semmi egyebek!... Divatot, azt igen, teremtettek, de művészetet nem! A régi „smarn“ új köntösben!... Engem meg szépen elfeledtek... és ha néhanapján nem adnék el pár követ, már rég fölfordulhattam volna... Egyszer azonban mégis eljöttek hozzám s azt akarták, hogy álljak az élükre... de már késő volt... Álom... Alkotni sem tudok már... álmodni... álmodni... ez maradt meg...

Nagyot ásitott s rámnézett.

— Sok butaságot összebeszéltem, mi? — kérdezte.

— Szép volt, de szomorú... — mondtam elfogódott hangon.

Izsó Miklós : Angyalos címer a Tudományos Akadémia épületén.

Schaffer Károly : A művész felesége. Dombormű közös síremlékükön.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

— Ne vedd nagyon a lelkedre, fiatal óriás! — mondotta mosolyogva. — Csak előre mindig, felemelt fejvel!... Bátraké a világ!... Soknak sikerül feljutni a magasba... fel a tiszta művészetek ormára... Itt azután már nem kell álmodozni... Hát, a köveket akarod?... Egyszer majd eljövök s megnézem, mit tudsz, fiatal óriás!...

— Nagy megtiszteltetésnek veszem, Fessl mester! — mondtam és elbucsztam.

Minden öreg művész el van keseredve és zsörtölődő — állapítottam meg magamban. A Lotz, az kivétel! Ez azután a kemény legény, ő az ideálom...

A követ nemsokára megkaptuk, de Fessl nem jött el. Amikor később egy alkalommal ismét kimentem hozzá, egy öreg anyóka fogadott.

— A Fessl az megint eltűnt valahol! Isten tudja, hol bujkál! Tavasszal mindig előkerül... Valami nincs rendben nála — mondotta s kezével homlokára mutatott. — Nemrég itt járt, egy sereg kóbor kutyát hozott magával s ott tartotta őket a szobájában... Azt mondta, hogy télen át gondozzam őket, de amint elment, mindjárt kizavartam a sok dögöt s a pénzen, amit adott, a törött ablakokat csináltattam meg... Az ördög látott ilyen embert...

— Most pedig meg fogod tanulni, hogyan kell praktikusán dolgozni — mondotta Hensch. — Mind a hat Madonnát egyszerre munkába vesszük és kipontozzuk...

Három fatönkre hosszú deszkákat tettünk s erre raktuk fel sorjában a köveket.

— A kövekre felrakjuk a három főpontot, még pedig hajszálpontossággal, mert ebből a három főpontból kiindulva, mérjük ki a kisebb pontok helyét s ha egy hajszálnyi hibázunk, nem ér az egész munka semmit!... A főponttól kiindulva, körzővel mérjük ki a kisebb pontok helyét... Minden pontot három körzővel, amit hajszálnyi pontossággal kell beigazítani. Ez persze sok időbe kerül... Ha hat figurát csinálunk egyszerre, a körzőket mind a hat pontra csak egyszer kell beigazítani, amivel sok időt és pénzt takarítunk meg... Carrarában tizenkettőt csinálnak egyszerre... Ott gyakran előfordul, hogy valaki halála napjáig ugyanazt a figurát csinálja, vagy a figura egy részét, amit azután már álmában is meg tud csinálni... Azért olyan olcsók ezek a figurák...

A hat Madonna pontozásával nemsokára elkészültünk s hozzáfoghattunk a kivitelhez. Hármat már befejeztünk, amikor azt az ajánlatot tettem Henschnek, hogy jó volna az egyiket színezni...

— Homokkőnél ez bajosan megy! Próbáld meg! De ha elrontod a figurát, levágom a fejedet!...

Meg is próbáltam. Vízben oldott festékekkel befestettem az egyik Madonnát. A lyukacsos kő csak úgy itta be a hig festéket. A drapéria kék volt, a ruha alsó része világos és a fejkendő sárgás színű. Az arcot, kezeket és a lábat husszinűre festettem. Azonban nem voltam vele megelégedve, mert nagyon tarka volt. Nagy szivaccsal le akartam mosni, de a kő beszívta a festéket. A magasabb, kiemelkedőbb részekről még úgy-ahogy le tudtam mosni a színt, de a mélyedésekkel nem boldogultam... Lesz ne mulass! — gondoltam magamban.

Másnap reggelre nagy meglepetésemre a figura csodaszép koloritot kapott. A festék megszáradt és a kiemelkedő részen áttetszett a kő alapszíne, míg a mélyebb helyeken szép finom tónust kapott. Olyan volt, mint egy szép gótikus figura... Azután viaszt oldottam fel terpentiben s ezzel vontam be a Madonnát... A figura ismét tarka és foltos lett, de tudtam, hogy ismét visszanyeri eredeti színét, mihelyt a terpentint elpárolog. A dicsfényt bearanyoztam s a drapéria is kapott aranysegélyt... Amikor az arany megszáradt, kevés festékekkel még egyszer behuztam, hogy ne lássék annyira ujszerűnek.

— Nem rossz! — mondotta Hensch, — de így nem lehet eladni, mert azt fogják mondani, hogy régi, már pedig a pénzükért valami újat akarnak...

— Megint össze-vissza beszélsz! — mondotta Viola, — éppen az szép rajta, hogy antiknak látszik...

Lotz is elvetődött ismét hozzánk.

— Nagyon érdekes! — mondotta, amikor a szobrot megpillantotta. — Megveszem s felállítom a műtermemben. Hogy csináltad?

— A Pepi csinálta!

— Hát nem megmondtam, hogy festő lesz belőle! Te csináltad? Érdekel, hogyan csináltad! — mondotta Lotz.

— Már nem is igen tudom. Ugy magától lett ilyen — mondtam nevetve.

— Velem is megesik ez néha! Este néha abbahagyom a munkát s reggelre mintha befejezte volna valaki s előttem áll a remekmű! — mondotta nevetve. — Talán az angyalok festették rá, mint Fra Angeliconál...

A Madonnát én vittem el Lotzhoz, ahol ismét nagy évésivásban volt részem. A kis baba az ölembe ült s egy nagy kanállal adogatta számba az ennivalót. Jacobeiné nem győzte nevetéssel. Amikor este levetkőztem, két tizforintos bankót találtam kabátom zsebében... Lotz mester csusztatta oda...

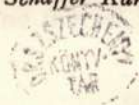
*

Schaffer Károly : A Nyár.

Schaffer Károly : A Tél.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Egy napon nagyon fontoskodó arccal állt meg előttem Hensch mester.

— A Józsefvárosi Polgári Klub elhatározta, hogy megcsináltatja Jókai mellszobrát s engem bizott meg a munka elkészítésével — mondotta büszkén. — Azt hiszem, meg tudnád csinálni. Eljönne hozzánk s maga mondta, hogy szívesen ül, ahányszor csak akarjuk.

A bátorság nagyon az inamba szállt.

— Nem merem vállalni! — mondottam.

— Te gyáva! Meg vagyok győződve, hogy meg tudod csinálni!

— Lehet, de ilyen nagy embernél nem lehet kísérletezni. Eddig még nem csináltam mellszobrot.

— A Lönhoffét pedig jól eltaláltad!

— Igen ám, de ez relief volt s az sokkal könnyebb...

— Akkor a Höltzre bizom — mondotta Hensch.

Azonban Höltz sem akarta vállalni.

— Nem vagyok portrétista! — mondotta. — Ez mindig gyöngye oldalam volt. Jókait meg éppenséggel nem merem vállalni.

Hensch nagy bajban volt, mert Jókai másnapra már beígérkezett.

— Meg kell próbálnod! Muszáj! Menni fog s segíteni fogok, ha kell! — mondotta izgatottan.

— Na akkor meg éppen jó lesz! — gondoltam magamban. Nyilott az ajtó és... Schmidt lépett be. Be volt rugva, ruhája, cipője rongyos volt s látszott rajta, hogy hetek óta nem váltott fehérneműt.

— Megjöttem! Van munka, vagy nincs? — kérdezte düledezve.

— Már megint be vagy rugva, te disznó! — förmedt rá Hensch.

— Mi közöd hozzá! Van munka, vagy nincs? Ha nincs, akkor megyek tovább inni!

— Várj csak! — szólt Hensch. — Meg tudnál egy mellszobrot csinálni? Természet után.

— Pénzért mindent tudok! Karlsruheben a herceget mintáztam, még pedig márványba...

— A Jókairól volna szó!

— Jókai? — kérdezte Schmidt s megvakarta fejét. — A Jókai vagy a Blaschkené, az nekem mindegy, de ebben a ruhában, amelyben vagyok, nem vállalom...

— Kölcsönadom a fekete ruhámat, tiszta inget és gallért is kapsz, de részeg ne merjél lenni!

— Nem!... Akkor nem is fog sikerülni! Valami ital csak kell az ember gyomrába... Egy pohárka snapszot csak szabad innom?

— Egy pohárkával, de nem többet! Add a kezedet! Nyolcra itt kell lenned, mert kilencre már a Jókai is itt lesz!

— Adj egy kis előleget!

— Nem adok, mert eliszod a pénzt...

— Akkor nem is jövök... Agyé!

— Nesze egy forint...

Schmidt zsebredugta a pénzt s eltávozott.

A nagy kályha mellett állítottuk fel a pódiumot, amelyre egy kényelmes karosszéket tettünk. Egy forgóállványon elkészítettem a vasvázat a mellszoborhoz s agyagból felraktam nagyjában a formákat.

Nyolc órára megjelent Schmidt. Hensch tiszta ruhát adott rá, de a nadrág tulságosan hosszú volt. Méltóságteljes arcot vágott s fel-alá sétált. Hensch fehér kendővel kötötte be kezét, — nem tudtam, mi okból!

Kilenc órakor megjelent Jókai. Hosszu magyaros kabát és csizma volt rajta. Feje kopasz volt, mert akkor még nem viselt parókát. Szakálla már őszülni kezdett s gyermekes kék szemei szeliden csillogtak. A klub egyik tagjának kíséretében jelent meg s Hensch mély hajlongással üdvözölte az előkelő vendéget.

— Bocsánatot kérek, de tegnap nagyon megütöttem a jobb kezemet s nagyon feldagadt — mondotta — s így ma nem tudok dolgozni, de a segédem megkezdi a munkát és én majd befejezem...

— Ilyen ravasz fickó! — gondoltam magamban.

— Nagyon sajnálom, — mondotta Jókai — mutasson be a művésznek.

— Minek! — szólt Schmidt — nem szükséges!

— De a művész nevére mégis kíváncsi vagyok! — mondotta szeliden Jókai.

— Schmidt! Professzor Schmidt — dünnyögte Schmidt.

— Professzor? Hol? — kérdezte Jókai.

— Karlsruheben voltam professzor, de most sehoh sem... Egyáltalán nem vagyok senki és semmi! Most pedig hallgatni és dolgozni! — mondotta és izgatottan kezdett hozzá.

Jókai szivből fölnevetett.

— Bocsánatot kérek, professzor ur, — mondotta — illedelmesen fogom magam viselni.

Schmidt két tenyerét derekára illesztve, nagyképién járta körül a pódiumot s jobbról-balról nézegette Jókait.

— Érdekes fej! — mondogatta.

A főformák nemsokára elkészültek s nem is volt rossz! Hensch el nem mozdult Jókai mellől s igyekezett őt szórakoztatni, mindenféle badarságokat össze-vissza beszélve.

Schmidt hirtelen ledobta az agyagot és a mintázófát, csak úgy csattant.

— Nem megy, na... nem megy!... — mondotta bosszusan. — Vagy megkapom a boromat, vagy abbahagyom az egészet! — és kezével törölte le a verejtéket homlokáról...

Jókai meglepetten nézett rá, azután felkacagott.

— Sajnálom, hogy ezt nem tudtam. Nagyszerű boraim vannak otthon s szívesen hoztam volna néhány üveggel...

— Ez a vén borissza nem engedte meg, hogy igyam! — mondotta Schmidt Henschre mutatva — s anélkül nem megy a munka!

— Menj és hozz neki egy spriccert! — szólt dühösen Hensch mester.

— Nem kell spriccer! Tiszta bor kell!

— Hozz neki bort! — szólt Hensch vérben forgó szemekkel...

— Holnap hozok egypár üveg finom bort! — mondotta Jókai nevetve. — Bizonyára izleni fog önnek, professzor ur!

— Holnap? Isten tudja, hol leszek én holnap! Ma szeretnék.

— Rohanj már! — mordult rám Hensch...

Schmidt egy hajtásra kiitta a bort. Jókai nagy szemeket meresztett rá.

— Egészségére! — mondotta nevetve.

— Mindjárt könnyebben megy! — szólt Schmidt és valóban gyorsan haladt a munka.

— Sajnos, mennem kell! — szólt Jókai kis idő múlva. Leszállt a pódiumról s megnézte portréját.

— Sikerülni fog! A bor, úgy látszik, jó hatással volt! — mondotta nevetve.

— Ez semmi! — hengegett Schmidt — majd ezután... majd holnap!...

— Köszönöm, professzor ur! — mondotta Jókai — holnap kilencre itt leszek! A bort is magammal hozom!

Hensch a kapuig kísérte Jókait.

— Mégis csak megy valahogy! — mondotta, amikor visszajött. — De nem muszáj a szádat a kabátom ujjába törölnöd, már tele van boros foltokkal... Menj és öltözz át...

— Eszembe sincs! Így is jó nekem! — mondotta Schmidt.
— Vadonatuj ruha és tönkreteszed! — lármázott Hensch.
— Nem vetem le és ha nem hagysz békében, földhöz vágom az egész mellszobrot...

Hensch megrémült.

— Ne csinálj ostobaságokat, te disznó! Tartsd meg a ruhát, de vigyázz rá...

Schmidt, akinek fejébe szállt az ital, dühöngeni kezdett.

— Amig rajtam van a ruha, az enyém és azt teszek vele, amit akarok... Pénzt is akarok, mert ennem is kell!

Hensch egy forintot adott neki.

— Ez kevés!

Hensch még egyet adott neki, de ezzel sem volt megelégedve.

— Még egyet akarok! — ordította.

— Nem kapsz, de holnap ismét adok két forintot — mondotta Hensch.

Virtslit, kenyeret és még egy félliter bort hoztam neki. Azután lefeküdt az ágyamra és estig fel sem ébredt... Az agyagbüsztét vizes ruhával befedtem. Estére felkelt Schmidt s savanyu arcot vágott.

— Az ördög vigye el! — mondotta s dühösen köpködött.

— Elrontotta a gyomrát? — kérdeztem tőle nevetve.

— Könnyen nevezsz! Amikor annyi időm voltam, mint te, én is folyton nevettem, de ma sirni tudnék, ha nem szégyelném magam! Pfuj!... A Jókai szépet gondolhatott felőlem, de az nekem „snuppe“. Nekem már minden „snuppe“! Minden... minden... Az egész élet... a szerelem, a nők és a művészet... minden... pfuj!... Hazudok, mert a művészet néha még megszédít és karmaiba kaparint!... Egyszer még kiszakitja a szivemet!... — kiabálta és öklével ütötte mellét. Azután elcsendesedett. — Valamikor művész voltam, de jöttek a bestiák, a nők. Ezek lehuztak az örvénybe... Akkor jött a bor, mert felejteni akartam és mindig mélyebbre sülýedtem... Művész voltam és minden olyan szép volt!... Tudod te, mi a művész? Minden művész egy kentaur! Fél ember és fél állat, aki azután a helyzet és körülmények szerint alakul tovább... Egyikből Isten lesz, aki magasba jut, a napig... A másik állat lesz egészen... Nincs középut! Vagy isten, vagy állat. Én állat lettem, egy nyomorult állat s csak ha rézszeg vagyok, érzek valamit magamban az istenből... és azért iszom... iszom szüntelenül... És még egyszer eljött a szerelem is az életemben s azt hittem, magasba fogok feljutni általa... Oly szép és jó volt s szeretett is engem! És a fiam, az én drága kis

fiacskám!... Az állat egészen felülkerekedett bennem!...
— kiabált hadonászva. Azután görcsös sirás rázta meg testét.
— Elég... elég volt! S vége... mindennek vége... — Kétségbeesetten tördelte kezeit s az ágyra dobta magát.

Csak most vettem észre, hogy az én szemem is könnyes lett! Kiültem a padra. Duna jött hozzám, fejét ölembe hajtotta s kezemet nyaldosta...

— Neked jó, — szoltam hozzá — mert te állatnak születél... De a szegény Schmidt csak hosszú szenvedés után lehet azzá.

Amikor ismét bementem, Schmidt már nem volt ott. Lőb korcsmájában ült egy sereg ittas, lármázó, danoló ember között. Valami bordal-félére tanította a többieket...

Másnap reggel idejében megjelent. „Ruhája“ gyűrött és foltos volt. Hensch egy szót sem szolt neki, nem akarta a munka előtt felizgatni.

Jókai ezuttal is pontosan érkezett s mögötte egy kis leány nagy kosarat cipelt. Őt nagy üveg bor volt benne.

— Azt hiszem, izleni fog! — mondotta Jókai mosolyogva.
— Tokaji mind az öt üveg!

— Jó lesz ez is, ha nincs jobb! — jegyezte meg Schmidt dörögve.

— Mi van a kezével, Hensch mester? — kérdezte Jókai.

— Köszönöm! — mondotta ez s elvörösödött. — Valamivel már jobban van!

— Bontassa fel az üvegeket s kínálja meg a professzor urat! — mondotta Jókai.

— Jó! — mondotta Schmidt, amikor megizelte.

— Jó-e? De milyen jó! Meg leszek elégedve, ha a mellszobrom is ilyen jó lesz! — szolt nevetve Jókai.

Schmidt nagy igyekezettel dolgozott. Közben szorgalmasan töltögetett poharába, de amikor már csak félig volt az üveg, fogta és egy hajtásra kiitta a benne lévő bort.

— Kezdetnek ez is elég, — mondotta — de felbonthatod a másik üveget is, nehogy azzal is időt veszítsek! — mondotta felém fordulva.

— Vigyázzon! — mondotta nevetve Jókai. — A bor nagyon erős s könnyen a fejébe szállhat.

— Nem ismerem erős bort, — mondotta Schmidt — szemem azonban egészen mást árultak el s nagyon fénylettek már.

A második üvegben sem sok volt már s a harmadik üveget nyitottam. A portré már csaknem készen volt, nagyon sikerült, csupán a szemek nem ültek a helyén.

Schmidt kezébe vette a harmadik üveget.

— Prozit! — mondotta Jókai felé fordulva.

Jókai kocintani akart vele, de Schmidt leintette.

— Nem a pohárból, hanem az üvegből igyék! — maga suszter!

— Nem nekem való, hamar megártana! — mondotta nevetve Jókai.

Schmidt most már szinte dühös ambícióval dolgozott. Hirtelen kiszaladt száján a bordal első sora, amelyet a korcsmában énekelt, de azután ijedten hallgatott el.

— Pardon! — mondotta — néha énekelni szoktam munka közben.

— Énekeljen csak! — biztatta Jókai.

Schmidt tovább trillázott s közben állandóan megjegyzéseket tett.

— Ez egy orr?... Ez egy orr?... Milyen orra van, mint egy suszternek... A szemei... no a szemei... mint egy Istennek!...

Kiitta a maradék bort ismét

— A szemét... azt... a szemét nem tudom... Egy Istennek van ilyen szeme!... Nem lehet megcsinálni ezeket a szemeket... Nincs festő... egy sem, aki meg tudná festeni! Nincs... na!

Megállt s rábámult a munkájára.

— Egy „dreck“... egy „dreck“... én mondom nektek!... „Smarn“... Szétverem ezt a „smarnt“!... — felemelte az üveget, hogy belesujtson a szoborba... Hensch odaugrott s megragadta karját, én is hirtelen odaugrottam s lefogluk.

— Nem megy... Nem tudom!... Ilyen szemek!... Én... én... semmit sem tudok már...

Vastag könnyek potyogtak le arcáról. Bevezettük szobámba s ágyamra fektettük... Még motyogott valamit, azután elaludt.

Jókai komoly arccal állt a büszte előtt.

— Én vagyok a hibás — mondotta. — Nem kellett volna ilyen erős borral megkinálni. Kár ezért a szegény emberért... A portré jól van megfogva. Magam is értek valamit, mert fiatal koromban én is szobrász akartam lenni... Ha egyszer eljön hozzám, megmutatom a fa- és csontfaragásaimat... Csak beteg ne legyen a szegény professzor!

— Kialussza magát s holnapra kutyabaja! — mondotta Hensch röstelkedve.

— Holnap és a legközelebbi napokban nem jöhetek, de ha ráérek, majd megízenem — mondotta Jókai. Kezet nyújtott Henschnek, akinek kezéről lecsuszott a kötés.

— Amint látom, már meggyógyult a keze — szól Henschhez, aki dadogva szabadkozott.

— Még nem egészen... talán holnapra...

Amikor Schmidt felébredt, néhány forintot kapott Hensch-től, azután eltávozott és soha többé nem tért vissza. Magával vitte Hensch mester szép fekete ruháját is...

Nekem kellett a büsztét befejeznie. Jókaitól néhány fényképet kaptam s azt hazudtam, hogy Hensch ezek után akarja befejezni, de egyszer még ülnie kell hozzá...

Jókai megmutatta plasztikai műveit, amelyek nagyon érdekesek voltak s azt hiszem, mint szobrász is sokra vitte volna... Meg is mondtam neki, aminek láthatóan megörült... Őt forintot kaptam tőle s sajnálom, hogy dicséretemben ennyire fukarkodtam, — talán tizet is kaptam volna tőle!...

A büsztét befejeztem s eljött a bizottság. Hat tagból állott: egy szabó, egy pék, egy kereskedő, egy hentes, egy asztalos és egy ügyvéd! Az egyik hosszúnak találta Jókai orrát, a másik rövidnek, az egyik keskenynek a homlokát, a másik szélesnek... Végre szavaztak és a mellszobrot jónak nyilvánították.

Én ellene szavaztam volna!...

A szobor elkészült s Hensch felvette az érte járó összeget. Én három forint borraivalót kaptam!...

Zsuzsi ismét levelet kapott a katonától, amelyben azt írja, hogy mondjon föl a helyén, mert már indul hazafelé s viszi haza a falujába... Kis háza és földje van, mert apja közben meghalt és ráhagyta...

— Örülök, hogy főköttő alá kerülsz! — mondtam Zsuzsinak, pedig nem örültem.

— Te mindig jó voltál hozzám s rendes ember is voltál, meg szerettelek is, de amit mondtál, nem igaz — s ravaszul rámpislogott.

— Igazad van, Zsuzsika! Eltaláltad s bizony rosszul esik, hogy elmész!...

— Amig itt maradok, még a tied vagyok...

— Ez azonban nincs rendjén, most már nem szabad a vőlegényedet megcsalni!

— Még nem a vőlegényem és nem tudom, hogy feleségül vesz-e! Nem szólok neki, hogy pénzem is van és ha mint szegény leányt is elvesz, csak akkor hiszem el, hogy szeret és rendes ember... Azt tudja, hogy nem vagyok egy szent!... De ha az oltár előtt megesküszünk, akkor halálom napjáig hű leszek hozzá...

Minden maradt tehát a régiben...

Néhány napig nem láttam... Amikor érdeklődtem, azt hallottam, hogy elutazott... Bucusu nélkül!...

Utolsó együttlétünk alkalmával könnyes szemekkel ezt mondogatta:

— Ne gondolj rám rossz szívvvel, ha elválunk!... Szívből szerettelek s Isten tudja, hogy milyen lesz a sorom! Reád azonban mindig mint legszebb emlékemre fogok visszagondolni és te is gondolj rám néha!...

Nagyon sajnáltam s szívem is sajgott, amikor megtudtam, hogy végleg eltávozott. Szerettem őt, ahogy egy fiatalember egy egészséges nőt szeret...

— És látod, Zsuzsika, még ma, őszülő hajjal is szívesen gondolok rád...

Az első érzéki mámor elszállt s torkig voltam a nőekkel. Remeteéletet éltem s minden kísértésnek ellenálltam. Talán azért, mert a „kisértők“ közül senki sem tetszett. Volt ugyan valaki, de ez másfajta szerelem volt, jobban mondva majdnem szerelem lett belőle...

A kis Lőb Tiniről van szó! Már nem is volt „kis“ Tini! Szép, nyulánk leány vált belőle, piros szája, villogó fogsora, nagy fekete szeme, árnyékolt szempillái és sötét haja valóban széppé varázsolták őt... Afféle parasztszoknyácskában járt s rövidujju kabátkája látni engedte szép kerek karját... Nagyon jó barátságban voltunk s valahányszor megjelentem náluk, rám mosolygott s meleg tekintetét gyakran rajtam felejtette... Ritkán volt egyedül, de ha magára maradt, mindenféle kedves mókát csináltunk. Ilyenkor szívből kacagott s még szebbnek tűnt fel.

Egyszerre nagyon megkomolyodott, szemét lesütötte s csak lopva nézett rám. Én is zavartabb lettem, de nem tudtam, miért! Egyszer, amikor egyedül volt, önkéntelenül megadtam a „szívjelt“, mint Juliska Kecskeméten. Elvörösödött s elszaladt, de amikor befordult az ajtón, — csodák-csodája — ő is viszonzta s szívére tette kezét...

Amikor legközelebb ismét megadtam a jelt, már nem szaladt el, de elvörösödött s aztán nevetni kezdett.

— Tini, tudod, hogy szép vagy! — mondtam.

— Tudom ám! — szólt a kis kacér.

— A multkor megismételted a jelt, de ma nem.

— Nem is tudok róla — mondotta és ismét elszaladt, de az ajtóban megismételte a jelt és kiöltötte nyelvecskáját.

— Csak kerülj a kezembe!... — gondoltam magamban.

Lőbné, mint a sárkány, vigyázott leányára s ha ő is ott volt, Tini mukkanni sem mert. Lőb ur is csaknem mindig ott

volt. Elhizott egészen s orra még vörösebb lett. Meg-megismé-
teltem a jelt, de Tini ijedten fordította el fejét... Később báb-
rabb lett s viszonzta a jeladást... Egyszer Löbné is észre-
vette jelbeszédünket. Tini nyomban megkapta jutalmát egy
kiadós pofon alakjában.

— Most pedig azonnal hord el magad, te takonypóc! —
kiáltott rám Löbné.

— Nem csináltam semmit! — mondtam ártatlan arccal.

— Semmit? Nem csináltál? Te kis mákvirág! Ősmerem a
hiredet... Te szoknyavadász! Kitépem a füleidet, ha még egy-
szer ilyen csinálsz s ha megmondom az uramnak, darabokra
vág, te szoknyavadász, te!...

— Nem csináltam semmit és a Tini sem csinált semmi
rosszat — erősködtem.

— Takarodj! — mondotta ellentmondást nem tűrő
hangon.

Ezentul, ha jöttem, Tini nyomban bement a szobába —
nyilván anyja parancsára... Csak néha-néha váltottunk egy-
egy futó pillantást. Háttul egy üvegajtó nyílt az udvarra.
Amikor a korcsmából távoztam, Tini az ajtóban állott s meg-
adta a jelt... Ezt nem vette észre senki. Löbnét nem tudtam
kiengesztelni, de Löb urral sikerült barátságot kötni. Löb ur
egy látszik, semmit sem tudott Löbné szigorú elutasításáról.

Egy szombati napon Tini ismét az üvegajtóban álldogált.

— Holnap négy órakor a vurstliban leszek a papával —
kiáltotta felém óvatosan.

Persze, hogy ott voltam! Észrevettem őket s Tini is meg-
pillantott engem...

— No, te finom ur! Észre sem veszed a szegény embere-
ket — mondotta Löb, amikor megpillantott.

— Ah, ön az — szóltam meglepetve — és Tini is! Nagyon
örülök a véletlen találkozásnak...

Jártuk a vurstlit, céltalanul s közben meg-megfogtam
Tini kezét... Végre a nagy körhintához értünk.

— Ide felülünk! — mondtam határozott hangon.

— Én nem, én nem! Elszédülök, de ha a Tini akar, men-
jetek együtt! — mondotta Löb papa.

Beültünk egy hintóba. Egészen hozzásimultam s megszorí-
tottam kezét, de ő nem viszonzta.

— Miért vagy oly szomorú? — kérdeztem, de a verkli
szörnyű lármájától nem hallotta.

Arcához hajoltam, hogy fülébe mondjam, de még így sem
hallotta, tehát ordítva ismételt.

Tini ijedten nézett apja felé.

— Nem illik, hogy eljöttem és téged is hivtalak! — mondotta szemlesütve.

Ezt meg én nem hallottam és neki kellett a fülembe kiabálni.

— De hisz szeretjük egymást! — kiáltottam a fülébe.

Összerezcent s elhuzódott mellőlem. A körhinta megállott s kiszálltunk. Most már viszonzotta kézszorításomat...

— Majd a kezembe kerülsz még! — mondottam magamban. — De nem került!...

Amikor másnap elmentem hozzájuk, Löb ur egyedül volt s fűrkésző tekintettel nézett rám.

— Beszélnivalóm van veled! — mondotta.

Roszzat sejtettem.

— Csinos fiu vagy! — kezdte — és azt hallom, hogy rendes ember vagy, de *arról* nem tudtam, különben már tegnap kiadtam volna az utadat... Fiatal vagy s nem illetek össze. Punktum!

— Egykoruak vagyunk!

— Mit fecsegsz! Amire te házasságra gondolhatsz, már unokáim lesznek... Jó barátságban maradhatunk, de kezet fogsz adni rá, hogy a lányom körül nem fogsz legyeskedni...

— Eszembe' sincs! — mondtam dacosan.

— Nem?... Látod ezt a botot, ha valamit észreveszek, leverem a derekadat!...

Sokáig nem láttam Tinit. Rokonaihoz küldték vidékre. Löb ur és Löbné ettől kezdve nagyon gunyosan néztek rám...

Amikor Tini hazajött, nem mert rámnézni s nyomban be ment a szobába... Tinivel való szerelmem így ért véget...

Helyette nemsokára egy másik kis barátnőt szereztem, de ez nem volt valódi lány, hanem — egy kis egér!

Szobámban a rajzolódeszkán egy halom papirtekeres hevert, amelyet egérfogónak is felhasználtam. Kiválasztottam egy keményebb papirtekereset, amelybe belül kis darab szalonnát, vagy sajtot tettem s nyugodtan vártam amíg az egér belebujik a tekeresbe, akkor azután két végét tenyeremmel befogtam és az egér fogva volt. Egyik ilyen kis szürke állatkával megjártam, mert beleharapott a kezembe, de nem engedtem el! Szép, fiatal egérke volt, homlokán fekete csillaggal! Amikor látta, hogy harapásával sem ér el semmit, csendesesen meglapult a tenyeren. Kis szemével ijedten pislogott rám s éreztem szive verését. Kis darab szalonnát dugtam orra elé, de halála előtt nyilván nem volt kedve lakmározni. Beletettem egy drótfogóba, amelyben meg se mert moccanni. Szalonnát dobtam be, de nem nyult hozzá. Másnapra azonban megette a sza-

lónát s amikor a drótfogóhoz értem, felágaskodott s megsza-
golta ujjaimat. Bizonyára éhes volt. Kivettem a fogóból és is-
mét a tenyeremre tettem. Az elébe rakott kis darab sajtot már
meg merte enni. Halkan fütyürészni kezdtem, mire felágas-
kodott tenyeremen, azután felmászott karomon, leült a vál-
lamra, lefutott a hátamon és eltűnt.

Déltájban már megint bent volt az egérfogóban.

— Valószínűen a szalonnát akarod! — mondtam ma-
gamban.

Kinyitottam a fogó ajtaját s tenyeremre kis szalonnát
tettem. Kifutott, megállt s rámnézett, azután tenyeremre sza-
ladt, megette a szalonnát, a bőrkéjével pedig a lyukba bujt
bele. Másnap ismét a fogóban várakozott rám s amikor kinyi-
tottam a fogó ajtaját, egyenesen a tenyeremre futott, de a sza-
lonnát nem ette meg, hanem magával vitte a lyukba. Így ment
ez pár napig. A szalonnát azután a vállamra, fejemre tettem,
mindenüvé érte ment! Később megváltoztatta programját.
Nem ment be a fogóba, hanem amikor beléptem a szobámba,
kifutott a lyukból s addig mászkált rajtam, amíg meg nem ta-
lálta az eldugott szalonnát, vagy sajtöt. Már nem vitte magá-
val a lyukba, hanem ahol találta, jóízűen elfogyasztotta; gyak-
ram fejem bubján lakmározott nagy nyugalommal. Megbarát-
koztunk s én gyakran fütyürésztem neki, ami nagyon megnyer-
hette tetszését, mert figyelemmel hallgatta. Ha azután már
nem fütyültem, besétált a lyukba.

„Zizi“-nek neveztem el és ha nevét említettem, vagy füty-
tyentettem, kijött lakásából...

Reggel, ha felkeltem, már ott ült ágyamon, vagy az ágy
vasán s leste, hogy mit adok neki reggelire... Duna egyszer
bejött szobámba s el akarta kapni „Zizit“, „aki“ gyors iram-
ban menekült előle. Dunát elvertem s többé nem merte bántani
Zizit. Később annyira megbarátkoztak, hogy a szalonnát ren-
desen Duna hátára tettem s addig nem volt szabad felkelnie,
amíg Zizi nyugodtan el nem fogyasztotta azt. Dunának is
megtetszett Zizi, mert annyira ment barátságában, hogy ol-
dalt feküdt s négy lábával játszadozott Zizivel, „aki“ ilyenkor
két-háromszor is körülszaladta Dunát.

Szép családi életet éltünk így hármásban! Egyszer azon-
ban Zizi eltűnt s a hívogató füttyre sem jelentkezett. Azt hit-
tem, hogy valamelyik macska ette meg. Nagyon sajnáltam s
Dunának is hiányozhatott, mert mindig ott leste a lyuk előtt.

Egy napon, amikor felébredtem, Zizi ott ült ágyamon.
Am nem volt egyedül, — három ifju egérke volt kíséretében!

Kettő közülök a mamához simult, míg a harmadik a mama hátán gubbasztott.

— Tehát ezért maradtál el! Nem is tudtam, hogy házasságban élsz! Erről egy szót sem említettél nekem! Nagyon örülök, hogy kis családodat is bemutatod... Ma dupla adag szalonnát kapsz! — mondottam Zizinek. — Meg is kapták! Duna tátogatta a száját s nem tudta mire vélni a dolgot!...

Zizi naponta megjelent családjával, a kicsinyek egy-kettőre megnőttek s mindegyik homlokán ott diszlett a fekete csillag. Bizonyára arisztokrata családból származtak...

Dunának nagy gondot okozott a négy egér, mert nagyon kellett ügyelnie, hogy a szeleburdi kis egerek közül valamelyiket el ne tapossa...

Henschnek alig akadt munkája s így sok időt szentelhettem az egércsaládnak...

A konkurencia nagy mértékben elterjedt, a Szandház-féle nagy műhelyen, továbbá az Oppenheimer, Muderlack, Vögerl és Schaffer cégeken kívül egész sereg kisebb-nagyobb műhely működött. A „görögös“ Hensch mester specialitása is divatját multá... A többi műhely tanoncait ismertem, de nem barátkoztam velük. Többnyire egészen közönséges legénykék voltak, minden különösebb ambíció és képzettség nélkül, akik irigykedve néztek rám. Kimondott „figurista“ voltam, ami valami magasabbrendűséget jelentett a szemükben! „Hires ember“ voltam az én kis körömben!

E kor plasztikája valóban nem volt oly rossz, mint általában hitték. Izsón, Engelen és Huszáron kívül személyesen ismertem még az öreg Dunaiszkyt, Marschalkót, Alexyt és Schaffert. Marschalko műterme a Zerge-utcában volt. Hátról kert volt, amelyben afféle nagyablakos kertiház állott. Ebben halmozta fel az öreg ur teméntelen gipszöntvényét. Új munkát már nem vállalt, mert folyton betegeskedett s heteken át ágyban feküdt. Halála után egy angyal modeljét hozta el hozzánk az elhunyt özvegye, amelyet homokkőben kifaragtam s ezt állították azután sirjára... Az architektúrát hozzá Hensch csinálta...

A Marschalko-házban egyideig Izsó rendezte be műtermét. Egyszer találkoztam is vele. Künn ácsorgott kapuja előtt s rövid pipájából fujta a füstöt. Középnagyságu, nagyfejű ember volt, lengő szakállal. Sápadt volt az arca s széles vállait valóságos oroszlánsörény verdeste. Megbámultam — művészfej: gondoltam magamban — s ő is rámnézett, de nem szólított meg...

Engel mester kisművészi emberke volt, kerek kopasz fejjel s rövidre vágott szakállal. Nagyon hasonlított a kis Müllerre.

Gyakran eljött hozzánk, közelünkben, az Óriás-utcában volt a műterme. Mindig panaszkodott, zsörtölődött s semmivel sem volt megelégedve. Néha én is elmentem hozzá. Akkoriban a Széchenyi-emlék mellékfiguráin dolgozott s egy olasz segéd volt nála.

— Megöl ez az ember s nem hagy élni — panaszkodott rá. — Valahányszor egy új szeretője van, mindig ide hozza s modelnek állítja be s nekem kell a modelpénzt megfizetni! Ha csak egy szót szólok, azzal ijesztget, hogy itthagysz s végül még nekem kell tőle bocsánatot kérnem!

Munkám nagyon tetszett neki s azt akarta, hogy menjek hozzá, de Hensch nem engedett el. Amíg az időm le nem telik, — mondogatta — a világért nem enged el!

— Ha nálam dolgozol, — mondogatta Engel — pár év múlva jó szobrász válhat belőled!

Huszárnál is voltam egyszer. A Városligetben volt a műterme egy régi körhintaházban. Akkoriban báró Eötvös József szobrát mintázta, amely már csaknem készen is volt. Az épületet kerti sövény övezte, hátul egy hosszú asztalnál ittas társaság üldögélt. Egyik-másiknak, mint a szobafestőknek, papircsákó volt a fején, mások ingujjra vetkőzve ültek. Az asztal végén kis emberke ült, foltos fekete ruhában. Két kezével az asztalra könyökölve nézett Huszárra, aki a másik asztalvégen ült, szintén ingujjra vetkőzve. Valódi Herkules volt így, megfeszülő izmaival! Tíz-tizenketten ültek az asztal körül, énekeltek, amire az ördög sem hallgatott! Az asztal mellett, jobbra-balra jeges vödrökben borosüvegek voltak behűtve. Az új jövevénynek, aki odatévedt, — ur, vagy szolga — ott kellett maradni s nyomban befogadták a társaságba. A világért el nem engedték, amíg ők is el nem széledtek! A fekete kabátos kis emberke pohárral kezében felállott s hosszú szónoklatba kezdett, de senki sem hallgatott rá, erre ordítani kezdett, amitől úgy berekedt, hogy végül rikácsolt, mint egy öreg banya! Újságíró volt s a hazáról és királyról szónokolt, meg a művészetről és Huszár mesterről, az új idők legnagyobb szobrászáról. Magyar Michel Angelonak nevezte el. Jó félórája beszélt már, amikor Huszár felpattant helyéről, öklével akkorát csapott az asztalra, hogy a sok üveg csak úgy csörömpölt belé!

— Kuss! Te állat! — dörgött Huszár hangja. Mindenki elhallgatott s a kis emberke ijedt arccal ült le. Huszár néma csendben megtöltötte poharát s egy szuszra kiitta.

— Tovább „zaufolni“, gyerekek! — adta ki a parancsot. Észrevett s egy félpohár bort nyújtott felém.

— Ül le és igyál! — szólt rám.

Nem akartam. Felkelt, nyakamnál fogva az asztalhoz cipelt s leültetett. Ketten-hárman is lefogtak, egyik a karomat, másik a lábamat, hogy ne rugkapálózhassek, valaki a számat feszítette szét s Huszár óvatosan belém öntötte a bort. Innom kellett, akarva, nem akarva!... Az idegen vendégekkel szemben nyilván nagy gyakorlatuk lehetett már e tekintetben.

— Csak most ösmerlek meg! — kiáltott fel Huszár. — Nagyon helyes, hogy hozzám jöttél, tőlem tanulhatsz is valamit. Nyolc napig itt maradsz, hallod? Megtanítlak a plasztika alapelvére — az ivásra! Hallod? „Zaufoln!“ kell tudni előbb, a többi már magától jön!

Fel akartam kelni, de lenyomott.

— Itt maradsz! Az első pohár bort én töltöm a poharadba, de a többit már magadnak kell! Ha nem iszol, a fejedre kopintok!

Kiittam fenéig a bort.

— Bravó! Tehetséges legény vagy! — mondotta. — Már akkor tudtam, amikor Keletinél, annál a vén rókánál láttalak... Olyan ügyesen szállítottad el a vacakjaidat, mint egy igazi háziszolga! Azt mondom, maradj inkább ennél a mesterségnél! Minden áron szobrász akarsz lenni?

— Miért lett ön is az? — kérdeztem önérzetesen.

— Mert akkor még nem tudtam, mit jelent szobrásznak lenni s engem senki sem figyelmeztetett erre! Én azonban jókor figyelmeztetlek, hogy maradj a háziszolga mesterségnél!

A bor már nagyon a fejembe szállt.

— Félnek a konkurenciától, mint Hensch — gondoltam magamban.

— Arra kérem inkább, legyen segítségemre, hogy az ösztöndíjat mielőbb megkaphassam! — szóltam.

Huszár dühösen nézett rám, azután felkacagott.

— Ezen nem lehet segíteni! — mondotta a társaságának és rám mutatott. — Mindenáron tönkre akarja magát tenni, azzal, hogy szobrász akar lenni! Hát büntetésből megkapod az ösztöndíjat! Azonban ne hidd, hogy ez csak úgy az öledbe fog pottyanni, mert amíg a tisztelt bizottság összeül, várhatsz! Most pedig ülj mellénk és „zaufolj“, amíg csak birod! Az új mester egészségére! —mondotta és rám üritette poharát.

Össze-vissza ordítottak s mindenki letegezett. A kis ujságíró a nyakamba borult s az arcomat meg a homlokomat csókolgatta.

— Phidias, Praxiteles, Scopas, Michel Angelo — mondotta ellágyulva.

Lerészegedtem mint egy disznó s amikor reggel fölébredtem, nem emlékeztem, hogyan kerütem haza...

Alexy és Dunaiszky Lőrinc már öreg emberek voltak s alig dolgoztak. Schaffer Károly jóval fiatalabb volt náluk, de legkevésbé ismerték nevét, noha nagyon tehetséges művész volt s sok dekoratív emlék őrizi dicsőségét a régi pesti házakon!

Ezek és rajtuk kívül még számos ismeretlen név voltak a magyar szobrászat uttörői. Becsületes meggyőződésű művészek voltak, akik kemény küzdelmet folytattak koruk nemtörődömsége ellen s sokan elmerültek ebben a meddő küzdelemben... Nem érdemlik meg, hogy nevükkel együtt alkotásaik is a feledés homályába merültek... Mint a fővárosi emlékművek felügyelője, volt alkalmam később ennek a kornak művészi dokumentumait közelebbről megismerni s nem egyszer álltam meghatottan ezen alkotások előtt... Ha valaha ennyi kegyelettel fog majd valaki az én alkotásaim előtt megállani, — megleszek elégedve!...

Az öreg Dienertet nem sorozhatom közéjük, mert ő inkább afféle segédmunkás és jó technikus volt. Önálló művet alig alkotott. Saját magát — mint oly sokan mások — félreismert zseninek tartotta. Hensch egyszer elküldött hozzá, hogy jó és száraz hársfát hozzak tőle. Óbudán volt a háza, amely mögött nagy belső udvar terült el s amelynek széle már a szőlőhegyekkel volt határos. Házához elég tekintélyes szőlőföld tartozott, amelyet maga mivelt. Hátul hosszú, fából épült műhely állott, benne hat-hét gyalupad, de Dienert egyedül dolgozott. Asztalosok részére is készített munkát, mert fába-kőbe egyaránt dolgozott. Megkaptam, amiért jöttem s menni akartam, de leültetett. Egyetlen szót sem szólt eddig hozzám, — szokásához híven...

— Bécsbe? — kérdezte minden átmenet nélkül halkan.

Ránéztem s nem értettem, hogy mit akar.

— Ösztöndíj? — kérdezte ugyanolyan hangon.

— Még nem! — válaszoltam az ő modorában.

— Mikor?

Meglepett, hogy ennyit tud rólam.

— Nem tudom!

— Kár! El... el, amíg nem késő! — mondotta elgondolkozva. — Értesz a kompozícióhoz s ez a lényeges! Ember lesz belőled!... Én nem értettem ehhez s ezért nem vittem semmire...

Elhallgatott, a beszéd kimerítette, mert nehezen lélezett. Egy nagy szekrényből, amelyben fa- és elefántcsontmunkák

hevertek, két, gipszből való, fekvő állatot vett ki. Nyilván oroslánoknak szánta őket, de nem voltam benne biztos...

— Ezek a vázlatok a Lánchid oroslánjaihoz készültek — mondotta. — Münchenben Schwantalernek voltam a tanítványa, a Bavarián együtt dolgoztam vele. Egyszer eljött hozzánk a gróf Széchenyi és nagyon megörült, amikor megtudta, hogy magyar ember is dolgozik a nagy munkán... Amikor hazakerültem, felkerestem s megbizott, hogy készítsem el az oroslánok vázlatait... A Clarknak azonban nem tetszett a munkám... Két döglött cseh macska ez s semmi stílus nincs bennük — mondotta. — Széchenyi nevetett a megjegyzésen s neki adott igazat. Marschalko készítette el azután a modelleket s én csináltam meg kőben... Az én modeljeim után sokkal jobban sikerültek volna...

Magamban én is Clarknak adtam igazat.

Azután nagy gipszlapot vett elő. Egy reliefhez készült mesteri vázlat volt!

— Hisz ez egy remekmű! — szoltam elragadtatással.

— Schwantaler csinálta — mondotta Dienert. — Ez után készítettem Münchenben a nagy diadalívhez a reliefet...

Egy előcsarnokféle épületbe mentünk, amelyből kéta-bla-kos szobába jutottunk. A falakon szentképek lógtak és egy nagy feszület. A butorokat vastag por lepte be.

— Mióta a feleségem meghalt, nem voltam itt! — mondotta s szemében könnyek csillogtak.

Szemben az ablakokkal hatalmas perzsaszőnyeg függött a falon, amelyet félrehuzott s mögötte ajtó volt látható. Vasrudak voltak az ajtón keresztbe fektetve, amelyek lakattal voltak lezárva. Dienert kinyitotta az ajtót.

— Itt benn van a mesterművem. Évek hosszú során át dolgoztam rajta s eddig rajtam kívül nem látta emberi szem... — mondotta meghatottan. — Meg akartam mutatni, hogy mit tudok s szívem vérével alkottam e művemet... Végrendeletemben a múzeumnak ajándékoztam, hadd tudja meg az utókor, hogy ki voltam!... Azt akarom, hogy más is tudjon erről az alkotásomról, nehogy az örökösök megkaparintsák... s azért mutattam meg neked... A véleményedre nem vagyok kíváncsi, mert még fiatal vagy... Egy szót sem szabad a szádon kiejteni, különben nem mutatom meg...

Fejemmel megértően intettem. Dienert bement s kinyitotta az ablakdeszkákat. A szoba üres volt, csak a közepén állott for-gatható állványon egy életnagyságu alak. Fenn a mennyezeten kis szárnyas géniusz függött dróton s kezében zöldre festett babérkoszorut tartott az alak fölé...

Egy nympa szobra volt!... Nádasban állott s egy kagylót tartott füléhez szorítva. Hideg mosoly vonult végig sablonosan megcsinált arcán. Tulnagy fejét hatalmas, áttörtén megmintázott hajkoszoru övezte, amely hátul lógott. Hosszu nádszálak — csaknem minden szál kinos pontossággal faragva — fedték meztelen testét. Felső teste hosszú, lába pedig feltűnően rövid volt. Keze, lábfeje formátlanul lekerekítve, ujjai modorosan kihegyezve... Maga az alak merev volt s mintha nem is husból lett volna. Technikailag azonban valóban remeke volt a fafaragásnak, a nád, az áttört haj megcsinálása emlékeztetett a kínai munkákra. Az alak ráadásul kellemetlen zöld olajfestékkel volt befestve.

Lábujjhegyen jártam körül s nem tudtam, mitevő legyek! Szerencsémre nem volt szabad beszélnem! Dienertre néztem. Ott állt az ablakban, összefont karokkal, Napoleon-i felszegett fejjel s tekintetével a géniuszra meredt. Meg se moccant, de észrevettem, hogy lopva néha rámveti tekintetét. Amikor egyszer összevillant tekintetünk, fejemmel hódolatteljesen bólintottam. Boldog mosoly futott át arcán... Ujból bólintottam, amire szertartásosan meghajolt...

Amikor távoztam, kezemet nyujtottam, megragadta s melegen megrázta...

Évek multán — már visszatértem római utamról — egy napon a Haris-bazár felé vitt utam. Az épületben volt egy gipszöntő s kirakata tele volt figurákkal... Benn az üzletben az egyik sarokban egy nagy, bronzszinü figurát pillantottam meg... Dienert nymphája volt!...

Amikor a figura iránt érdeklődtem, a tulajdonosnő dühösen felpattant.

— Ez a „smarn“? Egy csomó pénzt vesztettünk rajta... A kutyának sem kell, pedig még bronzszinüre is festettük! Óbudán vettük. Egy vén külön házában volt... a nevére már nem is emlékszem. Mindenféle lim-lomot összevásároltunk ott s ez a csoda is közötté volt... Minden vacakot el tudtunk adni, csak ez a smarn maradt a nyakamon... Az örökösök azt mondták, hogy a muzeumra hagyta, de annak bizony nem kellett!... Mondtam az uramnak, hogy ne vegyük meg, de nem hallgatott rám... Szerencsére fából van s jó száraz... legalább aprófának jó lesz a kályhába...

— Mi lett a repülő kis alakkal? — kérdeztem.

— Azt eladtuk! A vurstliban lóg az egyik ringlispilesnél...

— Szegény, szegény Dienert! — gondoltam magamban. — Erre bizonyára nem gondoltál...

*

Longo, aki régóta nem mutatkozott, egy vasárnap megint beállított hozzánk.

— Hogy menni Beppó? Jól? Nekem megy jól... Letelni idő, Italiába visszamenni szabad nekem ismét... Amikor megölttem gazembert, én mentem Amerikába... Nem haza mehett, mert engem itt elvégeztek volna — és nyakára mutatott. — Enyém feleség minden év jött hozzám egy hétig... Szép asszony... gyönyörű asszony lenni... Holnap itt lesz, látni őt fogod... Világon legszebb ő volta... Kettő szép gyerek is... Fiu direktor vasutnál, leány nagyon szép, mint anya...

Másnap megjelent, hogy bucsut mondjon s vele jött a „gyönyörű asszony“ is. Öreg, ráncos anyóka volt, görbe háttal s fülében nagy karikák lógtak. Szemei feketék voltak s haja is. Az ura mellett olyan volt, mint egy gnóm! Valaha nagyon szép lehetett, de Longonak még most is gyönyörű volt. Gyöngéden átkarolva tartotta s szeme felragyogott, ha ránézett.

— Ugy-e szép asszony, feleség? — kérdezte s homlokon csókolta.

Az asszony folyton nevetett s ilyenkor látni lehetett — két fekete fogát!

— Látod? Mondtam mindig, feleség szép asszony! Most vissza Italiába menni, szép Italiába... Uj élet elkezdeni... Uj, egészen uj... Longo dolgozni és szép ruhákat venni feleségnek... Ha valaki még hozzányulni, én megölni most is őt...

Mint kis gyermeket vette karjára feleségét, aki két csontos karját Longo nyaka köré fonta s ráncos arcát mellére hajtva, sirdogált.

— És most adió, szép Ungheria, nagyszerű Ungheria! Minden szép itt volt... Szép ország, jó emberek. Adió Hensch mester, Adió Beppó! Arrividerci!...

Mindegyikőnkkel kezét fogott s boldogan távoztak... Hetvennégyéves volt akkor a boldog Longo...

Munka még mindig nem akadt s szenteket készítettünk Hensch mesterrel. A draperiával még csak megbirkózott, de egy fejet, vagy kezét meg nem tudott csinálni... Egyszer egy szent Nepumok-fejet akart csinálni s az egész szobrot elrontotta vele. Le kellett vágni az elhibázott fejet s egy másikat tettem helyére.

— Remeg már az én kezem — mondotta — s azért hibáztam el.

Roszkedvű lett s nagyon szívére vette, hogy nem dolgozhat s gyakran napokig ölbetett kezekkel várta a megrendelőt.

— Öreg napjaimra még éhenveszhetek! — mondotta keserű hangon.

Henschné viszont visszanyerte régi jókedvét s velem szemben is barátságosabb lett, aminek örültem, mert mindig jó szívvvel volt hozzám.

Végetért a négy év s közelgett felszabadulásom napja. Hensch meghatottságában két spriccert ivott meg ezen alkalmából. Hosszu beszédbe fogott, de belesült, elhagyta, megölelt és megcsókolt. Henschné is ezt tette. Megilletődve mindkettőjüknek kezet csókoltam.

— Most legény lettél s egyelőre tizenöt forintot kapsz hetenként, amíg munkát kapunk, később emelni fogom a bérédet!

Nagyon megleptek Hensch szavai, mert tizenöt forint hetibér akkoriban igen nagy összeg volt...

— A műhelyt azonban egy ideig még rendben kell tartanod, — mondotta Henschné — mert egyelőre nem fogadunk új inast.

— Nagyon szivesen! — válaszoltam.

Hensch egy rend fekete ruhát — sajátját — hozott ki lakásából.

— Ujat ígértem ugyan, de nagyon rossz időket élünk s nem vehetek ujat, az ezüstórára sem telik most — mondotta zavartan.

— Ne csináljon magának gondot, Hensch mester! — nyugtattam meg.

Felvettem Hensch ruháját, a nadrág lógott rajtam, — bizony nem rám szabták s olyan volt, mint egy kihuzott harmónika!... A mellény viszont lötyögött rajtam, a kabát ujjai-ból pedig nem látszott ki két kezem! Megnéztem magam a tükrökben. Olyan vagyok, mint a „dummer August“ a cirkuszban — állapítottam meg, csak még egy cilinderkalap hiányzik!... Künn a kertben egy karón lengett-tengett egy kopott cilinder, amelyet madárijesztőnek használtak, — ezt behoztam s fejemre tettem. Így mentem át Löbhöz. Tini nem birt a nevetéstől.

— Mi az, álarcosbálba méész? — kérdezte tőlem Löb.

— Éppen most szabadultam föl s kérem a spricceremet, amit megigért...

— Már felszabadultál? Hogy mulik az idő! Nesze a bor, s fogadd gratulációmat!

Három spriccert ittam s nagyon jó kedvem kerekedett s dalolva mentem ki a korcsmából. Innét Csepreghy műhelyébe mentem, ahol hangos üdvrigalással fogadtak. Ezután a lakosékhöz mentem. Péter és Joakim csodálkozva néztek rám. Janka kisasszony rám se nézett.

— Ma ugyan megnézhet! — szoltam hozzá hetykén s olyan pózba vágtam magam, mint Dienert.

— Na, jól nézel ki! — mondotta Joakim s talán életében először nevetett.

— Elegáns vagyok? Mi! — A kapuban Hensch és felesége vártak rám, megfogtak s cipeltek haza.

— Ne csinálj ostobaságot! Szégyenbe hozol a ruháddal! — kiabált Hensch.

— Be vagy rugva! — mondotta Henschné.

— „Zaufolással“ kell kezdeni, mondotta Huszár! Ez pedig csak tudja!

— Pár pofonnal majd észretéritelek! — mondotta Hensch s nyomban meg is kaptam a pofonokat.

— Bevittek, lehuzták rólam a ruhát s a régít adták rám. Meg akartam ölelni Henschnét, aki számra ütött. Végre mind a hárman hangos nevetésbe törtünk ki s a béke ismét meg volt pecsételve.

— Sok bort adott ez a Løb! — mondogattam s pár perc múlva már mélyen aludtam.

Ismét otthon laktam. Új lakásba költöztünk, mert a régi-ből megint kidobtak bennünket. Papát is elbocsátották állásából. Nagyobb fizetést kért, de nem kapta meg, erre gorombáskodni kezdett s még aznap kitették a szürét. Egy gyógyszer-tárban kapott állást, de senki sem tudta, hogy mit végez, mi a teendője s nagyon titokzatosan viselkedett. A gyógyszer-tárban csakhamar elsajátított valamit — a szemvizcsinálás titkát! Otthon „nagyban“ kezdte gyártani a szemvizet, amelyet kis üvegekbe öntve, az ismerősöknek husz krajcárért árusított. A házigyártmány nagyon kelendő portéka lett!

— Vagyont lehetne rajta keresni! — mondotta Friedmann ur — csak bele kellene feküdni az üzletbe! Csináljunk társasceget!

Papa hallani sem akart róla. Nem bolond, — mondotta — hogy „idegen“ emberekkel osztozkodjon a nyereségen! Az üzlet kezdett visszafejlődni, mert papa nem ment sehova s várta, amig valaki eljön hozzá — szemvizért! De Friedmannal nem akart társulni!

Miksa minden hó elsején átadott anyámnak valami kis pénzt, de nem lakott otthon. Még mindig beteg volt s a szomszédunk, Szamek doktor tüdővéaszt állapított meg nála. Megváltozott s rendes ember lett belőle s különösen anyámmal szemben nagyon gyöngéd volt.

Cili tüdőkatarrust kapott s az orvos azt mondta, hogy sok tejet igyék! Néhány hétre vidékre utazott, hogy összeszedje

magát. Helyette egy varrónőt fogadtak, Friedmann ur leányát. Sajnos, Marcsa sem volt egészséges, erős szivverés és gyakori szivgörcs kinozta. A doktor ráijesztett, hogy ha anynit dolgozik, rá fog fizetni az egészségével.

— Miből élünk, ha én nem dolgozom! — mondotta. — Elvégre igazán mindegy, hogy éhen veszünk-e, vagy betegségben pusztulok el!

Heti béremet rendesen hazaadtam s alig tartottam meg néhány krajcárt magamnak.

Lakásunk a Király-utca egyik házának harmadik emeletén volt. Két szép utcai szobánk volt, a kisebbikben dolgoztak és a leányok ott is aludtak, a nagyobbikban pedig a többiek. Egy kis udvari szoba ki volt adva. Az új bérlő, Udvary ur öreges, sovány ember, „uriszabó“ volt. Volt egy szabászminta tárlalmánya, amelyet a szabóknak adott el, de maga is dolgozott. Szobája tele volt kelmével s késő éjszaka is dolgozott. Sok pénzt keresett s csendes ember volt s ha nem volt munkája, bejött hozzánk. Nagy megértéssel hallgatta anyám panaszkodását s fejével bólogatott — rokonérzése jeléül.

Gyakran előfordult, hogy ingujjra vetkőzve, tányérral a kezében, amelyen sajt, gyümölcs, felvágott volt, — bejött hozzánk, a tányért letette az asztalra, azután szó nélkül visszament szobájába. Ha észrevette, hogy rossz napok köszöntöttek ránk, gyakrabban jött be a dusan megrakott tányérral!... A bért pontosan fizette s elvétele pénzt is adott kölcsön anyámnak.

Nagyon szerettük, ami láthatóan jól esett neki, különösen annak örült, ha Marcsa kedves volt hozzá. Papával is jó lábon állott s gyakran láttam őket együtt egy kis csemegeüzletben. Papa nagy hangon mesélt neki különös történeteket, amit Udvary fejbőlintással tudomásul vett, természetesen a számlát is mindig ő fizette papa helyett!

Őszre járt az idő, de az ösztöndíjamról még mindig nem tudtam semmit. Már nem is bíztam benne. Egy napon Marcsa azzal fogadott, hogy egy szolga keresett. Meghagyta, hogy estére visszajön, mert személyesen kell a részemre egy írást átadnia. Azt mondta, hogy valami hivatalos titokról van szó.

Este el is jött, János bácsi volt a muzeumból, akit régebből ismertem. Amikor munkámat a muzeumba vittem bemutatás végett, nagyon leereszkedően bánt velem s megigérte, hogy pártfogolni fog!

— Végre sikerült, barátocskám! — mondotta — nehezen ment s ha nem segíték, semmi sem lett volna a dologból. Addig szekiroztam a vén Pulszkyt, amíg végre aláírta. Csak nem

veszi lelkére, — mondtam neki — hogy egy ilyen szegény gyereket a végletekig megvárat! Hát elszégyelte magát és aláírta. Kétszázötven forint ösztöndíj, sok pénz ez, barátocskám! Kétszázötven! Sok pénz! Félévig sem keresek ennyit. Azután mit kezdesz ezzel a sok pénzzel?...

Majd kiugrottam a bőrömből örömben. Hálám jeléül megszorítottam János bácsi kezét.

— Két forintot kapok, mert kétszer kellett idejőnnöm! — mondotta hosszú bajuszát pödörve.

— Két forintot? Annyi pénzem nincsen! — mondtam zavartan. Zsebemből három ezüst huszast halásztam ki.

— Irjad alá a nyugtát s Pulszkynak is láttamozni kell — mondotta hivatalos hangon. — Holnap tíz órára légy ott s el ne feledd az én egy forint negyven krajcáromat! Különben nincs ösztöndíj!...

— Megkapja, János bácsi!

— Ilyen koldus népség! Két forintjuk sincs! — dünyögte, amikor távozott.

Mindegyikünk külön-külön elolvasta az irást... Kétszázötven forint egyszerre!...

— Hála Istennek! — mondotta Marcsa. — Most már hiszem, hogy ember lesz belőled! Az első siker! De szorgalmasan kell tovább dolgoznod, hogy eredményt érj el!

— Bizd csak rám! — mondtam büszkén. — Tudom, mit kell tennem!

Másnap felkerestem Pulszky Ferencet. Nagyon el volt mélyedve valami írás tanulmányozásában. Hatalmas oroszlanfeje volt, hosszú hajjal, nagy orral. Fejét ide-oda rázta, amikor irt.

— Mit akarsz? — dörmögte, amikor megpillantott.

— Elhoztam a nyugtát — mondtam.

— Add ide! Ahá, Pepi, a szobrászinas! Jó, hogy így irtad alá. Ezek a birkák jóízűet nevettek rajta s ennek köszönheted, hogy megkaptad! Hogy van-e tehetséged, vagy nincs, ahhoz úgy sem értenek ezek a szamarak! Na, itt a pénz, most pedig mars Bécsbe!

— Nagyon szépen köszönöm! — mondtam.

A pénzt Marcsának adtam megőrzés végett. Elmentem Keletihez is, hogy neki is megköszönjem az ösztöndíjat. A szolgálával izent ki, hogy nem fogad, nincs ideje! Utána Huszár Adolfot kerestem fel. Annyira be volt rugva, hogy alig állt a lábán. Kidobott, de az ajtóból utánam kiáltotta: Buta kölyök! Szobrász akar lenni! Pfuj!

Annál szívélyesebben fogadott Lotz mester.

— Végre rászánták magukat! — mondotta. — De mit kezdesz kétszázötven forinttal? Egy évig nem futja belőle!

— Sok pénz ez! — mondottam.

— Ilyen nagyétkü legénynél, mint te! — nevetett.

— Lassan majd rászoktatom magam a kevés évre!

— Csak hiszed! A te korodban úgy zabáltam, mint egy farkas! Tedd el ezt is! — mondotta és egy csomó bankót dugott a zsebembe. — És ha elfogy a pénzed, irj nekem, valami mindig akad a számodra!

— Ön olyan jó hozzám, Lotz mester! — szoltam mély meghatottsággal.

— Isten áldjon meg, öcsém! Légy szorgalmas, akkor viszed is valamire. — Megölelt s kikísért.

A másik szobában a kékszemü kis lányka nagy munkában volt: szénnel telefirkálta éppen a finom tapétát. Keze, arca csupa korom volt.

— Na, ma lesz verés! — szoltam hozzá

Kiöltötte nyelveckéjét.

— Mindjárt bekenem a nadrágodat! — mondta haragosan.

Jacobeiné jött ki.

— Nagyon fennhordod már az orrodát! — szolt rám. — Rég voltál itt s most bucsu nélkül távoznál, nem röstelled magad?

— Nem tudtam, hogy itthon tetszik lenni!

— Kifogásnak megjárja! — mondotta nevetve s valamit a mellényem zsebébe csusztatott. — Isten veled és ha mint nagy művész jössz vissza, akkor... akkor modelt állok neked... — mondotta pajkos mosollyal. — És ha a kislányom nagy lesz, feleségül adom hozzád...

Sokszor kezet csókoltam neki s eltávoztam. A lépcsőházban megolvastam pénzemet. Lotztól száztizenkét forintot kaptam s Jacobeinétól pedig harminc forintot.

— Nem tudtam, hogy ennyi pénz van a világon! — állapítottam meg elképedve.

Hensch fejét vakarta, amikor megtudta, hogy megkaptam az ösztöndíjat.

— Nagyon örülök, — mondotta — de éppen most kaptam munkát, egy oltárt, amelyen két térdepelő angyalt kell elhelyezni, azt gondoltam, hogy megcsinálod. Legalább a modelleket csináld meg hozzá, az öreg Dienert azután majd fába faragja.

Elfogadtam Hensch mester ajánlatát. Két hét alatt elkészültem az angyalok modeljeivel s Pártos ur, akinek részére készültek, nagyon meg volt elégedve!

— Te mégis vitted valamire, — mondotta — míg az öcséből, Janiból semmi sem lett. Sehoh sincs maradása, egy műhelyben sem akar dolgozni s amellet még fennhordja az orrát...

Azután ujból munkám dicséretébe fogott.

— Sok bensőség és jámbor hit van ezekben a szobrokban...

Jámbor hit? Bár megmaradt volna régi hitem!... Sajnos, sok minden lekopott rólam idővel. Szüleim, testvéreim s akikkel az életben összehozott sorsom, mind hívő emberek voltak, akiknek szemében az Isten önmagától értendő lény volt. Én nem töprengtem soha az istenség lényegéről, csupán egyetlen egyszer, Kecskeméten, amikor az ó testamentum istenét összehasonlitottam az új testamentum istenével s ettől kezdve Jézus Krisztus, az Isten-ember közel férközött értelmemhez. Ám a zsidók istene rendületlenül hatalmaskodott továbbra is bensőmben. Többé azután nem is igen firtattam ezt a nagy kérdést, de éreztem, hogy az emberi életnek egyik leghatalmasabb lényege!... Kétkedő sejtelmek merültek fel bennem... Megösmertem az egyiptomiak, a görögök és a rómaiak isteneit s különösen a görög istenek voltak rám nagy hatással. Zeus, Hera, Venus, Pallas, Athene és a többiek mennyire lekötötték érdeklődésemet... A görögök hittek isteneikben s templomokat is emeltek tiszteletükre, pedig érett, művelt nép volt a görög s sokáig az emberi kultúra élén haladt... Éreztem, hogy az ő isteneik az emberi lényekhez állottak közel, akiket a görögök a saját képükre formáltak, sőt Jézus Krisztus is nem ember volt-e, amig a földi élete be nem végeztetett?... A zsidók istenével szemben már nem tudtam ilyen egyszerű elintézéssel álláspontomat körülírni s nem találtam semmit, amivel lényét helyettesíteni tudtam volna! Sok töprengésen estem át s elfogult szívvel próbáltam a bonyolult kérdések utvesztőjéből kijutni!...

Lassacskán minden egy nagy mitológiába olvadt össze képzeletemben s egyaránt élvezni tudtam az ó- és új testamentumot, a görög mitológiát, tiszta hitem egét köd borította be... Senkinek sem beszéltem ezekről, mert vivódó lelkemben magam akartam a harcot megvívni!... „Isten nem az emberek fejében, hanem a szívében lakik“ — mondotta Marcsa... — Igen a szívekben!... De szívémben nagy ür tátongott s gyöt-rődtem, szenvedtem is emiatt! És én, a vidám, életerős ifju gyakran furcsa képzelődések rabja lettem s ilyenkor nagyon boldogtalannak éreztem magamat...

Egy este — ilyen hangulatban — kimentem a Város-

ligetbe s felültem a körhintára, amelyen addig ültem, amíg el nem kábultam. Azután olyan helyet kerestem, ahol egyedül lehettem, de sehol sem találtam helyemet s mint örült futkos-tam keresztül-kasul a ligetben... A Tisza jutott az eszembe, aki szintén úgy tett, ha rájött a bolondóra. Végre holtfáradtan rogytam le egy padra... Vajjon mit akar tőlem az Uristen? Tehetek róla, hogy már nem hiszek benne oly fanatikusan! Teremtett volna csak buzgó hívőnek! A nyugalمامat akarom... a nyugalمامat... Nem fogom magam többé ezekkel a kérdésekkel kinozni, — határozta el... Majd ha nagy leszek... Igen ám, ha a gondolkozást ki lehetne irtani agyunkból!... Ennek is megtaláltam a módját... Amikor a kétke-dések ujból kinozni kezdtek, öklömmel a fejemet ütöttem, vagy a falhoz vertem fejemet! Ezt egyszer oly alaposan cselekedtem, hogy jó ideig eszméletlenül hevertem a földön. Ezzel a radikális „gyógymóddal“ szép eredményt értem el... Az egész istenség problémáját ad acta tettem...

Otthon rendbehozták fehérneműmet s megfoltozták ruhámat. Udvary ur olyan ügyesen intézte javító művészetét, hogy amikor magamra öltöttem a foltozott ruhákat, úgy festettem bennük, mint egy divatos gigerli... Cók-mókomat egy faládi-kába rakták...

Utolsó este mindannyian együtt voltunk.

— Az ingeidet rendesen mosasd! — mondotta Marcsa. — Az nem baj, ha valakinek rongyos a ruhája, csak az inge legyen mindig tiszta. Akkor mindenki tudja róla, hogy rendes ember! Jól megválaszd a barátaidat s ne keveredj rossz társaságba... Minden héten írj egy kimerítő levelet...

Papa egész este dűnnyögött.

— Éppen most megy el, amikor már annyit keresett... Ostobaság!

A Lotztól és Jacobeinétől kapott pénzt anyámnak adtam, mert eltökélt szándékom volt, hogy a kétszázötven forint elég lesz, bármi történik is...

— Rám is gondolhatsz művész ur — mondotta Friedmann ur.

— Sokszor! — mondtam és melegen megszorítottam kezét.

Kora reggel kimentem a pályaudvarra, ahová Marcsa is elkisért s még az utolsó percekben is mindenféle jó tanáccsal látott el. Képzetelemben azonban már Bécsben voltam. Harmadszor csengettek s a vonat megindult. Zsebkendőmmel sokáig integettem Marcsának, aki visszaintegetett s azután a zsebkendőt könnyes szeméhez szorította.

*

BÉCS 1879—1880.

Bécs! Kiszállani! — hangzott végre. — Kiszálltam s magammal cipeltem nehéz faládám, amelybe munkáimat is beleraktam, hogy azokat az akadémián bemutathassam. Megkérdeztem, melyik uton juthatok el leghamarább a Képzőművészeti Akadémiához. Elég jól beszéltem németül, de a „weanerisch“ kiejtést kezdetben nehezen értettem meg.

A Schillerplatzon levő akadémia akkoriban csaknem új volt. Azért kerestem először az épületet, hogy közelében béreljek lakást. Azután áthaladtam az Opernringen s a Schwarzenberg-térre jutottam. A Schwarzenberg-szobor — ez volt az első szobor, amelyet láttam — nagyon tetszett. A Rennwegen át kis utcához értem. „Marokanergasse“ — olvastam le az utcajelző tábláról. E saroktól a második házba, egy kis sárga, egyemeletes épületbe mentem be. A kapun kis cédula jelezte, hogy „Egy szoba egy második ur részére kiadó“. — Ez az én esetem, — állapítottam meg magamban — első ur még nem vagyok, de második talán már: igen!

Az udvarban volt a lakás. Kis konyhába jutottam, amelyből kis udvari szoba nyílt. Alig fértem el benne. Ebből egy nagyobb utcai szobába léptem: ez volt a kiadó szoba!

Apró, töpörődött anyóka fogadott nagyon barátságosan. Egyik lábára bicegett s beteges, sápadt arca volt. Fejét nagy fehér főkötő fedte.

— A szoba miatt? Meg is nézheti — mondotta. — Ilyen tiszta szobát máshol nem is kap...

A szoba valóban tiszta volt. Két ágy, két szekrény, egy „trümó“ és egy mosdószekrény állt benne.

A kis anyóka bemutatkozott:

— „Lallak hass' i“! És maga? „Wie hassen's“?

— József! — mondtam.

— „Jessas! Maria“, József! Az én öregemet is Józsefnek hívták. Mindig beteg volt szegény, s körülbelül husz éve, hogy meghalt. „I' bin a' Wittib“... Férjhez is mehettem volna, de a férfiakból elég volt egy is! A Maimann, aki itt lakik, az is olyan fiatal, mint maga... — és nevetve megcsipte csontos kezével arcomat. — Oroszországból való cukrász, de rendes fiatal ember...

— Mit fizetek?

— Fizessen... Na so a' fünf Fleckerl“... Nem lesz sok, mi? Annyit fizet a cukrász is!

— Reggeli kávé is kaphatok?

— De még milyen finomat! Ilyent egész Bécsben nem kap! Ágy és kávé összesen nyolc „Fleckerl“.

— Az sok, annyi pénzem nincs!

— Hát hét! Most ha akar, mosakodjék meg, mert olyan mint a kéményseprő... Na, nézzen ide, tiszta, mi? — mutatott az ágyruhára. — A sublódba belerakhatja a fehérneműjét...

Kihuzta a sublód fiókját, de rémülten csapta össze két kezét.

— Jessas Maria! Nézzen ide!... Azért nem tudtam én, hogy hova lett ez a kis dög két nap óta!... Ide kölykezett a fiókba... Na... na!... Mic! Mic!... Hozzá még négyet kölykezett... Milyen helyes kis dögök!... Mindjárt hozok tejet... Éhes vagy, mi? Mic... Mic!...

Négy kis kölyökmacska szopta anyját nagy buzgalommal... Lallakné tejet adott a macskának, mely mohón itta ki...

— Na, ilyesmi!... Hát ez jó jel, ha mondom!... Szerencse fogja érni ebben a szobában, József ur... Én mondom...

Lefizettem a hét forintot. Lallakné alaposan megnézte a pénzt.

— Na, nem volt olyan sürgős! — Gyertyát gyújtott s magasra tartotta az ágy fölé.

— „Jetz was i' net is ez a' Neiner, oder a' Dreier??“ — kérdezte. — Kilences, persze!... Egészen biztos, hogy kilences... mellette egy ötöst látok... nézze csak, József ur... ilyen fiatal embernek jobb szeme van, mint nekem...

— Nem látok én ott semmit! — mondtam.

— „Net?“ Én látok. Egy kilencest, az... egészen biztosan... Egy egyest is látok alighanem... Hát tudja, mindig számokat keresek... ezek biztosan kijönnek a lutriban... Nemrég majdnem eltaláltam ám... s ternót csináltam volna... de nem jól láttam az egyik számot s így csak ámbó lett belőle... Nem csoda, öreg már a két szemem... Aztán jól jegyezze ám meg, ha az éjjel valami számot talál álmodni, József ur!... Ha valaki először alszik egy ágyban és számot álmodik, hát az biztosan kijön.

— Majd feljegyzem! — mondtam vidáman.

— Most pedig felgyujtom a lámpát a lépcsőházban, mert én vagyok a házmesterné...

A fehérneműt beraktam a sublód fiókjába... Ruhám csak az volt, amelyikben megérkeztem. Megmosakodtam s elmentem hazulról...

— Ha hazajön, jó erősen csöngessen ám, mert kicsit nagyot hallok... de asszonynépséget nem szabad ám hazahozni! Nem engedi meg a háziasszony... „die is a' Feine!“

November közepe volt. Nedves, csunya este s hideg szél söpörte az utcákat... Ruhámon átfujt a szél s nagyon didereg-

tem... A Schwarzenberg-parkban egy szobor mögé álltam, hogy a szélroham csillapodását megvárjam... Szemem nedves lett... talán nem is a széltől!... Különös szorongás fogott el, amilyent azelőtt sohasem éreztem... Soha ennyire elhagyatottnak nem éreztem magamat... Csüggedten álltam meg, két kezemet nadrágom zsebébe mélyesztettem... a fogam vacogott a hidegtől... s lassan megeredtek könnyeim... Azután a Ringre kerültem ki... A rossz idő ellenére is nyüzsgött a sok ember a Ringen s az Operaház meg volt világítva... Mintha álomban járnék, mentem tovább... s ismét a Schiller-térre értem... Gyengén volt megvilágítva a tér s a sok antik figura az akadémia épületén mintha megelevenedett volna s felém integetne...

Itt lesz majd belőlem nagy művész — gondoltam magamban. — És most először éreztem, hogy mily nehéz ut vezet fel a művészet ormára!... Végre hazasiettem. Nem találtam gyertyát s sötétben vetkőztem le... Az ágyban magamhoz tértem a hidegtől... Imádkozni akartam, mint gyermekkoromban, de nem tudtam, hogy kihez fohászkodjam s a bennem tátongó ür szörnyen kinozta lelkemet... Heves zokogás rázott meg, arcomat a vánkosok közé szoritottam s azután elnyomott az álom... És álomban sorra felvonultak az anyám, Marcsa, a kis Juliska, Zsuzsi... Valamennyien összefont kézzel imádkoztak értem, csak Marcsa integetett a zsebkendőjével...

Amikor reggel felébredtem, egy fiatal ember állt a mosdó előtt s testét dörzsölte a kendővel... Kicsi, magamkorabeli, intelligens arcú, barnahaju legényke volt. Megfordult s pár pillanatig szótlánul néztünk egymásra...

— Maimann! — szólt végre és kezét nyujtotta.

— Pepi, azaz Róna — mondtam nevetve. — Tehát bajtársak lettünk, akarva, nem akarva! Azt hiszem, jó barátok leszünk.

— Nem rajtam mulik — mondotta mosolyogva — és ha nem fog megharapni, azt hiszem, jól megférünk egymás mellett. Maga magyar? Lallakné már mindent elmondott... Én német-orosz vagyok Pétervárról... Otthon nagy üzletünk van és én a Demelnél vagyok, hogy a cukrászságot teljesen elsajátítsam. Apám akarata s én nem is bánom, hogy idekerültem, legalább világot látok... Maga szobrász?... A Krisztus nagyon szép — mondotta s a szekrényre helyezett Lönhoff-portréra mutatott.

— Ez nem Krisztus, hanem egy barátom — mondtam mosolyogva.

— Rá lehetne fogni, hogy Krisztus.

— Magyar ösztöndíjjal jöttem a bécsi akadémiára —
mondottam önérzétesen.

— Nagyon örülök... Bizonyára nagy művész válik majd
magából s büszke leszek egykori lakótársamra...

— Ugratni nem hagyom magam — mondottam.

— Komolyan értettem! Apám is Bécsben tanult s Eisen-
menger tanárral lakott egy szobában. Akkoriban Rahlnek volt
a tanítványa s most tanár az akadémián... Apám még ma is
büszke rá... Igérje meg, hogy maga is nagy művész lesz, hogy
azután én is büszke legyek majd egykor magára!

— Megigérem! — mondottam s mindketten neveltünk.

Lallakné két csésze kávé és finom kiflit hozott be. Na-
gyon izlett s Maimann gyorsan elfogyasztotta reggelijét, az-
után elrohant...

Lönhhoff arcképén kívül kompozícióimat is magammal
hoztam. Ezeket mind összecsomagoltam s Bindtner Tivadar
urat kerestem fel, aki üzleti összeköttetésben állott Klein ur-
ral s hatalmas szállító-vállalata volt a Wollzeile-ben. Klein ur
értesítette jövelelemről s megígérte, hogy eljön velem Hellmer
professzorhoz, akit személyesen ismert. Bindtner ur nagyon
szívélyesen fogadott, megnézte műveimet, azután kocsin az
akadémiára hajtottunk.

A szobrásziskola a félpincében volt. Egyik ajtón megpil-
lantottam Hellmer tanár nevét. Egy tágas műterembe léptünk,
amelyben szebbnél szebb márvány-, bronz-mellszobrok, vázlatok
és egy nagy agyagmodel állott. Hellmer akkoriban az új Rat-
haus számára több nagyobb alakot mintázott. A professzor elő-
adáson volt s helyette famulusa fogadott bennünket. Idősebb
volt nálam és igen barátságosan fogadott. — „Hausmann va-
gyok!“ — mutatkozott be s már sietett is, hogy a professzort
megkeresse.

Amikor Hellmer bejött, csodálkozva állapítottam meg, hogy
milyen fiatal — akkoriban alig harmincéves volt! Kis emberke
volt, világosbarna hajjal s szőke Krisztus-szakállal. Nagy, kék-
szinű szemével erősen és szurósan nézett...

Bindtner bemutatott neki. Nagyon elfogultan, mondhatnám
bután néztem rá.

Hellmer alaposan megnézte műveimet s azután Hausmant
magához hívta.

— Nézd csak, nézd! — mondotta s tetőtől talpig végigmért
tekintetével. — Érdekes, mi? Technikailag pedig már teljesen
kész szobrász...

— Akkor legalább tudom, hogy felveszi! — szólt Bindtner.

— Persze! Nagyon is sokat tud, amit nem szeretek! —

mondotta. — Ez az a műhelyművészet. Ezt mind el kell, hogy felejtse s előlről fogja kezdeni! — szólt felém fordulva.

— Igen... igen... — dadogtam.

— Akkor jóbarátok leszünk... Iskolái?

— Három elemít végeztem — mondtam szégyenkezve.

— Ez baj! Akkor nem lehet rendes, csak rendkívüli tanuló, amig le nem teszi a vizsgákat... Anatómiát, műtörténelmet, stilusismerettant és perspektivát különösen szorgalmasan tanulja ám, mert erre nagy szüksége lesz! Ez azonban nem fog különösebb gondot okozni, mert amint látom, intelligens emberrel van dolgom... Még egy tanácsot adok... Járjon gyakran a könyvtárunkba... Itt mindent megtalál, amire csak szüksége van s sokat tanulhat a könyvekből. Alapos képzettség nélkül nem lehet senki nagy művész! Tehát: tanulni, tanulni és tanulni! Nálam is sokat kell tanulnia! Ezt megigéri s kezét adja rá!

Megragadtam kezét s ő erősen megszorította az enyémet.

— Meg fog bocsátani — fordult Bindtnerhez — várnak a tanítványaim! Hausmann minden szükséges tudnivalót közöl önnel — fordult felém. — Ma kollégiumülés van s mindjárt el is intézem a felvételt. Holnap reggel már be is jöhet...

— Tehetséges fiu! — mondotta halkan Bindtnernek, amikor elbucszott tőle. — Majd kezembe veszem...

Hausmann felvételi kérvényt nyújtott át, amelyet kitöltöttem.

— Gratulálok! — mondotta s melegen megrázta kezemet — mert az öreg nagyon szigorú ember s pláne, ha valakinek nincsenek meg az iskolái, szóba sem szokott vele állni! Nagyon tehetségesek a munkái. Én is az iskolájában vagyok s remélem jó barátok leszünk!

— Nem rajtam mulik! — mondtam örömmel.

— A kezdet biztató! — mondta Bindtner ur. — Kissé aggódtam, mert, amint Hausmann is mondotta, Hellmer nagyon szigorú a felvételeknél. Még ma irok Klein urnak, aki bizonyára örülni fog a sikernek. Klein ur elküldte címemre az ön pénzét, amelyből minden hónapban husz forintot fogok átadni, de egyébként is keressen fel néha. Én is adok önnek harminc forintot különféle kiadásaira, mert a havi husz forintjából nem futja! Különben sem foghatom fel, hogyan akar havi husz forintjából megélni!... Alkalomadtán majd elmondja nekem ezt az életművészetet, mert nagyon kíváncsi vagyok rá s én is szeretek ám tanulni!...

Kezet nyújtott s megköszöntem szivességét és a harminc forintot.

— Viszontlátásra! — mondotta, amikor kocsijába ült. — El ne felejtse: tanulni és tanulni!...

A könyvtárra gondoltam. Tehát alkalmam nyílik végre tudásszomjamat csillapítani. A tudatlanság érzése nem egyszer megszegyenített már — önmagam előtt is! Terveket eszeltem ki a jövőre vonatkozóan, de nem tudtam megállapodásra jutni s végül is azt határoztam, hogy Hellmer professzor tanácsát fogom meghallgatni.

Elindultam a városba.

Akkoriban kezdték a „Stefanskirche“ épületét restaurálni s kívül-belül hatalmas állványok meredtek az égnek s így csak a nagy formákat láthattam. Domner Rafael szép kutja nagyon tetszett, akkor még az eredeti, ólomfigurák díszítették.

Innét a Kärnthnerstrassere mentem, majd a Burgingre. A parlament és a muzeumok is még épülőfélben voltak, de a figurák és reliefek már fel voltak rakva. Ezek mind nagyon tetszettek. Megéheztem... A Wollzeile-n át eljutottam a régi egyetemhez, amelynek közelében egy népkonyhát találtam. Tíz krajcárért kaptam ebédet, amely nem is volt olyan rossz, mint hittem, de kevés volt... A városi parkban leültem egy padra. A fák már kopaszak voltak körülöttem... Eszembe jutott Henschné husosfazékja!

— Fokról-fokra fogok majd az evésről leszokni — mondtam Lotz mesternek. Igen ám, de fiatal és éhes gyomrom nem így okoskodott!... Tovább mentem.

Az Aspern-híd és a Duna-csatorna kicsinynek tünt fel előttem s hazafias büszkeséggel gondoltam a mi hatalmas Dunánkra és a Lánchidra... A Praterbe értem, amely meglehetősen néptelen volt, csak a „Wurstli“-ban volt még élet. Megbámultam az elegáns bódékat és jól öltözött embereket. Sok csinos leány mulatott hangos nevetéssel a hinták körül... Egy nagyon csinos leány rám nevetett. Kék szeme s fitos orrocskája volt. Elszédülhetett, mert amikor leszállt, támolyogva kapaszkodott belém.

— „Haltens mi', sonst fall i' um!“ — mondotta nevetve s hozzám simult.

Megöleltem. Huncut szemével rám nevetett.

— „Nancsi hass' i'!“ — mondotta.

— Pepi! — szóltam én.

— Menjünk be egy pohár sörre! — indítványozta.

— Nincs pénzem!

— Az enyémet fizetem én! — s már belém is karolt.

— Nem megyek!

— Buta kölyök! — kiáltott rám s faképnél hagyott.

Megbántam, mert nagyon csinos volt, de nem akartam ismeretséget kötni. Tanulni, tanulni, tanulni! — ez járt folyton a fejemben.

Otthon virslit és kenyeret vacsoráztam, azután rövid levelet írtam Marcsának, amelyet nyomban postára adtam.

Amikor Maimann látta, hogy mit eszem, csodálkozva kérdezte:

— Ez a vacsorája? Ettől ugyan nem fog meghizni!

— Nem telik többre! — mondtam nevetve.

— Pedig kávéházba akartam hívni! — jegyezte meg zavartan.

— Arra meg éppenséggel nincs pénzem!

— Fizetek maga helyett is! — mondtotta kissé akadozva.

— Ezuttal nem akarom megsérteni, Maimann ur, s elfogadom meghívását, de ígérje meg, hogy máskor nem fog hívni!

— Kérem, kérem! Igazán nem akartam megbántani! — mondtotta zavartan.

Kis kávéházba mentünk. Maimann feketét és likőrt rendelt. Családjáról és Pétervárról kezdett beszélni. Az Eremitage-muzeumról, a cárról, a ragyogó udvari bálokról. Az apja udvari cukrász volt és így egyszer neki is alkalma nyílt a ragyogó bált közelről nézni. Apja számlát nyitattott részére egy bécsi banknál, de ő természeténél fogva nagyon takarékos s fele pénzét sem költi el. Szeret olvasni, különösen regényeket. Jólelkű, egyenes jellemű ember benyomását keltette.

En is elmondtam családom s a magam történetét s egyik-másik eseten szivből nevetett. Amikor terveimről beszéltem, meghatva hallgatta.

— Nagyon fogok örülni, ha eléri kitűzött célját.

Mint meghitt, igaz barátok tértünk haza.

— Szereti a zenét? — kérdezte otthon.

— Szeretem s szívesen tanultam volna hegedülni, de nem volt rá módom és időm.

— Én elég jól játszom zongorán, otthon egy német mestertől tanultam nővéremmel együtt. Hangom sem éppen rossz s alkalom adtán majd énekelek orosz népdalokat...

Másnap jó korán megjelentem az akadémián. Hellmer tanár még nem volt lenn. Hausmann azzal fogadott, hogy felvettek az akadémiára s Hellmer egy antik fej másolását biztára rám. Ez lehűtött egy kissé, mert szívesebben mintáztam volna a természet után.

— Az öreg azt szereti, ha utasításait minden ellenmondás nélkül fogadják — mondtotta Hausmann. — Nem árt, ha né-

hány fejet másol. Másoljon előbb egy reliefet, hisz az ön kézügyességével egy-kettőre elkészül vele!

„Seneca“ fejét választottam s amikor Hellmer tiz órákor megjelent, már csaknem készen voltam vele.

— Ugy dolgozik, mint egy bűvész! — mondotta Hellmer nevetve. — Hausmann említette, hogy szeretne természet után dolgozni, de ez nem megy ám! Másoljon előbb néhány fejet s ha majd természet után dolgozik, annál könnyebben boldogul vele. Fogadjon szót nekem mindenben, csak jót akarok magának!...

A reliefet, amellyel Hellmer meg volt elégedve, az iskolai kiállítás céljára gipszbe öntötték, ami kitüntetésszámba ment. Azután fejeket mintáztam, Ariadnet, a germán rabszolgát, és más dolgokat. Valamennyi munkámat gipszbe öntötték.

A termekben nagyon sok hallgató tartózkodott s gyorsan ismerkedtem meg, de csak azokkal, akik az én ismeretségemet keresték. Kivülem három magyar tanult még az akadémián. Szécsi Antal, Loránffy Antal és Zala György. Szécsi már megelőzően több bécsi műteremben dolgozott, Loránffy otthon megszerezte rajztanári oklevelét s Zala pedig már rég természet után dolgozott. Csak az év vége felé kerültünk jóbarátságba. A gráci Brandstädter is csak másolt, pedig már tul volt a harminc éven s nagy szakálla volt. Valamennyien ösztöndijasak voltak, még pedig jóval nagyobb összeget kaptak, mint én.

Megismerkedtem még Hans Bitterlich-el, egy szép, nyulánk, kékszemű ifjuval. Másodéves volt s természet után dolgozott. Azután itt volt többi közt Theodor Charlemont, Konti Izidor, Franz Vogel is. Ezek és Hausmann lettek a barátaim, de lassacskán a többieket is megismertem. Sokféle jellemű, tempóju és intelligenciájú emberrel ismerkedtem meg. Legtöbbjének már volt műteremgyakorlata, durvák és kiméletlenek is voltak közöttük. Hellmer fel volt háborodva, ha néha durva tréfáikról tudomást szerzett. Egyszer egy berugott kompánia jött be az iskolába; nekiestek az agyagfejeknek s jobbról-balról lepofozták azokat. Roppant furcsa és kacagtató látványt nyújtott a sok ormóttan, deformált fej s amikor Hellmer megtudta, toporzékolt dühében. Az ügy a tanár-kollégium elé került. Két főcinkost örökre, néhányat pedig rövid időre kitiltottak az akadémiáról. Ennek azután meg volt a kellő hatása.

A nagy akteremben este mindenki rajzolhatott s a festők és szobrászok együtt dolgoztak, Eisenmenger és Griechenkeil tanárok korrigáltak. Az anatómiát Frisch tanár tanította. Száraz, unalmas, zsörtölődő ember volt, nem is szerették tanítványai. Én minden óráján megjelentem. A mütörténelmet

Lützow tanította, egy kis emberke, nagy szemüveggel. Nagy szeretettel adta elő tantárgyát, különösen a korai renaissance-ról, Giottoról, Orcagnaról, Masaccio-ról, Filippino Leppiről, Benozzo Gozzoliról, Ghirlandaioról, Botticelliről, Peruginoról beszélt nagy lelkesedéssel. Előadás közben egy csomó jó fényképet osztogatott szét közöttünk.

— Tudom uraim — kezdte — hogy a sok elrajzolás szemükbe fog ötleni, mert a fiatalemberek elsősorban mindig a hibákat veszik észre, de ha jól megnézik a fotografiákat, az igazi szépségeket is észre fogják venni.

— Akkoriban nem volt elég könnyű dolguk a művészeknek természetstudiumokkal, mint önöknek. Különösen a modellálás, főként pedig az aktstudium körülményes valami volt. A hamis erkölcsi felfogás, álszégyen, nagyon megnehezítette ezt s nem egy művésznek akasztottak pert a nyakába azért, mert meztelen modellt tartott műhelyében... Ám amit a legjobb produkciók sem láthatnak, az a szín! A pompás szinharmónia! A renaissance legnagyobb mesterei csak ritkán tudták azt a szinpompát elérni, amelyet elődeik oly nagy tökéletességig fejlesztettek... Ha majd egyszer Olaszországba mennek, meg fogják ismerni ezeket a remekműveket s meggyőződhetnek lelkesedésem igazáról...

En rendesen az első sorban ültem s Lützow észrevette meleg érdeklődésemet s ilyenkor hozzám intézte szavait. Ő vezette a könyvtárakat is s gyakran felkerestem itt is, mert észrevettem, hogy nagyon örül jövőtelemnek.

— Ön az egyedüli, aki egyetlen előadásomról sem hiányzik — mondotta egyszer — ennek valóban nagyon örülök!

Az általános történetet Horovitz tanár tanította. Hosszu vörös szakállá s erősen hajlott, görbe orra volt. Szemével szurósan tudott nézi, nagyszerű orgánuma s különös előadási képessége volt. Szabadon adott elő s mindig érdekes volt, amit mondott. Tanítványai szerették s mindig sokan hallgatták. Különösen a görögökről tudott nagy lelkesedéssel beszélni.

Akkoriban nagy hullámokat vetett Bécsben az antiszemitizmus. Schönerer volt a vezetőjük s az antiszemitizmus az akadémiába is behatolt. Megalakult az „Atheneia“ antiszemita „Burschenschaft“. Jóformán maguk sem tudták mit akarnak, de zászlajukra irták az antiszemitizmus jelszavait. Egyet nem értettem: milyen vonatkozásban lehetett Pallas Athene az antiszemitizmussal? Tudtommal sohasem volt antiszemita!...

A fiuk azonban nem mutattak nagy hajlamot az agresszív viselkedésre s inkább elméleti vitákat rendeztek.

Engem is felszólítottak, hogy csatlakozzam hozzájuk.

— Nem lehet! — mondtam. — Zsidó vagyok!

— Nem baj! — volt rá a válasz. — Mi nem személyi okok szerint szervezkedünk!

Ezt már igazán nem értettem...

A fiuk végre is cselekvésre szánták magukat. Horovitz volt az egyetlen zsidó tanár s elhatározták, hogy órája alatt tüntetést rendeznek. A tanterem zsufolva volt s mindenki kíváncsian várta a „heccet“... Sok egyetemi hallgató is jött be az akadémiára, ezek színes sapkában jelentek meg.

A kapuban várakoztam Horovitzra, hogy figyelmeztessen a készülő tüntetésre.

— Köszönöm! — mondotta és elsápadt, de aztán felsietett a lépcsőkön. Az első sorban ültek az Atheneia-Burschenschaft tagjai feltett sapkákkal. Horovitz a katedrára lépett. Néma csendben csemetett a szolgának.

— Kérem, nyissa ki az ajtókat, mert a künnrekedt urak is hallani akarnak! — mondotta.

Horovitz végignézett az első sorokon, azután maga elé tette zsebóráját.

— Uraim! — szólalt meg. — Azt hallom, hogy ellenem, vagy vallásom ellen akarnak tüntetni! Öt pernyi időt adok önöknek erre. Elég lesz? Azok az urak, akik nem kíváncsiak rám, az öt perc elteltével távozhatnak!

Összefont karokkal várakozott, senki sem mert megmoccani... Az öt perc elmúlt s senki sem szólt egy kukkot sem. Visszatette zsebébe az óráját, azután előadásába kezdett.

— Uraim! Nemrég a görögök vallásáról beszéltem önöknek. Zeus, Hera, Pallas Athene, Apollo és a többiek nagyszerű istenek voltak s minden görög városban szobrokat és templomokat emeltek nekik. Az egyik Zeushoz imádkozott, a másik Herához, mindenki a saját érzése és meggyőződése szerint s senki sem törődött velük...

— A hit nagyvá tette a görögöket, de nem az istenvallás, hanem a hazájukba vetett hitük, a hazaszeretetük...

Kis szünetet tartott.

— Bravó! — kiáltottam önkéntelenül s hatalmas visszhangja támadt szavamnak.

— Hoch! Hoch! — hangzott minden oldalról.

— Ma Themistoklesről akarok beszélni. Öt is nagyvá tette a hazaszeretete s általa hazája is nagyvá lett. Themistoklesről és a törvényalkotóról akarok önöknek beszélni...

Olyan lelkesedéssel és elragadtatással beszélt róla, hogy feszült figyelemmel hallgattuk valamennyien. Hangja zugott, döngött, vagy elhalkult, aszerint, hogy milyen beállításban be-

szélt róla. A nép hálátlanságát, Themistokles halálát suttogással ecsetelte...

Amikor befejezte előadását, lecsüggesztett fejvel állt némán és mozdulatlanul.

— Bravo Horovitz! — hangzott egy mély torokból.

— Bravo! Bravo! Bravo Horovitz! — zugott fel hatalmasan a sok torokból. Leghangosabban az Atheneia tagjai kiabáltak.

Némán kifelé indult.

Hirtelen megragadták, vállukra ültették s a kis vörös zsidót lelkes ujjongással vitték a tanári szoba felé. Ott letették Horovitzot, aki meghatva integetett minden irányba.

— Viszontlátásra, fiatal barátaim! — mondotta. — Legközelebb Sophoklesre kerül a sor!

Az antiszemitizmus megszűt az akadémián!...

Perspektívát, stilusismerettant és árnyékolástani Niemann tanár tanította. Ismert építész és amellet szeretetreméltó kis emberke volt. Szász származása miatt nehezen értettem meg németségét. Amikor én az akadémiára beiratkoztam, előadásai már javában folytak s mivel a geometriához és az egyéb tudományokhoz nem is konyitottam, úgy hallgattam előadását, mint egy buta birka. Amit a táblára rajzolt, fejtörő rejtvények voltak számomra. Nem értettem én egy szót sem előadásából s kétségbeesés fogott el, ha arra gondoltam, hogy ebből is vizsgát kell tennem. Elpanaszoltam Hellmernek kétségbeesésemet. Nevetett rajtam.

— Beszélni fogok Niemannal — mondotta — talán valamit ki tud majd eszelni!

A legközelebbi órában nevémen szólított Niemann s amikor felkeltem, hozzám lépett s megnézte rajztáblámat.

— Önnek fogalma sincs az egész dologról — mondotta bosszusan. — Miért nem volt itt a tanév kezdetén?

— Későn kaptam meg az ösztöndíjamat — mondtam.

— Önnek ösztöndíja is van? No, akkor majd segítünk a bajon! Amikor csak teheti, jöjjön el hozzám délutánként. Különben mindjárt el is kezdheti! Vegyen csak egy darab papírost és rajzoljon rá egy négyzetet. Majd visszajövök.

Ezt le is rajzoltam, ennyire még tellett a tudományomból.

— No, most rajzoljon rá egy kockát. — Magyarázni kezdte, hogyan kell a kockát a négyszögre rajzolni. — Megértette?

— Nem! — mondtam nevetve. A kockát láttam, de nem ment a fejembe, hogy miért éppen így kell megrajzolni.

— Őszinte legény maga, az már igaz! — mondotta a kis

emberke — de buta! Nem baj! Jöjjön el holnap is, majd a fejébe verem ezt a tudományt, hisz oly egyszerű!...

A harmadik óra után azonban már mindent megértettem és nem sértődtem meg, amiért a professzor ur néhányszor buta ökörnek titulált! Annyira kedvet kaptam ehhez a tudományhoz, hogy esténként feladatokat adtam fel önmagamnak! A félévi vizsgán már meglehetősen nehéz feladatot kellett a táblán megoldanom. Niemann nagyon meg volt elégedve velem!... Amikor le akartam menni a dobogóról, ijedten állapítottam meg, hogy rosszul csináltam a feladatot! Niemann és a többiek azonban nem vették észre s én gyorsan letöröltem az ábrát s a markomba nevettem!

Az év végén fényes eredménnyel vizsgáztam. Niemann azonban még ezentul is gyakran felkerestem műtermében, ahol fejeket, alakokat és frizeket rajzoltam a tervein. Néhány fiatal ember — tanítványai — is tartózkodott műtermében s vele együtt dolgoztak. Az egyik egy épület homlokzatának tervét rajzolta, véleményem szerint azonban arányaiban elhibázott volt. Ezt bizony meg is mondtam a fiatalembernek.

— Próbálja meg előbb, aztán beszéljen! Könnyű kritizálni! — mondotta bosszusan.

— Nem is oly nehéz! — jegyeztem meg. — Papír, ceruza és vonalzóik kellene hozzá s a többi meg magától!

— Na, csinálja! — szólt rám dühösen.

— Adja ide az alaprajzot!

Egy-kettőre hozzá is fogtam. Henschtlől már tanultam egyet-mást s valamit értettem is az architektúrához. Elég jól sikerült a homlokrajz. Niemann összehasonlította a kettőt, az enyémet jobbnak találta.

— Ez primitívebb, de nagyon eredeti s nagyon finom az arányaiban — mondotta. — Önnek építésznek kellene lennie! Jöjjön hozzám, nagyszerű architektust faragok önből!

— Eszembe sincs! — szóltam nevetve. — Nagyon köszönöm s bár a szobrászattal is sok bajom van, de én már csak amellett maradok!

— Kár! — mondotta Niemann.

— Ez is azt mondja: „kár“. Mintha csak összebeszéltek volna — gondoltam magamban.

— Jöjjön ezentul is gyakrabban, talán valaha hasznát látja, hogy az architektúrával is foglalkozott. A régi időben a művész minden volt: építész, szobrász, festő, aranyműves, s azért van annyi harmónia alkotásaikban! Ma mindenki a maga szakállára dolgozik!

Csak később eszméltem rá, mennyire igaza volt tanáromnak.

Gyakran eljártam hozzá s később már megbizásain is dolgoztam. Amit architekturából elsajátítottam, neki köszönhetem!

Az anatómia is nagyon érdekelt s annyira vittem, hogy a kollégák tőlem kérdezték, ha valamit nem értettek. Gyakran egészen körülvettek s én formális előadást tartottam nekik. Észrevette ezt a tanárom, Fritsch is, aki ilyenkor gunyosan tekintgetett felém. Egyszer valamit magam sem értettem s hozzá fordultam felvilágosításért.

— Nem adok magánórákat! — mondotta ridegen. — Más-kor jobban figyeljen az előadásom alatt.

A vizsgánál a legnehezebb kérdéseket adta föl, de szerencsémre mindent tudtam. Az előírt rajzok egy része azonban hiányzott mappámból, noha elkészítettem azokat! A szolga tévedésből más mappába tette az én rajzaimat.

— Miután a szükséges rajzok hiányoznak, felfüggesztem a vizsgáját! — mondotta.

— Becsületszavamra mondom, hogy elkészíttem a rajzokat! — kiáltottam fel önkéntelenül. — A szolga valahova eltehetete!

— Becsületszóval nem szoktak vizsgázni! — mondotta gunyosan. — „Kitünő“ osztályzatot adtam volna s most érje be az „elégséges“-sel, de azt is csak azzal a feltétellel adom meg, hogy a hiányzó rajzokat pótolni fogja! Addig nem kapja ki a bizonyítványát.

Hellmernek elmondtam mindent. Ismét csak nevetett.

— Ne törődjön vele s készítse el újból a rajzokat. Ha az életben majd jó munkát fog csinálni, senki sem fogja megkérdézni, hogy miért kapott elégségest az anatómiából, a kitünő helyett! Anatómiát csak azért tanul az ember, hogy azután elfelejtse!

A könyvtárba naponta eljártam. A nyitásnál én voltam az első s az utolsó, aki onnan távozott! . . .

Eleinte nem tudtam, hol fogjam meg a dolgot és mihez kezdjek. Amikor Henschéknél tele tál ennivalót tettek Tisza elé, mielőtt zabálni kezdett, körülszaglászta a tálát s csurgott a nyála, — így tettem én is a sok könyv között. Nézegettem, „szagolgattam“, de azután mohón vettem rá magamat. Különösen a régi mesterek rajzait nézegettem, azután a világhírű alkotások fényképei is rendkívül lekötötték figyelmemet.

Amikor a katalógust lapozgattam, szemem Schnorr von Carolsfeld nevének akadt meg. Hatalmas mappában nagyon sok

kézirajz volt összegyűjtve, amelyben a bibliához készült rajzokat mint régi ismerőst üdvözöltem.

Ezek természetesen sokkal jobbak voltak, mint az illusztrációk, mert azokon már érezni lehetett a fametsző sablonját. Azután a többi mappára került a sor. Cornelius kitünő rajzoló volt és a Hannibál-ciklus Retheltől különös hatással volt rám. Nagyon szép anyag volt itt a régi bécsi iskolából is. Egész seereg olyan új nevet tanultam megismerni, amelyről azelőtt nem is hallottam. A tudatlanság szégyenérzete fogott el ismét. Elhatároztam, hogy most már derekasan hozzáfogok a tanuláshoz, mert huszéves voltam s még semmit sem tudtam. Lönhofftól akartam tanácsot kérni, aki a Renz-cirkusszal ismét Bécsbe került s akit már többször fölkerestem.

A fejét vakarta, amikor ezuttal felkerestem.

— Fehér holló! Olyan ember, aki tudja, hogy — semmit sem tud! Te már is többet tudsz, mint száz meg száz náladnál idősebb fiatalember. Ezek azt hiszik, hogy tudnak valamit, pedig még azt sem tudják, hogy — semmit sem tudnak! „Nichts Bestimmtes weiss man niemals nicht!“ azt mondják a jó bécsiek és nem is tudják, hogy mennyire fején találták a szöveget. Ez az eleje és vége minden filozófiának! A tudás különben is furcsa valami! Tanulni sokat lehet, de tudni!... Ismered a bibliát?

— Már mint gyermek olvasgattam.

— Igen régen, mint gyermek!... Most kell olvasnod, de ne a hívő gyermek szemével nézd! Egészen mást látsz majd a bibliában, mint akkor! Hatalmas dokumentuma ez az emberi szellemnek. Ha majd elolvastad, vitatkozhatunk, cseveghetünk róla... Azután el kell olvasnod a történetet az ősidőktől, a kinaiaktól, egyiptomiaktól, görögöktől és a rómaiaktól egészen mostanáig. Egyelőre ez elég is s egy évig elrágódhatsz rajtuk. Jó gyomor kell hozzá s kicsit sajnállak is, barátocskám! Most még fiatal és erős vagy, de amire mindennel elkészülsz, lesóványodsz s a gyomrod is elrontod. Ha ezek után Homert, az Iliast és Odysseát is elolvassod, ismét egészséges lehetsz s ha ezekkel is elkészültél, sor kerülhet Dantera, Boccacciora, Shakespeare-re, Goethere, Schillerre, sőt Heinere is. A művészettörténetre vonatkozóan fordulj Lützow tanárhoz, mert ehhez édeskeveset értek! És ha szilárd alapon állsz, asztronómiával is foglalkozhatsz. Ez azután ki fogja nyitni a szemedet!... Az ég és az Istenség el fog illani a két ujjad között s azon veszed észre magadat, hogy nem is tudod hova tűntek el... És ha mindezen túl leszel, odajutsz ismét, ahol most vagy s éppen annyit fogsz tudni, mint most.

— Hát ez szép kilátás! — mondtam nevetve — és a filozófiáról nem is beszél!

— Ehhez ne nyulj! — szólt tettetett ijedtséggel. — Nem jó ilyesmivel elkezdni! Soha életedben a végére nem jutsz s nem szabadulsz tőlük. Engem is megfogtak ezek a fickók s hogy megszabaduljak tőlük, egyiket a másik után kell agyoncsapnom! Azért ezt nem kell ám szószerint vened s később foglalkozhatsz velük! Művészembernek mindenhez kell konyítani s nem kell a dolgokat oly szigoruan venni, mint magunkfajta áltudósoknak! Fel hát a munkára, barátocskám! És ha egyszer meg találsz szédülni ettől a sok zagyvaságtól, gyere csak hozzám, majd én helyére csavarom a fejedet.

Megfogadtam tanácsát. A könyveket kölcsön kaptam a könyvtárból s éjszakánként csak úgy faltam a sok könyvet... Lassacskán átrágtam magam mindenben s a szükséges munkát sorra elolvastam s a könyvtárban annyira otthon voltam, hogy a könyvtáros meg a szolgák gyakran tőlem kérdezték meg egyik-másik munka helyét. A művészettörténetet annyira ismertem már, hogy kollégáim közül bárkivel ki mertem állani!

Tágranyitott szemem előtt sorra elvonultak a régi kultúrnépek s nagy megilletődéssel mélyedtem el a nagy emberek élettörténetébe s megcsodáltam nagy tetteiket. Lelkem olyan volt, mint a viasztábla, amely a legkisebb benyomásnak is engedett. A sok élmény, amely belém szívárgott ezekből a könyvekből, kitörülhetetlenül vésődött szívembe, ifjui lelkem mélyébe...

Ám a világot is megismertem lassacskán, hisz erről eddig csak sejtelmeim voltak! Gyakran meg álmodozva jártam s nem vettem észre semmit a körülöttem zajgó életből. Egy hatalmas, szép világ bontakozott ki bensőmben...

Lönnhoffot gyakran felkerestem s megesett, hogy órák-hosszat elbeszélgettünk egy-egy témáról! Ez az ember mindenhez értett s a maga kedves-gunyoros hangján mindenről tudott beszélni...

— Most azonban dobd sutba egy időre a sok „tudományt“ — mondotta. — Nagyon sokat találtál belőle felfalni s meg kell emésztened. Hagyd pihenni szellemedet s meglásd, annál könyvebben megy ismét minden... A jóból is megárt a sok!

Tanácsát megfogadtam, annál is inkább, mert a gyomrommal valóban baj volt!

— Nem megmondtam! — szólt hozzám, amikor erről panaszkodtam. — Telezabáltad magad a sok olvasással!

Gyomrom azonban, sajnos, nem a könyvektől lett rossz!

Karácsonyra nagy csomagot kaptam hazulról, amelynek

kibontásánál Maimann is jelen volt. Felül két sor pogácsa volt, azután párolt marhahus, hagymával megtűzdelve, — anyám különlegessége — egy sült csirke, főtt szilvával töltve, hatalmas diós és mákos „beigli“ és egy óriás lepény, amelyet Léderer néni sütött, aki mestere volt ennek! Mák, dió és a jó Isten a megmondhatója, hogy mi minden volt ebben!

Maimann nyomban beleharapott.

— Nagyszerű! — mondotta lelkesülten. — Nincs cukrász, aki ezt meg tudná csinálni!... Szerezze meg a „receptjét“, mert ezzel én Péterváron nagy üzleteket akarok csinálni!

— Nem hiszem, hogy ez „recept“ szerint készült volna, — mondottam — nagynéném úgy találomra csinálja az ilyesmit.

Maimannt vendégül láttam a lakomához, de a sört ő hozatta.

Karácsonyeste volt, Lallakné tiszta abroszt terített kis asztalunkra s ő is megkóstolta a jó „hazait“! Mind a két szál gertyát meggyújtottuk s csak azután ültünk asztalhoz. A macskacsalád is körénk telepedett s a hulladékokból nekik is bőven ki jutott!

— Nagyon ügyesen gazdálkodtam, — szoltam Maimannhoz — ami előttünk van, azt mind megesszük, a többit nyolc részre beosztottam s nyolc napra van ennivalónk a finom „hazaiból“!

Faltunk, mint az éhes farkasok s minden nagyszerűen izlett, ami érthető is, — rég elszoktam a házikoszttól! Nem maradt az asztalon egy falat ennivaló sem! Maimann a félretett ennivaló felé kacsintgatott s megvallom, én is éhes voltam.

— Vigye az ördög, egy részt még elfogyasztunk, ma karácsony van! — szoltam Maimannhoz.

— Bravó, én meg két üveg sört hozok! — mondotta társam.

Vacsora után jó kedvünk kerekedett s Maimann orosz népdalokat énekelt. Nagyon megható, bubánatos melódiák voltak ezek s szemem könnyekkel telt meg.

— Szépek, de nagyon szomorúak! — mondottam. — Most majd én énekelek valamit!

Néhány népdalt énekeltem, amit Blahától meg Tamássitól hallottam a Népszínházban.

— Nagyszerű! Nagyszerű! — mondogatta Maimann. — A vig orosz népdalok nagyon hasonlítanak ezekre — és néhány vidám orosz dalt kezdett énekelni.

Azután beszélgettünk. Maimann ismét forró pillantást vetett az immár „hét részre“ apadt hazaira.

— Igaza van! — szoltam nevetve. — Megeszünk még egy részt.

Azután még egy részt elfogyasztottunk! Nem baj, még mindig marad öt!... Énekeltünk, vitatkoztunk és cigarettáz-tunk... Alig bírtunk az asztaltól felkelni. Összeöleleztünk s örök barátságot fogadtunk, azután lefeküdtünk. A sör fejembe szállt s nem bírtam elaludni, de azután mégis elnyomott az álom. De csakhamar arra ébredek ám, hogy az egyik gyertya még ég! Az ágy szélére ülök s látom, amint Maimann jóízűen fogyasztja a lepény utolsó maradékát.

— Nem tudtam elaludni... barátocskám — dadogta, amikor rápillantott — és... és... mit hazudjak!... Nem tudtam ellentállni...

— Rendben van, de nehogy elrontsd a gyomrodat, segíték neked! — mondtam nevetve.

Ingben az asztalhoz ültünk s nekiestünk az ennivalónak s faltunk, mintha versenyt ettünk volna!... Az öt rész végül egyre zsugorodott — s azt is megettük s még a morzsák is sorra kerültek! A nyolc vacsora nyomtalanul eltűnt...

Mint két óriáskigyó, amely hetekre telezabálta magát, ültünk az asztalnál s meg se bírtunk moccani... Lefeküdtünk, de nem aludtunk. Maimann nyugtalanul hánykolódott. Reggelre rosszul lett s csak akkor lett jobban, amikor megszabadult az ételtől! Utána megivott egy üveg vizet s ismét lefeküdt. Én még sokáig hánykolódtam s csak akkor aludtam el, amikor Maimann elment hazulról... Délben fel akartam kelni, de nem bírtam, hideg láz rázott. A sok zabálás, amelytől elszoktam, megártott.

Három napig beteg voltam s gyomrom jóidőre elrontot-tam!...

Hellmer tanár díjat tűzött ki az iskolában. A komponálásra akart bennünket erősebben rászoktatni s azt akarta, hogy minél többet foglalkozzunk vele. „A kalydoniai vadkanvadászat“ volt a téma, amelyhez rajzot kellett készíteni. Saját zsebéből adományozta a két díjat, az egyik tíz, a másik öt aranyforint volt, azonkívül kilátásba helyezett több kisebb díjat is.

A díj kitűzése nagy ribilliót okozott az iskolában, mert ez egészen szokatlan volt. Akkoriban még nem tudtam, hogy mit jelent a „Kalydoniai vadkanvadászat“ s így tehát előbb el kellett olvasnom a történetét.

Otthon azután nyomban hozzáfogtam a munkához, mert a pályamunkát csakis otthon volt szabad elkészíteni. Másfél méter hosszú rajzot készítettem. Elöl menekült a vadkan, amely olyan nagy volt, mint egy borju. Az antik vadkan mintája szerint stilizált sertét rajzoltam neki. Atalanta éppen kilötte nyilát s már a vadkan mellett szalad. Mögötte néhány alak fekszik

a földön, akiket a vadkan megsebesített, míg ezek mögött buzogánnyal, dárdával, ijjal felszerelve rohan egy csapat. Legutóljára két vadász nyargal lován... A fejekhez az antik gipszfejek nyomán készítettem rajztanulmányokat. Az egyik fejhez Seneka fejét használtam föl, egy másikhoz Vitteliusét és egy harmadikhoz Marcus Auréliusét. Hogy ezek rómaiak voltak s hogy a mitológiai kalydoniai vadkanvadászaton nem vehettek részt, akkor még nem tudtam. Nekem tetszettek a fejek s mással nem törődtem. Sok időbe telt, amíg a kompozícióval elkészültem. Hellmer a rajzokat kiakasztatta az iskola falaira. Én biztosra vettem, hogy, mert nagy a rajzom, meg fogja kapni az első díjat. A rajzok pár napig ott maradtak és mi ideges türelmetlenséggel vártuk Hellmert, ki végül meg is érkezett.

— Uraim, nemrég, alig tizenkét éve történt, — kezdte beszédét — hogy én is még az önök soraiban izgatottan vártam, hogy mit fog tanárom mondani. Jól tudom tehát, hogy fontos dologról van szó. Derekan kivették részüket a munkából s örülök, hogy oly sokan vettek részt a pályázaton. A komponálás nagyon fontos tényező a művész életében s aki nem tud komponálni, nem is viheti sokra. Mi a kompozíció? Adott témát tisztán és világosan kifejezni és művészi formába önteni. Ha reliefről van szó, a most említett feltételeken kívül a ritmikus és jó térbeli elosztásra is tekintettel kell lenni. Ha szabadon álló csoportról, annak minden oldalról szépnek kell lennie. Viszont egészen más szempontok érvényesülnek az emlékműnél. Ebben egyéniségnek, vagy a szobrot ábrázoló eszmének kell jellemzően kifejezésre jutni. Ha megszakítjuk a tisztán és egyszerűen való gondolkozást, akkor később minden az érzések szerint igazodik, és ez a helyes! A logikus gondolkozást tehát gyakorolni kell. És ez, uraim, a mi kompozíció-feladatunk célja! Azonban önöknek nem szabad másolni, vagy utánérzésből kiindulni, hanem egyedül saját magukból kell meríteniök! Ép azért ezentul mindig olyan feladatokat adok önöknek, amelyet eddig egyáltalán nem, vagy pedig csak kevéssé dolgoztak fel. Ezeken a műveken láthatják, uraim, hogyan szabad, helyesebben, hogyan nem szabad a dolgokat megcsinálni! Két megoldás van itt, amely elég jó és könnyen megérthető. Mind a kettő a vadászat végét jelzi, ami valóban a legfontosabb és egyben a legdrámaibb is. A vadkant már bekerítették, nincs menekvése és le fogják teríteni! Az összes alakok körülötte tolongnak s ezzel alkalmat adnak a jó és szép csoportok elkészítésére. Minden a fődologra koncentrálódik s már az első pillanatban érezzük, hogy ez egy vadászat befejezése. Jól meg van oldva s valóban mellékes, hogy egy-egy alak, vagy csoport nem

egészen sikerült. Ezen lehet változtatni is, de ez már részletkérdés. Vannak itt azután megoldások, amelyek a vadászatot különféle állapotban jelzik. Néhány szép csoport és szépen megrajzolt részlet is bőven akad a munkákon, de a fődologban valamennyien többé-kevésbé elhibáztak, érthetetlenek, zavarosak. De van itt egy kompozíció, amely világosan mutatja, hogyan nem szabad valamit csinálni. Ez a Rónaé!

Hangos, gunyos kacaj hangzott minden oldalról. Megszégyenülten, szinte megsemmisülten álltam s könnyezni kezdtem. Mindenki a rajzomat akarta látni s a gunyos megjegyzések csak úgy röpködtek.

— Na! Na! Nincsen ezen semmi nevetni való! — mondotta Hellmer. — Nagyon tehetséges munka s sok készség van benne. A vadkan elől szalad s egész sereg ember lohol utána. A negyed-rész elég lett volna, a többi fölösleges, de még így is unalmas maradt volna. Az anakronizmusról nem is akarok beszélni. A történetet ismerni kell, fiatal barátom, mert nem lehet Senekát, a filozófust, aki Nero korában élt, a görög mitológiába visszahelyezni. (Ne nevéssenek folyton, uraim.)

A kompozíció ennek ellenére jó lehetne s hogy nem jó, annak az az oka, hogy szétesik s nem a téma lényegét adja. Ez azonban nem baj! Egyszer mindenkinek el kell kezdeni, ha mindjárt nem is talál a célba! Láthatja tehát, — szólt hozzám — hogyan nem szabad egy témát megoldani, de az ön tehetsége és tudása arról győz meg engem, hogy legközelebb szép eredményt fog elérni. Ne vegye nagyon a lelkére — szólt nevetve s kezét nyújtotta. Mindenki nevetett s végül jó magam is!...

Az első díjat Hausmann, a másodikat Brandstätter kapta, több díjat nem is osztott ki.

Legközelebbi feladat „Acis és Galathea“ volt. A szép nymphea ölében fekszik Acis s gyermekien fonja két karját nyaka köré. A parton lévő szikla mögül fenyegetően emeli föl öklét az egyszemű óriás, egy ciklop. Hellmernek nagyon tetszett kompozícióm s a harmadik díjat kaptam.

— Látjátok, hogyan kapaszkodik fel barátotok! — szólt s megveregette vállamat.

A „barátok“ ezuttal nem nevettek s én nagyon boldog és büszke voltam!...

Az antik fejek másolását azonban meguntam s semmi reményem sem volt, hogy még abban az évben természet után mintázzak. Hellmer nem tágitott. Az Atheneia Burschenschaft tagjai nagyon megbarátkoztak velem, pedig goromba voltam hozzájuk, mint a pokróc, — vagy éppen azért? Nem léptem be közbükk, de a nagy „ívászatok“-ban csaknem mindig résztvettem s a szónoklatok és viták főalakja lettem, aki mindig kemé-

nyen odavágott. Különös „ivótalentum“-nak tartottak, mert a korsó sört mindig le tudtam egy szuszra inni, anélkül, hogy közbe nyeltem volna! A „Bierjungen“-ivásnál rendszeren én voltam a győztes. A többi Burschenschaftokkal való ivóversenyekre is magukkal vittek s ilyenkor is én kerültem ki győztesen. Az Atheneia nagyon büszke volt rám s csakhamar híres-nevezetes diák lettem! Ez a dicsőség és vele együtt a sör is fejembe szállt. Gyomrom is megsínylette a sok sört, hát még a zsebem! Loránffy egy ideig velem tartott. Őt-hat évvel idősebb volt nálam, nagyon művelt volt s finom intelligenciájával nagy befolyással volt rám s sok jó tanáccsal látott el! Azután megunt a dorbézolást s engem is vissza akart tartani, de nem tágitottam s így végleg sorsomra hagyott.

Igy okoskodtam: elég sokáig voltam a „derék, jó és csendes ifju“ s azt hallottam mindenkitől, hogy aki nem volt „Bursche“ egyszer életében, az nem is viheti sokra!... Hát ezt hamar elvégzem, tuselem rajta, azután fogjunk majd a munkához!

Szégyelni kezdem magam rossz, elnyűtt ruháim miatt, mert kollégáim között sok gazdag fiu volt, akik állandóan finom ruhákban feszítettek! A Bindtner urtól kapott pénzt megőriztem s Klein urtól is kaptam egyszer tizenöt forintot. Volt pénz bőviben! Felkerestem egy jónevű szabót s ruhát rendeltem nála. Ez a rendelés nagy esemény volt életemben. Eddig rendszeren „uraságoktól levetett“ ruhát hordtam s nem is tudtam, hogy másmilyenben is lehet járni!...

Egy bársonykabát volt az ideálom. Ugyanolyan mellényt s hozzá csikos nadrágot csináltattam. Ehhez persze egy széles „Kalabreser“ is kellett! Hajamat hosszúra növesztettem, mint egy drótostót s végül egy széles, fekete körgallér, amely fölött fekete művésznyakkendő libegett. „Igazi“ művész voltam végre!

Amikor így kiöltözködtem, egyetlen krajcár sem maradt a zsebemben, de büszkén feszítettem vadonatúj ruhámban s minden nagyobb kirakatban megnéztem tükörképemet. A nap szépen sütött s az új bársonyruhám ragyogott a napsütésben. Orrom alatt már pelyhedzett a bajuszom s szakállam helyén is mutatkozott valami! Ezt pödörgettem folyton...

Finom ruhámhoz illően finom modort erőltettem magamra, amint azt az előkelő művésztől eltanultam. Ahogy mondják, „valódi finom fiatalember“ voltam.

— Pénzem nem volt, tehát kölcsön kellett kérnem. Ezt persze leereszkedően intéztem el a nálam fiatalabb és jómódu kollégákkal, akik kitüntetésnek vették, hogy pénzüket kölcsön adhatták nekem. Mindig akadt egy sereg diák, — különösen az Atheneia-burschok — akik ritkán jártak az előadásokra, de an-

nál többet dorbézoltak... Ha végigvonultunk Bécs utcáin, utá-
nunk fordultak az emberek, különösen a lányok...

— „Aha, da san die Künstla! Segens! Dös san die Akade-
mika“ — mondogatták lépten-nyomon a bécsiek.

A lumpolások gyakran reggelig tartottak s ilyenkor kábult
fejjel jelentem meg az iskolában. A munkám nagyon megsíny-
lette ezeket az éjszakákat s nem haladtam előre.

Amikor egy reggel „diszruhában“ jelentem meg az isko-
lában, Hellmer tetőtől-talpig végigmért tekintetével.

— Mi történt magával? Semmit sem dolgozik s ha így
folytatja, megadja az árát! — mondotta bosszusan.

— Bizonyára a bársonyruhámat irigyli — gondoltam ma-
gamban s immel-ámmal fogtam a munkához. A legközelebbi
kompozíció-feladat azonban már ismét nagyon érdekelt. Éjsza-
kákon át dolgoztam ezen a munkán. Végefelé járt a tanév s ez
volt utolsó feladatunk...

A második díjat kaptam...

Amikor azonban Hellmer professzornál jelentkeztem, hogy
az aranyforintot átvegyem, nagyon hűvösen fogadott.

— Meg kell vallanom, — mondotta — hogy az ön kompo-
zíciója volt a legjobb s sokáig töprengtem, míg rászántam ma-
gam, hogy önnek adjam a második díjat! Mit csinál ön tulaj-
donképen? Kezdetben szorgalmasan dolgozott, de mostanában
semmit sem csinál. Azt hallom, hogy megrögzött ivó lett. Ha
ezt abba nem hagyja, nem leszünk jóbarátok! Egy-egy pohár-
bort én is szívesen megiszom s néhanapján többet iszom a kelle-
ténél, de korhelynek nem szabad lenni egy művésznek sem, kü-
lönösen az ön korában nem! Ebben a korban tanulni kell s kár
minden napért, amit elveszit. Kár volna önért, mert tehetséges,
de ha így folytatja, állati színvonalra süllyed. Disznóság, amit
csinál! A művészete egy-kettőre fabatkát sem fog érni. Je-
gyezze meg jól, amit mondtam!

Valósággal lesújtottak professzorom szavai. Igaza van! —
mondottam magamban. — Részeges disznó leszek. Eszembe ju-
tott a részeges Schmidt tanár is és hogy megesküdtem a sze-
gény kis Schmidtnének is, hogy nem fogok inni és ime, nem
tartottam meg eskümet! Nagyon szégyeltem magam s csunya
erkölcsi „Katzenjammer“-em támadt. Majd igyekeztem maga-
mat megnyugtadni. Még nincs minden elveszve! Hetyke legény
akartam lenni és egy vásott kölyök lett belőlem! Hát így is jól
van! De most azután betelt a mérték! — ilyen erkölcsi felhá-
borodással korholtam önmagamat. Beszünttettem az érintke-
zést a dorbézoló társasággal s hiába jártak a nyakamra, gu-
nyoltak, hogy bűnbánó életre adtam magam, rájuk se hederít-
tettem.

A bársonykabát égett a testemen. Mindennek ez a zöldes kabát az oka! Ám nem volt másik és kénytelen-kelletlen, tovább kellett viselnem. Hosszu hajamat azonban levágattam — ez volt bűnbánásom első áldozata!...

Az iskolaév végefelé közelgett s elhatároztam, hogy egy kis szobrot csinállok, amelyet új ösztöndíjam megkéréséhez mellékelni fogok. Nagy Sándorról készítettem egy figurát. A hős vezér nagyon imponált nekem!... Aktot azonban még nem mintáztam, arra viszont, hogy otthon tartsak magamnak modellt, nem tellett, mert a bársonyruhámmal minden pénzemet felemész-tette. Iskolai kiállításunkat még megvártam, azután ládába csomagoltam másolataimat és a Nagy Sándort s Bindtner ur vállalta, hogy Budapestre küldeti azokat.

Másnap hajón Zala György társaságában hazaindultam. Összesen egy ezüst hatosunk volt, ezért két zsemlyét és két rövidszivart vásároltunk. Pestre már korgó gyomorral érkeztünk meg...

Otthon nem történt semmi változás, csak Lönhhoff volt ismét Pesten s régi szobájába akart ismét beköltözni. Anyám azonban nem mondott föl Udvarynak.

— Akkor az asztal alatt fogok aludni! — mondotta Lönhhoff nevetve. — Engem nem tudtok egykönnyen lerázni és ha az asztal alól is kikergettek, az ajtótok elé fekszem, mint egy hűséges kutya.

Hosszas tárgyalás után a nagy szobában állítottak fel részére egy kanapét. Számi egy másik pamlagon aludt s nekünk a földre vetettek ágynak. Lakásunk inkább tömeglakáshoz hasonlított!

Cili még mindig betegeskedett s nem volt szabad a gépen varrnia, ezt helyette még mindig Friedmann ur leánya végezte.

Marcának is ártott a gépen való varrás, de nem tágitott mellőle. Magabazárkózott, hallgatag leány vált belőle és csak néha sikerült Lönhhoffnak vagy nekem egy-egy gyenge mosolyt az arcára csalni! Gyakran erős szívdobogás akadályozta munkájában. Amikor azonban jövő terveimről beszéltem, felragyogott két szép szeme s ilyenkor ismét a régi, kedves leány volt. Egyszer, amikor magunkra maradtunk, hirtelen megölelt s megcsókolt.

— Mi bajod, Marcsa? — kérdeztem tőle. — Valamit titkolsz előttem! Miért nem öntöd ki szivedet előttem?

Könnyes szemmel nézett rám.

— Nem akar rólam tudni! — mondotta halkán. — De már ezen is túl vagyok! Nehezemre esett, de sikerült mégis! Ne faggass tovább és ne törd a fejedet...

Homlokon csókoltam és nem faggattam tovább.

— Mégis a Klein lehetett! — gondoltam magamban. — Klein ur sohasem fordult meg házunkban, de mindnyájunkat ismert Léderer tantitól, akivel lakott. Apánk nem szenvedhette.

— „Adja a bankot“ — mondotta — és magasan hordja az orrát!

Marcsát gyermekkorra óta ismerte, mert nővérem mint gyermek hosszabb ideig látogatóban volt Léderer néninél. Klein is fiatal gyerek volt akkoriban s mint hallottam, nagyon megszerették egymást.

Végére akartam járni a dolognak, mert aggasztott Marcsa kedélyállapota s Léderer nénitől tudakoltam, vajjon mit tud a dologról...

A néni könnybe lábadt szemmel nézett rám s kitérő választ adott. De nem tágitottam s mégis megtudtam, amit akartam.

— Marcsa oda van a Kleinért — mondotta — és Klein is szerette őt. Azt hittem, hogy minden rendben van s nagyon boldog voltam. Egyszerre azután megváltozott Klein, tartózkodó lett s kerülte a Marcsával való egyedülletét. Szerelmesek között előfordul az ilyesmi! — gondoltam magamban. — Elhatároztam, hogy kiugratom a nyulat a bokorból, de Klein mindig kitérő választ adott. Marcsával sem boldogultam! Ritkábban jött hozzám és csakis olyankor, amikor tudta, hogy Kleinnel véletlenül sem találkozhat nálam. Faggatni kezdtem a lányt. Ne kérdezzen, tanti! — mondotta egyszer keserű hangon. — Nem tudom, mi történt vele, én nem vagyok a hibás, és... és... mondd meg neki, hogy... nem fogok utána futni!... Hát meg is mondtam neki még aznap este. Klein egy szót sem szólt, lehajtotta a fejét s elgondolkozott... Azután felkelt és bement a szobájába... Azt is tudod, — folytatta Léderer néni — hogy Kleint mint egészen kis gyermeket vettem magamhoz és én neveltem, mintha csak a saját gyerekem lett volna... Szeretem is, mint anya a fiát szereti és meg is érdemelte, de most ki tudtam volna kaparni a két szemét!... Bementem hozzá a szobájába s ha török-szakad, végire járok a dolognak! Ruhástól feküdt az ágyban s arcát a vánkosok közé rejtette... Amikor bementem, az ágy szélére ült s olyan szomoruan nézett rám, mint egy megvert kutya. Rá akartam ripakodni, de amikor megláttam bánatos arcát, zokogás fogott el és megöleltem szegényt. Keblemre hajtotta fejét s ő is zokogni kezdett. Megsimogattam a fejét. Ne csináljatok ostobaságot, gyerekek! — szóltam hozzá. — Tudjátok, hogy szeretlek benneteket! Hát mi történt veletek? Az a szegény lány tönkremegy a bánattól s amint látom, te is el vagy szontyolodva! Hát mondd meg legalább, te buta gyerek, hogy mi bajod!

Kezét görcsösen tördelve járkált a szobában.

— Ülj le anyácskám, ülj ebbe a karosszékbe — szólalt meg végre. — Emlékszel rá, mint kis gyermek hányszor ültem az öledbe s te össze-vissza csókoltál.

— Jóska, kis fiacskám! — nyögtem ki s más ki se jött a számon s borzasztó aggodás fogott el. Klein némán járt-kelt körülöttem.

— Nehéz, nagyon nehéz, anyácskám, de ennek így kell történni — mondotta végre. — Mindent el fogok mondani neked... Emlékszel rá, amikor a szállítási vállalathoz kerültem és első fizetésemet hazahoztam, mit mondtam?

— Persze hogy emlékszem. Azt mondtad, hogy minden krajcárt félre fogsz rakni s tíz év alatt saját szállítási vállalatod lesz a Sas-utcában. Akkor sokat neveltünk ezen a bácsival, pedig nem volt igazunk, mert nem tíz, hanem már nyolc év múlva külön üzleted volt a Sas-utcában.

— Dolgoztam is eleget s szorgalommal és tisztességgel felküzdöttem magamat s ma első ember vagyok a szakmában. Ma még kicsi az üzletem, de szakértelem dolgában bárkivel ki merek állani. Lassacskán jutok azonban csak előre, mert kizárólag a saját tőkémmel dolgozom. Kezdetől fogva gazdag házasságra számítottam s ha már két évvel ezelőtt megházasodtam volna, ma a legelső lehetne az üzletem egész Pesten. A legfényesebb ajánlatokat kaptam s a leggazdagabb kereskedők leányait megkaphattam volna s a kereskedővilágban rossz néven is veszik, hogy eddig nem házasodtam!... Hogy minden ajánlatot visszautasítottam, annak Marcsa volt az oka! Várni akartam, míg annyira megerősödöm, hogy hozomány nélkül is megházasodhatom. Az én konzervatív üzleti elveim mellett azonban ez nagyon lassan megy s évekig eltarthat, amíg ennyire jutok... Ezzel nem is törődnék. Ma csak harminckétéves vagyok s pár éven igazán nem mulik, hisz az élet oly hosszú! Nem is erről, hanem egészen más valamiről van szó!... Figyelj rám, anyácskám! Amit mondok, fordulópontot jelent életemben s ép ezért meg fogsz bocsátani, ha könyörtelenül ki mondom az igazat. Marcsa családja miatt nem tehetem...

— A család miatt? — kiáltottam fel mebotránkozva. — Mi közöd neked a család dolgaihoz? Nem a családját akarod feleségül venni! Milyen elvek ezek! Ne beszélj ostobaságot! A családja különben is van olyan, mint akármilyen más család, hogy szegények, — ez még nem szegény!

— Szegények! — ez nem is volna baj! A két leány nagyszerű teremtés és a kisfiuk is.

— No hát akkor mit akarsz? — kérdeztem tőle. — Lári-

fári, üres kifogás az egész! Szabadulni akarsz a lánytól — ez az igazság! Ilyet pedig tisztességes ember nem tesz!

— Ne vágj a szavamba, anyácskám, hidd el, hogy nagyon szenvedek! Isten a tanum, hogy a tiszta igazat mondom és ha végighallgattál, ítélkezz felettem.

— Ismerem én az ilyen beszédet, kieszeltél valamit, amit el akarsz velem hitetni! — mondtam dühösen.

A fejét rázta.

— Hát beszéljünk először a papáról, — kezdte. — A papát nem szükséges neked bemutatnom. Nem egyszer a legnagyobb felháborodás hangján beszéltél róla.

— Lári-fári! Öregember az már! — szoltam dühösen.

— Azután a Miksa! Egészen letört és elzüllött ember! — folytatta Klein.

— A Miksa! Hát nem őt akarod feleségül venni! — szoltam még dühösebben.

— Anyácska, nem akarsz megérteni és nincs igazad, mert ha az ember házasodik, a leány családjára is tekintettel kell lenni! . . . Jól tudod, hogy testestől-lelekestől kereskedő vagyok, tudod, hogy mily keservesen küzdöttem fel magamat s egész életemben egyetlen célom volt, amelynek érdekében mindent alárendeltem. Hogy a gazdag kereskedők leányai közül eddig még egyet sem vettem el feleségül s nem vadásztam hozományra, egy cseppet sem ártott kereskedői hırnevemnek. Ha hozomány nélkül veszek el egy leányt, mindenesetre rossz néven veszik, mert a kereskedői világban az érzelmeket mindig alá kell rendelni az üzleti érdekeknek! . . . Ezen is tulesnék s megbocsátának idővel. Ha azonban egy szegény leányt veszek el olyan családból, amelynek két idősebb tagja — hogy szeliden mondjam — nem „gentleman“, ez végleg tönkre tenne, vége volna üzleti hitelemnek, s évekre visszavetne, ha egyáltalán ki tudnám heverni a bajt . . .

— Na, ezt jól kiokoskodtad! — szoltam dühösen. — Finom legény vagy! És eddig ezt nem tudtad? Most jut eszedbe, miután évekig az orránál vezetted azt a szegény teremtet! Most egyszerre nem tetszik neked az orra? Szégyeld magad, rendes ember nem is mer így beszélni! Füttyülök én az ilyen kereskedői hırnévre! Az ember nem mint üzletember és az üzletfeleinek házasodik, hanem maga-magának vesz feleséget! Hát mihez kezdjen az a szegény leány! Tudod, hogy halálosan szerelmes beléd . . . és te is szereted őt, vagy ez is csak olyan — kereskedői szellem volt, amelyet ceruzával a kezében intéztél el s a szívedben volt a főkönyv . . . Ezt nem hittem volna! Felnevelek valakit, mint a saját gyermekemet s azt hittem, hogy ren-

des ember lett belőle s kívül, hogy egy semmiházi! Igen, egy semmiházi, lump vagy! Az vagy! — ordítottam.

Csak ült az asztalnál, az arcát a két kezébe temette, de hang ki nem jött a száján. Izgatottan járkáltam a szobában.

Azután megálltam előtte.

— Mi a neve az illetőnek? Mennyi hozományt kap? . . .

Na, ne nézz úgy rám! A menyasszonyodról beszélek! De ide ne merd hozni az én házamba, mert kitépem a haját!

Még mindig nem szólt egy kukkot sem, csak nézett rám szomoruan.

— Igazságtalan vagy! Nem is gondolok házasságra! — mondotta.

— Amig Marcsa nem talál egy tisztességes embert, akihez férjhez megy, nem is akarok a házasságra gondolni! Akkor, de csakis akkor és ha visszanyerem lelkem nyugalmát, gondolhatok a családalapításra. Nem léphetek jövődöbéli menyasszonyom elé egy más nő iránt táplált szerelemmel a szivemben.

— Nagyra vagy a szerelmeddel! Legjobb lett volna, ha nem mondasz le róla, mert ha igazán szereted, akkor fűtyültél volna az egész világra! Azután mit gondolsz, férjhez tud menni más valakihez, ha téged szeret? Ez nem tud ám plajbással a kezében számítani, mint te! Tönkre fog menni, szegény teremtés! Egy garas nélkül meg nem is mehet ilyen szegény leány szegény emberhez feleségül!

— A szerelmünkről nem beszéltem neki soha, mert amig végleg el nem szántam magamat, addig nem akartam vele előhozakodni.

— Ugy beszélsz, mint egy fiskális, mintha nem volna elég, hogy mind a ketten tudtatok róla!

— Marcsa szegénységére vonatkozóan kijelentem, hogy gondoskodni fogok a hozományáról és ha ez nem is lesz sok, de mindenesetre elegendő ahhoz, hogy az ura egy kis üzletet nyithasson.

— Akkor nem ismered Marcsát! Mit gondolsz, meg lehet vásárolni a szerelmét! A szemedbe fogja vágni a pénzedet!

— Nem is így gondoltam. A pénzt a te nevedben fogod majd rendelkezésére bocsátani.

— Jól „kifundáltad“ ezt is! Ha igazán szereted azt a leányt, soha életedben nem fogod elfelejteni s boldogtalan leszel örök életedben! Erős, egészséges ember vagy és ha akarod, minden nehézséget le tudsz küzdeni, mert minden bajt és gondot el tudunk viselni, ha egy megértő és szerető lélek áll mellettünk . . .

Fejét ölembe hajtotta s sokáig ültünk így a nagy csöndben. Amikor felállt, kezet csókolt. Arca halottsápadt volt.

— Nos, mi lesz? — kérdeztem.

— Nem cselekedhetem másképpen! — mondotta alig hallhatóan.

— Gyáva! — kiáltottam dühösen és kirohantam a szobájából.

Azóta nem állok vele szóba. Ismerem őt! Ha az egyszer valamit a fejébe vesz, ha az egész világ összedől, akkor sem tágit! Pedig az üzletvilágról, meg az üzletemberekről amit beszélt, lári-fári! Az én uram is üzletember volt és mégis elvett, pedig én is szegény leány voltam, azután nem is ártott neki s harminc évig szeretett, ha szegény emberek maradtunk is. A boldogsághoz nem is kell pénz. Most már nem szeretem azt a nagy fiut s nem is törődöm vele! De mi lesz azzal a szegény lánnyal? Nem mondhatom meg neki, hogy a Klein mit beszélt a családokról, mert akkor még jobban eszi magát a szegény! Nem is tudom, hogy mit csináljak! Ha Marcsa nem kérdez, amit biztosra veszek, én a számat se nyitom ki! . . .

Léderer tanti szavai nagyon lesújtóan hatottak rám. Megszégyenülten, szívemben keserű csalódással távoztam tőle. Elhatároztam, hogy Marcsával is beszélni fogok a dologról, de nem tudtam, hol kezdjem el, így hát abba hagytam. Ösmertem határozott és tragikus jellemét s abban bíztam, hogy leküzdí keserű csalódását, szegény, drága nővérem! . . .

Anyagi helyzetünk bizony egy cseppet sem javult s elhatároztam, hogy a szünet alatt dolgozni fogok, hogy pénzt keressek. Az új ösztöndíjért való pályázatomat benyújtottam s felkerestem Maszák urat, az országos bizottság titkárát, meg Pulszky Ferencet, az elnököt. Pulszky, akit rossz kedvében találtam, rám mordult. Lotzot nem akartam felkeresni, mert magam sem voltam az akadémiai év eredményeivel megelégedve. Hensch és Henschné nagyon megörültek, mikor felkerestem őket. Mind a ketten betegek voltak s nagyon rossz hangulatban találtam őket. Munka alig volt s ha akadt is, maga Hensch is el tudta végezni. Duna és Tisza leirhatatlan örömmel fogadtak, rám ugrottak s az arcomat nyalták örömeikben.

— Különös állat a kutya! — mondotta Henschné. — Multkor itt járt a Jani, azt megugatták . . . A kutya is megérzi, hogy kihez huzzon!

— Jó emlékezőtehetségük van s megjegyezték, hogy kibánt velük jól és ki rosszul, — mondottam nevetve.

Az utcán Jergencz-cel találkoztam. Kövér lett és nagyon előkelően volt öltözködve. Vastag aranylánc diszlett mellén s ujjai tele voltak aranygyűrűkkel. Jókedvű volt és borszagu . . .

Megölelt, áradozva megcsókolt és megtapogatott.

— Sokszor eszembe jutottál, vajjon haza jössz-e? Hát végre itt vagy! Most azután velem jössz! Saját műhelyem van a Fecske-

utcában s hat segédem dolgozik a famunkákon. Ezek azonban nem sokat érnek. Volna elég figurális munkám is, azt elvégezhethéd te! Kariatidok, frizek, fejek és más egyéb is akad bőven.

— Fafaragásban nem igen vagyok járatos!

— Csak szerénykedj! Te kis sunyi! Jobban tudom én, hogy mit tudsz, azután nagyon jól megfizetlek ám!

— Mennyit fizet?

— A többiek tizenötöt kapnak hetenkint, neked tizennyolc forintot fizetek, — mondotta és megsimogatta az arcomat.

— Ez kevés!

— Hát legyen husz! Mit? Ez is kevés! Huszonkettő! Huszonnégy! Ennél többet azután nem adok! A többieknek azonban ne említsd ám, mert azok is annyit fognak kérni!

— Előbb körülnézünk egy kicsit, — mondottam.

— Tudod-e, hogy feleségül vettem az özvegyet? — kérdezte azután. — Beleharaptam a házasságba, különben soha se lett volna önálló műhelyem. Pénz is volt, meg egy jól menő üzlet. A megboldogult fafaragó volt. Az asszonnyal nem volna sok bajom, csak nagyon féltékeny, pedig az embernek meg vannak a maga kis szórakozásai, amiről nem szívesen mond le. Legutóbb is mi történt! Az egyik inast, egy jóképű, csinos fiut megpofozott, azután kirugta, — mondotta Jergencz nevetve s oldalba bökött. — Pedig nem is volt rá oka!

— Az inast? — kérdeztem álmélkodva.

— Persze! — mondotta s rámkacsintott. — Azután mit bámulsz rám, te kis ártatlanság!

Műhelyében minden ablak mellett gyalupad állott, amely mellett egy-egy faszobrász dolgozott. Középen pléhkályhán enyvet melegített egy inas. Két fafaragót még a rajziskolából ösmertem. A sarokban íróasztal mellett ült a felesége. Sovány, szurós nézésű asszony volt, fekete hajszíne alighanem festett volt, fülében nagy aranykarikák csüngtek.

— Hol maradtál ismét? — kérdezte urától. — Ha egyszer elmész hazulról, nem egyhamar kerülsz haza! Bizonyára ismét a korcsmában voltál!

— Mi jut eszedbe, asszonykám! Ez itt a Pepi, akiről annyit beszéltem neked! A Henschnél voltam s ő mondta nekem, hogy a Pepi hazajött, — hazudta Jergencz — én azután addig jöttem-mentem, amíg ráakadtam. Engedd meg, hogy bemutassam.

Jergencz olyan ártatlan arcot vágott, mint egy ma született bárány.

Meghajoltam s az asszony gyanakvó tekintettel mért végig, majd az urára nézett, azután vonakodva kezét nyujtotta.

— Nagyon örülök, — mondotta kényszeredetten.

Jergencz néhány rajzot kapart elő, megmutatta a fatömböket, amelyeket fel kellett dolgoznom s nagy részletességgel adta elő, hogy mi módon csináljam meg a rám bízott feladatot.

Másnap már munkába is álltam. Csakhamar ismét nagy kézügyességre tettem szert a fafaragásban s ügyet sem vetettem a körülöttem történő eseményekre: dolgoztam egész nap. A segédek — magamkorabeli legények — füttyürészve, dalolva vagy cigarettázva dolgoztak. Schmidlt és Michelsent még a rajziskolából ösmertem, a többiek szintén ugyanabban az időben voltak tanoncok, mint én. Ezek nagyképien tettek-vettek s az öregebbeket utánozták. Amikor a mester, vagy a felesége ott voltak, szorgalmasan dolgoztak, de ha egyik sem volt jelen, nyomban abba hagyták a munkát, felültek a gyalupadra, lábaikat lóbálták vagy hozzám jöttek és nézték a munkámat. Az inasnak őrt kellett állani és ha az „öreg“ feltűnt a láthatáron, füttyentett egy nagyot. Mire beért a műhelybe, már valamennyien szorgalmasan dolgoztak.

— Ti azután ügyesen kilopjátok a pénzt az öreg zsebéből! — szoltam hozzájuk.

— Azért az éhbérért, amit a zsugori fizet! — mondotta Michelsen. — Még sokat is dolgozunk! Kövérre hizza magát a mi verejtékes munkánkból!

Munka után a kapu előtt ácsorogtak egy darabig, amig barátaink nem jöttek értük. Azután korcsmába mentek. Engemet is gyakran hívtak, de kitérő válaszokat adtam nekik.

Szombaton azonban kénytelen-kelletlen velük tartottam, mert a „belépést“ („Einstead“) meg kellett fizetnem. Ez már régi szokás volt náluk s nem akartam őket megsérteni. Szombaton egy órával korábban hagytuk abba a munkát s amikor a kapu elé értünk, a leányok már vártak ránk. Ezek többnyire a közeli gyárakban dolgoztak s jóval idősebbek voltak a segédek-nél, akikkel szemben fölényesen anyáskodtak . . . Többen együtt is éltek — balkézről — ezekkel a nőekkel s egyik-másik párnak gyermeke is volt. Michelsen kedvese volt a legidősebb, tul a harmincon s két gyermeke volt. Ma a hugát is magával hozta, egy csinos, fiatal teremtest, aki „kapható“ volt még, amint azt Michelsen a fülembé sugta. A többiek előre mentek, míg én meg a leány — Bettinek hívták — legvégül ballagtunk, kart-karba füzve . . .

Abba a korcsmába tértünk be, amelyből egykor Henschnek hoztam a „bort“. Egy nagy asztal körül foglaltunk helyet, én ültem az asztal végén s Betti „közkivánatra“ mellém telepedett. Kicsit kérette magát, de azután leült. A korcsmáros, egy jól meghizott, zavaros tekintetű kis emberke, sorra megcsipkedte a leányokat s azután megállt előttem.

— Öt „litert“ a legjobból! — rendeltem nagy büszkén.

— Bravó! Látni, hogy gavallérral van dolgom, — mondotta.

Öt üveg bort és poharat tett az asztalra. Az első pohár bort az én egészségemre üritették. Vigan folyt a poharazás és nem sokára vidám hangulat lett urrá a kis korcsmában. A nők összebujtak, de Betti mellettem maradt. A férfiak bécsi dolgaik és az akadémián folyó élet iránt érdeklődtek, meg jövő terveimet firtatták. Nagyon imponálhattam nekik s megvallom, büszkévé tett, hogy legkülönb vagyok közöttük!

— Sokszor beszélünk magáról, Pepi ur! — mondotta Michelsen — s azért szeretjük, mert nem hordja fenn az orrát, mint a többi figuristák, elvégre mi nem tehetünk arról, hogy nem lettünk azzá. Kinek mihez van tehetsége, azzá lesz!

— Természetesen! — mondtam leereszkedő hangon — De, mint diszitőszobrász is sokra viheti az ember!

— Vigye az ördög a dicsőséget! — szólt Schmidl — ha az ember annyit megkeres, amennyi kell, érje be vele. Azonban mindig örülünk, ha valaki viszi valamire, mint te s ráadásul még olyan kedves fickó is . . . Most veszem észre, hogy tegezel és ha nincs ellene kifogásod? . . .

— Éppenséggel nincs! De ehhez bor is kell ám! Még öt „itcét!“ korcsmásos ur!

— Nagyszerű! Én mondom neked, barátocskám! — mondotta Michelsen és megveregette vállamat.

A tegezésben a nők is részt akartak venni s valamennyien össze-vissza csókoltak, csak Betti nem engedte magát megcsókolni, elvörösödött s egy sarokba bujt, ahol azután megfoghattam s nagy csókot cuppantottam szájára . . . Rám meresztette kérdő nagy szemét és — zavarba jöttem! A nők közé akart ülni, de azok elzavarták.

— Ülj csak vissza a helyedre! — biztatták. — Ne légy oly buta, mint egy liba! — szólt hozzá nővére.

Ismét mellém ült, lesütötte szemét s lopva nézegetett rám. Egészen közel ültem hozzá, úgy, hogy testünk egymáshoz simult, összerezsent és arcát két kezébe temette, de éreztem, hogy már nem huzódik el mellőlem! . . .

Meglehetősen sokat ittam s a bor forralta szívemet. Betti felkelt, kacér pillantást vetett rám s a lányok közé ült. Ezek össze-vissza beszéltek: élet- és szerelmi történeteiket mondták el egymásnak. A férfiak is alaposan felöntöttek a garatra, lármásan beszéltek és hadonásztak. Különösen Schmidlre kellett vigyáznunk, aki berugott állapotban nagyon veszedelmes volt, mert ilyenkor nyitott bicskával gesztikulált . . .

Harmonika hangja csapott bele a zsivajba. Egy kis sápadt,

csaknem gyerekleány vezetett kézen egy vak muzsikust. Az ajtó mellé kuporodtak, egy asztalra fatálcát tettek, amelyben pár réz- és ezüstpénzt láttam. A vak muzsikus egy divatos dalba kezdett, fejét felszegte s üres szemgödre szomoruan meredt az örök sötétségbe . . .

— Bravo! Az András bácsi van itt! — kiabáltak a nők. — Jókor jössz vén bagoly, ma kitáncoljuk magunkat . . . Egy valcert a javából és a Pepi ur fogja elkezdni . . .

Asztalt, széket félre tettek s a nők táncba vittek . . . Nem tudtam táncolni, hát csak ugráltam . . . Végre „kitáncoltam magamat“.

— Hagyjatok békében! — mondtam. — Én majd nézni fogom a táncosokat . . .

Mindenki a párjával táncolt most, amíg kifáradtan abba nem hagyták.

A kisleány ezalatt az asztalhoz osont, kis kosárcát vett elő kendője alól s az ételmaradékokat gyorsan beleszuszította.

Azután visszaosont az öreg mellé.

Betti sem táncolt, csillogó szemmel nézte a többieket s kezével verte a taktust.

— Erre azután iszunk egyet! — mondtotta Michelsen. — A táncról kiszárad az emberek torka.

— Akkor megismételjük az öt „itcét“ — mondtam nevetve.

A vak koldus most a „Kleine Fischerin“ melódiájába kezdett. Akkoriban mindenki ezt a divatos nótát énekelte.

Valamennyien együtt énekeltük:

„Fischerin du kleine,
Fahre nicht alleine!“

Utána Michelsen e dalnak egy egészen durva változatát énekelte. A nők sikongtak, vijjogtak és harsogó kacajuk fel-felcsattant.

— Gyerekek, ronda ez az élet! — dadogta Michelsen. — Ronda bizony! És ha az a kis szerelem nem volna! És a bor! Különösen a bor! E kettő nélkül kutyát sem érne az élet . . . Vigye el az ördög!

— Ugyan, mit fecsegsz! Minden „smarn“ . . . „smarn“. Én mondom nektek! — ordította Schmidl.

Felkapta zsebkését s az asztalba szurta s vérben forgó szemével körülnézett.

— És ha valaki más véleményen van, azt megölöm! — ordította. — Halljátok! Megölöm, punktum!

— Menj a pokolba, te állat! — kiáltott rá Schmidlné, aki

nagy nehezen kihuzta a kést az asztalból és nyomban zsebre dugta.

— Betti! Hol van az a kis Betti! — szólt Michelsen. — Táncoljon valamit! Hallod, te drága kis béka! Ide süss, Pepi barátcskám, ha akarsz valamit látni, látsz itt olyan csárdást, amilyent világeletemben még nem láttál. A Blaha is elbujhat mellette!

— Igen, igen . . . Táncoljon . . . — kiabáltak. — Már régen nem táncolt.

Betti egy ideig kérette magát, azután a szoba közepére állt. Levetette kis kendőjét, kigombolta bluza gallérját, két karját csipőjére vetette s csukott szemmel mozdulatlanul állt. A harmónika csárdásba kezdett. Derekat lassan ringatva, fogott a tánchoz. Arca piros volt, mint a pünkösdi rózsza, szemei kacéran villantak s azután a „lassu“ csárdás ütemére kezdett riszálkodni. Fejét felvetette s mozdulatai mindig gyorsabbak lettek, tekintetével szinte magához huzott, perzselte ez a két szemsugár és — fogva voltam! Odaugrottam, átöleltem derekat s vad forgásban táncoltunk a zene tüzes ütemére. Mintha az eszemet vesztettem volna és amikor vége volt a táncnak, magasan a levegőbe emeltem. Két karjával vállamra támaszkodott s tekintetében most forró vágyakozást láttam. Amikor a földre tettem, arca elsápadt és megtántorodott.

Meg kellett fogynom, különben elesett volna. Kis fejét mellemre fektette s két karját nyakam köré fonta. Ellenállhatatlan erővel csókoltam meg, szája forrón tapadt az enyémre s vad, érzéki csókolózásban öleltük egymást.

— Bravo . . . Gratulálunk! — hangzott minden oldalról. Kábultan engedtem el. Hirtelen zokogásba fult és a sarokba menekült.

— Na, barátcskám! — mondotta Michelsen — gratulálok . . . Nagyszerű kis béka ez a leány és még nem volt senkié! Ártatlan! Én mondom neked! Ártatlan! Irásban adom, ha kell! Hirtelen elszontyolodtam.

— Ezt jól megcsináltam! — állapítottam meg magamban. — Teletöltöttem poharamat s egyszerre kiittam. A vak muzsikus szinte cibálta a harmónikát. Mindenki ordított, csak Schmidl aludt el és hangosan hortyogott. Michelsen is „elkészült!“ Megölelt s hosszú szónoklatba akart kezdeni, de nyelve nem mozgott. „Kedves . . . sógor“ . . . ismételtette . . . Betti a nővére sugdolózott, valamire rá akarta birni, de a leány dacosan ellenszegült. Betti nyilván azt várta, hogy oda megyek hozzá, de én másképp határoztam.

— Jobb lesz innét kereket oldani! — gondoltam magamban.

Észrevétlenül kiosontam. Künn kifizettem a számlámat —
félheti bérem ráment!

Amikor a friss levegőre értem, kezdtem eszemhez térni.

— Micsoda társaság! — gondoltam magamban. — Ezek
sem látnak egyhamar.

A leány miatt azonban lelkiismereti furdalásom támadt, de
eszembe sem jutott, hogy tovább folytassam a megkezdett játé-
kot! Mire vezetne ez! Odasülyednék közöttük, ahol ők vannak!

Amikor hétfőn bementem a műhelybe, egyedül Michelsen
volt benn, a többiek „Blau Montag“-ot csináltak. Mint megtud-
tam, reggelig ittak a korcsmában, ahonnét a városligetbe men-
tek, ahol tovább folytatták a dorbézolásukat. Utolsó garasukat
is elmulatták! Michelsen is alig állt a lábán s úgy tett, mintha
serényen dolgozna! Jergencz sem volt még a műhelyben, de fele-
sége már jókor megjelent s dühösen járkált. Nézte, amint Mi-
chelsen tett-vett nagy immel-ámmal!

— Finom legény maga! — rivalt rá. — Nem nagyon eről-
teti meg magát, amint látom! Ezt nevezi maga munkának?
Ezért fizessenek én pénzt? Nem, fiacskám! — és kikapta Michel-
sen kezéből a vasat. — Menjen szépen haza és aludja ki magát!
Ha majd magához tér, visszajöhet ismét . . .

Michelsen bután nézett maga elé. Vette a kabátját s füttyü-
részeve kísétált.

— Rémes egy banda! — dühöngött Jergenczné. — A fér-
jem is közibük illik! Őt sem láttam tegnap reggel óta! Persze,
amilyen az ur, olyan a szolga! Azt hittem, hogy egy rendes
uram lesz, de megjártam vele, nagyobb disznó, mint a megbol-
dogult! Borzasztó, higgye el, Pepi ur, borzasztó! Ilyen világ-
lumpjával élni! Ilyen hű asszonyt, mint én, megcsalni! És ha
még nőekkel csalna! Nem . . . Jobb, ha nem beszélek, mert el-
önt az epe . . . Pfuj! — és kiköpött. — Ezért azután egészen
elhanyagol, mintha nem is az ő hűségese felesége lennék! Hát
nem vagyok fiatal? Csunya sem vagyok, mi?

Felpillantottam s meggusztáltam . . .

— Oh, igen, ön nagyon szép asszony! — mondtam udvaria-
san.

— Ugy-e, Pepi ur! — mondotta kacér pillantással. — Örü-
lök, hogy magának is tetszem, mert maga is nagyon csinos fia-
talember s nem olyan tedd-ide, tedd-oda ember, mint az uram,
meg ez a többi mafla. Sokszor gondoltam, hogy nem volna csoda,
ha bosszúból megcsalnám az uramat! Nem azért, mintha nem
lett volna alkalmam . . . dehogya is ezért . . .

A tükör előtt igazgatta magát, azután hozzám jött és izga-
tott, remegő hangon mondta:

— Eddig nem tettem . . . de most . . . ha valakinek meg-

tetszem és az is tetszik nekem . . . akkor bizony nem tudom . . .

Aggódni kezdtem s lopva az ablakon át az udvarra tekintettem . . .

— Jön az ura! — kiáltottam fel megkönnyebbülten.

— A vén disznó! . . . Éppen most hozza haza az ördög! — kiáltott fel az asszony s dühösen leült az íróasztal mellé.

Jergencz tántorogva jött be. Cilinderkalapja be volt ütve, fehér mellénye borfoltokkal volt teli s füle mögött vörös szegfű viritott. Két kezét nadrágzsebébe mélyesztette s bambán nézett maga elé. Nagyokat csuklott.

— Pfuj . . . az ördög vigye el . . . pfuj! . . . Hát persze, hétfőn megint senki sem jött be! Persze! Tönkre kell menni az embernek!

Jergenczné csipőre tett kézzel előrejött.

— Megint részegen jössz haza, te disznó . . . te . . . — kiáltott rá. — Azt kívánod a többiektől, hogy különbek legyenek nálad? . . . Amilyen az ur, olyan a szolgál! . . . Azután hol csavarogtál tegnap óta, te dög?

— Én, dög? — dadogta — te vagy a dög!

— Kikaparom a szemedet! — visitott az asszony.

— Hozzám ne merj nyulni, mert ellátom a bajodat! — ordította Jergencz, de ijedten hátrált a sarok felé s onnan kiabált felénk. — Megint fogtál magadnak egy csinos fiut, — mondotta. — Most ezzel akarsz kikezdeni! Láttam, amint egymáshoz simulatok! Amikor beléptem, szépen visszauültél a helyedre, te kis ártatlanság! Nekem hiába komédiázol . . . majd letöröm én a derekadat . . . te . . . te . . .

— Ne fecsejjen itt össze-vissza! Menjen és feküdjön le! — szóltam rá dühösen.

— Hát neked hiszek! De ennek itt?! . . . Ez a finom madár! Azt mondom neked, hogy finom madár! — dadogta.

— Te szörnyeteg! — kiabálta az asszony s pityeregni kezdett. — Engem mersz megsérteni, engem, a tisztességes asszonyt!

— Tisztességes, te . . .? És hű, mi . . .? Te ártatlan fehér galamb! Hát aztán kit csiptem rajta nemrég ott hátul a kamrában . . . A Schmidl meg te . . . mi? Bizonyára imádkoztatok együtt . . . Mi? . . .

— Nem igaz, egy szó sem igaz! — zokogott az asszony. — Elválok tőled, rögtön megyek az ügyvédhez . . . Aztán feleségül veheted az inasodat . . . Te fegyháztöltelék! . . .

Dühösen elrohant. Jergencz az ajtóig kísérte s furcsa kórikus módon utánozta járását és mozdulatait.

— „Kassamadiener!“ — kiáltotta utána. — Na ezt szépen

kifüstöltem! — mondotta nevetve. — Ha megcsal, mindig a vá-lással fenyeget, de azután másnap már beadja a derekát és ki-békülünk. Szemét nép, ez az asszony-nép, hidd el! Nehogy lépre menj, barátocskám! Vigyázz, mert a hálódba kerit!

— Ezuttal téved! — mondottam nevetve.

— Ugy . . . Hát én hiszek neked! Különben mindegy, te . . . avagy egy másik! . . . Brr! Kutya savanyu a gyomrom! Már nem bírom a „zaufolást“ . . . Álmos is vagyok, de nem me-rek haza menni, mert előlről kezdődnek az egész kutyakomé-dia! . . . Lefekszem a kamrába és ha valaki keres, nem va-gyok itthon és este, mielőtt elmész, keltsen fel az inas . . . Brr! . . .

Az undor fogott el és elhatároztam, hogy amennyire csak lehet, távol tartom magamat mind a kettőjüktől . . .

— Keltsd fel a gazdádat! — szoltam este az inashoz.

— Eszembe sincs! — mondotta. — Nem keltem én . . . — arca piros lett . . .

— Bánom is én! — szoltam hozzá és eltávoztam.

A kapuban Michelsen várt rám.

— Végre itt vagy! Feleségem és Betti is itt vannak s együtt megyünk a korcsmába.

— Nem megyek! — mondottam.

Michelsenné nagyon barátságosan, sőt családiasan foga-dott. Betti az utca másik oldalán állt, tiszta kartonruha volt rajta, nyaka körül nagy, piros csokor és „à la mode“ volt fésül-ködve. Távozni akartam.

— Ohó, barátocskám, meg akarsz szökni! Kikezdtél azzal a szegény leánnyal s most faképnél akarod hagyni! És ugy teszel, mintha semmi sem történt volna! — mondotta Michelsen.

— Hát mi történt? — kérdeztem dacosan. — Ha valaki megcsókol egy leányt, az még nem kötelez semmire sem!

— Persze, persze! Igazad van! De a leány egészen beléd bolondult és buta vagy, ha ott hagyod!

— Feleségül ugy sem vehetem.

— Lári-fári! Ki gondol mindjárt a házasságra? Nekem már két gyermekem van az enyémtől és még sem vettem el . . . Nem muszáj mindjárt házassággal kezdeni . . .

— Elég baj, hogy így beszélsz! Vége mégis csak az, hogy feleségül veszed . . . Én csak pár hétig, legfeljebb hónapig maradok itt, aztán megyek vissza Bécsbe s mi lenne abból a szegény leányból, ha itt hagynám!

— Már ilyesmi is előfordult! Elég buta vagy! Egy ártatlan teremtés a tied akar lenni és te elfordulsz tőle! Na, még ilyet sem hallottam! Csináld te is ugy, mint ahogy mi szok-tuk . . . A leány miatt ne aggódj, nem fog utánad halni, ha

elmész, majd akad neki más . . . Az enyémnek is több szere-
tője volt, mielőtt hozzám került s amint látod, nem ártott meg
neki . . . egészen jól összeillünk . . .

— Én nem így gondolkozom s nem akarom a leányt szeren-
csétlenné tenni.

— Ostobaság! Így jobban megbántod . . . Ne légy buta!

— Meggondoltam a dolgot, nincs hozzá kedvem, azután a
jövőre is gondolok . . .

— Szép kis figura vagy! Nem hittem volna, hogy ilyen rá-
tartós vagy! Különben az eljárásoddal minket is megsér-
tesz! . . .

— Nem akarok én senkit sem megbántani.

Michelsen elhallgatott s megindult velem.

— Nézd, barátocskám, minden pénzemet elvertem s egy
árva fitying sincs a zsebemben, adj kölcsön pár „flórest“ . . .

— Magamnak sincs . . . Két forintot tartottam magamnál,
azt szívesen megfelezem . . .

— Ez is jobb a semminél — azután a kezét nyujtotta. —
Hát azért ne neheztelj rám! Jó barátok maradunk, mi?

Megkönnyebbült szívvel távoztam.

Ettől kezdve megsértődötteen visszahúzódtak tőlem, Michel-
sen kivételével, aki apró kölcsöneit soha sem fizette vissza. Egy-
szer azután megsokaltam, nem adtam neki s attól kezdve ő is
neheztelt rám.

A Jergencz-házaspár kibékült s nagyon gyöngéden visel-
kedtek egymással szemben. Jergencz előttünk ölelgette az asz-
szonyt s „drága tubicám“-nak nevezte.

— Hagyj békében, te vén róka! — mondotta az asszony
ilyenkor és kacérkodva rám tekintett.

Gyorsan haladtam munkámmal, már huszonnyolc forint
heti bérem volt, amelyből csak tizet tartottam magamnak, a
többit anyámnak adtam.

A szünidő végére járt, de ösztöndijamról még semmit sem
tudtam. Végre rászántam magamat és felkerestem Maszák urat.
Zavarban volt s írásai között kezdett keresgélni.

— Sajnálom, de nem ment a dolog. Kevés pénz! állt ren-
delkezésünkre és igen sok jelentkező volt, előmenetele különben
sem felelt meg a hozzá fűzött várakozásnak. A jövő évben talán
sikerülni fog ismét, de addig sokat kell tanulnia! — mondotta.

Mintha villámcsapás ért volna! Dadogva kérdeztem, vaj-
jon semmi reményem az ösztöndijra?

— Magyarul beszélek! — kiáltott rám nyersen s tetőtől-tal-
pig végig mért tekintetével. — Azt hiszi, hogy a bársonykabátjá-
val, meg a nagy „Kalabrézerével“ már nagy művész lett! Maga
éppen fordítva csinálja! Először legyen csak nagy művész, az-

után miattam hordhat akármilyen bársonykabátot is. Ha ilyen drága ruhákra telik a pénzből, akkor nincs is szüksége ösztöndijra! Szegényebb sorsu és szerényebb fiatalembernek inkább rászorulnak, mint maga!

Szavai megsemmisítettek.

Könnyes szemmel, némán álltam, amire felengedett zord-sága. Megveregette vállamat.

— Na, azért ne vegye annyira a lelkére! Majd csak átvergődik valahogy ezen az éven ösztöndíj nélkül is! Iparkodjék, fiatal barátom, a jövő évben könnyebben megkaphatja. Ne horgassa le a fejét s a nagy bajban lesz, csak írjon, majd valamit kieszelünk! Isten áldja meg!

Támolyogva jöttem ki.

— Mindenkinék az én bársonykabátommal van baja, — gondoltam magamban. — A Hellmer is ezt mondta s így hát mégis van valami a dologban! Ez az oka mindennek! De mit kezdjek vele! Nincs másik, amit felvehessek! Na, nekem ugyan befütyültek! Most azután mehetek Bécsbe — de miből? Fuccs!

Egy kirakatüvegben nézegettem magamat.

— Milyen irigy népség! Hát ami igaz, az igaz — jól festek ebben a bársonykabátban! A „Kalabrezer“ valamivel kisebb is lehetne, a nyakkendőm meg rövidebb! . . . Hát előbb művész legyek! . . . Erről lehet beszélni . . . De mi lesz a pénzzel, illetve a pénztelenséggel! Ha ezt tudom, valamicskét mégis félre tehettem volna a Jergencztől kapott pénzből! Ezen most már hiába töröm a fejem, már rég az akadémián kellene lennem . . .

Otthon csak Marcsával közöltem a lesujtó hirt, a többiek előtt rösteltem magam. Marcsát meglepte a hír s nem tudott tanácsot adni. Adtam előtte a fenegyereket:

— Bánja az ördög! — mondtam hencegve. — Hát ha nem kaptam, nem kaptam! Elmegyek én pénz nélkül is! A vizsgákat már letettem s lesz annyi szabad időm, hogy valami munka után nézzek! Igaz ugyan, hogy a Hellmer erről lebeszél, mert akadályoz a haladásomban, de ha másképp nem megy, ez sem lesz nagy szerencsétlenség!

— Nem jobb volna, ha pár hétig még itthon dolgoznál s annyit megkeresnél, amennyiből kezdetben fenntarthatod magadat?

— Akkor lekésem a tanulmányidőről s nem akarok a terhekre lenni!

— Ahogy gondolod, de örökös aggodásban leszek miattad!

— Erre nincs okod! Fiatal vagyok s majd keresztül vergődöm valahogy. Egy kis nélkülözésbe még nem halok bele!

Felmondtam Jergencznek. Harminc forint hetibért ígért, ha tovább maradok, de nem fogadtam el s szombaton elbucsz-

tam. Jergenczné még néhányszor megpróbálkozott, de mindig kitértem előle s a bucsu nagyon hideg és tartózkodó volt részéről!

Hétfőn otthon is elbucsuztam. Amikor a vonatban a kabátom zsebébe nyultam, öt forintot találtam benne. Ezt bizonyára Udvary ur csuszattta bele. Emlékeztem, hogy bucsuzáskor a zsebem körül kotorászott . . .

— Ismét gazdag ember lettem! — állapítottam meg magamban.

1881—82.

Bécsbe érve, Lallaknéhoz mentem. Az ágyam üres volt, de Maimann ur két héttel azelőtt elutazott s szívbéli üdvözetét küldte.

Visszautazott Pétervárra, mert anyja betegeskedett. Majd irni fog — üzente Lallaknéval. — Helyette uj „szobatársat“ kaptam: Herzog ur személyében.

— „A recht netta Mensch is' á“ — mondotta Lallakné. — Negyven év körüli, rendes ember, az itókát szereti ám! A kávé nem köll neki! Snapszot iszik, meg hagymát eszik hozzá kenyérrrel. Bánom is én, hogy mit iszik, meg eszik . . . Masiniszta itt nem messzi a fagyárban, osztán mennyi pénzt keres!

Át akartam neki adni a hét forintot, de Lallakné tiltakozott ellene.

— Hát ez nem megy ám! „A Fleckerl müssen's schon zulegen . . .“ és még egy jár a mosásra . . . József ur, mert minden megdrágult. A fiamtól sem kapok többet, mert neki sincs, aztán neki is köll a gyerekekre . . .

Kénytelen-kelletlen leszurkoltam a kilenc forintot.

Lischka urat kerestem föl. Lischkának szatócsüzlete volt az akadémia közelében. Cseh származású, kedélyes ember volt.

— Na same' scho da? — kérdezte. — Aztán mi lesz velünk kettőnkkel? — kérdezte atyáskodó hangon.

Lischka ur kisebb-nagyobb üzleteket csinált a familiákkal, akik egy bizonyos tetszés szerinti összeget — átadtak neki, amelynek nagyságát lelkiismeretesen beírta egy könyvbe s ennek ellenében mindenki megvásárolta nála a napi szükségletét. Nagyon jó zناimi kvarglija, sajtja, kenyere és gyümölcse volt. A kvargli-vacsorák nagyon divatosak voltak közöttünk. Ha a befizetett összeget levásároltuk, egy kis hitel mindig kijárt utána! Ez azonban legfeljebb egy forintig terjedt. E tekintetben is megválogatta az adósait s közülünk nagyon kevesen érték el a hitelnek ezt a nagy tételét!

— „Ma' muss me' imma acht geben“ — mondotta — különben ráfizetek az üzletre!

Tíz forintot adtam át neki, azután egy zsebárushoz mentem, mert elhatároztam, hogy megválok büszkeségemtől és eladom a bársonykabátomat. Égett rajtam ez a kabát s az az érzésem volt, hogy addig nem lesz belőlem művész, amíg meg nem szabadulok tőle. Egy meglehetősen elnyütt kabátra cseréltem át és még két forintot is kaptam.

Amikor az akadémiára mentem, az előcsarnokban nagy csapat fiatalember verődött össze egy képkereskedő körül. Egy csomó fotográfiát rakott ki, amit egykettőre megvásároltak tőle. Ismert mesterművek reprodukciói voltak ezek. Folyt a nyálam, amikor rájuk esett tekintetem. Titokban tapogattam meg a pénz zsebemben, végre nem tudtam ellentállani a kísértésnek és válogatni kezdtem. Valamennyit szerettem volna megvásárolni. Harminc darabot választottam ki — három forintért! Délutánra már megbántam könnyelműségemet s a még megmaradt pár forintot megtapogattam zsebemben. Otthon szép sorjában kiraktam a fényképeket.

— Ha éhes leszek, majd ezeket fogom falni — a tekintettel! — gondoltam magamban.

Késő este — könyvet olvastam ágyamban — Herzog ur jött haza. Lekapta fejről a kalapot és kivette a szájából a pipát. Nagyon borszagu volt. Zömök termetű, rövidre nyirt haju, kecskeszakállas ember volt, jóságos arcából szép barna szempár tekintett elő.

— Pardon! Pardon! Nem tudtam, hogy van valaki itthon — szabadkozott — Herzog a nevem s ön bizonyára a József ur. A Lallakné sokat beszélt önről. Hát mégis csak megjött! Illik is! Miattam nem kell aggódnia, nem leszek az utjában. Korán megyek és későn jövök . . .

— Kérem, ön épp úgy megfizeti a bérét, mint én s épp annyi joga van a szobához, mint nekem — mondtam udvariasan. — Tessék csak tovább szívni a pipáját!

— Ha megengedi. Rendszerint addig szívom a pipámat, amíg elalszom. Más örömem sincs! Egy kevés snapsz és a pipa! és Schluss!

— És a szerelem?

— Szerelem? Egyszer ezzel is megpróbálkoztam, de nem sok szerencsével. Most? Ha az ember tul van a negyvenen, nem nagyon törődik vele! Itt-ott kis viszony, azután „Schluss!“

— Szülei? Testvérei és rokonai?

— Szüleimet sajnos, nem ismertem, testvéreim nincsenek, egy-két távoli rokon és „Schluss!“ Ezeket nem is szívelhetem egy leányrokonom kivételével, akit néhanapján látok. A szivar-

gyárban dolgozik és „Schluss!“ Egyszer az egyik, másszor egy másik legény után szalad, azután „Schluss!“

— Egyszer maga után is szaladt, mi?

— Na . . . igen . . . de hallottam, hogy mások után is szalad.

— És „Schluss“ — mondtam nevetve.

Nevetett ő is.

— Azt hiszem, az én fecsegésem nem nagyon érdeklí önt s aludni akar! — kérdezte.

— Nagyon szívesen elbeszélgetek önnel.

— Nem lesz benne öröme. Nem sokat tudok, nem igen értek én más dologhoz, buta legény vagyok, na! — és „Schluss!“

— Ne tullozzon, ön, mint tudom, gépész s valamit mégis csak tanult!

— Valamikor én is nagyra törtem, gépészmérnök akartam lenni, de földhöz ragadt szegény fiu voltam s a küzdéshez nem volt kedvem. Megálltam a féluton s masiniszta lettem, aminek megvan az az előnye, hogy az ember hamarabb megkeresi a kenyerét . . . Husz év óta vagyok egy gyárban s amíg dolgozni tudok, nincs semmi baj, de ha megöregszem, kitesznek az ajtó elé, mert aggkori biztosításról hallani sem akarnak. Így csináltak az öreg Stranskival is, aki köszvényes lett s egy darabig koldulásból élt, amikor elbocsátották. Egy napon azután felakasztotta magát és „Schluss!“

— Nagyon szomorú dolog ez!

— Ez már így van és „Schluss“ — mondotta nevetve.

— Valamit mégis félre rakott öreg napjaira!

— Megpróbálkoztam vele s egy kis összeget már félre is tettem egyszer, de a „kicsi“ kiszedte tőlem, megkaparta a „goderli-mat“ s én nem tudtam neki ellentállani. Egy ideig vígan is éltünk együtt, amíg minden eluszott! Akkor persze faképnél hagyott és — „Schluss“. Azóta amit keresek, megzabolom.

— Miért nem csinál egy aggkori biztosítást?

— Eszembe sincs! Ezt pontosan fizetni kell ám és mit tudom én, hogy mikor tesznek ki a gyárból. Egyik barátom is megjárta, fizetett . . . fizetett s amikor nem volt állása, nem tudta fizetni a további részleteket s „fuccs“ volt az egésznek! Egy vörös vasat sem kapott ki. Ezért a pénzért inkább a bendőmet töltöttem meg és „Schluss!“ . . .

— Ez azonban nagyon szomorú „Schluss“ — mondtam.
— Öreg napjairól mégis csak gondoskodnia kellene valahogy! Herzog vetközni kezdett.

— Nem fogok ilyen gondok miatt megöszülni! Az lesz belőlem, ami ezer más, magamfajta emberből. Eszik, iszik, pipá-

zik az ember és ha megöregszik, valami módon megdöglik és „Schluss“ . . . Nos, jó éjszakát, József ur! . . .

Az iskolában végre a természet utáni studiumokkal foglalkozhattam. Volt egy érdekes, hosszú haju és szakállu fejemelünk. Ez után kellett egy reliefet csinálnom. Az előrehaladtak, Brandstätter, Charlemont, Franz Vogel, Loránffy és a többiek már egész fejet mintáztak. Hatan egy hétig dolgoztunk egy model után. Ezen idő alatt be kellett fejezni a fejet.

A fejet egészen laposan raktam föl, még pedig nagyon is naturalisztikusan. Minden arcvonását megrajoltam, minden hajszálát külön-külön megmintáztam.

Ez a kínos részletesség nagyon érdekelhette kollégáimat, mert szünetben mindig nagy tömegben állták körül munkámat s sokat vitatkoztak.

Hellmer professzor is hosszasan nézte.

— Majd elvállik, hogy mi lesz belőle! — mondotta.

Másnapra már elkészültem a fejjel. Hellmer először hozzám jött, nem szólt semmit s azután tovább ment. Bosszusan néztem utána, észrevette és ujjával megfenyegetett.

— Még visszajövök, — mondotta.

Hellmer a többi termeket látogatta sorra s azután visszajött. Meglepetve vettem észre, hogy a többi termekből egész se-reg diák jön vele s megállanak munkám előtt.

Rosszat sejtettem s szerettem volna kerekét oldani.

— Ohó! — mondotta Hellmer nevetve s visszatartott. — Itt maradni, delinkvens ur!

— Fiuk, nézzetek ide, mit csinált ez!

— Nagyon érdekes! — mondotta Bitterlich,

— Érdekes! Persze! De nem jó! — szólt Hellmer. —

Technikailag érdekes, de ismét egy példa arra, hogy hogyan *nem* szabad valamit megcsinálni! Ez festés, uraim, de nem plasztika! A plasztika mindig valami pozitív és megfogható valami.

— Mindenek előtt a főformáknak kell jónak lenni, amelynek minden részlet alá van rendelve. Ez itt az orrával nézte a modelt s minden hajszálát lemásolt s mindezt pár lépésnyi távolságból is látni lehet. Nézzék csak meg a modelt. Ebből a távolságból semmit sem látnak az egyes hajszálakból, hanem csakis az egész hajtincseket vehetik észre. Innét épp úgy nem láthatják a bőr pórusait sem, hanem csakis a csontok és szemek által képzett formákat. Figyeljék meg egyszer az antik szobrokat! Ahogy azok például a haját csinálták! . . . Közelről nézve náluk a haj csupa virstli, vagy kigyószerű valami, de messziről nézve csaknem naturalisztikusan hat a haj. Persze, hogy az

antik művészetben meg volt a naturalisztikus vagy a realiztikus iskola is és az arcképet a görögök épp úgy, mint a rómaiak realiztikusan fogják föl, de a részlet náluk is alárendelt szerepet játszik s minden le van egyszerűsítve. Ezek mindent plasztikusan láttak, gondoltak, — plasztikusan beszéltek! A művészet minden fajának megvan a maga nyelve s közöttük a szobrászé a legegyszerűbb s nem szabad a határokon túlmenni, különben téves utra juthatunk. Elismerem, hogy ebben a munkában van bizonyos eredetiség s idővel saját magától is rájött volna a helyes utra, de ezt a kerülőutat meg akarom a részére rövidíteni a tanításaim által, mert hát erre való a tanító!... Sajátosság?... Mindenesetre jó, ha az is megvan a művésznél, mert minden jelentékeny művésznek egyik tulajdonsága az! A sajátosságot és naivitást azonban nem lehet megtanulni, ezt „hazulról“ kell a művésznek magával hoznia s ha valaki rendelkezik ezzel a tulajdonsággal, előbb-utóbb érvényre is jut. Itt az általános iskolában meg kell önöknek a plasztika ábécéjét tanulni. Aki nem tudja azt, élete végéig sem viszi semmire!... Három, vagy négy év múlva, ha önök speciális iskolába, vagy műterembe kerülnek, akkor látni csak igazán, hogy kiben mi lakik!

— Barátunk, Róna, tegye csak félre a fejét — a reliefet gondolom, — mondotta nevetve — nem az önét, mert azt majd a helyére teszem én és csináljon egy másikat! Ön gyorsan, sőt tulgyorsan dolgozik a kész technikájával s majd meglátom, hogy megértette-e, amit mondtam. A viszontlátásra, uraim...

Zugott a fejem és gondolkozni kellett a hallottakról... Abbahagytam a munkát s kimentem a szabadba. Másnap újra kezdtem a fejet, amellyel pár nap alatt készen is voltam.

— Ön egyik végletből a másikba esik — mondotta Hellmer nevetve. — Ezuttal csupa egyszerűséget és sémát „hozott ki“! Azonban emiatt már ne busuljon, az a fő, hogy megértette szavaimat s a legközelebbi fej már sikerülni fog. Az első munkáján sok volt a részlet, itt nagyon kevés. A középúton van az igazság!

— Az ördög igazodik ki rajtuk! — mormogtam. — Azonban csakhamar rájöttem az igazságra s a legközelebbi munkám már tetszett a professzornak s gipszbe is öntötték és szabad volt egész fejet mintáznom.

Kompozíció-feladat gyanánt egy költő szarkofágjára készítendő reliefet kaptunk. Én Körnert választottam, akit akkoriban olvastam és Petőfivel való barátsága miatt nagyon szerettem. Nagy rajzot csináltam. Az egyik hosszoldalon a fiatal költő egyik versét szavalja:

„Du Schwert an meiner Linken,
Was soll Dein fröhlich Blinken“.

Körülötte a német ifjuság tolong lelkesülten. A másik hosszoldal Zrinyi halálát ábrázolja. Gyors lován vágat a hős, kis, de halálra szánt csapatával. Szívén találva, hanyatlik le a hős.

Az egyik keskeny oldalon Germánia karjaiban hősi halált hal a költő, míg a másik keskeny oldalon apoteozisát ábrázoltam. Középen térdel Körner, kardját szívére nyomja, míg a haza — Germánia — és egy lantot tartó muzsa koszorút tart feje fölé.

Nagy sikert értem el.

— Itt minden olyan egyszerű, világos és az első pillanatra megérthető, — mondotta Hellmer — de egyben plasztikusan is nagyszerűen van elgondolva. Mind a négy kompozíciót változtatás nélkül megmodellálhatja. Bravó. Az első díjat kapta!

Kollégáim gratuláltak a sikerhez, Loránffy pedig, aki a harmadik díjat kapta, megölelt.

— Szép nap virradt Magyarországra! — mondotta — és én büszke vagyok magára, fiatal barátom.

Az aranypénzre nagy szükségem volt, mert napok óta egy krajcár sem volt már a zsebemben! Munkát nem akartam vállalni, mert nem volt szívem, hogy tanulmányaimat megszakítsam! Így tengődtem egyik napról a másikra s a „pumpolásnak“ különös módját eszeltem ki. Loránffytól egy hatost kértem kölcsön — reggelig. Másnap Bitterlich adott két hatost, ebből egyet visszafizettem Loránffynak s a másiktól elvergődtem egy kis ideig. Ekkor Brandstättertől kértem kölcsön három hatost, amiből Bitterlichet egyenlítetttem ki pontos időben s a megmaradt hatosból elégedtem tovább... Miután pontos fizető voltam, mindenki hitelezett. Ez a módszer a hó végéig nyújtható volt, de akkorra már olyan méreteket öltött a kölcsönkérés utolsó lánczeme, hogy gyakran nem tudtam előteremteni, mert senkinek sem volt. Kollégáim sem voltak Krózusok! Egy napon azután fizetéképtelen lettem. Az „üzlet“ megakadt s nem tudtam a hatosomat előteremteni! Ilyenkor naphosszat egy falatot sem ettem és éhesen kellett lefeküdnöm!

Az első díjat valósággal megváltásként küldte sorsom! Kifizettem adósságaimat, a maradékot Lallaknének adtam, részlettörlesztésre, — éppen elseje volt! Magamnak néhány hatost tartottam meg. Lischkánál már rég befellegzett számomra! Tíz forintomat réges-rég „leettem“, hitelem is bedugult és csak készfizetés ellenében adott.

Délben a népkonyhába mentem s két adagot kértem, mert ki voltam éhezve! Innét a Landstrasse-konyhába mentem, ahol

két porciót fogyasztottam el, majd a Lipótvárosban levő népkonyhában ettem ráadásul — két porciót!

— Talán sikerülni fog a gyomromat egy-két napra elrontanom s akkor nem kell enni, — nyugtattam meg magamat, azonban nem számoltam gyomrom „teherbíró“ képességével. Amikor minden pénzzemet megzabáltam, rémülten vettem észre, hogy — éhes vagyok!

— Kár, hogy az ember nem óriáskigyó! Ez egy hónapban csak egyszer eszik s azután „Schluss“ — gondoltam magamban.

Lallakné dühösen mormogott, amikor a pénzt átadtam neki.

— „I' bin a' arme Wittib und brauch mei' Göld“! — mondotta. — „Sie verpantschen g'wiss alles mit die Madeln“. Hogy adós maradjon nekem, arra jó vagyok, másra nem? Ez a férfi népség mind egyforma. Egyik eb, másik kutya! Azután nem vagyok eléggé tiszta, mi? Nézzen ide! — Felemelte ruháit s megmutatta alsószoknyáját. — Fehér, mint a hó, nincs igazam, mi? Nézze meg azoknak a kis ribancoknak az alsóruháját!... Elmegy tőlük a gusztusa! Harminc év óta nem nyult hozzám férfi... olyan vagyok, mint egy ártatlan... egy szűz! „Und Se san a recht patscheter Kerl, Herr Josef“... Én mondom magának...

Rémülten menekültem és este nagyokat neveltünk Lallakné felkinálkozásán!

— Az öregre rájött — mondotta Herzog. — Nem is nevetni való dolog ez, inkább sajnálni lehet szegényt! A multkor, amikor nem volt itthon és én már aludtam, odafeküdt mellém és alig birtam a szobából kiteszkolni! Óreg nőknél előfordul az ilyesmi! „Szenilis nimfománia!“ — mondotta a gyári orvos, akinek elmondtam az esetet. Azt gondolom, legokosabb lesz, ha felmondunk! Ma egyébként is elseje van, felmondunk és kiköltözünk, azután „Schluss“...

— Igen ám, de hova? A fele bérrel adósa vagyok az öregnek és ha új lakásba költözünk, a felét ott is előre kell fizetnünk, nekem pedig nincs pénzem, mert nagyon rosszul megy a sorom...

— Emiatt ne törje a fejét! A Metternich-utcában van egy üres szoba, a szép Hudetznénál. Sokkal tágasabb és világosabb is, mint a mostani. Már laktam ott egy izben és ha nem veszi rossz néven... József ur... én úgy is többet keresek, mint amennyire szükségem van... van egy kis fölösleges pénzem is... hát kérem majd részletekben megfizeti... ha lesz pénze és „Schluss“.

— Elfogadom, noha nem tudom, hogy mikor tudom visszafizetni . . .

— Baj is az! Elvégre teljesen mindegy, hogy a zsebemben tartogatom a pénzt, vagy önnek adom, akitől visszakapom.

Lallakné sirva fakadt, amikor felmondtunk. Füt-fát ígért, csak maradjunk, be se jön többé hozzánk — mondotta. — Amikor nem tágitottunk, megvadult. Kivette szekrényéből a pénzt, amelyet neki adtunk s lábunk elé dobta.

— „Da habt's euern Schmarn! Net sehn mag i' an mehr“! Ki a házamból! — kiabálta rekedten.

Amikor cók-mókunkkal távozni akartunk, utunkat állta.

— Itt ki nem megy senki felmondás nélkül! Még csak az kéne! Meggondoltam a dolgot! Vissza a batyúval! — ordította rekedten.

— Mit lármázik? — kiáltott rá Herzog. — Maga kidobott bennünket és mi megyünk is, megértette? Azután „Schluss“!

— Félhavi béremet — rikácsolta Lallakné. Az ajtóhoz ugrott, kirántotta a kulcsot, azután hirtelen kívül termett s ránkzárta az ajtót.

— Na, most gyűjön ki valaki! . . . Már megyek is a rendőrért és becsukatlak benneteket.

Hallottuk, hogy kívülről a konyhaajtót is ránkzárja, azután távozik. Az ablak előtt még megállott egy pillanatra, megfenyegetett két kezével, azután elrobogott.

— Feltöröm az ajtót, azután „Schluss“! — dühöngött Herzog.

— Ezt ne tegye! Ezzel csak elrontjuk a dolgunkat!

Herzog átkozódva járkált fel és alá. Hangos nevetésbe kezdtem, mely Herzogra is ráragadt.

Az ablakon át láttuk, hogy Lallakné egy nagy seprével sepri a járdát s hangosan motyog.

— Rendőrt nem hozott, — szólt Herzog — ez is megér valamit!

— Mit kezdjünk? — kérdeztem bosszusan.

— Van egy ötletem — szólt nevetve. — Nem az ajtón, hanem az ablakon hurcolkodunk ki és „Schluss“.

— Mi jut eszébe? Ha elcsipnek, azt hiszik, hogy tolvajok vagyunk s meggyülik a bajunk a rendőrséggel.

— Nem jár senki az utcán . . . Különben is jogunk van a saját holminkat elszállítani.

— Nem bánom! — szóltam nevetve.

Kitekintettünk, árva lélek sem járt az utcán. Herzog felült az ablakdeszkára s egy ugrással künn volt. Azután kiadogattam holminkat s amikor az utolsó batyu is künn volt, én is leugrot-

tam. Szerencsére senki sem látott bennünket. Sietve odébb-álltunk. Új lakásunk előtt megálltunk s kifújtuk magunkat.

— Ez aztán nagyszerűen sikerült, a vén banya fog ám szemeket mereszteni!

— Most jut eszembe, hogy a „Nagy Sándort“ otffelejtetem — szóltam.

— Ezt ugyan meg nem kapja többé!

— Különben vigye az ördög, elég rossz munka! Bosszúból is otthagynom!

A lépcsőházban néhány lépcsőn mentünk le. Herzog kopogott.

— Tessék! — hangzott belülről.

Benn a szobában egész sereg ágy állt a fal mellett s a hatalmas ablak alatt több fiatal nő ült s apró gyermekruhát varrtak. Zavarban voltak, amikor beléptünk. Az asztalon egy négy év körüli, felcicomázott kékszemű, szőkehajú, pirosarcu baba ült. A szája tele volt cukorral.

Hudetzne nem volt otthon.

— A szoba miatt jövünk — szólt Herzog — és mindjárt magunkkal is hoztuk a cók-mókunkat. Tegnap már beszéltünk a Hudetznével. Hogy vagy Nancserl? — fordult a kicsihez. — Szépen pacsit adni a bácsinak!

— „I' bin ja ka' Hundl net!“ — szólt a kicsi.

— Akkor adj egy puszit!

— Nem adok, szur a szakállá.

— De rátartós vagy. Nézd csak, tele van a zsebem cukorral és ha adsz egy puszit, kapsz sok cukrot.

— Nem kell... Van nekem cukrom... Tele a szám — mondotta s kitátotta kis száját.

Egy másik szobába mentünk, amelynek nagy ablakai egészen magasan voltak, úgy hogy műteremszerű világítása meglepett. Két ágy, pamlag és a szükséges butorok álltak benne.

— Nagyszerűen lehet itt dolgozni! — állapítottam meg. — De mifajta fehérnép van odakünn? Olyanok mintha másállapotban lennének! — kérdeztem.

— Ezt ugyan eltaláltad! — mondotta Herzog nevetve. — Egy mérföldnyire meglátni rajtuk. Ez Hudetzne „specialitása“, külön üzlete s valóban jó üzlet is lehet, mert az ágyai mindig le vannak foglalva. Többnyire szobalányok, szakácsnők — földieik — ezek, akik lebetegedésük előtt vannak. Ezekért azután a lányok kedvesei, jövő generációk apja, vagy maguk a leányok fizetnek és addig maradnak itt, amíg lehet, innét azután a klinikára mennek, vagy a szülésznőhöz és „Schluss“... Nagyon jól érzik itt magukat s nem csinálnak nagy dolgot

ebből a kis „malörböl“... Az a csinos kis fekete már harmadszor van itt s mindig más és más fizetett helyette és „Schluss“.

— És mi lesz a gyerekekkel?

— Azokat „kosztba adják“, amit a szegény lányok rendszeren a bérükből fizetnek. Hudetzné azonban nem fogad el gyereket, mert sok vesződség van velük s nem fizetődik ki. Különben nagyon rendszeren megy az „üzem“, mert Hudetzné nagyon kényes a hirnevére. A férfiaknak csak nappal szabad idejönni!... de most már mennem kell a gyárba, — már úgy is baj lesz, amiért megkéstem...

Kis idő múlva az iskolába mentem. Amikor távoztam hazulról, a kis fekete kacér mosollyal nézett utánam.

Délután bejött hozzám Hudetzné. Helyes, csinos, mosolygó szemü és dus feketehaju asszony volt. Cseh származású volt és furcsa „cseh-weanerisch“ kiejtéssel beszélt.

— „Ise scho' alles in Ordnung sein, pan Josef“ — mondotta. — Herzog már mindent fizetett. Szép szoba, ugy-e?

— Meg vagyok vele elégedve, mert tiszta és világos.

— Nálam minden tiszta, de maga is tiszta fiatalember!

— Maga is csinos! — mondtam mosolyogva — és megcsiptem piros arcát.

A kezemre ütött.

— „San See auch Sülchene?“ Fangens a' gleich an?

— Egy ilyen csinos asszonyt muszáj megcsipni!

— Jó... jó!... Maradjunk jó barátok...

— Nem rajtam mulik.

— Akkor jó! De nem hozzám nyulni, mert akkor ütök...

— Ez ugyan nehezemre fog esni, de megpróbáljuk!

— Csinos asszony a háziasszonyunk — szoltam este Herzoghoz.

— Meghiszem azt! De nagyon okos s nem lehet kikezdeni vele! Megpróbálkoztam párszor, de azt mondta, hogy vegyem feleségül! Csak ez hiányzik! Dühömben azért költözöttem ki... Nem is törődött vele és „Schluss“ — mondotta boszusan.

— És most előlről fog kezdődni minden? — kérdeztem nevetve.

— Nem! A világért sem! Majd elválík, hogy ki az erősebb! Én vagy ő!... Rá se hederitek...

— Majd kitudódik... — mondtam nevetve.

Nagyon rossz idők következtek és bizony sok napon nem volt meg a betevő falatom, a zsemlyéből és kávéból álló reggelen kívül, amit Hudetzné adott. Hó végére járt s a kollégáknál élvezett kis hitelem bedugult. Rájöttek turpiságomra s emiatt egyik-másik egészen elzárkózott előlem. Itt-ott szert tudtam

tenni pár krajcárra, de abból még reggelire is alig telt. Sárgarépát vettem, amelyet kettévágtam, — felét ebédre, felét vacsorára ettem meg! Ilyenkor teleíttam vízzel magamat...

Léderer nénitől levelet kaptam. Beszélt Kleinnel — írta — aki megígérte, hogy minden hónapban fog tizenöt forintot küldeni. Nyomban válaszoltam s felháborodva tiltakoztam az ellen, hogy Klein nekem pénzt küldjön. Hogy miért? Azt hiszem, könnyen kitalálhatja...

— Ostoba és meggondolatlan vagy! — írta Léderer néni. — Valamiből csak meg kell élni! Különben a Klein nem is a saját zsebéből adja a pénzt, hanem egy társaság jóvoltából.

Léderer néni szerint bizonyára a szabadkőművesek adták a pénzt! Ennek ellenére is dacosan visszautasítottam a segílyt. Az éhség azonban erősebb volt akaratomnál s elkezdtem „puhulni“.

— Ha a pénzt nem Klein adja, elfogadom — írtam a néninek — mert sokat éhezem, de ki kell jelentenem, hogy azt kölcsönnek tekintem s mihelyt megkapom az ösztöndíjat, visszafizetem.

Hosszabb idő telt el levelem óta, de a várva-várt pénz nem érkezett meg! Sürgetni nem akartam, ezt nem engedte büszkeségem s tovább koplaltam. Senki sem sejtette kétségbeesett helyzetemet, mert némán türtem és még Herzognak sem szóltam. Esténként otthon dolgoztam lámpafénynél, de a petróleum is kifogyott s kénytelen voltam sötétben üldögélni. Töprengve gubbasztottam a néma csendben, s csak gyomrom korgása zavart. Korán lefeküdtem s nyomban elaludtam. Álmaimban bőséges zabálások, nagy evés-ivások jelentek meg s ha felébredtem, a düh fogott el, hogy mindez csak álom volt...

Szobánkból kis lefüggönyözött ablak nyilott a kisudvarra. Szemben a szobánkkal a házmesterlakás ablaka volt látható. A házmester egy derék bécsi polgár, sógora volt Hudetz nének, aki nővére volt a házmesternének! Rajta kívül egy hetven év körüli öreg néni, a házmester anyja is ott lakott. A kis Nancser! gyakran náluk volt s az öreg anyókat „nagyamának“ szólította. Ott üldögélt a kislány az ablakban s leköpködött az asztra.

Amikor egy este kinzó éhségben az ablak mellett üldögéltem, észrevettem, hogy a házmester lakásában valaki lámpát gyújt. Önkéntelenül felálltam s félretoltam a kis függönyt. Szemben az ablak nem volt lefüggönyözve s mindent jól megfigyelhettem. Láttam, amint a nagymama a ruhaszekrény pereméről egy kulcsot vett le és a sublód fiókját kinyitja vele s azután a fehérneműk alól egy nagyobb fadobozt emel ki, amelyet az asztra tett. Amikor a tetejét leemelte, egy csomó

bankót vett ki belőle, ezeket egyenként kiteregette az asztalon, majd az aranypénzekre került a sor s végül egy külön részből egy marékra való ezüstpénzt vett ki. Ezeket is szép sorjában felállította s olvasni kezdte, miközben minden egyes pénzt megérintett csontos ujjával. Mikor ezzel is elkészült, megelégedett arccal nézegette a halomba rakott pénzt, majd valamennyit visszatette ismét a fadobozba. Zsebéből néhány darab ezüstpénzt kotorászott elő s azt is a dobozba csusztatta. Egy darabig tűnődve álldogált, széttárt ujjain valamit számlált, végre betette a dobozt a fiókba s óvatosan a fehérnemű alá dugta. A kulcsot visszatette régi helyére.

Sokáig állhattam az ablakban, mert mire feleltem, már sötét volt. Lázás látományok gyötörtek és úgy éreztem, mintha álomvilágban jártam volna. Ha csak egyetlen egy forintot elvehetnék abból a pénzből és telezabálhatnám magamat! — gondoltam fogvacagva. — Gyorsan levetkőztem s az ágyba bujtam.

Egyformán, lassan teltek a napok s különös zsibbadás fogott el. Gyomrom már nem korgott, de akaraterőm cserben hagyott s apatikus kábultságban feküdtem ágyamban naphosszat... Láz gyötört, olvasni is alig tudtam, mert a könyv kiesett kezemből. „Raskolnikov“-ot olvastam. Dosztojevszki hatalmas regénye akkor jelent meg németül s óriási feltűnést keltett. Milyen egyszerűnek s magától értetődőnek tűnt fel előttem mindaz, ami a regényben történt! Ahogyan az öregasszonyt meggyilkolta s gyilkossá vált, anélkül, hogy akarta volna! Önkéntelenül a szemben lakó öregasszonyra gondoltam, amint a pénzét olvassa. Hideg borzongás futott végig rajtam s bebujtam a vánkosok közé...

Vasárnapra virradtam. Mohón ettem meg reggelimet, amelyet Hudetzné hozott be.

— Rossz bőrben van, József ur! — mondotta.

— Azt hiszem, lázas vagyok! — mondtam.

— Minek eszik annyit! Elrontotta a gyomrát!

— Meglehet! — szoltam mosolyogva.

— Legjobb lesz, ha semmit sem eszik!

— Az a szándékom, kedves Hudetzné.

— Egy-kettőre rendbe fog jönni... Tudja-e, hogy ma valamennyien kirándulunk a zöldbe, a sógor, a nővérem, a nagymama, a lányok és a Herzog is. Maga is velünk tarthatna. Két fiákeres kocsin megyünk... Vig kompánia lesz együtt Weidlingben, na, gyűjjön velünk.

— Köszönöm, de nem jöhetek, beteg vagyok.

— Sajnálom, mert harmónika is lesz ám, meg tánc is...

— Jó mulatást.

Délig az ágyban maradtam. Ekkor felöltözök és elmentem hazulról, mert nem akartam, hogy észrevegyék, hogy nincs mit ennem. A Belvedere-kertben leültem egy padra. Sokáig ültem a napsütésben.

Amikor hazafelé bandukoltam, épp akkor indultak két fiákerkocsin A két fiákeroson egyenes karimájú cilinder volt fejükbe csapva, hosszú virginia a szájukban s fülükre hetykén kunkorodott a „Sechser“... Irigykedve néztem utánuk.

Otthon a diványra heveredtem s olvasni kezdtem, de a betűk összefutottak szemeim előtt... Félig öntudatlan állapotba kerültem... Sokáig heverhettem így, mert amikor felébredtem, sötétedni kezdett.

Az ablakhoz mentem s néztem a házmaster ablakát, amely nyitva maradt. Azután fel és alá jártam, de újból vissza-vissz tértem az ablakhoz. Óvatosan kihajoltam s szemeimmel végigkémleltem a háromemeletes ház falát. Házunkról kis ablak nyílt a kisudvarra, de egyikben sem láttam senkit. Néma csend honolt körülöttem. Néztem, meredt tekintettel, szinte lenyűgözve, a házmasterlakás ablakát. Ugy tűnt föl, mintha onnan két nagy zöld szalm vigyorgott volna rám.

— Minek állsz és bámulsz az ablakban?... Menj el onné!... Sok pénz van ám ott, szemben, a fiókba berakva... Senki sincs itthon... És én éhen pusztulok... Pedig csak két-három forint kellene... Azután mi történne?... Tolvaj válna belőled!... Máskor is lopnál... elzúllenél, mint annyi sokan, akik szintén így kezdték... Nem... Ha a Kleintől megkapom a pénzt, majd visszateszem... Senki sem fogja észrevenni... Ne hidd el ezt az ostobaságot!... Eszedbe sem fog jutni, hogy visszatédd, mert alkalmad sem lesz hozzá...

Mintha gyökeret vert volna a lábam, nem tudtam megmozdulni... Vak düh jött rám...

Enni akarok... enni... Felugrottam az ablakdeszkára s átbámultam. Senkit sem láttam a szobában. Magam sem tudom, hogyan, pár hatalmas ugrással odaát voltam s már benn is voltam a szobában. Néma csend körülöttem, csak a szívem vert hevesen.

A szekrényhez osontam. A kulcs ott volt a szekrény peremén. Meredtem álltam egy helyben és kidüledt szemmel

De mi ez!... Mintha egy élő lény lélegzene!... Körülnéztem... Szent Isten!... Itt... igen itt ült egy karosszékben a nagymama és mélyen aludt...

Mintha megfagyott volna az ér az ereimben.

— El... el innen!...

Ha fel talál ébredni, elvesztem... örökre!...

De nem birtam megmozdulni...

Torkom összeszorult s mint a fuldokló, levegő után kapkodtam. És mint egy fuldokló szemeiben vonult el előttem egész életem, sorra mindenki, akiket szerettem, a nagyapám jóságos tekintetével, apám, anyám, Marcsa, Juliska, Zsuzsi... mind... mind... valamennyien körülöttem nyüzsögtek...

... És Raszkolnikov is megjelent... Ha fel talál ébredni!...

Nem tudom, meddig állhattam egy helyben. Talán egy másodpercig, percekig... Végre engedett zsibbadásom s lassan az ablak felé hátráltam, de tekintetemet le nem vettem az öregasszonyról... Megbotlottam egy székbén. Éreztem, hogy hajam az égnek áll. Beteges remegés rázott meg, ujjaim, mint ragadozó állat körmei, görcsösen összegöbültek. Ugrásra készen, előrehajolt felsőtesttel, tágra nyílt szemekkel álltam... Most... most!...

Az öreg megmozdult, kezével végigsimitotta homlokát, kissé megfordult... azután tovább aludt...

Merev tekintettel néztem rá. Azután nem törődve a zajjal, vad erővel ugrottam ki az ablakon és már benn is voltam a szobámban... Becsuktam az ablakot, befüggönyöztem s ájultan estem össze...

Amikor felocsudtam, hangos zokogást hallottam s csak akkor eszméltem rá, hogy — én zokogtam. Fejem kábult volt s heves láz rázta testemet. Az ágyig vonszoltam magamat s ruhástól belefeküdtem. „Raszkolnikov“ egy szegen az ágyam fölött függött. Arca kék volt, nyelve hosszan kilógott szájából s kidülledt halott szemeivel rámmeredt és a kis Müller is ott állott és megfenyegetett ujjával... Azután éreztem, hogy testem megnagyobbodik... Mindig nagyobb és nagyobb lesz, a szoba már félmérföldnyire kinyult s vállaim is megnöttek, akkorák lettek, mint egy ház. És kis fekete emberek hozzám kusztak s mint hangyák másztak rajtam és nem akartam őket megfogni, nehogy szétnyomjam ujjaim között. Azután Zsuzsika egy nagy létrát állított a két lábamra s egy nagy sajtár vizet hozott fel rajta és a jéghideg vizet a fejemre öntötte. Ez magamhoz tértett. Hudetzné ült ágyam szélén és hideg borogatást rakott fejemre. Reggel volt s valamennyien ágyam körül álltak és összevissza beszéltek.

— Elrontotta a gyomrát — szólta Hudetzné. — Igya ki a teát, sok rum van benne, ettől jobban lesz. A megboldogult uram is attól gyógyult meg, ha beteg volt.

Mohón ittam a teát. Holtfáradtan hanyatlottam hátra és nyomban elaludtam. Herzog bejött hozzám délben, hogy megtudja, hogy érzem magam.

— Jól vagyok! — szóltam apatikusan.

— Örülök... Hallotta, hogy ez a vén skatulya mit fecseg

odaát? Betörő járt nála és látta is, amint kiugrott az ablakon. Valószínűen álmódott a néni, mert semmi sem hiányzott a lakásból, de különben is a szomszéd háznak magas fala van s az ördög sem tud átmenni?... A mi házunknak, az ablakunk kivételével, csak az első emelettől feljebb nyílnak az ablakai a kisudvarra. Ostobaság! Álmodott, ha mondom a vén skatulya.

*

Kopogtattak. Postás jött be.

— Róna József ur? — kérdezte.

— Én vagyok! — szoltam és felültem az ágyban.

— Egy pénzeslevél érkezett az ön részére negyvenöt forinttal és egy doboz ennivaló... Tessék aláírni...

Remegő kézzel irtam alá s idegesen feltéptem a levelet.

— A pénz három hónapra szól, — írta a néni — az elmúlt két és a mostani hónapra. Jövő hónaptól fogva pontosan megkapod a tizenöt forintot. A sütemény és a sült csirke...

Nem is olvastam tovább, mint ragadozó estem az ételnek. Fogaimmal téptem a húst és faltam és faltam, hogy majd megfulladtam. Megfájdult bele az állkapcám és utólért a bűnhődés is, mert nem számoltam teljesen kikoplalt gyomrommal s rettenetes öklöndözés is jött rám.

Napokig betegem feküdtem s nem mehettem az iskolába.

Testileg összeszedtem magamat, de lelkem mélyén megrendültem és borzadályal gondoltam arra, hogy mi történt volna, ha az öregasszony felébred...

Sokáig... nagyon sokáig nyomorultnak és megalázottnak éreztem magamat és csak akkor nyugtattam meg háborgó lelkemet, amikor szent esküvel fogadtam, hogy inkább meghalok, semmint valaha is engedjek a bűn kísértésének. Az igazság és becsületesség utjáról soha sem fogok letérni...

Az iskolában sokat mulasztottam, így hát derekasan hozzáfogtam a munkához. Otthon is szorgalmasan dolgoztam s gyakran reggelig fenn maradtam. Az én kompozícióm volt a legjobb, megkaptam az első díjat, az aranyat... Nem volt gondom, mert az akadémiai segélyegylettől ingyenjegyet kaptam a népkönyhába s a meglévő pénzemet ügyesen be tudtam osztani s nem kellett éhezniem, amitől rettegtem is, mert tapasztalatból tudtam, hogy hova sodorhatja az éhség a legbecsületesebb embert is...

Az utolsó kompozíciónk ez évben „Jézus felébreszti Jairus leányát“.

A rajz benyújtása után pár nap múlva szobájába hivatott Hellmer.

— Nagy zavarban vagyok ezzel a legénnyel — szolt Haus-

mannhoz, aki szobájában dolgozott. — Ismét az övé a legjobb kompozíció. Nézz ide, milyen finom az elgondolása! Az átmenet a halálos fájdalomtól az anya öröméig, az ébredő gyermek, amint szemeit dörzsöli, mindez új és eredeti!

— Én is résztvettem a versenyben, de azon a véleményen vagyok, hogy ezuttal is őt illeti meg az első díj — mondotta Hausmann.

— Ez éppen a baj, — szólott Hellmer komikus kétségbeeséssel. — Nem tehetem, hogy állandóan egy embernek adjam az első díjat! A többieknek elmegy a kedve a pályázattól, ha ez a végtelenségig így megy!

Nem tudtam mitevő legyek.

— Én nem tehetek róla! — dadogtam.

Hellmer hangosan felkacagott s az üstökömet rázta.

— Dehogy nem! — szólott nevetve. — Egyszer mégis el kell hibáznia a dolgot... Én őszintén akarok magával beszélni, barátocskám, ön ismét a legjobb megoldással vett részt a pályázaton és valóban megérdemli az első díjat, ennek ellenére „magasabb politikából“ be kell érnie a morális sikerrel, ön ezt meg fogja érteni és segítségemre lesz ebben! Száz szónak is egy a vége: meg kell elégednie a második díjjal.

— Számítottam a pénzre! — szóltam elszontyolodva.

— Isteni érvelés! — mondotta nevetve. — Emiatt nem fogja a röviddebbet huzni, fogja, itt az aranya, de azért továbbra is jó barátok maradunk, mi?

Nevetve dugtam zsebre az aranyat.

Brandstädter kapta az első díjat, én pedig a második díjat, Franz Vogel a harmadikat. A kollégák egyhangú véleménye szerint Hellmer ezuttal nem járt el igazságosan, mert engem illetett meg az első díj. Ez elégtétellel töltött el! A „konkurrenciánál“ előfordul ilyesmi...

Véget ért a második tanév is. Valamennyi tanulmányfejezetet gipszbe öntötték s az iskolai kiállításon nagy elismerésben is részesültek.

Mindent ládába csomagoltam, Bindtner ur gondoskodott a szállításról, azután hajón haza indultam. Mindenekelőtt kérvényt írtam ösztöndíjam ügyében és azt a gipszfejekkel, meg a rajzokkal együtt a képzőművészeti tanácshoz benyújtottam. Sem Pulszky, sem Maszák urat nem kerestem föl, mert azt gondoltam, hogy ennek úgy sem lesz semmi eredménye. Ha méltó vagyok az ösztöndíjra, akkor így is, úgy is megkapom, ha nem, akkor is keresztülvergődöm valahogy...

*

Otthon alig változott valami. Miksa kevés pénzt adott haza, papa is keresett valamicskét, Cili még mindig betegeskedett s tartózkodnia kellett a nehezebb munkától, de annál többet dolgozott Marcsa nővérem. Mintha visszanyerte volna régi lelki nyugalma, kedves és derűs volt ismét!... Anyám türelmetlenül várt rám.

— Végre itt vagy! — mondotta és elhalmozott csókjaival. — Oly ritkán irsz, pedig tudod, hogy egyetlen örömünk, ha levél érkezik tőled és Marcsa huszszor is felolvassa... Csak rólad beszélünk, ha egyedül vagyunk és nagyon büszkék vagyunk rád... Sajnos, ismét tele vagyunk adóssággal, mert nem telik mindenre és ha nem volna hitelünk, éhen vesztetnénk... A fiuk alig keresnek valamit és Sándor a középiskolába fog járni, mert Marcsa azt akarja, hogy legalább egyik testvére haladjon tovább az elemi iskolánál és igaza is van, mint mindig, a drága, jó léleknek, aki halálra dolgozza magát miattunk! Megszakad a szívem, mert tudom, hogy nem egészséges és egész fiatalságát a varrógép mellett tölti el...

— De hát ki tehet erről? — folytatta sirva anyám. — Ha ő nem dolgozna, már rég éhen vesztünk volna valamennyien! Azután a Kleinnel való esete... Mily bátran viseli el ezt a csapást a szegény teremtés... és most ismét a régi, kedves leány... mintha semmi semmi sem történt volna... Oh, ha legalább már ti lehetnétek férfiak!

Az ajtón halkán kopogtattak. Udvary ur bujt be és amikor észrevette siró anyámat, meghökkenve állt meg.

— Bocsánat, bocsánat! Nem zavarok senkit!... — dadogta. — Hallottam, hogy a József ur megérkezett s örömben mindjárt bejöttem. Nem illik ám, kedves szomszédasszony, hogy ön minden buját-bánatát nyomban elkeszergi a fiának! Ne vegye rossz néven. És mit szól a tisztelt papához, József ur? Keres, pénzt keres! Nem sokat, de valamicskét mégis ad a mamának, no, mit szól mindehhez? Eleinte elküldtem a vevőimhez, — ne vegye rossz néven — ez ugyan nem sokat hozott a konyhára, de azután ezek is ellátták megbízásokkal s kitünt, hogy nagyon használható ember! Higyje el, hogy így van, ne vegye rossz néven. És a Miksa ur? No, hát őhózzá mit szól! Rendes ember lett belőle... Tudakozódtam utána és mindenütt nagyon meg vannak elégedve vele... ne vegye rossz néven...

— Nem vehetem rossz néven, — szoltam mosolyogva — de hogy ön a múlt évben öt forintot csusztatott a zsebembe és erről egy árva szót sem szolt, ezt már rossz néven veszem, „maga kis alamuszi“!

— Én? — szolt ijedten és elkapta a fejét, mintha ütés

érte volna. — Én? ... Ugyan mit gondol? Ilyet mer rólam állítani! De sietnem kell, sok a dolgom ... — és már osont is kifelé.

Utána ugortam és megöleltem.

— Talán mégsem olyan sürgős az a munka! Jöjjön csak vissza és vallja be bűnét!

— Én valóban nem tudom ... és ne vegye rossz néven ... akkor hiányzott is az öt forint ... emlékszem, a kezemben tartottam egy ötöst és amikor elbucszott ... véletlenül a zsebibe csuszhatott ...

— Bizonyára így történt, kedves Udvary ur és eszerint öt forinittal vagyok önnek adósa.

— Nem ... dehogy! — szólt ijedten — ön semmivel sem tartozik nekem! Én semmire nem emlékszem és ha ilyen „smoncákkal“ hozakodik elő, bizony Isten nagyon dühös lesznek, ne vegye rossz néven ...

És már kint is volt.

— Nagyszerű ember — mondotta anyám könnyein át mosolyogva — és amellet hű és igaz barát. Mennyit vesződött a papa dolgaival és úgy tünteti föl, mintha még ő tartoznék hálával a papának, aki — természetesen — „lekezelet“! Ha megsziematolja, hogy baj van, rögtön előleget kínál és elsején semmire sem akar emlékezni s nem engedi, hogy az előleget levonjuk ... Marcsát végtelen gyöngédséggel szereti, mintha apja és kedvese volna egy személyben ... Mindig azt hajtogatja, hogy Marcsa a világ legtökéletesebb teremtése ... Valami kis nyalánkságot mindig tartogat a számára és a virágcserepeket, amelyek Marcsa ablakában állanak, egytől-egyig ő hozta. Egy falubelijétől, egy paraszasszonytól kapja ingyen — mondja. — Igazi aranyember! ...

Munka után néztem, mert eltökélt szándékom volt, hogy kifizetem szüleim adósságát. Jergenczhez nem akartam menni, Henschnél nem volt munka. Hensch különben beteg volt, felesége azt mondta, hogy „dögrováson van“. A sok ivás megboszszulta magát, munkaképtelen lett, a bort már nem birta, de azért tovább ivott. Az asszony vezette az üzletet, amely nagyon rosszul ment ...

— Az uram már nem is jöhet emberszámba, — mondotta — férfi nélkül pedig nem ér semmit az üzlet ... A vevők sorra elmaradnak, magamra maradtam és ahelyett, hogy nyugalomba vonulnék, halálra dolgozom magamat.

Duna sem volt Henschéknél. Egy szekér kereke eltörte a két lábát s meg kellett ölni. Könnyet hullattam hű barátom után. Tisza megöregedett és lesoványodott. Amikor meglátott, megcsóválta a farkát, lassan kivánszorgott a gyalupad alól és egy darab fát akart „aportirozni“. Fogai azonban már nem

birták. Visszamaszott helyére, ahonnét bánatos szemekkel nézett rám. Amikor eltávoztam, fájdalmasan nyöszörgött. Szegény barátom, tégedet sem látlak többé! — gondoltam magamban.

A kapuban tanácstalanul álltam egy darabig. Azt hallottam, hogy Madárinál van munka. Ez a madár nem volt madár, hanem szobrászmester volt és az Óriás-utcában lakott. Terra-kotta volt a specialitása és miután ezt a technikát még nem ismertem, azt gondoltam, megpróbálom vele, talán tanulok valami újat.

Éppen az irodájában ült és a feleségét szidta a sok kiadás miatt. Csinos, barnaarcu és hamiskás nézésű asszonyka volt, aki annyira hasonlított az urára, hogy kezdetben testvérének hittem. Két fekete fiucska játszadozott körülötte és a harmadik — utban volt!

— Nem tudok annyit keresni, amennyi pénz a te két kezded között elolvad, holnaptól kezdve magam megyek a piacra bevásárolni.

— Lári-fári! Minden nap ezt hajtogatod! — mondotta nevetve az asszony. — Már megtehetnéd! Na akkor megis nézheted a „vircsaftot“! Kutyahust hoznál ebédre, csakhogy két krajcárt megspórolj! Ahhoz azonban van eszed, hogy mindent kifogásolj, semmi sem elég jó, amellett mindent megzabálsz s nekünk meg a gyerekeknek a csontokat kell rágnunk... Ugyan, édes kis öregem! — mondotta és megvakarta az állát az öregének. — Pénzt ide, különben ütök!

Az öreg dörmögött egy darabig, azután pénzt adott neki, de előbb alaposan megnézte, vajjon nem ad-e többet, mint amennyit szánt. Rámnézett és nyersen rámkialtott:

— Mit akar? Ki maga?

— Meg akartam tudni, van-e valami munka a számomra.

— Nincs semmi. Magamnak is alig akad... De oly ismerősnek tűnik fel előttem, hol is láttam?

— A Henschnél és két év óta a bécsi akadémián tanulok — mondtam büszkén.

— Te, ez a Pepi, a Henschéktől! — szólott az asszony. — Gyakran emlitted, hogy szívesen vennéd, ha nálad dolgozna!

— Ne avatkozz a dolgaimba és most már lódulj is, egykettő! Vidd magaddal a kölykeket is, megértted! Csak asszonyok ne avatkozzanak a férfiak dolgába!

— Hát maga az Pepi ur! — folytatta édeskés mosollyal. — Nagyon örülök s bocsánatot kérek, hogy nem ösmertem meg mindjárt. De akkor még kisfiu volt és most egy nagy fiatalember lett önből! Hát munkát szeretne vállalni? Munka, mint

mondtam, nincs, de a maga részére majd csak akad valami, ha nincsenek nagy igényei. — Fürkészve nézett rám.

— Tizenöt, tizenhat forint elég lesz, mi?

— Mit gondol? — kiáltottam fel megbotránkozva. — A Jergencznél szó nélkül megkapom a harmincat.

— Nagyon rossz idöket élünk ám, kedves Pepi ur! Minden olyan drága lett. Mi fizessük a nagy béreket, mikor alig keresünk valamit! Annyit magam sem keresek, pedig nagy családai kell eltartanom. Önnel kivételt teszek, hát... husz!...

— Ez kevés!

— Kezdetben elég lesz és ha kijövök a számításommal, lehet velem beszélni!

— Tudom, hogy mire vagyok képes és csak azért kérek ilyen keveset, mert meg akarom tanulni a terrakotta-technikát.

— Hát ezt is bele kell kalkulálni!

— Azért kérek négy forinttal kevesebbet, tehát huszonhat!

— Huszonnégy? Nem?... Huszonöt, többet nem fizethetek.

— Akkor sajnálom! — és már indultam is.

— Azért nem kell mindjárt elszaladni! Hát legyen! Megkapja a huszonhatot, de szorgalmasan kell ám dolgoznia és a munkaidöt pontosan betartani... Kezet rá! Ugy ni és holnap reggel már munkába is állhat. Viziontlátásra, Róna ur!

Madáriné asszony kint üldögélt és kisgyerekeit csitította.

— Holnap munkába állok! — mondtam neki.

— Örülök, hogy megegyezett az öreggel! Ennyit még senki sem kapott tőle! No, akkor maga nagyon értheti a mesterségét! Tudja, — szölt vonakodva — az én öregem nagyon különös ember és sok bajom van vele, harapófogóval kell minden krajcárt kiszedni tőle... Rettenetesen zsugori! Engem azonban nagyon szeret... a maga módja szerint... és ez a fő — tette hozzá nevetve. — Nem lesz sok baja vele, ha eltűri a szokásait...

A terrakottával akartam elkezdni, de Madár ur nem engedte.

— Nem, barátocskám, ez nem megy! Erre megvannak az én embereim, akiknek tizennégy, meg tizenöt forintot fizetek! Maga ezt egy-kettőre megtanulja, ha jól odafigyel. Aki annyit tud, mint maga, annak gyerekjáték az egész! Nagyszerű művészi feladatot tartogatok a maga számára, különben nem fizetnék annyit! Az új honvédelmi minisztérium részére, a várban én csináltam a diszitó munkákat. A figurális munkákat a művészek között osztották ki, mintha bizony mi nem tudnók megcsinálni! Önnel együtt jobban elkészítettük volna, mint azok a kotyvasztók, akik mindent „elsusztrolnak“. A középső ablak felett a főfronton, — az ablak felett figurákat helyeznek el, a

többi ablak mellett is ilyen mezők vannak, amelyre troféákat és más ilyen dolgokat kell elhelyeznünk, de azoknak harmonizálni kell az alakokkal. Ez nem könnyű feladat és már eleget törtem rajta a fejemet, hogy mit tegyek oda! Magának ez nem fog nehezére esni, mert az akadémián tanult.

— Majd elintézzük, — szoltam önérzetesen — de ösmer-nem kell az egész homlokzatot, hogy a harmóniát betartsam.

— Az irodában a falon függött a rajz és én nyomban bele-rajzoltam a troféákat. Madári meg volt vele elégedve és a mintázóműhelyben az összeszegezett deszkákra átrajzolták a mezőket. A páncél, sisak, fegyverek életnagyságúnál nagyobbak lettek, amelyeket babér- és tölgylevelek fontak körül. Szorgalmasan dolgoztam.

— Nagyszerű! Nagyszerű! — mondotta Madári. — Ezt csinálják utánunk a művész urak! Ezt azután megnézhetik! Az építész urnak is lesz mit néznie! Nem volt megelégedve soha, de most megláthatja, hogy mit tudok! — Madári büszkén verte a mellét és én magambam jóízűen mulattam rajta.

Három hét múlva elkészültem a munkával s vártuk az építész-t. Madári a terrakotta-műhelybe küldött, hogy ott foglalat-skodjam.

— Az építész nem szereti, ha rajtam kívül más is jelen van, mert gyakran gorombáskodik s idegen emberek előtt nem nyilváníthatja a véleményét — mondotta álszentelkedő arccal.

Felkötötte munkakabátját, amit egyébként soha sem hordott, fejére tette baketjét és valóban „művésziesen feszített“. Én az ajtóhoz mentem és bekukucskáltam. Madári munkám elé állott, kezében a mintázófákkal és úgy tett, mintha dolgozna. Közben kitekintgetett az ablakon, vajjon jön-e már az építész! Végre megérkezett két ur kíséretében. Amikor benn voltak, az ajtóhoz lapulva hallgatóztam.

Madári serényen „dolgozott“ és észre se látszott venni az urakat. Csak amikor üdvözölték, rezzent össze.

— Megbocsátanak az urak, — mondotta — de annyira el voltam merülve a munkában, hogy észre se vettem önöket.

— Nézzük meg ezt a „smarnt“ — szolt az építész. — Hisz ez nagyon érdekes! — folytatta más hangon. A tér jól van kitöltve és a troféák úgy hatnak, mintha alakok lennének! Bravó! A legjobb munkája, amit eddig csinált! Ki mintázta?

— Én, magam! — mondotta öntelten.

— Gratulálok! Nem is tudtam, hogy ilyen kiváló művész, gratulálok! ... — szolt az építész és kezét nyujtotta. A másik két ur is nagyon el volt ragadtatva. Madári áradozott a szerénységtől, amikor az urakat az ajtóig kísérte.

— Ilyen gazember! Ilyen semmirekellő! — gondoltam

magamban s csak úgy forrt bennem a méreg. Madári ur kezeit dörzsölve jött be. — Óriási siker! Óriási! Az urak nem tudtak betelni a dicsérettel! Azt mondták, hogy a legjobb munkám, amit edig csináltam! Nos, maga nem is örül a sikernek? — kérdezte tőlem.

Nem is méltattam válaszra.

— Beszéltem önről is . . . és . . . azt akarták, hogy mutassam be nekik . . . de nagyon siettek. . . Legközelebb ha jönnek, be is mutatom. . . Az ajánlatomra megigérték, hogy a belső figurális munkálatoknál foglalkoztatni fogják. . . Nagy terrakotta-reliefekről van szó . . . és . . . — dadogva elhallgattott, mert érezte szurós tekintetemből, hogy le van leplezve előttem.

— Mit néz úgy rám, mintha valamit loptam volna magától?

— Sokféle módja van a lopásnak — mondtam gunyosan.

— Hm . . . hm! . . . Hogy én loptam tőle valamit! . . . Szép dolog . . . Ez a köszönet, amiért annyi pénzt kap tőlem . . . és amiért beprotezsáltam az uraknál . . .

— Nem kértem a protekcióját! — vágtam a szemébe. — Én megcsinálom a rám bízott munkát, úgy, ahogy tudom, maga megfizet érte és punktum! . . .

Csodálkozva, széttárt karokkal nézett rám.

— Ilyen beszédet nem tűrök! — kiabált dühösen. — Még magától sem, megértette?

— Kérem, velem ne kiabáljon! — szoltam türtőztetve magamat — és ha felbőszít, mindjárt összeverem a munkámat! Azután megcsinálhatja, ha tudja, maga híres művész!

Rémülten nézett rám, azután az ajtóhoz ugrott, bezárta a mintázó-terem ajtaját és a kulcsot zsebre dugta. Egyik inasnak, aki az udvaron áthaladt, dühében megragadta az üstökét és jól elverte.

— Nem csináltam semmi rosszat! — bögött a szegény fiu.

— Semmit? Nesze! Majd kiverem belőled a konokságot! Nesze! Még egy! Nehogy olyan legény legyen belőled, mint az oda benn! Dögök vagytok valamennyien! Dögök! . . .

Az inas sirva szaladt be hozzánk.

— Az öreg megbolondult, pedig semmi rosszat sem követtem el!

— Nyilván helyettem kaptál ki! — mondtam nevetve. — Nesze a fájdalomdíj! — és egy kéthatosost adtam neki.

Csodálkozva tette zsebre a pénzt. — Köszönöm szépen! Még jól is jártam! — szolt mosolyogva. — Egy másik kéthatososért mégégszer meg hagyom veretni magamat.

Madári dult-fult és a másik inast is elverte. (Ez is megkapta a fájdalomdíjat!) Végre bement az irodájába és egész nap nem láttam.

Nyugodtan dolgoztam a terrakotta-vázákon és a konzolokon. Többnyire rosszul voltak kiégetve és hibásak is voltak. A repedéseket színes gipsszel töltöttem ki és a hiányzó részeket is gipszből csináltam meg, azután festékkel vontam be, úgy, hogy a hibák egészen eltűntek. Valóban „suszter-munka“ volt és merő csalás, mert a fagyás az első alkalommal szétnyomja a hibás részeket!

— Tiszta rablógazdálkodás, amit az öreg művel! — szőlt hozzám egy idősebb munkás. Magunk között „Rablómadár“-nak hívjuk. Ilyen ember mellett senki sem dolgozik szívesen. Csupa „svindli“ itt minden! Rossz az agyag is, amely jóformán ki se száradhat s hamar a tűzbe teszik, persze szétreped és a szabadon álló részek letörnek. Azokat azután svindlisen ismét ráragasztják... Gyalázatos munka ez! A fene egye meg az egészset. . .

— Más műhelyekben is így dolgoznak? — kérdeztem.

— Sok műhelyben megfordultam, de ilyen silány munkát sehol sem végeznek, mint itt! Nem mondom, hogy itt-ott egy-egy hibás munka nem keveredik a többi közé, de alapjában véve mindenütt rendes munkát végeznek. Csak itt megy végbe ilyen disznóság, a fene vigye el! Egyszer szóba is hoztam, mert már nem nézhettem ezt a sok svindlit, de rám rivalt, hogy ne ártsam magam az ő dolgába, különben is nem bolondult meg, hogy a hibás darabokat a szemétre dobja, ha azokat is rá tudja sózni a vevőre! A többiek mind marhák — mondotta — akik nem értenek a modern üzletvezetéshez s nem is viszik semmire. Azok az örökkévalóság számára dolgoznak s ha egy házat lebontanak, ezek a terrakották olyanok, mint az ujak, és hibátlanok, no és mi hasznuk van belőle azoknak a szamaraknak! Ki kérdezi annyi év után, hogy ki csinálta ezt a kitünő munkát és mennyit keresett rajta! Senki a világon! Mindenki buta, aki rendes munkát csinál! A jó az, hogy a megrendelő átvegye és minél többet keressen rajta az ember! — mondotta.

— És ezt nevezi ez modern szellemnek? A gyomrom émelyeg tőle! Ilyen rablómadártól más ki sem telik! . . .

A Wertheimer jutott eszembe az ő „modern“ üzleti elméletével. — Madári ur egy cseppet sem különbözött tőle! . . .

Nekem a legsilányabb darabokat osztotta ki Madári ur elkészítésre.

— Ez nem magának való munka, barátocskám, — mondotta édeskésen egy napon. — Sajnos azonban, más munkát

most nem adhatok, de majd ebbe is belejön. Maga ügyes ember!

Mielőtt válaszolhattam volna neki, már odább is állt. Nagyon szorgalmasan dolgoztam, de észrevettem, hogy a legrosszabb darabokat mindig nekem adja ki.

Szombaton a kifizetéskor utoljára került rám a sor. Eddig mindig én voltam az első.

— Bocsásson meg, Róna ur, hogy legutoljára hagytam az ön kifizetését, — mondotta édeskés mosolyával — de beszélni valóm van önnel. Nem is sejti, mennyire a lelkemen viselem az ön dolgát!

— Az én dolgomat? . . .

— Igen! . . . Hát tudja . . . nagyon rosszul megy . . . alig keresem meg a legszükségesebbet . . . és azután . . . ez a javítási munka nem önnek való . . . de hát más munkám most nincs az ön számára . . . A nagy munkánál más volt a helyzet, azt szépen meg kellett csinálnom s ott nem törődtem a nagy hetibérrel, de a terrakottánál nem fizetődik ki . . . A többi munkásom sokkal kevesebbet keres, pedig gyakorlottabb munkások, mint maga . . . de különben sem igazságos, hogy ön nagyobb fizetést kapjon. . .

— Kérem, ne kerteljen! . . . — szóltam bosszusan, — tehát kevesebb fizetést akar adni?

— Nagyon rossz időket élünk.

— Ne panaszkodjék folyton! A bérre vonatkozóan meg egyeztünk és nem fogadok el kevesebbet. . . Ám, ha nem akarja az ígéretét betartani, békességben elválhatunk . . .

— Ahogy gondolja, kedves uram! . . . Le is számolhatunk. . . Ezen a héten ön retusirozó-munkát végzett és ezt nem fizethetem úgy, mint a többi munkát.

— Nem érdekel! Miért nem mondta ezt előbb? Akkor nyomban itt hagytam volna . . . Egy garással kevesebbet nem fogadok el. . .

— Akkor ráfizetek! — szólt siránkozó hangon. — Öt forintot engedjen!

— Nem bánom, legyen boldog az öt forintjával, de gyorsan ide azzal a pénzzel, különben még meggondolom magamat!

Zsebre dugtam a pénzt és köszönés nélkül távoztam. Az udvaron jutott eszembe — hátha becsapott! Megolvastam a pénzt. A nagy sietségben tizenöt forinttal többet adott!

— Ez a nemezis! — állapítottam meg nevetve. — Ebből magamnak tartom meg az öt forintot, amelyet le akart vonni, a többit feleségének adom.

Amikor átadtam ennek a sok pénzt, nem akarta elfogadni, úgy kellett ráerőszakolni.

— Végre egy kis „tüpénzhez“ jutok — szóló nevetve. Ilyesmi a mézeshetek óta nem történt velem! A gyerekeknek harisnyát veszek rajta . . . Sajnálom, hogy itt hagy bennünket . . .

Szeptember végén értesítést kaptam a közoktatásügyi minisztériumból. Háromszáz forint ösztöndíjat utaltak ki. Felkerestem Pulszky Ferenc és Maszák urakat, hogy megköszönjem az ösztöndíjat. Pulszky mormogott valamit, amit nem értettem, azután munkájába mélyedt s teljesen megfeledkezett rólam . . .

— Végre itt van! — szóló Maszák ur, amikor felkerestem.

— Örülök, hogy ezuttal kapott valamit. Nem sok pénz, de több nem volt!.. Az urak megállapították, hogy szép haladást tett és magam is ezen a véleményen vagyok. Gratulálok!... Csak tovább . . . előre, fiatalember és nem csüggedni!... De miből élt Bécsben pénz nélkül? Talán a levegőből?

— Körülbelül — szólótam nevetve. — Igaz, hogy soha életemben ennyit nem koplaltam, mint ebben az évben.

— Ez nem árt! — mondotta nevetve. — Én is sokat koplaltam egykor és nem látszik meg rajtam.

Igaza volt, mert kövér és elhízott volt, mint egy mangalica.

Az ösztöndíj felét kifizették és miután az otthoni adósságot kiegyenlítettem, utrakeltem ismét. Október elején már Bécsben voltam . . .

1881—82.

Hudetzné fenntartotta számomra az ágyat és a félszobát. Abban állapotunk meg, hogy ezt rezerválja nekem, de a bér felét megfizetem. Nagyon csodálkoztam ebbeli nagylelkűségén, mert pénz dolgában nagyon is szigorú volt és miután Herzog közvetítette a megegyezést, azzal gyanúsítottam meg, hogy a másik felét ő fizette ki. Letagadta, de nem mert a szemem közé nézni. Herzognak is kifizettem apró adósságaimat, azután Bindtner kerestem föl, átadtam neki az összeget, hogy abból minden hó elején husz forintot folyósítson.

— Csodálkozom önön — mondotta nevetve. — Művészember létére így tud gazdálkodni. Kétségbevonnam a tehetségét, ha Hellmer nem dicsérte volna annyira. Legutóbb egy társaságban kerültem vele össze s nagyon sokat beszélünk önről . . . A pénz azonban aligha lesz elég önnek és ha bajban lesz, keressen csak föl. A Klein is irt és egy kis tartalék mindig akad az ön részére . . .

— Be tudom osztani a pénzemet s nagyon kicsinyek a szükségleteim.

— De a jövedelmei is kicsinyek! — mondotta nevetve...
Este együtt voltam Herzoggal.

— Engem ugyan alaposan bennehagyott a csávában, amikor elutazott — szólt mosolyogva. — Mint a kigyó kering azóta körülöttem ez az asszony!... Reggel, ha felébredek, már az asztalomon a snapsz, meg a hagyma és a kenyér. Délben is itthon eszem, mert sokkal olcsóbban jövök ki és jobbat is kapok, mint a vendéglőben... Annyit ad enni, hogy alig birom... A ruhámat is rendben tartja... Fel akar falni és „Schluss“... de nem lehet a közelébe jutni... Legutóbb, amikor egyszer kézzelfoghatóan próbálkoztam vele, véresre karmolta az arcomat és „Schluss“... Mondom, fel akar falni... Szőröstől-bőröstől be fog kapni és „Schluss“!...

Izgatottan járkált a szobában.

— Nem volna nagy szerencsétlenség, ha ez bekövetkeznék — mondtam. — Csinos asszony, rendes és jóra való s szép jövedelme is van!

— De nem akarom. Nem akarom és „Schluss“!... Nem engedem magamat megfogni, mint egy kutyát. Maga is finom ember, mondhatom! Éppen úgy beszél róla, mint ahogy ő beszél magáról... Mintha csak a kedvese volna, olyan szeretettel beszél magáról... Azt hinné az ember, hogy maguk értik egymást...

— Ne beszéljen butaságot!

Herzog fürkészve nézett rám.

— Valóban nincs közük egymáshoz? — kérdezte halkán.

— Nincs! — szóltam bosszusan. — Ezt észre kellett volna vennie!

Az ilyesmit nem kötik az ember orrára és a nők egyformák, egyik olyan, mint a másik és „Schluss“... De mégsem akarom... Most pedig elmegyek és iszok egy nagyot és „Schluss“.

Később bejött Hudetzné.

— Hova ment ez a bolond Miska? — kérdezte nevetve. — „Nit amol agyé hat'e g'sagt“. Már egészen megjámorodott és most megint előlről kezdi...

— Elcsavarta a fejét! Mit csinált vele?

— Semmit! Azt mondja, hogy szeret. „I' á', hab i' g'sagt“. Aztán elfutott. Velem nem lehet csak úgy... Én mindig tisztességes nő voltam... Én kedvelem is őt, de bolondos egy ember!... Ha feleségül vesz, rendben van, ha nem — akkor sajnalom és agyé!

— Azt hiszem, már nagyon odavan, mert féltékeny.

Nagyon elpirult.

— Igen buta egy ember! — mondotta és kiment.

Herzog késő éjjel jött haza, lefeküdt és csakhamar mélyen aludt...

Az akadémián végre hozzákezdhettem az akttanulmányokhoz. Szép férfimodel állt rendelkezésünkre. Gerlachnak hívták, tornász volt s mint ilyennek szépen fejlett izmai voltak.

— Akttanulmányt úgy kell csinálni, mint az arcképet. Minden ember nemcsak az arcán, de egész testén is magán viseli jellemző tulajdonságait — mondotta Hellmer. — A testnek is megvan a maga egyénisége. A test proporciája is mindenkinél más és más és úgy is kell azt mintázni. Noha az antiknál bizonyos kánon felismerhető, de ez egyelőre ne érdekeljen beneteket. Nem kell idealizálni és nem szabad megjavítani akarni a természetet, elég szép és jó az úgy, ahogy van, a hus legyen hus és a csont legyen csont. Később, ha uralkodtok már az akt fölött, csinálhattok, amit akartok és egy emlékműnél, vagy bizonyos magasságba szánt szobornál a proporciókat a körülmények szerint állapíthatjátok meg. Az antik kánon megadja az emberi test átlagméreteit, de itt is van eltérés, mert az egyik szobor karcsu, a másik rövidebb. Másoljátok le ezt a csinos firkót, úgy, ahogy előttetek áll!

Nagy kedvvel fogtam munkámhoz, de meg kellett küzdenem a kezdet nehézségeivel, mert a figurális munkáknál, amelyeket eddig végeztem, bizonyos sémához igazodtam. A második aktnál már túl voltam a nehézségeken.

A mintázóagyagot és a vasvázat az akthoz sajátunkból kellett beszerezni, ami bizony megterhelte büdzsénket s az első hónapban minden nap le kellett valamit csipnem a kiadásaimból...

Hausmann, Levandofszky, Jarl, Dürnbauer, Seeböck, Abel, Konti, Vogel, Riedel, Pimtl, Charlemont dolgoztak velem az aktstudiumokon. Scherpe és Bitterlich már speciális iskolában dolgoztak.

Loránffy, Brandstätter és Szécsi egy félévvel korábban átjöttek ide és nagyobb studiomokon dolgoztak.

Tehetséges emberek verődtek itt össze, akik valamennyien komolyan vették a művészetet. Egyik-másik lemaradt közülünk, például Linke. Ez a rendkívül képzett és intelligens fiatalember valamivel idősebb volt a többieknél. Kezdetben filozófiát tanult, de aztán szobrász lett. Hellmer gyakran megdicsérte érdekes kompozícióit, amelyek azonban technikailag elmaradtak. Rajzaiban sok naivitás volt. Figurái elnyújtottak és kisfejúek voltak. Fejei olyanok voltak, mint a fecskéfészek. Végtelen türelemmel rendelkezett azonban s tizszer is újra kezdte.

Hellmer egy izben elveszítette a türelmét és összevágta a fejet, melyet készített. Tiz perc alatt felrakta a főformákat.

— Így kell elkezdeni! — mondotta Hellmer.

— A többiek is így csinálják, de én más módon fogok hozzá... — szóló Linke.

— De ha úgy folytatja, tíz évig is a fejen dolgozhat — mondotta Hellmer türelmetlenül.

— Van időm! — szóló nyugodtan.

— Akkor csinálja, ahogy tudja — mondotta Hellmer és otthagya.

Stieglitz volt a legidősebb, harminckétéves. Hosszu, sovány, szőke, teltszakállu, nagy szemüveges ember volt. Anynyira rövidlátó volt, hogy még szemüveggel is mindig az orrát ütötte a munkába. Tanult fafaragó volt, de akadémiai szobrász akart lenni.

— A teljes tehetségtelenség — állapította meg róla Hellmer az első évben. — Kirostálták, de visszasírta magát.

Egy fafaragóval tanult Hüttelsdorffban s halálosan beleszeretett mestere szép feleségébe. Ez a szerelem azonban ártatlan vágyakozás volt mindaddig, amíg a mester meg nem halt. Ekkor az asszony vette át az üzletet, ő pedig az üzletvezető lett. A gyászév leteltével megkérte az özvegy kezét, de ez kinevette.

— „I' denk net ans Heiraten, i' hab g'nug g'habt von dem ersten“ — mondotta az asszony. — Isten nyugtassa meg, de nagy disznó volt a megboldogult! Az üzlet így is megy, minek menjek még egyszer férjhez? Az uram egyébként ügyes ember volt és az összes figurákat maga csinálta. Ezekért most rengeteg pénzt kell kifizetnem, de maga legfeljebb ökörszemes keretet, meg „kistnit“ tud csinálni!... Van egy kis vagyonom, egy kis házam, de miye van magának?

— Valamicskét én is félreraktam és vezetem az üzletét, amiért nem kérek külön fizetést, mert szeretem...

— „Na, des köntt i' scho' selber a“ — mondotta a szép özvegy.

— Ami a figurális munkát illeti, — mondotta Stieglitz — ha egy-két évig az akadémiára járhatnék, biztosan elsajátítanám. Akkor akadémiai szobrász lehetek és magam végezném ezt a munkát. Délelőtt bejárnék az akadémiára és délután a műhelyben dolgozhatnék.

— „Na, des wär' scho' was“, — mondta az özvegy — de meg tudná-e tanulni! Nem hiszem.

— A szerelem segítene e törekvésemben, — mondotta Stieglitz áradozva — de ígérje meg, hogy addig nem megy férjhez.

Csipőre tett kézzel nézett végig Stieglitzen.

— Hát nem sietek vele!... Próbálja meg...

— És ha sikerül, lesz maga az én kis feleségem? — kérdezte áhitatosan, majd meg akarta csókolni.

— „So weit san' mer no' net!“ — tiltakozott a szép özvegy. — Ha az első figurát elkészíti, majd beszélhetünk a dologról és kap egy puszit is...

Ezt a történetet elmondotta Hellmernek, akit könyörögve kért, hogy ne utasítsa el, mert boldogságáról van szó.

— De önnek fogalma sincs a szobrászatról s egy-két év múlva is csak ott lesz, ahol most! — mondotta Hellmer.

— Akkor végem van! — sópáncodott Stieglitz és megeredtek a könnyei. — Megölöm magam!... Nem élem túl e szégyent!

— Azt nem kívánom, hogy megölje magát... Hát nem bánom, maradjon még egy évig, ámbár okosabban tenné, ha egy szobrász-műteremben dolgozna.

— Nem! Nem... A menyasszonyom büszke arra, hogy akadémiai szobrász vagyok.

— Egy feltételhez kötöm további ittlétét. Senkinek sem szabad említenie, hogy a tanítványom volt — mondotta Hellmer nevetve.

— Soha életemben nem mondom! — és esküre emelte kezét...

Ez a jelenet a második évben is megismétlődött. Hellmer a természetutáni fejre engedte, de azzal sem boldogult!

Egyébként kedves, örökké vidám legény volt. Nem volt kuplé, amelyet nem ösmert. Szünet közben folyton énekelt rekedt hangján és egy öreg gitárral kísérte magát... Engem nagyon megkedvelt és néha el is jött hozzám. Én voltam a bizalmasa, akinek minden szívégyét elkeseregte...

Volt egy kollégánk, a nevére már nem emlékszem, „Der Altdeutsche“ néven szólítottuk. Mint letűnt idők jelensége tűnt fel egy napon közöttünk. Karcsu, kissé sovány ember volt és kaftánszerű kabátban járt, amely bokájáig ért. Hosszu kabátujja egészen elfödte kezét. Finom feje, kissé hosszú, de finom ivelésű orra, világoskék gyermekszeme, szőkés Krisztuszakálla érdekessé tették. Hosszu, sötétszürke haja vállára omlott. Amikor belépett, csodálkozva néztünk rá.

— Jézus Krisztus! — kiáltott fel Brandstädter.

— „Ein Altdeutscher“ (egy ó-német) — mondotta Loránffy.

— Igen... az... „ein Altdeutscher“ — mondták a többiek és rajta maradt ez az elnevezés.

Rendkívül érdekes élettörténete volt, amelyet egyszer elmondott nekem s amit később el fogok mondani. Lützow professzor fedezte föl és ajánlotta be Hellmerhez. Állami ösztöndi-

jat szerzett neki s ezzel gondtalan életet biztosított számára. Eddig csak fába faragott és sem az agyagot, sem a márványt nem ismerte. Az antik fejeket egészen különös módon másolta. Agyagból nagy tömböt gyurt össze, amelyből valósággal „kivágta“ a fejet, éppen úgy, mintha fából faragta volna. Hiába magyarázta neki Hellmer, hogy agyaggal nem így dolgoznak, — nem boldogult vele!

— Kiváncsi vagyok, mire viszi! — szólt hozzánk Hellmer.

Egyre-másra „vágta ki“ a fejeket s amikor az agyagmin-tát gipszbe öntötte, azt tovább faragta. Az ily módon készült fe-jek kemények, de jók voltak. Később a természet után mintá-zott fejeket is így csinálta. Olyanok voltak ezek, mintha egy korai gótikus időből való mester készítette volna őket...

— Jók és érdekesek! — mondotta Hellmer. — Fejeket ily módon is lehet csinálni. De szabadon álló aktot már nem lehet így megmintázni, mert az agyag összeesik a vasváz nélkül. Próbálja meg azonmód megmintázni, ahogy azt a többiek csi-nálják! Fában vagy márványban le lehet hántani a felesleges részt és csak a szükségeset hagyjuk meg és kész a fej, vagy a szobor! Ezt már Michel Angelo is így tanította. Ám a mintá-zásnál fordítva áll, — itt csak a lényegeset rakjuk fel. Az akt-nál először a vasvázat állítjuk össze, amely nagyjában megfelel az emberi csontváznak. Erre rakjuk fel azután az agyagot... Különben nem magyarázok sokat, menjen át hétfőn reggel az akterembe és figyelje meg, ahogyan a kollégák dolgoznak!...

Amikor egyik este a könyvtárba igyekeztem, az „Alt-deutsche“ tétován álldogált az ajtó közelében.

— Bejön? — kérdeztem tőle.

— Szabad? — szólt félénken.

— Természetesen, a könyvtár mindenki részére nyitva van.

— Nem tudtam — szólt és hozzám simulva jött velem befelé.

En már ültem, de ő még mindig az ajtóban álldogált. Leül-tettem magam mellé és együtt néztük Rethel finom rajzait. Amikor ezzel elkészültünk, rámnézett kék gyermekszemével.

— Ki az a Michel Angelo, akiről a tanító ur ma beszélt? — kérdezte.

Meglepetve néztem rá.

— Ezt minden művésznek tudnia kellene!

— De én nem tudom — mondotta könnyes szemekkel. — Semmit sem tudok, mert az íráson és olvasáson kívül semmit sem tanultam. Eddig azonban nem tudtam, hogy semmit sem tudok... Csak itt, ebben a nagyszerű városban eszméltem erre... Mennyi szépség van itt... a Szent István-templom...

és sok egyéb... Pedig úgy szeretnék tanulni és tudni, mint a többiek itt az iskolában.

Arca sápadt volt, még sápadtabb, mint máskor s vékony ujjával idegesen tépte szakállát.

— Amennyit mi tudunk, annyit ön is fog tudni — szóltam nevetve. — Mi ugyanis együtt sem tudunk sokat.

— Oh, ellenkezőleg! Az urak itt benn az iskolában azt mondották, hogy ön mindent tud!

— Én? Mindent? Akkor ezek az urak valóban semmit sem tudnak! Igyekeztem megtanulni, amit lehetett, de mi mindent kellene tanulnom, hogy „mindent“ tudjak! Amikor az akadémiára kerültem, bizony én sem sokat tudtam... ön még fiatal és ha komolyan veszi a dolgot, még tudós is válhat önből.

— Nem tudom, hol fogjam meg s azt gondoltam, hogy öntől kérek tanácsot. Ön mindig jó szívvvel volt hozzám és jó embernek látszik... én olyan egyedül állok a világban... Senkim sincs... aki tanácsot adna... ha nem neheztel, önre bizom magamat... Azt hallottam, hogy minden nap itt van a könyvtárban.

Hízelt ez a vallomás, de viszont meglepett gyermekes gyámoltalansága.

— Szívesen állok rendelkezésére! — mondtam és kezet nyújtottam neki.

Naponta találkoztunk a könyvtárban s jó tanácsokat adtam neki. Szorgalmas és igyekvő „tanítványom“ lett. Könyvtár után sétálni mentünk és ilyenkor folyton kérdezősködött. Együtt jártunk a népkonyhába és csakhamar megszerettem gyermekien kedves lelkületét. Tisztelettel nézett rám, mintha én lettem volna az idősebb... Később tegező viszonyba léptünk.

Néhanapján beszélni kezdett hazájáról, a szép templomról, amelyet ősei építettek, azután nagyanyjáról és másokról...

— Egyszer majd elmondom életem történetét... ősrégi művészcsaládból származom és erről fogok neked beszélni...

Egy este azután belekezdett. Tavasz volt, a természet friss rügyfakadással bontakozott ki. A könyvtárból jöttünk ki s kimentünk a városi parkba. Leültünk egy padra... A friss zöld színeken átszillogott a „Donauweibchen“ fehér márványa. Néma hallgatásba merülve üldögéltünk... Seebaldus — ez volt a keresztnéve — mélyen elgondolkozott.

— A tizenharmadik században a franciaországi Reimsban egy új templom, egy katedrális épült — kezdte elbeszélését.

— A tizenharmadik században? Reimsban?... Nem értem, hogyan függ az össze a te történeteddel? — kérdeztem.

Kezével furcsa mozdulatot tett.

— Ne szakíts félbe! A történet igaz, őseim pergamentre je-

gyezték föl és az elsárgult lapok még ma is birtokomban vannak. De saját szavaimmal mesélem el, mert az ősi nyelvet úgy sem értenéd meg... Ennek a katedrálisnak a legszebbnek és a legcsodálatosabbnak kell lenni, mondották azok, akik építették... Méltó legyen a hatalmas Mindenhatóhoz, aki a világot teremtette és fiához, aki a világot megváltotta, — mondotta az építőmester, aki a templom tervét elkészítette. Sokáig dolgoztak a templomon. Akik elkezdték, meghaltak és ujak léptek a helyükbe. E kor nagy művészete, a gótika virágzott ki teljes pompájában a katedrálisban...

A kőfaragó bódéjában egy fiatalember dolgozott. Ügyes, szorgalmas ifju volt, erős, mint egy Herkules és szép dalokat énekelt munka közben. Mögötte voltak a vándorévek és immár mesterré lett. Ez volt az én őszám! Itáliában, ahol néhány évet töltött, akkoriban több antik szobrot és szarkofágot ástak ki, amely mély csodálkozást váltott ki benne. Ezeket alaposan tanulmányozta, lemásolta és egy nagy mappára való szép rajzot hozott haza magával. Az antik kor szelleme elbűvölte és ez a szellem nyilatkozott meg a templom főajtájára szánt szobraiban is. Nemrég egy könyv jelent meg a reimsi katedrális szobráiról és ebben a szerző nagy lelkesedéssel nyilatkozik ezekről az alkotásokról. Ám a mester nevét, aki ezeket alkotta, senki sem tudja... senki! Elkallódott... De én... én ismerem a nevét... Láttam rajzait és megcsodáltam azokat... mert ezek a rajzok megvannak, azon a helyen, ahol örök álmát alussza...

Itáliából asszonyt is hozott magával. Erőtéljes, testes asszony volt, buja mint egy bachanszó és barna bőre volt. Szurokfekete haj övezte arcát, amelyből két fekete szem villant elő. Szép volt, mint a bűn maga. Volt egy egyeztetendő kisfiuk, Seebaldus, akit nagyon szeretett. A kis gyermek ott csuszkált-mászott a kőkövák között... A nő buta és hiu volt. Pávászkodott és szép ruhákban tündökölt. A művészethez nem is konyított és nagyokat ásított, ha az ura erről beszélt... Bosszankodott is amiatt, hogy az ura sokszor magára hagyta a sok munka miatt... Emiatt szemrehányást is tett neki. Ez azonban szerette az asszonyt, gyermeke anyját... Az asszony azután megcsalta s mással kezdett viszonyt... Egy magas, csontos, rossznézésű, gonoszarcu diakonussal. Tanult ember hírében állott, minden művészethez értett és ő ügyelt fel az építkezésre. Megbarátkozott Erasmussal, de az asszonyt semmibe se vette, mert utálta az asszonynépséget. Ép emiatt vetette magát utána ez az asszony és meg is fogta a diakonust, aki eddig nem ismert asszonyt... A férfi menekülni akart tőle az első bűnbeesés után, de tobzódo érzékiséggel bilincselte magához a buja nő... A férfi már nem tudott tőle szabadulni... Kezdek sut-

togni erről a viszonyról. Erasmusnak is fülébe jutott a pletyka, de nevetett rajta. Nem hitt a dologban... Ettől fogva azonban önkéntelenül is megfigyelte őket és csakhamar észrevette, hogy nincs minden rendben... Féltékenység szállt szívébe, de még nem hitt az asszony bűnösségében és amikor az egyik kőfaragó valami megjegyzést tett az asszonyra, kalapácsával rátámadt.

— Lesd meg, mi történik a diakonus bódéjában, — mondotta az — azután ott mutasd meg az erődet!

A diakonus bódéja az épülő templom középhajójában állt. Azon a helyen, ahol a katedrális épült, megelőzően egy kis kápolna állott, amelyet félig már leromboltak. Ezt használta munkabódénak a diakonus. A romokat eltakarították és a beomlással fenyegető kápolna boltozatát hatalmas faoszloppal támasztották alá. Elég tágas helye volt a diakonushoz. A falon hatalmas feszület függött, amely a bizanci korból származott és a fából faragott Krisztus már egészen megfeketedett... Főjét arany dicsfény övezte... A falon köröskörül függött a sok rajz és a terv, középpütt pedig egy nagy dolgozóasztal állott. Az egyik sarokban volt a diakonus ágya, mert itt is lakott. Erasmus ösmerte a bódét, hisz gyakran megfordult benne!...

Benyitott, de senki sem volt benn. A feszület előtt megállt és imádkozott. Tekintete azonban az ágyra szegeződött. Odalépett, a szalmazsákon egy szalmával töltött vánkost talált. Az ágy egy szőrös pokróccal volt letakarva... Felhajtotta a pokrócot... és... a felesége öve hevert az ágyon...

A vér megfagyott ereiben. Az ágyat letakarta, azután hazasietett. Dél volt. Az asszony nem volt otthon és a kisfiu térdére kérezkodott. Ölébe vette kisfiát és össze-vissza csókolta. Szemei könnybe lábadtak... Felesége sietve jött haza. Arca ki volt pirosodva... A férfi az asszony derekára nézett.

Az öve a helyén volt!

— Hol voltál? — kérdezte rekedt hangon.

— Délre járt és azt gondoltam, elmegyek érted, de már nem voltál ott! — mondotta és a tüzhely körül kezdett foglaltoskodni.

— Ezt már rég nem tetted!

— Most rámjött megint! — mondotta az asszony nevetve és az asztalra tette az ételt.

Az urának azonban nem izlett az ebéd és elment hazulról. Szíve tele volt keserűséggel és napokon át alig dolgozott valamit. Korcsmáról korcsmára járt és nagyokat ivott. Különös látománnyok gyötörték. Látta feleségét az idegen férfivel ölelkezni és vad harag tüzelte szívét. Meg fogja őt ölni! Ám, ami-

kor kisfia nyaka köré fonta kis karját, megenyhült keserősége...

Egy napon azzal bizta meg a diakonus, hogy menjen el a kőbányába és válasszon ki két nagy kőtömböt a szobrokhoz. Régebben más szokott a bányába menni, de az utóbbi időben gyakran őt küldte oda a diakonus.

— Elküld, hogy zavartalanul ölelkezessenek! — mondotta magában és szive hevesen dobogott.

A bánya messze volt és rendszeren három napig tartott, amíg onnét visszatért. Nem ment a bányába, hanem betért egy utszéli korcsmába és ivásnak adta magát. Késő este visszatért és óvatosan besompolygott lakásába. A hold fényénél megállapította, hogy felesége nincs otthon. Az ágya érintetlen volt. Kisfia mélyen aludt. Melléje térdelt és fejét két kezére hajtotta. Azután kiment. Az épületre egy öreg őr ügyelt, akinek falába volt s alabárdal felfegyverkezve járta körül az épületet. Erasmus megvárta, míg az őr elment, azután beosont. A bódé ajtaja félig nyitva állott, de benn csend volt.

— Most pedig menj! — hallotta azután a diakonus hangját. — Menj és soha többé ne gyere ide! Magad vagy a bűn, a pokol, amelyben elkárhozik a lelkem... Menj...

— Mindig ezt mondod! Pedig én örökre a tiéd vagyok! Ha te elkárhozol, én is veled kárhozok el!... De addig téged akarlak... Te erős férfi! Te édes!... Akarlak...

Dulakodás hallatszott ki. Erasmus agyát elöntötte a vér. Egy pillanat alatt benn volt a bódében, nekifeszült a faoszlopnak, amely a boltozatot tartotta, mint egykor Sámson...

Azok mámorukban semmit sem vettek észre... Az oszlop megingott, meghasadt. Iszonyu recsegés, utána tompa zuhanás hallatszott és a mennyezet kövei dübörögve zuhantak alá.

Rémült sikoltás, mely lassan elhalt... azután néma csend...

Seebaldus homlokáról csurgott a verejték.

— Rémes egy történet! — kiáltottam föl. — Szörnyű!

Seebaldus elhallgatott egy ideig, majd folytatta:

— Az őr figyelmes lett a szörnyű zajra, de nem tudta, hogy mi történt, mert a bódé külső falai épségben maradtak. Igy csak reggelre tudták meg, hogy mi történt. Erasmust összeszevezott tagokkal találták meg, de feje és melle épségben maradt. Eszméletlenül szállították haza. A diakonus meghalt. Az asszonyt agyonnyomta a sok kő. Meztelenül találták meg, barna bőre ragyogott a napfényben, mint a bronz, megtört szemeiben rémület ült és száján megalvadtt a kiszivárgott vér. Az asszonyt a temetőn kívül földelték el, mert istentelen bűnös volt. A diakonust azonban egyházi pompával temették el. A rajzok

és a Megváltó szobra csodálatos módon sértetlenek maradtak. A feszületet később a katedrálisban helyezték el és talán még most is ott van. Erasmus életben maradt, de bal lábát le kellett vágni. Bal karja két helyen is eltört és két deszka közé illesztették. Sokáig feküdt élet és halál között és lázalmában folyton a feleségét hívta. A kolostor apácái állottak ágya körül és imádkoztak érte... A láz megszűnt és magára eszmélt. A kisfia állandóan mellette volt és csodálkozott, hogy apja nem veszi immár az ölébe... Apja most magához vette az ágyba s forró könnyek között csókolgatta. A hosszú éjszakákon a bűnbánás kezdte mardosni szívét. Jámbor és istenfélő ember volt eddig és ime most bűnbe esett! Miért tolt fel magát bíróul, mikor a büntetés egyedül Isten rendeltetése! — ilyen kérdések kinozták szüntelenül...

Lelke még testénél is betegbb volt s sok időbe tellett, amíg felkelhetett súlyos betegségéből. Itt akarta hagyni a várost, amelyben annyit szenvedett! Az eltört kar meggyógyult és ismét használhatta. Összezuzott lábát magafaragta falákkal pótolta. Nagyon ügyesen megcsinálta ezt a műlábát, úgy hogy ismét tudott járni. A kis Seebaldus nevetve utánozta apja bicegését. A kisfiu szakasztott anyja volt s apjának könnyes lett a szeme, valahányszor fiára tekintett.

Erasmus egy szekrénykét faragott a hosszú utra, amely olyasféle volt, mint amilyent ma a vándor üvegesek használnak. Ebben vitte a szerszámait és rajzait. A ládikó alsó része alá afféle kalitkát helyezett, amelybe vánkost tett bele, hogy a kis Seebaldus puhán feküdjön, — mert ebben vitte magával. A kisfiúnak nagyon tetszett ez az alkalmatosság, amelyet játéknak tekintett. Erasmus utnak indult. Az apácák, a kirurgus, továbbá jó ösmerősei egy darabon elkisérték a város kapujáig, ahol azután elbucszott tőlük. A temető árka felé vette útját, ahol felesége volt eltemetve. Erasmus egy nagy kőkockát helyezett az asszony sirja fölé, amelyre keresztet vésett.

Letérdelt kisfiával együtt és összekulcsolt kézzel imádkozott az Istenhez, miközben a bűnbánat forró könnyei hullottak arcára.

— Imádkozzál anyádért, aki itt van eltemetve, — mondta fiának, aki sirva rebegette el a Miatyánkot.

Azután ment tovább! Frankhon földjéről messze akart távozni, nagyon messze... Strassburgba tartott, ahol úgy vélte, munkát is fog kapni. Falábal nehezen ballagott eleinte. Szakállá megnőtt és megöszült betegsége alatt, haja is csaknem teljesen ősz lett s hullámosan omlott vállára. Még harmincéves sem volt, de hatvannak látszott. Seebaldus vigan volt a kis háti kalitkában és ha imádkozott apja, haját cibálta, amin azután

mind a ketten nevettek. Nemsokára a német határt is átlépték. Strassburg még egy heti járőföldre volt tőlük, de Erasmus még ennyi idő alatt sem tudta az utat megtenni lába miatt.

Strassburgban nagy tisztelettel fogadták, mert mint művésznek messzeföldön híre kelt és itt is ismerték nevét, de ösmerték megrázó életsorsát is. Nagyszerű műremekek kerültek ki keze alól és a strassburgi mesterek csodájára jártak alkotásainak. Egy napon a püspök is felkereste és csodálkozással nézte Erasmus műveit.

— Alkotásaidban sok a bensőség és az istenfélelem, de mégis elkárhozott bűnös vagy — szolt hozzá a püspök.

Erasmus térdre borult és összekulcsolta kezét.

— Az vagyok! Isten irgalmazzon nekem — suttogta.

— Megölted Isten szolgáját!

— Gonosz ember volt! — mondotta Erasmus.

— Olyan ember volt ő is, mint mi minndnyájan és vétkezett!... De te magad ítélkeztél, az pedig csak Istennek rendeltetése...

Erasmus felemelkedett.

— Meggyalázta feleségemet, elrabolta boldogságomat — kiáltotta dacosan — és ha nem halt volna meg, százszor újra megölném!

— Javithatatlan és elkárhozott szörnyeteg vagy! — kiáltotta a püspök és botjával feléje sujtott. — Távozz innét el a városból! És ha egy óra múlva még itt találnak, bilincsekbe veretlek!

Erasmus gyorsan összekapkodta szerszámaint, azután megindult. Még a város kapujánál sem volt, amikor két katona futva jött utána. Csillogó sisak fődte fejüket és alabárdokkal felfegyverkezve.

— A püspök ur utasítására a város határáig fogunk elki-sérni — mondták.

Erasmus némán ballagott, de annál hangosabb volt a kis Seebaldus, aki fentről az alabárdok után kapkodott szüntelen kis kezével és boldog volt, ha azokat megfoghatta.

— Meglásd, katona lesz belőle! — szolt Erasmushoz az egyik alabárdos.

Az uton egy bitófához értek, amelyen tolvajok holttetemeit himbálta a szél.

— Azt hiszem, már kiszáradt a csontjuk! — szolt unottan az egyik katona.

Amikor a határhoz értek, a katonák megállították Erasmust, aki csodálkozva nézett rájuk. Kis, rövid füttykőst akasztottak le övükről, azután egymásra néztek.

— Én nem bántom! — szolt az egyik.

— Én sem! — szólt a másik. — Nyomorék embert nem ütök meg. Husz más embertől sem ijednék meg, de ehhez nem nyulok. Máskor küldje el a püspök ur a sintérjeit...

— De akkor mi kapunk ki — szólt a másik.

— Senki sem fogja megtudni!... De most szedd az irhádat! — szólt Erasmushoz. — És ha valakivel találkozol, mondd neki, hogy megkaptad a magadét... Isten oltalmazzon, öcsém, — szólt a fiucskához — miattad sem bántottuk volna az apádat...

Erasmus szívében megalázva állt némán egy darabig.

Augsburgban is meleg fogadtatásban volt része, mert ide is eljutott a mester hire, hisz akkoriban mesterek és legényeik egyik városból a másikba vándoroltak s vitték a hirt magukkal.

Erasmus kerülte az embereket és csak munkájának, meg kisfiának élt. Valahányszor a gyermek rámosolygott ártatlan szemével, Erasmus összerezzent, — e tekintetből mintha felesége vádoló tekintete sugárzott volna felé.

Ilyenkor bűnbánat szállta meg, de a düh tajtékozott benne, ha a diakonusra gondolt.

Augsburgban sem volt nyugta és Münchenbe vándorolt. Am itt sem volt maradása, vette vándorbotját s eljutott a bajor hegyeken túl arra a vidékre, ahol most Felső-Ausztria van. Olyan helyet keresett, ahol nem ismerik s nem zavarják munkájában. Egy év telt el azóta, hogy Reimst elhagyta. A kis Seebaldus felcseperedett és most már gyalog tipegett apja mellett és csak akkor kíváncozott fel apja hátára, ha nagyon elfáradt. Erasmus Bécsnek vette utját. Bécsben akkoriban egy nagy templomot építettek és a vezető építész ügyes embereket keresett. De érezte, hogy itt sem lesz maradása. A felsőausztriai hegyekben kóborolt egy ideig. Itt az erdőrengeteg magányában jól érezte magát. A kóbor rablók nem bántották, mert koldusnak nézték. Megerősödött ismét, csak a lelke volt nagyon beteg.

Munkáját nagyon jól megfizették, így volt még egy kis megtakarított pénze s nem kellett munka után nézni. A kis Seebaldusnak is tetszett ez a magány. Naphosszat hajszoita a mókusokat, felmászott a fára a madárfészkekért, vagy csatagolt az erdőben.

Egy napon egy magas hegyet másztak meg. Lenn a völgyben egy félig várost, félig falut pillantott meg Erasmus. A hegyeket körös-körül erdő fedte, csak az egyik oldalán volt kopár. A lejtőn beomlott házak romjai látszóttak, mintha hatalmas földrengés szórta volna azokat egymásra...

Lenn a nyugati lejtőn egy hatalmas épület állott. Fehérre volt meszelve és csillogott a napfényben. Hátul terraszos emel-

kedés vezetett a hegylejtőig. Ezt román oszlopok diszítették, amelyet szőlőágak vettek körül. Elöl kis torony állott, amelynek csengetyűje éppen megszólalt. Kolostor lehetett ez az épület és a kis kápolna temploma volt a környék hiveinek, mert a harang hívogató szavára megindultak az emberek az épület irányába.

A kolostor mellett egy nagy épület maradványai látszóttak. Sok és nagy kőkocka hevert szanaszét a romok mellett.

Erasmus egy román templom körvonalait ismerte föl messziről a romokban. Az építkezést nyilván régen abbahagyták és csak az alapokig jutottak el.

Erasmus megindult az épület irányába. Utjában sok elhagyott házat talált, de a nagy épület közelében már élet mutatkozott a házakban és udvarokban.

Bement a kápolnába, amelyben nagyon kevés pad volt. Egy nagy antik szarkofág, amelyen római istenek voltak ábrázolva, szolgált oltár gyanánt, amely fölött egy nagy, bizanci fára festett kép — rajta az Istenanyával és a gyermek Jézussal — függött. A kép egészen fekete volt, csak az alap aranya csillogott itt-ott rajta. Felül kis loggia huzódott, ahol szerzetesek ültek és imádkoztak.

Erasmus letérdepelt fiacskájával a kápolna ajtajában és imádkoztak. A pap az oltárnál éppen áldást osztott a hívőkre, a mise véget ért, az emberek lassan indultak kifelé és nagyon megcsodálták a különös idegent.

A papnak is feltűnt Erasmus.

— Honnét kerülsz ide? — kérdezte tőle.

— Fenn jártam a hegyekben, hallottam az imára hívó harang hangját és imádkozni jöttem ide.

— Nehezedre eshetett féllábaddal idáig eljutni.

— Megszoktam már!

— Elfáradhattatok és bizonyára éhesek is vagytok. Legyetek vendégeink — mondotta a pap, aki megsimogatta a fiu haját.

Seebaldus feléje nyújtotta kezecskéit, hogy a pap karjaira emelje.

— Szép ruhád van! — szólt csodálkozva a fiu. — Az erdőben a madaraknak is szép színes ruhájuk volt ám, de azok nem hagyták magukat megfogni.

— De engem megfogtál, te . . . te kis kópé — szólt mosolyogva a pap. — Most azután nálam is fogsz maradni apáddal együtt.

Az étkezőteremben már együtt ültek a barátok. A prior egy nagy, kényelmes székben ült, míg a többiek a padokban foglaltak helyet. Tizenketten voltak. Erasmus az asztal végén huzódott meg és csakhamar hozzá is fogott az evéshez.

— Ki ez a férfi? — kérdezte a prior rossz latinsággal. — Azt hitte ugyanis, hogy az idegen nem érti e nyelvet. — Koldusféle lehet, a külsejéről ítélve...

— Nem érdeklődtem nála — felelte a barát.

Ebéd után a prior magához intette Erasmust.

— Ki vagy és honnét jössz? — kérdezte tőle.

— Erasmus a nevem, építómester és kőfaragó vagyok.

— Mester! — kiáltott fel a prior csodálkozva — ez ugyan nem látszik meg a külsődön. De vajjon igaz-e ez? Manapság sok mindenféle ember kóborol a világban...

Erasmus kiszedte ládikájából írásait s átnyujtotta a priornak, aki fürkészve nézegette azokat.

— Bocsáss meg, Erasmus mester, hogy kételkedtem szavaidban. Isten küldött hozzánk és légy a vendégünk, amíg csak kedved tartja.

— Köszönöm, jó atyám, szívesen maradok egy darabig, gyermekem miatt, akire bizony ráfér a pihenés. Néhány nap múlva azonban tovább indulok.

— Nem! Itt fogtok maradni! Isten vezetett ide és tanácsodat kérem a templom építéséhez, amelyet elődeim száz évnél régebben kezdtek építtetni. Az épületet, amely csak félig készült el, Isten ítélete elpusztította. Rettenetes földrengés döntött romba mindent és a hegyek is kimozdultak helyükről. Egyik elődünk fel is jegyezte ezt a rombolást.

Akkoriban virágzó kis városka feküdt a völgyben, amely nyitva volt egészen az országutig. A város lakói jómóduak és istenfélők voltak. Elhatározták, hogy templomot építtetnek a város patrónusának, Szent Györgynek a tiszteletére, aki ismét csodat művelt. Egy szörnyeteg lakozott az erdők rengetegében, amely éjjelente lejárt a völgybe, ahol embert és állatot egyaránt pusztított. Senki sem merte üldözni, mert a láttára is rémület fogta el az embereket. Hatalmas szarvai és rémületes karmai és különös medvetalpai voltak. Nyelve messzire kilógott és tüzes gózt fujt ki magából. Nap-nap után elpusztított egy-egy embert vagy állatot és az emberek házaikból is alig mertek kimozdulni. Egy napon azután azon a helyen, ahol a templom épült, élettelenül találták a szörnyeteget. Hatalmas medvévé változott, mielőtt kimult. Testét dárda járta át, amelynek fogantyuján egy nagy aranykereszt csillogott a reggeli napban.

— Szent György váltott meg bennünket! — kiáltották az emberek.

És Szent György csodatételének emlékére templomot szándékoztak építeni. Ám egy napon megrengett a föld és a hegyoldal egy részén a házak mind eltűntek és egy mély szakadék tátongott. Füstölgő forró pára szállt föl a föld mélyéből és sok-sok

embert és állatot elpusztított. A szakadékba egy egész hegy belezuhant és eltűnt, helyette más és más hegyek torlódtak egymásra. A völgyönkívüli város teljesen elpusztult. Az emberek és állatok százai nyomtalanul eltűntek. A városnak ugyyszólván csak az a kis része maradt meg, amely a völgyben feküdt, de ez most el volt zárva a külvilágtól. Az életbenmaradtak nagy része elköltözött. A lakatlan házak lassan összedültek és a hajdan virágzó városból alig maradt valami. Mindezt azért meséltem el neked, hogy megtudd, miért nem építették föl a templomot. Pénz sem volt hozzá és így történt, hogy a templom rommá lőn, mielőtt felépülhetett volna. Csak a kis kápolna és a kolostor épült fel, a templom tervezője kezdte el ezt is, de minden disz nélkül és így nem is méltó Isten nevéhez!

Hosszu éveken át lassan újra gyült a pénz a templomra és gyakran gondolkodok arra, vajjon nem kellene-e végre felépíteni?

Azért véltem jöttödben Isten rendeltetését beteljesülni! Tanácsodat akarom hallani. Maradj itt és nézz körül. A rajzok és tervek, mint mondtam, fennmaradtak és a kövek is megvannak. Isten nevében kérlek, légy segítségünkre!

— Lelkiismeretesen meg fogok nézni mindent! — szolt Erasmus komoran.

A tervek valóban a korai román idők egy mesterétől származtak.

— Hisz ez valóban Isten-áldotta nagy tehetség volt! — kiáltott fel Erasmus.

— Amikor idekerült, már öreg ember volt és nagy bűnben vétkezett, de felvettük rendünkbe és fel akarta építeni a templomot, hogy bűnét levezekelve. Amikor azonban istenitélete elpusztította a várost, azt hitte, hogy Isten nem fogadja el a bűnös ember bűnhődésének szándékát. Elhagyta a kolostort, visszahúzódott a hegyekbe, ahol mint remete élte magányos életét. Évek mulva egy barlangban holtan találták meg a feszület előtt elterülve. Ott is temették el és a barlang azóta bucsujáró helye lett a környéknek.

Erasmus megilletődve hallgatta a megrázó történetet.

Azután felment a hegyekbe és megszemlélte a bányát, melyből a templomhoz való köveket fejtették. Megtalálta a csuzdát is, amelyen a köveket lecsusztatták. Fent ráakadt a remete barlangjára is, benne a kő-Madonnával, amely valóban mesteri alkotás volt és sugárzott a szépségtől. Az arca csupa szelidség és jóság volt és szinte rámosolygott... Letérdelt előtte fiacskájával együtt és hosszan imádkozott, majd a remetére gondolt és lelke megkönnyebbült.

Ejszaka lett és a csillagok beragyogtak a barlang nyílásán. Azután a Madonna szobrának támaszkodva leült, míg kislia

elaludt öleiben... Sokáig ült itt és álmot látott... Azt álmodta, hogy a remete kilépett sirjából, melléje ült és együtt nézik a csillagsátoros eget. Az ég mindig világosabban ragyogott, végül vakító fényben tündökölt és megjelent rajta az Isten-Anya. Olyan volt, mint a kő-Madonna, de sokkal tündöklőbb és lassan jött feléjük a barlangba. A kő-Madonna is feléje lebegett, azután a két Madonna egybeolvadt, hozzájuk lépett, homlokon csókolta őket és rájuk mosolygott. Azután hátrafelé lebegett, a barlang bejáratánál ismét kettévált és a kő-Madonna visszaszállt helyére, míg a másik felszállt a menyekbe...

A remete hangosan imádkozik mellette, de hangja lassan elhalkul és teste átlátszóvá lesz, majd egészen eltűnt szeme elől.

Most fázósan felébredt, kisfiát betakarta, azután mély álomba merült újra.

Kora reggel visszatért a kolostorba.

— Isten vezérelt ide — mondotta a priornak. — Felépítem a templomot Istennek és a Madonnának tiszteletére, aki ma éjszaka megjelent álmomban. Én is bűnös vagyok, mint elődöm és bűnhődni akarok, mint szerzetes, ha bevesztek magatok közé. Istennek alázasat szolgálja akarok lenni! Fiamat megtanítom mesterségemre és azt akarom, hogy halálom után ő folytassa a templom építését. Minden bűnbánatomat és fájdalmaimat és minden hitemet beleolvasztom a hideg kövekbe. És szép lesz és ragyogó lesz, mint az Isten-Anya, aki megváltott bűnemtől.

És így is történt!

A tervet megváltoztatta az új stílus szerint, csak a fővadásokban maradt meg a régi. A faluban ügyes legényeket talált, akiket kitanított, úgy, hogy segítségére lehettek. Kezdetben sok akadállyal kellett megküzdenie, de azután gyorsan haladt a munka!

És amikor Seebaldus megnőtt, belőle is kiváló mester lett. Erőtlen férfiúvá lett, mint apja és fiatal felesége gyermekeket szült neki, akit szintén Seebaldusnak neveztek. Azóta minden elsőszülöttnak Seebaldus a neve, mint nekem...

Erasmus megöregedett és a halálra gondolt, de lelke nyugalma soha sem tért vissza egészen, mert a diakonus miatt gyakran kinozták lelkiismeretfurdalások. A prior, — aki szintén megöregedett — meghitt barátja lett és vele gyakran elbeszélgetett bűnéről.

— Jézus Krisztus magához veszi a vezeklőket, amint mondjátok, és én hiszem is, — szólt a priorhoz — de beelát lelkiünkbe és az enyémbe is és tudom, hogy elkárhoztam.

— Nem értem gondolatodat — szólt a prior. — Az asz-

szony halálát megbűnhődted, de a diakonus is ember volt és ráadásul még Isten szolgája és azonkívül barátod is.

— Igen, az volt... Épp itt van a baj!... Az asszony csak fél-ember. Még a legjobbat is a hiúság vezérli és ezen az oldalukon könnyen eltántoríthatók... Ám a diakonus Isten szolgája volt és barátom is, tehát annál nagyobb volt a bűne!

— De az asszony volt a kísértő! — szólta a prior — és védekezett is, amíg birta, a kísértés ellen, tehát ő a kevésbé bűnös!

— Én is ezt akarom magammal elhíttetni, de még sem sikerül vezekelnem — szólta Erasmus és megtépte ruháit.

— Akkor Isten kezében van az ítélet.

— A föld ne vegyen magába, mint méltatlant!

A nagy torony alatt egy kriptát épített magának és utódainak, amelynek falaiban bemélyedéseket csinált a koporsók részére. Középuött egy kőből való székek állottak, amely az ó-keresztény korban egy püspöké volt és a földből ásták ki, amikor a templom alapkövét letették. Madarak és szőlőből font szép ornamentumok díszítették, hátulján pedig kereszt volt. Ettől jobbra és balra egy-egy — ugyanezen korból való — kőkoporsó állott. Szemben a székekkel nagy kerek ablak volt a falon. A székről az eget lehetett látni. A templomból kis vasajton át lépcső vezetett a kriptába. Egy másik ajtón, körbefutó folyosón át, a szabadba lehetett jutni. Egy másik kriptát — a szerzetesek számára — az apsis alá épített...

Amikor halálát érezte közeledni, magához hívatta fiát és unokáját, a második Seebaldust, aki már szintén megnőtt. Lement velük a kriptába, beleült a kőszékbe és felnézett az égre. Csillagos ég ragyogott. Erasmus sokáig imádkozott, azután övéihez fordult.

— Ha meghalok, ne tegyetek koporsóba. Hozzatok ide és ültessetek bele ebbe a székbe, de szememet se csukjátok le. Itt fogok az égre meredten ülni az ítélet napjáig. Akkor el fog jönni az Isten-Anya, miként egyszer megjelent előttem és magához veszi majd bűnös lelkemet. A kőkoporsóra vasfödelet tettem, amelynek kulcsát keblem fölött megtaláljátok. Bűnöm nagy történetét feljegyeztem és a koporsóba zártam. Ha meghalok, fiam, olvasd el és ti utánam jövő utódok mind... mind olvassátok majd el, nehogy bűnbe essetek. Terveim és rajzaim is a koporsóba vannak zárva és azt is nézegessétek és okuljatok belőle!... Most pedig hagyjatok magamra... Istenhez akarok fohászni...

Megcsókolták az aggastyán kezét és eltávoztak.

Erasmus ült és nézte a csillagokat. Szőrruhája volt rajta,

kezében a feszület, amelyet maga vésett elefántcsontból. Falába messze kinyult, hisz nem tudta behajtani...

És még ma is ott ül, évszázadok múltán és üres szemeivel nézi a csillagos eget...

A Seebaldusok tisztelettel őrzik alkotásait és tanultak és okultak rajtok. Az elsőszülöttek mindig itt maradtak, de a többiek kivándoroltak és világgá mentek és soha vissza nem tértek... Így hát mindig csak egy Seebaldus maradt vissza. A templom sokára épült föl, mert nem volt pénz és csak abból tellett, amit a barátok összekoldultak. Így a Seebaldusok is szegények maradtak. Szenteket, feszületeket faragtak fából és a család nőtagjai a hegyeken tulnan eladogatták ezeket.

A templom azonban ritkítja párját! Erasmus stilusa a gótikus volt, amelyet az első Seebaldusok hüen meg is tartottak, de az utánuk jövők már egyet-mást változtattak a stiluson, különösen a pénzszüke miatt egyszerűsítették a dolgokat, de egyéni felfogásukat is már belevitték. Őt-hat terv is készen volt, amelyen az utódok mindig változtattak valamit. A gótikára a renaissance következett és az átmeneti stilus különösen Italiában és Franciaországban pompázó virágokat fakasztott. Ám a Seebaldusok soha sem mentek ki falujokból és így csak elődeik művészetét ösmerték és a következő stilusokat senki sem ismerte közülök.

A gótikánál sem maradtak meg, mert mindegyikök a saját módja szerint fejlesztette tovább. Valamennyien örökölték őseik tehetségét és Istentől megáldott művészek voltak. Művészetükben visszatértek a természethez és az emberi testet aszszonyaikon és gyermekeiken tanulmányozták és különös szépség bontakozott ki műveikben. Művészetük a renaissance-nak volt egy érdekes formája, de nem annak a renaissance-nak, amely künn a világban virágzott...

A templom sok-sok művésznemzedék alkotása s valóban egyedül áll az egész világban!...

Nekem, mint a nemzedék utolsó tagjának, egy hivatásom van csupán, A főoltár, amely fából van faragva, egészen Erasmus rajzai után készült. Fenn a magasban áll az Isten-Anyának alakja. Az Erasmus utolsó műve. Mennyi szépség árad le róla, két kezét áldóan terjeszti szét és rámosolyog a hívőkre. Aranyozva van és kék ruháján aranycsillagok ragyognak. A művész legszebb alkotása. Az apostolok is be vannak aranyozva. Az oltár közepén egy nagy mélyedés van, amelyet csodás ornamentika díszít. Ebben kell a templom védőszentjének, Szent Györgynek szobrát elhelyezni. Apám vállalta a mű elkészítését, de fiatalon elhunyt. A pestis ragadta el apámat, anyámat és három testvéremet és csak én, a hároméves gyermek és déd-

anyám maradtunk életben. Az öreg asszony temette el őket, azután karjára vett és kiment velem az erdőbe, ahol erdei gyümölcsön éltünk és csak akkor tértünk vissza, amikor a pestis megszűnt. Dédanyám ismételten mesélt nekem az ősókról és ő tanított meg írni és olvasni is. Én csak „anyóká“-nak szólitottam. A művészet iránti szeretetet az ősóktól örököltem és amikor anyóka megmutatta a régi rajzokat, nagyon megcsodáltam azokat. Ha én is tudnék ilyen csinálni! — mondogattam.

— Ha megnősz, te is fogod tudni és majd megmutatom, hogyan kell csinálni az ilyesmit . . .

És amikor megnőttem, a műhelybe vezetett, ahol minden úgy maradt, ahogy apám hagyta. Anyóka megmutatta, hogyan kell a metszővasat élesíteni és a fát faragni. Nem értett hozzá, de annyiszor látta, hogy tudta, miképen kell a fával bálni. Nemsokára már konyitottam hozzá és gyorsan haladtam előre. Anyóka nézte, hogyan dolgozom. Rajzolni úgy tanultam, hogy másolgattam a régi rajzokat. Egy év múlva megtanultam a fafaragást és másoltam a templomokban lévő szobrokat, de feszületeket is készítettem! Ezeket anyóka pompásan bearányozta és ezt is megtanultam tőle! Egy napon kosárba rakta munkáimat anyóka és elindult vele. Sokáig nem tért vissza, de amikor megjött, egy marék ezüstpénzt hozott, mert minden darabot eladott.

— Ezt elteesszük arra az időre, amikor a Szent György szobrát fogod csinálni! — mondotta.

Folyton azt hajtogatta, hogy ezt nekem kell elkészítenem, mert idegen művész munkája nem kerülhet a templomba. Később meg is próbálkoztam Szent György szobrának kisebb méreteivel, de nem sikerült. Tovább dolgoztam eladásra. A prior és a szerzetesek részére is készítettem ilyen kisebb figurákat.

A kolostor és a kis kápolna még megvannak, de már düledező félben és kevés szerzetes lakik benne. A lakók nagy része — parasztok — juhaiból és kecskéiből él, amelyek a hegyoldalon legelésznek. Alig érintkeznek a külvilággal és csak ritkán vetődik el hozzájuk egy-egy kereskedő. Ruházatuk csaknem olyan, mint őseiké volt a középkorban és ha idegen vetődik közbük, azt hiszi, hogy egy elátkozott helyen jár.

Egy ilyen idegen jött hozzánk egy napon. Nagyon elcsodálkozott azon, amit itt látott. Mindent megnézett és a templomba is felment. Itt azután ugyancsak nem tudott betelni a látottakkal. A fejét rázta és két kezével szinte dühösen hadonászott. Azután levette hátáról fényképezőgépet és fotografálni kezdett. Én az ablakon át kukucskáltam be, mert ezideig nem láttam még fényképezőgépet. Amikor bementem a templomba, a kis emberke bemutatkozott.

— Von Lützwow, a művészettörténelem tanára, a bécsi művészeti akadémián.

— Seebaldus vagyok! — dadogtam.

— Jézusnak kellene nevezni önt, mert olyan, mint egy fiatal Jézus Krisztus! — mondotta nevetve. — Ön a templom kusztoza?

— Az is! — mondtam elfogódott hangon — félig-meddig fafaragó és kőfaragó is vagyok... valamilyesféle... magam sem tudom, hogy mi...

— És ki építette a templomot?

— Az őseim! — szoltam büszkén.

— Akkor nagyon messzire nyulik vissza a családfája, mert a templomban sok a gótikus jelleg.

Lützwow ur izgatottan járt-kelt a templomban s mindent alaposan megnézett.

— Csodálatos! Bámulatos! Egészen különös! Pompás! Egy új stílus! Valami egészen különös... És nem is lehet meghatározni, hogy micsoda! — mondogatta.

A templomból a kápolnába és a kolostorba mentünk. Itt is tágra nyílt a szeme!

— Tiszta román stílus! A legszebb időből és minden milyen csodaszép! Kár, hogy a kapuja nem készült el!

Bemutatkozott a priornak, aki nagyon szívélyesen fogadta s több napig nálunk maradt. Ezen idő alatt számos felvételt csinált. Fenn a barlangban is lefényképezte a kő-Madonnát, amely különösen tetszett neki. A Madonna sértetlenül és hibátlanul állta az évszázadok elmulását, mert az időjárás viszonyosságaitól a barlangban meg volt védve. Bejött a műhelybe is és nézte, hogyan dolgozom. Megmutattam neki a régi rajzokat is.

— Ezek felbecsülhetetlen műtörténeti kincsek! Ezeknek muzeumban a helyük — szolt lelkesen.

Családi sirboltunkat is meg akarta nézni, de ezt a kérését megtagadtam.

— Soha idegen oda be nem tette a lábát és családunk hagyományai tiltja is ezt — mondtam.

— Mennem kell, — szolt hozzám — ösmerem családjai történetét, a prior mindent elmondott. Beszélni akarok az ön jövőjéről. Egészen különös tehetséget látok az ön műveiben, de minden irányítás nélkül nem jut előbbre. Egy kiváló mester kell, hogy vezesse önt. Bécsbe kell jönnie az akadémiára, Hellmer professzorhoz.

— Nem, nem engedem! — kiáltott rémulten az anyóka. — A többiek sem távoztak el innét soha! Nem megy el! Szent György szobrának elkészítése vár reá!...

Anyóka már nagyon öreg volt, tul a száz éven és összetöpörödött s csupán kecsketejet ivott. Amikor legutoljára ment el kosarával, már alig tudott visszajönni, pénzt is keveset hozott, mert szelleme kezdett eltompulni és sokszor becsapták. Elhatároztam, hogy nem hagyom többé elmenni és egy kereskedőt bízik meg dolgaim eladásával.

— Anyóka nem akarja, hogy elmenjek — mondottam — és ha akarnék, sem mehetnék el, mert nincs rá módom, hogy Bécsben éljek.

— Ez már az én gondom lesz. Bécsben jelentést fogok tenni felfedezésemről, ami bizonyára feltűnést fog kelteni a művészeti körökben. Gondoskodni fogok arról is, hogy ösztöndíjat kapjon és legalább három évig nyugodtan tanulhasson!

— Nem megy el! Nem engedem! Előbb csinálja meg a Szent Györgyöt! — rikácsolta anyóka.

— Még egyszer visszajövök! — mondotta Lützow, amikor kikisértem.

— Elment már ez a gonosz ember? — kérdezte anyóka.

Megcsókoltam könnytől ázott arcát.

— Nyugodj meg, anyóka, nem hagylak el!

— Fáradt vagyok, kicsikém, fáradt! Szeretnék meghalni... De nem tudok... Addig nem, amíg a Szent Györgyöt el nem készíted... Hallod...

— Igen, anyóka... Hozzá is fogok...

Erasmus rajza nyomán kezdtem el munkámat. Anyóka le nem vette rólam a szemét és boldogan mosolygott. Gyakran elaludt és esténként már karomon vittem ágyába. Olyan könnyű volt, mint egy kis gyermek!...

A munka azonban nem sikerült úgy, ahogy szerettem volna... Nehéz feladat volt és nem tudtam vele megbirkózni. Anyóka azonban meg volt velem elégedve, mert már nagyon rosszul látott és olyannak látta munkámat, mint amilyennek elképzelte...

— Szép... nagyon szép... — suttogta. — Milyen szépen áll és milyen szépek az aranyvirágok a köpenyén!... Hosszu dárdájával megöli a Sárkányt... Hogy ragyog feje körül a dicsfény!...

Könnybelábadt szemekkel néztem rá.

— És itt fog állani!... Szébb lesz, mint valamennyi... Minden beteljesült... És minden olyan szép... mert Isten tiszteletére készült valamennyi... És én is megtérek hozzájuk...

Mintha álomból ébredt volna.

— Te vagy az, drága fiacskám! Kicsikém... Oly fáradt vagyok ma és aludni szeretnék... aludni...

Összecsuklott testében, kezét még összekulcsolta, feje lehanyatlott... Meghalt.

Keservesen sirtam... Másnap levittem holttetemét a sirboltba és abba a kőkoporsóba helyeztem, amely Erasmus műmiája mellett állott. Utóljára, még egyszer megcsókoltam homlokát, azután a koporsóra helyeztem a nehéz kőlapot.

Egyedül maradtam... Utolsó sarja az ősrégi családnak... Felmentem a hegyekbe, ahol napokig bolyongtam fájdalommal. A barlangot is felkerestem, ahol hosszasan imádkoztam a Madonna lábánál.

Amikor visszatértem, a prior egy levelet nyújtott át, melyet Lützwow irt. Közölte velem, hogy évi háromszáz forint ösztöndíjat szerzett a számomra, amely három évre szól és jöjjenek minél előbb. Egyébként mindenben a rendelkezésemre áll.

Megörültem a jó hírek, hisz most már mehettem, anyóka meghalt...

Egy napon azután bucsut mondtam a kolostornak.

— Nem tudom, visszajövök-e még, — szóltam a priorhoz — de a szobrot el fogom készíteni. Itt fog állani a kijelölt helyén, ahogy anyóka elképzelte. Ez szent kötelességem.

És először életemben elhagytam őseim otthonát.

És így kerültem ide... És ha te nem voltál, nagyon elhagyottnak érezném magamat az idegen városban...

— Mi valamennyien, kevés kivétellel, idegenből kerültünk ide, — mondtam — de igazi barátok ritkán akadnak az emberek között! Pajtások, jó cimborák vannak, de a barátság nagyon ritka... Itt Bécsben te vagy az első, aki iránt igaz barátságot érzek... A történeted nagyon meghatott, szép és magasztos... Ahogy a művésznemzedékek elvonulnak az évszázadok nyomán, valóban felmelő tudat... És a remekművek... mintha csak magam előtt látnám... de a legmeghatóbb az anyóka története... Egy gyönyörű szimfónia végakkordja...

Későre járt és hazafelé indultunk.

— És a Szent György-szobrot már elkészítetted? — kértem tőle az uton.

— Nem, ehhez még nem érzem magamat elég erősnek... Megvárom, amíg akttanulmányaimat befejezem. Jövő évre már dolgozom az akteremben... Ha elsajátítom az emberi test helyes proporcióját és a konstrukcióját, akkor hozzá foghatok nagy munkámhoz... Elődeim egyik a másikatól tanulta ezt meg és jól ismerték az emberi testet... de nekem nem volt, hogy kitől tanuljam...

A RING-SZINHÁZ ÉGÉSE.

Egy este Loránffyval és néhány kollégámmal együtt üldögtünk a Schillerplatzon levő Schiller-kávéházban és nézegettük a képeslapokat. Az ablaknál ültem és látom ám, hogy az emberek az Opernring felé szaladnak.

— Valami történt — szóltam és kimentem az utcára.

A Ringen a Burgring felé rohant a sok ember.

— Ég a Ring-színház! — kiabálták az emberek.

Kifutottunk s mi is rohantunk a tűz irányában. Sokezernyi tömeg verődött össze s csak nagynehezen tudtunk előre jutni.

Vad kiabálás zugott össze-vissza. Azt beszéltek, hogy sok száz ember bennégett és a tömegben sokan voltak olyanok, akiknek hozzátartozói benn voltak. Az épület előtt kordont vont a tűzoltóság, amelyen belől a tűzoltókocsik állottak és hatalmas létrákat állítottak föl. A tűzoltók nagy ugróponyvát feszítettek ki és a magasba néztek, de egyetlen embert sem lehetett látni... A tetőzetből hatalmas füstgomoly szállt fel és lángnyelvek kusztak tovább. Az épület homlokzatát egy nagy csoport diszített, — ifjúkori munkája Hellmernek. Középuött Apollo állott, lanttal a kezében, mellette két muzsa. A fémből készült csoport be volt aranyozva. Most az égő, lobogó tűz mellett szinte élni látszottak az alakok...

A tömeg kiabálni kezdett:

— Valaki mászik fönn... Még egy... Most egy nő látszik!...

Valóban a csapat mellett egy alak jelent meg és kezeit tördelte. Néhány alak a párkányba kapaszkodott...

— Leugorni! Leugorni! — hangzott minden oldalról, de senki sem merészelte a vakmerő ugrást megkísérelni...

Csakhamar az egész tető lángokban állott. Az alak jajveszékelve kapaszkodott az egyik muzsába, amely mosolyogva ült. Jól láttam, amint a női alaknak kibomlott a haja és fülében és nyakán megcsillogtak a gyémántok...

Vad reccsenés és roppanás és az egész tetőzet beomlott... A lángok hatalmas erővel csaptak föl... A szikrák szerte röpködtek és tűzparázs hullt alá a tömegre, amely ijedten menekült. Leráztam magamról a parazsat és ott maradtam.

Fenn a női alak ruhája tüzet fogott... Két karját az égnek emelte és azután rémes sikoltással lefelé zuhant. A tömeg feljajdult. Fenn sötétlő férfialakok kapaszkodtak a párkányba s kezdtek leugrálni a ponyvába...

— Mindenki megmenekült! — kiabálták össze-vissza és a tömegben az emberek hangosan zokogtak.

— A színházlátogatók, akik Offenbach posthumus művének, a „Hoffmann meséjének“ első előadásán voltak, mind megmenekültek — mondogatták a tömegben. — Egyetlen ember sem égett benne. A jó bécsiek ezzel a tudattal mentek haza a tüztől...

Fent a magasban még hatalmasabb lángokkal ég a pokol tüze és a szikrák miriádjai röpködnek a csillagos ég felé. A lobogó háttérből büszkén emelkedik ki az aranyozott, gitáros Apollo, amint a fényben és tűzben élő istenné varázsolódik... Mellette a két, szintén megelevenedni látszó aranyozott múzsaszobra... Borzadalmasan szép s örökké felejthetetlen kép...

Am a lángok lassan a csoportot is körülnyaldossák... az arany már izzik vörös tüzrel és kezd olvadni... Az isten felémelt keze lassan lehanyatlik és az izzó érc csepegni kezd... És az egész csoport nagy cseppekben olvad egy formátlan tömeggé...

Phöbus Apollo visszatért az elemébe...

— Ez aztán szép látvány volt! — mondotta Dürnbauer — életem végéig sem tudom elfeledni... No, de miután semmi sem történt, mehetünk haza!

Elszéledtünk. A látottak azonban annyira fölizgattak, hogy nem tudtam hazamenni és a Ringen kószáltam még egy ideig... azután a Stephansplatzra vetődtem, ahol a holdfényben megcsodáltam a szép tornyot. Innét a Grabenen át ismét visszakerültem a Ringre...

Már messziről láttam a hatalmas füstoszlopokat és remegő szívvél indultam az égő színház felé. Nagy tömeg állta körül és a sápadt arcok némán meredtek a lángokba... Sokan, akiknek hozzátartozóik a színházban voltak és időközben nem tértek haza, újból visszajöttek ide... Jajveszéltek és sirva álltak a tűz körül, aggódó szívük reményvesztettségével...

Azt beszéltek, hogy a színpad mögül több megszenesedett holttestet hoztak elő. A nézőtér egészen üres, de hol vannak a

bennrekedtek? Tíz-ötven áldozatról, mások százakról beszéltek, de senki sem tudott bizonyosat...

A tűzoltók hatalmas vizsugárral árasztották el az épületet. Tűzoltók és rendőrök jöttek ki és be és valamennyien sápadtak voltak az izgalomtól... Tompa ütések hallottam az oldalajtó felől és odasiettem. Az ajtó befelé nyílt, de benn valami megakadályozta most, hogy be lehessen nyomni. A tűzoltóknak csákányokkal kellett betörni. Az így támadt réseken fekete füstgomoly tódult kifelé. Végre kinyithatták a két ajtószárnyat, de belülről görcsösen összeszorított halottkezek markoltak a kilincsbe. A hosszú, keskeny folyosóról sűrű, fojtó füstgomoly tódult ki, úgy hogy hátrább kellett húzódni a közelében álló tömegnek. Sokáig tartott, míg a sűrű füst eloszlott...

— Oh, ha ezt a látványt soha sem láthattam volna!... Sűrűn egymás mellett és fölött, mintha falat alkotnának, százszámra heverték a holttestek. A rettenetes veszedelem elől a korridorra menekültek, hogy a szabadba jussanak. Akik legelőször értek az ajtóhoz, amely befelé nyílt, már nem tudták kinyitni, mert a mögöttük jövők egy tapodtat sem tágitottak s akkora hely sem maradt, hogy az ajtó két szárnyát ki lehetett volna nyitni. Mindenki az ajtó felé rohant. Egymásra préselődtek és egyik a másikon át akart az ajtóhoz jutni. A hátulról jövők kétségbeesetten igyekeztek az előttük állók helyére jutni, akik azután elbuktak, azokat agyonnyomták, a többiek pedig megfulladtak a rettenetes füstben. Nem lehetett visszafordulni, mert a nézőtér lángban állott.

Rettenetes és borzaldalmas küzdelmek folyhattak a menekülők között! Mintha még a halálban is küzdöttek volna egymással! Az összekarmolt arcok, leszakított hajcsomók, kifolyt szemek arról beszéltek, hogy tébolyult élet-halálküzdelem folyhatott itt... Egy erős ember a lábai előtt heverő szép szőke nő hajfürtjeit markolta görcsösen. A nő viszont az erős férfi egy szemét kaparta ki, görcsösen szorító ujját a férfi szemüregében tartotta. Egy öreg, fehérhaju asszony egészen lenn a földön feküdt, alatta egy fiatal leányka, — nyilván unokája! Görcsösen ölelkeztek össze és az asszony mintha védeni akarta volna testével a kisleányt. Teljesen össze voltak lapítva, csak fejük maradt sértetlen és a kisleány rémült tekintettel meredt a semmiségbe... A nagymama még a halálban is szeretettel simult a kisleány arcához. Kettesével, hármasával voltak az áldozatok összekapaszkodva és látszott, hogy az egymáshoz tartozók még a halálban is együtt akartak maradni...

A legtöbb arc el volt csufítva, vagy össze volt karmolva. Legfelül egy kövér asszony feküdt, akinek elegáns ruháit cafa-

tokban tépték le testéről, úgy hogy füsttől fekete kebleit látni lehetett. Kormos arcából kilógott a nyelve, fülében benne maradtak a gyémántok és nyakán még rajta volt a gyöngysor...

Mellette egy férfi gubbasztott, mintha csak karosszékekben ülne! ... Az inge egészen fel volt szakítva és egyik kezével egy mellette fekvő nőt — talán feleségét — fogta, másikat védően emelte magasra... Görcsösen lezáruló szemén ott volt a monokli...

Mintha odagyökerezett volna a lábam, nem tudtam elmozdulni helyemről... Egymásután bontakoztak ki a borzalmas jelenetek az egymásra torlódó halotti tömegben...

Csak Dante képzelete közelithette meg ezt a borzadályt.

Nyomban rendőri kordont vontak és bennünket hátraszorítottak...

Kábult fejjel, dülöngve indultam tovább. Azt vettem észre, hogy a városi park egy padján ülök... Remegés fogott el, sirögörcs fojtogatta torkomat és keserűen sirni kezdtem.

Amikor hazaindultam, az utcán kétségbeesett tömegek álltak mindenütt. A rémület ülte meg az arcokat, mert a szerencsétlenség híre akkorra már az egész városban elterjedt...

Mindenki sirt és idegen emberek egymás nyakába borulva zokogtak...

Egész Bécs komor gyászba borult...

Százezernyi tömegek kísérték utolsó utjukra a Ring-színház szörnű katasztrófájának áldozatait...

Rudolf Weyer meghiúsítva szép emléke örökíti meg a katasztrófa emlékét...

*

Az akteremben gyorsan haladt a munka és már néhány aktomat gipszbe is öntötték... Érdekes volt nézni, hogyan és hányféleképpen dolgozott mindegyikünk. Hellmer azt akarta, hogy hüen másoljuk le az aktokat és mégis — egyik munkája sem hasonlított a másikéhoz...

Hellmer meg is magyarázta az okát.

— Ez azért van így, fiuk, mert mindegyikötök másképpen látja a tárgyakat és más és más a formanyelvüket... Ez az, amit egyéniségnek neveznek és amit nem lehet eltanulni. Természetesen, mindennek a tehetség az előfeltétele, mert anélkül nincs semmi...

Hellmer nagyon szeretetreméltóan korrigált. Egy napon, amikor hozzám jött, karjával átölelt.

— No nézd csak!... Ez már azután szép munka... Sok jó van benne!

Udvariisan meghajoltam, mert hizelgő nyilatkozata jól esett!

— A fej azonban kissé nagy, barátocskám és nem is egészen jól ül a nyakon.

— Ugy van! — mondtam önkéntelenül.

— Akkor rendben van... és továbbra is jó barátok maradunk. De a lábak is kissé rövidek... Nem gondolja?

— Kimértem a körzővel is, „stimmel“...

— Tévedni is lehet ám! Még egyszer kimérjük! Talán igazam van...

Persze, hogy Hellmernek volt igaza...

— Ez nem nagy baj... Könnyen kijavíthatja. A mellkas is széles egy kissé... Azután a balkar valamivel rövidebb a jobbnál... Mindezt kijavíthatja holnapra...

Mosolyogva fogta meg az államot, azután továbbment.

Eddig csak férfit mintáztunk, mert női model az általános iskolában nem volt, pedig már szívesen mintáztunk volna női model után. Csak Brandstädternek volt női modelje, aki egy függönnyel elkülönített helyen dolgozott. Elhatároztuk, hogy küldöttséget menesztünk tanárunkhoz és kérni fogjuk a női modelt.

— Ilyen kívánsággal előhozakodni! — mondotta bosszusan. — Az általános iskola előírása szerint ez nincs megengedve. Az első tanulmányoknak nagyon is megfelel a férfiakt. Különben nem sok különbség van a kettő között! Anatómiailag egy a férfi és a nő... Verjétek ki fejetekből ezt a kívánságot és hagyjatok békében...

— De Brandstädternek van női modelje — mondotta Konti.

— Talán bizony irigylitek? — Brandstädter egy csoportot készít, de különben is előrehaladottabb, mint ti...

Menni akartunk...

— Ittmaradni! Talán el lehet intézni a dolgot... Dél előtt a hivatalos óra alatt nem lehet, mert be kell tartani az előírást, de délután, amikor ráértek... A modelpénzről azonban nektek kell gondoskodnotok...

— Ezt meg is fizetjük — mondtam.

— Persze, maga a háromszáz forint ösztöndíjával könnyen hencseg, de a többiek! — mondotta Hellmer nevetve.

— Majd összeadjuk a pénzt! — kiabálták a jelentkezők.

— Akkor meg lehet csinálni! Tehát háromszor egy héten délután. Majd megnézem, hogy mit csináltak, ha véletlenül itt benn leszek. A termet azonban le kell zárnotok, nehogy más teremből is bejuthasson valaki! Még egyet: én komoly művészeknek tartom az urakat és meg vagyok győződve, hogy semmi

disznóság nem fog történni és ha ilyesmi mégis előfordulna, nyomban megvonom az engedélyt!

Hellmer valóban szép modelt bocsátott rendelkezésünkre! Leni-nek (Magdalena) hívták, egy tipikus, „jóképű“ vérbeli bécsi lány! Karcsu, de erőteljes, kissé buja jelenség volt, vörös hajjal, sötétbarna szemekkel. A bachansnőkre emlékeztetett — ilyesfélét láttam Rubens képein is. Teste rózsaszínű volt.

Amikor megtudta, hogy mi fizetjük a modelpénzt, a félért akart eljönni, de ebbe nem egyeztünk bele. Erre alkudozni kezdett, hogy az egész összeget bizonyísten nem fogja el...

— Gehts Kinda' ihr seit's ja no kane Kinstla net!“ — mondotta.

— „Cho!“ — kiáltottuk kórusban.

— „Na, so hab' i's ja net g'mant!“ — mondotta nevetve. — De egyik sem Rotschild közületek, mert az nem is jár ám a népkonyhára, mint ti! Semmi „faxni“, gyerekek! Nem kell a pénzetek!

Ám nem tágitottunk. Ennek ellenében minden nap hozott valamit magával, cukorsüteményt, gyümölcsöt, vagy más valamit... Mindenkit kínálgatott és boldog volt, hogy a pénz egy részét ily módon visszaadhatta...

Gyermekekora óta model volt és így a legnehezebb pózban is el tudott állani egy óráig is, anélkül, hogy elfáradt volna! Igaz aztán, munkánk is gyorsan haladt és Hellmer meg volt velünk elégedve...

Szünet közben Leni közibénk jött és kritizálni kezdte munkáinkat. Komoly arccal utánozta Hellmert. Gyakran találó megjegyzéseket tett és különös érzéke volt a plasztika iránt. Gyakran tornázott. A nagy függöny, amely a teret elválasztotta, vasrudon függött. Pillanatok alatt felkuszott és mint egy ügyes kötél-táncosnő ment rajta végig, néha csak a lábujján állott és kitérte karjait, mintha lebegne... Gyakran olyan merész mozdulatokat tett, hogy a léleketünk is elállott s a rud alá ugrottunk, hogy felfogjuk, ha le talál esni! De kinevetett bennünket. Szép és merész mozdulatait sokszor leskicceltük.

Paintl volt a legfiatalabb közöttünk, tizennyolcéves volt, de tizennégynek látszott. Kicsi, gyermekarcu, de komoly modoru legényke volt. Gyakran az egész társaság rajta mulatott, de fel se vette s ránk sem hederített. Egyszer gipsszel öntöttük tele munkaköpenye zsebjeit, amely megkeményedett és amikor fel akarta venni kabátját, ki kellett kaparnia zsebeiből a kemény gipszet. Fel se vette! Egy szót sem szólt és nyugodtan dolgozott tovább.

Amikor azonban munkámba mélyedtem, váratlanul egy

nagy gipszdarab repült a fejemhez. Meglepetve tekintetem körül. Paintl munkája mellett állva úgy tett, mintha semmi sem történt volna. A gipszdarabot egy sarokba rugtam, azután szó nélkül dolgoztam tovább.

Hirtelen sikoltásra lettem figyelmes. Konti volt. Ő is megkapta a magáét. Majd Dürnbauer, Vogel és mások is... De valamennyien — példámat követve — egy árva szót sem szóltak...

Leni állt modelt. Megfigyelte a történeteket. Egy ideig visszatartotta, de azután kitört belőle a harsogó kacaj és egy pillanat alatt az egész terem harsogott. Csak Paintl maradt komoly...

— Na „Buberl“ ezt jól csináltad — mondotta Leni és megcsipte Paintl arcát.

Paintl dühösen a kezére csapott.

— Hagyj békében! — mondotta.

— Na... na... azért le ne harapd az orromat! — szólt tréfásan, azután Paintl fejét két keze közé fogta, száját csucsorította s mint ahogy a kisgyerekekhez szokás, kezdett neki gügyögni.

— Hagyj békében, mert ütök! — toporzékolt a fiu.

— Ütni, engem... fiuka? — enyelgett vele a leány.

— Valamennyiőtökkel elbánok, ha nem hagytok békében! — kiabált.

— De mi is ott leszünk ám! — kiáltottam feléje.

— Ujjé! — sikongott Leni és furcsa ugrásokkal szaladt körül a teremben.

— Most már én is félek ám... ujjé... Megesz bennünket...

Paintl utánaugrott és megmarkolta hátulról.

Meglepetve álltunk, mert ilyesmire egyikünk sem mert volna vetemedni. Lenit is meglepte és hagyta magát verni.

— Na várj, kölyök! Most megkapod a magadét! — kiáltott a leány.

A fiu futásnak eredt, de Leni utánavetette magát. Megfogta a gallérjánál, felemelte és az asztalhoz vitte. Vasmarokkal fogta le, az asztalra nyomta és alaposan elverte.

— Nesze! Nesze!... Te rossz fiucska! A mamácskát megmered ütni?... Várj, te rossz kölyök!

Paintl kézzel-lábbal kapálózott, de hiába.

— Engedj el, te gonosz furia! — kérte siró hangon.

— Most meg már sirsz is! No, nézd csak!... Inkább elaltatlak, csak ne sirj! — nevetett Leni, azután hátára fektette az asztalon, majd ölbekapta és futni kezdett vele.

— S... s... s... Aludj „buberl“... s... s... s...
aludj!

Paintl dühében sirvafakadt.

— „Nur net wanen, Buberl, nur net wanen“ — csititgatta anyáskodó hangon. — Ne sirj, megszoptatlak! — Leült vele egy székre és dus keblét a fiu szájához nyomta. Paintl kiköpött, nagy erőfeszítéssel kiszabadította magát és bemenekült a függöny mögé.

Kacagva figyeltük a jelenetet és megcsodáltuk ezt a pompás erőtől duzzadó leányt.

— Na, ez sem mer máskor hozzám nyulni! — mondotta nevetve.

Paintl távozni akart.

— Megállj! — kiáltott rá Charlemont. — Itt maradni. Büntetlenül nem fogsz elszabadulni! Mars vissza a függöny mögé!...

Haditanácsot tartottunk. Paintl vétkezett az iskolai tisztesség ellen és ezért lakolnia kell... A büntetésre vonatkozóan egyek voltunk. Két létrát állítottunk a függöny elé, amelyet elhuztunk, úgy hogy a rud fenn szabadon maradt... Azután a delinkvenst felvittük, a rudra ültettük és a létrát elvittük. Paintl görcsösen kapaszkodott a rudba és remegett egész testében...

Az óra végéig ott akartuk hagyni.

Leni ismét az asztalra állt és mi tovább dolgoztunk.

— „Kinder, lass 'ts ihn runter, sonst fallt er uns no abi“ — mondta Leni.

— Kibirja! — szólt Dürnbauer.

— De én nem akarom! — szólt Leni és már kuszott is fel a rudon. Paintl szemét lecsukva, meg se mert moccanni.

— Nyujtsd ide a kezedet! — szólt rá a leány.

De Paintl nem mert megmozdulni.

— Te buta kölyök! — szólt rá bosszusan.

Azután hozzá kuszott és óvatosan leeresztette. Lábai azonban nem értek földet s lepottyant, de gyorsan felugrott és elszaladt.

— Amen! — mondotta Loránffy nevetve.

Paintlt napokig nem is láttuk.

— Fiuk! — szólt hozzánk, amikor megjelent. — Bocsánatot akarok kérni a Lenitől, mert tudom, hogy nem volt igazam.

— Ujjé!... Nem is szükséges! Adsz egy szép „cviki-puszit“, azután rendben vagyunk! — mondotta Leni nevetve.

Meg is kapta.

— De ezentul ne szólíts „Buberl“-nek. Felnőtt fiatalember vagyok, ha nincs is bajuszom!

— Jól van, Buber! Pardon, Paintl ur!

— De ti is békében hagyhattok és ne bosszantsatok mindig, mert ha megdühösödöm, olyan vagyok, mint egy marha!

— Csakhogy mindig dühös vagy! — mondottam.

— Hát megint kezditek! — szólt siró hangon. — Legutóbb is megsértettetek, amikor a tantimnál kémkedtetek utánam. Hagyjatok már végre békében, különben itthagynom az iskolát...

Meglepetten néztünk egymásra.

— Ne érts félre bennünket! — szóltam hozzá — semmi rossz szándékunk nem volt veled! Hisz tudod, hogy szeretünk, de a rossz tulajdonságaidról szokjál le, különben ismét megjáród, mint legutóbb...

Legutóbb így történt:

Kevés kivétellel mindnyájan szegény ördögök voltunk és cigarettára, vagy egy-egy ozsonnára ritkán tellett. Ha azonban valamelyikünk különös jövedelemre tett szert, akkor a többieknek is jutott, különösen a szivnivalóból!... Feltűnt, hogy Paintl állandóan cigarettát szí és a zsebei tele vannak cukorsüteménnyel. Ozsonnája is eléggé kiadós, de soha senkit meg nem kínált. Kiváncsiak voltunk, miből telik.

— Bizonyára ternót csináltál, hogy annyi cigarettát szivsz! — kérdeztem tőle.

— Azt nem, de az embernek megvannak a maga kis jövedelmei — mondotta titokzatosan.

— Talán valami gazdag özvegyet csiptél, aki kitart? —

— Lehetséges, de ha így van, akkor sem kötöm az orrodra! — mondotta fölényesen. — Ilyesmirel nem illik beszélni, ez becsületbeli dolog... Én legalább nem hozakodnék vele elő, mint ti, akik minden szerelmi kalandotokat kifecsegitek!

Ebben igaza volt, mert a fiuk elhencegtek kalandjaikkal, hisz fiatalok voltak és először élték át a szerelmi kalandokat... Paintl irigyen hallgatta ezeket a kalandokat, mert nem volt benne része...

Ami mi is kiváncsiak voltunk az ő titkára, de hiába faggattuk. Néha egy-egy célzást tett:

— Szép lába van. A keblei olyanok, mint a Milói Vénusé. A fogai hófehérek. Annának hívják.

Összeesküdtünk ellene és titokban feljegyeztük az elszólásait.

Amikor elég anyag állt rendelkezésünkre, felolvastuk ezeket az „elszólásokat“ és abból megállapítottuk a következőket:

— Hadel Annának hívják és saját háromemeletes házában lakik a Salesianergasse-ban. Tizenhét éves korában férjhez ment, de az ura félév múlva meghalt. Szép volt és keménykeblű, mint a Milói Venus, szép karcsu fehér lábai, hófehér

foga, barna haja és kék szeme volt. Szépen zongorázott, nagyszerűen táncolt és művelt volt. Rajongott a művészekért és művészetért és lakása zsufolva volt antik képekkel és szobrokkal... Gazdag is volt. Paintl az utcán látta meg és halálosan beleszeretett. Paintl haza is kísérté és reggelig nála maradt. Azóta naponta hat és hét óra között várja őt... Ha Paintl befejezi tanulmányait, megházasodnak. Pénze annyi van, mint a pelyva...

A mozaikképet összeraktuk és Dürnbauer olvasta föl.

— „Ka Wort is' wahr an der ganzen G'schicht“ — mondotta Leni, aki szintén jelen volt.

— Én is azt hiszem! — szólt Dürnbauer. — Egy fiatal gyerek fantazmagóriája.

— Ki tudja! Sok minden megesik manapság! — szólt Vogel.

— Majd kipiszkáljuk a valót! — jegyeztem meg. — Van is egy ötletem. Hat órákor az özvegnél kell lennie, innét félhatkor megy el. Legközelebb utána megyünk és megtudjuk, mi igaz a dologból...

— Bravó! Bravó! Nagyszerű!

Másnap, amikor távozott, utána sompolyogtunk. Valóban a Salesianergasseba ment.

— Na látod, az irány megegyezik! — szólt Vogel hozzám. Egy háromemeletes ház kapujában eltűnt.

Mi a szemben levő ház kapujában helyezkedtünk el.

— A ház is megegyezik — mondotta Vogel. — Mégis valami van a dologban!

— Leharapom a fejemet, — mondotta Dürnbauer — ha igaz. Átszaladt és bement a házba, ahonnét kis idő múlva visszajött.

— Hihetetlen! A név is megegyezik. Anna Hadel! — olvastam a névjegyzékben.

— Ez a nagyanyja is lehet — szólt Leni. — Vigyázzatok! Már jön is!

Paintl kis kutyát pórázon vezetve jött ki a házból. A kutya mopszli volt és kövér, mint a disznó. Egy szeme volt, az is csi-pás. Nyelve kilógott s rekedten köhögött.

— Sétálni viszi a kutyuskáját! — mondta Leni.

— Ti szépen utána mentek, én pedig bemegyek a házba és megtudom a házmestertől, hogy ki az a Hadel... Azután jövök utánatok.

A házmesterné éppen a kapu alját söpörte. Csinos, fiatal asszony volt. Megcsiptem az arcát.

— „Na, na! Nur net glei' handgreiflich sein!“ — szólt nevetve. — Kit keres?

— Itt lakik Hadelné asszony?

— Persze, ő a háziasszony!

— Azt hallom, nagyon csinos és fiatal!

— Csinos és fiatal? Ez? Hát ugy ötven esztendővel ezelőtt talán, de nem hiszem... Öreg banya az már, közel a hetvenhez és kövér, mint a disznó. Beteg, csuzos s nemrég a guta is kerülgette... Azóta ki sem mozdult a házból... Nem is tud már járni.

— Ösmeri azt a fiatalembert, aki az előbb a kutyájával kiment?

— Ez a „lakli“? Az unokája?... Elrontotta az üzletemet... Azelőtt én vezettem a kutyáját, amely csaknem olyan öreg, mint az asszonya és köszvényes is a dög! Öt hatost kaptam a kutyáért, ez a lakli négy hatosért sétáltatja... Minden nap ennyit kap érte...

Csakhamar utólértem a többieket és elmondottam a halottakat. Leni hangosan felkacagott és mi valamennyien vele nevtünk. Dürnbauer a hasát fogta nevetésében.

— Nagyszerű! Megpukkadok... Nagyszerű...

Csak úgy gurultunk a nevetéstől. Az emberek megálltak és velünk nevettek, nem is tudták, hogy miért!

— Na, ennek ellátjuk a baját! — mondotta Dürnbauer.

— Nem mondtam: nagymama, vagy tanti! Egyre megy! — szolt Leni nevetve.

— Én minden szavát elhittem, tőlem külön megkapja a magáét! — dühöngött Vogel.

Haditanácsot tartottunk.

Két csoportra oszlottunk. Az egyik gyorsan előresietett, hogy Paintl elébe kerüljön, a másik utána ment, hogy beke-
ricsük.

Paintl a városi park felé ment és amikor észrevette az első csoportot, gyorsan vissza akart fordulni. A mopszli azonban szétvetette lábát s vonítani kezdett. Aközben mi is odaértünk és Paintl, kutyástól együtt, csapdánkba került! Elsápadt és kétségbeesetten nézett ránk.

Gunyosan a szemébe néztünk.

— Szép kis kutyust vezetsz! — mondotta Dürnbauer édeskés hangon.

— Valóban! Milyen kedves, drága jószág! — szolt Leni.

— Talán a menyasszonyod ölebe? — kérdezte Dürnbauer.
— Méltó hozzá és éppen olyan szép ez a mopszli, mint ő. Ott jártunk nála s mint a te jóbarátaid, bemutatkoztunk neki!

Paintl rémülten nézett ránk.

— Gratulálok, barátocskám, valóban olyan szép, mint amilyennek leirtad. Szép kék szem... barna haj...

— És a hófehér fogak! — szót Vogel.

— A szép lábak! És a keblei! A Milói Vénus is megirigyelhetné tőle! — kiáltottam fel. — Persze, ezt mind közelről megsemeleltük...

— És a szép képek és szobrok! — szolt Loránffy.

Paintl némán állt a falnak támaszkodva. A mopszli nyelve egészen kilógott.

Vogel hozzálépett és egy barackot nyomott a fejére.

— Ezzel adósod voltam! Én voltam az egyedüli, aki elhitte hazugságaidat, te bitang!

Paintl összecuklott, azután menekülni akart. Hagytuk hadd fusson. A mopszli azonban nem mozdult. Megrugtuk, de ez sem használt s rettenetesen vonított, úgy hogy nagy csődület támadt.

Paintl hirtelen felkapta a kutyust és gyors iramodással kerekelt oldott. Egy sereg suhanc hangos füttyentésekkel és kiabálással loholt a nyomában. Mi is utána eredtünk. Befutott a házba, de mi továbbra is ott maradtunk, mert bosszunk még nem ért véget. Megszálltuk a ház bejáratát, nehogy egéruat nyerjen. Végre megjelent, körülnézett, azután el akart illanni, de közrefogtuk.

— Elég volt a komiszságtokból! — mondotta dacosan. — Hagyjatok békében.

— Ide azzal a pénzzel! — szolt rá Dürnbauer.

— Nincs pénzem!

— A pénzt add ide... rögtön! — szolt rá erélyesen Dürnbauer.

Paintl két hatost kotorászott ki a zsebéből.

— Mind add ide!

Paintl megint a zsebébe nyult.

— Mind a négy hatost add ide rögtön!

— Ezt is tudjátok már? — mondotta siránkozva és átadta a négy hatost.

— Ezen cigarettát veszünk és te nézni fogod, amint szívjuk. Ez lesz a büntetésed!

Igy is történt. Vidáman szivtuk a cigarettát és nagyokat neveltünk. Végre ő sem állhatta meg nevetés nélkül és ezzel be is fejeződött a kaland...

Paintl nem hencegett többé és békében hagytuk.

Ám másokat is „kikezdtünk“! Jó darabig az „Altdeutsche“ volt tréfánk céltáblája. Nagyokat nevetett, mint egy gyerek és megértette mókánkat. Ha nagyon rájárt a rud, nyomban oltalmamba vettem és békében hagyták.

„Karl Harl aus Linz“ — így mutatkozott be az egyik fiu, amikor az iskolában először megjelent. Tehetséges, rózsásan

gyerekarcu, mókás legényke volt az új jövevény! Egy ideig „Karlharlauslinz“-nek csufolták, majd „Harlinzenkarl“ lett a csufneve. Ha már nagyon a terhünkre volt, a gallérjánál fogva kidobtuk az akteremből, de nyomban visszaompolygott és nem is haragudtunk rá, mert jószándéku, derék fiú volt.

A harmadik évben jelent meg Höffler. Nagyon elegánsan volt öltözve. Mosolygó rózsás arca, lenszőke haja és szakálla volt, két könyökét furcsa módon kifelé tartotta, kezét pedig befelé fordította. Gazdag, magyar szülőknek volt a gyermeke s nagyon furcsán beszélt németül. Amikor jobban megösmertem, megállapítottam, hogy okos és képzett fiú. Folyton kérdezősködött tőlünk az akteremben, ami végül terhünkre volt. Mindenféle tréfát üztünk vele, de nem lehetett a sodrából kihozni. Erősebb eszközöz foyamodtunk.

Rendesen tíz óra felé jelent meg az akteremben és erre alapítottuk tervünket. Loránffynak volt egy nagy szivacs, amelyet vízbe mártottunk. Az ajtót kissé kinyitottuk és annak felső részére ráhelyeztük a szivacsot. Aki az ajtót kinyitja, annak nyakába esik a szivacs.

Igy is történt, ahogy gondoltuk: a vízzel telt szivacs a fejére esett s az arcán csurgott le a víz. Kómikus arcot vágott hozzá, azután zsebkendőjével megtörölte arcát.

— Ebadta! — dörmögte és kiment.

Hosszu ideig künnmaradt és amikor újra megjelent, de még később is, mielőtt az ajtót kinyitotta, előbb óvatosan nézett föl az ajtóra!... Megvártuk, amíg megnyugszik és ekkor újból megismételtük a tréfát. Ezuttal azonban zöldes, agyagiszapos folyadékba mártottuk a szivacsot. Munkánk előtt állva, visszafojtott kacagással vártuk az esemény bekövetkezését.

De hirtelen Hellmer hangját hallottuk az ajtóban, amint valakivel beszél!

A rémülettől nem jutottunk szóhoz. Hirtelen elhatározással az ajtóhoz ugrottam, kinyitottam és a szivacs a földre zuhant, közém és Hellmer közé esve... A zöldes folyadék bepiszkitotta cipőnket és nadrágunkat.

Hellmer meglepetve állt meg.

— Pimaszság! — kiáltotta haraggal. — Ezt nekem szánták?!

Senki sem mert megmukkanni.

— Tehát nekem?!... Aki annyit törődöm önökkel! Ez a köszönet!

— Nem! Nem a professzor urnak szolt! — kiabáltak.

— Aki ezt kieszelte, annak nincs többé helye az iskolában! mondotta és indult az ajtó felé.

Höffler kilépett helyéről.

— „Ich bitten Professzor ur, nicht bös sein! Es mir ist gelten sein!“ Egyszer már a fejemre kaptam. Becsületszavamra mondom!

— Önnek semmi köze az ügghöz! — mondotta Hellmer és becsapta maga mögött az ajtót.

Tanácskoztunk, hogy mitévők legyünk. Hausmannért mentünk, aki részese volt az első összeesküvésünknek és a másodiktól is tudott előzően... Nevetve jött ki.

— Most nem lehet az öreggel beszélni, mert mint egy dühös oroszlán járkál a szobájában. Meg akartam vele értetni, hogy mi történt, de rám se hederített... Majd lecsillapodik, mert a haragot nem ösmeri. Akkor valamennyien bemegyünk hozzája.

Egy óra mulva újból bejött Hausmann.

— Elrendeztem a dolgot és megmagyaráztam, hogy miről van szó és már nevetett is, amikor az első eset részleteit elmondtam...

Bementünk hozzá. Loránffy, mint legidősebb, volt a szónokunk.

— Hausmann már mindent elmondott a tanár urnak, aki iránt a legmelegebb tisztelettel és nagybecsüléssel viseltünk... Voltaképen mi volnánk megsértve, ha a tanár ur ilyen eljárást feltételezne rólunk... — kezdte.

Höffler rohant be izgatottan.

— „Professor ur, ich mein Ehrenwort geben.“

— Rendben van! Tudok mindent — szólta Hellmer nevetve. — Örülök, hogy így van és továbbra is jó barátok maradunk! — mondotta.

Mindegyikünkkel kezét fogott és mi könnyebült szívvél távoztunk. Höffler korrekt fellépésével még közelebb férközött szívünkhöz... Ettől fogva ő is bejöhett a délutáni aktra, ami nagy kitüntetés számba ment, mert rajta kívül csak „Harlinzenkarl“, az „Altdeutsche“ és Stieglitznek volt megengedve... Ez utóbbi azért jöhett be, mert szépen énekelt. Harlinzenkarl is értett a nótázáshoz. Gyakran késő estig elüldögéltünk munka után és hallgattuk a „Schnadahüpferleket“. Néha sört is hoztunk és Leni táncraperdült.

Csodálatosan táncolt! Nagyon szerettük ezt a pompás teremtet, de ő sem tudott el lenni nálunk nélkül.

— Mindegyiteket nagyon szeretem! — mondogatta. — „Und an jeden möcht' i' habn! Mir tut die Wahl weh!“

De értette is a módját! Akit kiválasztott közülünk, ahhoz azután hű is maradt, amíg a barátság tartott. Ám nem sokáig tartott és már sokan sorra kerültek — jómagam is! Nem lehetett szerelemnek nevezni, amit iránta éreztem, de imádtam gyö-

nyörü alakját és mulattatott pompás és friss kedélye... Odaadó volt, mint egy fiatal, erőteljes telivér állat.

— És így akarod az életedet leélni? — kérdeztem tőle egyszer.

— Amíg fiatal vagyok, mi okom lenne másképen élni! Az embernek úgy sincs más öröme, mint az a kis szerelem...

— De ez nem szerelem!

— Az igaz! „Die kenn i' no' net, wie 's is“, de talán egyszer majd eljön az igazi is! Kíváncsi is vagyok rá... Addig, aki megtetszik nekem, azé leszek... Talán biz úgy éljek, mint a szegény nővérem élt? Soha sem ösmert férfit s egész nap a varrógép mellett dolgozott... azután tüdővéaszt kapott és meghalt... Hát akkor már inkább ezt az életmódot választom...

Soha semmiféle ajándékot el nem fogadott, még egy pohár sört sem engedett magáért kifizetni!

— I' verdien' ja mehr als Ihr alle miteinander!“ — mondotta nevetve.

Most Höffler volt a soron, aki sokáig udvarolgatott neki, de a szivacshistóriában tanusított férfiasságával meghódította. Höffler gazdag fiu volt és Leni nála felfüggesztette elveit.

Elegánsan kezdett járni, arany függőt és karkötőt hordott.

— Nála más a helyzet! Annyi a pénze, mint a szemét és hónapok óta ostromolt — mondogatta mentegetőzve.

De ő hozzá is hü volt és Höffler büszke volt hódítására.

Egy este ismét együtt ültünk az akteremben. Leni még „pózolt“.

Hirtelen nyílt az ajtó és egy hordó sört gurítottak be. Üdv-rivalgással fogadtuk a váratlan ajándékot. Azután Höffler jött be s keze tele volt csomaggal.

— Fiuk, ma névnapom van! — mondotta. — Ma én leszek a gazda!

Kijelentését nagy rivalgással fogadtuk.

Türk, a vörös iskolaszolga csapraütötte a hordót és poharakat kerített. Leni kibontotta a csomagokat s nagyszerű dolgok kerültek elő. Sonka, szardínia, kaviár, sajt, gyümölcs és egyéb jó falat.

Kezünkben pohárral körülálltuk Höfflert.

— Egészségére! Ex! — adta ki Dürnbauer és kiüritette poharát. Azután nekiestünk az ennivalónak. Leni volt a háziasszony. Hajába rózsát tűzött, vállára fátyolt dobott és kezében legyezőt tartott, — ez volt az egész toiletteje! Az előkelő urinő modorát utánözva, kínálgatott bennünket, jobbra-balra.

— Ha a finom dámák meglátnának ebben az elragadó kosztümben, bizonyára divatot csinálnál! — mondtam nevetve.

— Nem hinném, mert az egyiknek a lába rossz, a másiké csámpás. Jól néznének ki! Az egyiknek lelóg a hasa, meg a melle, nem úgy, mint az enyém! Ide süssetek! Ez aztán a mellkas! — és öklével döngette magát. — Ezek aztán a lábak, olyan egyenesek, mint a lénia! — és kirugta két lábát

— Igyunk Leni egészségére! Prosit! — mondotta Dürnbauer.

Mindenki ivott. Leni egymásután üritette ki poharát.

— Gyerekek, ma úgy érzem magam, mint egy kis disznó — mondotta — „und jedes Buberl kriegt a Pusserl“.

Valóban meg is kaptuk!

— Most pedig táncolni fogok!

Egy-kettőre helyet csináltunk a pódiumon. Stieglitz gitárt vett kezébe, Harlinzenkarl pedig citerát. A két hangszer ugyan nem illett össze, de értették a módját, hogyan kell „összestimmelní“. Először egy stájer népdalba kezdtek.

Leni már az asztalon állott.

— „Des is' nix! Heut will i' was feineres“ — mondotta.

Egy halk Mozart-menuettebe kezdtek.

Leni lábujjhegyen állva, mozdulatlanul maradt. Fejét felzsegte, a magasba nézett és lassan, remegve megmozdult... Azután szaporábbak lettek mozdulatai, ritmikusan lépkedett, inkább, mint táncolt. Mozart lelke éledt fel mozdulataiban, amely a zene minden árnyalatát érzékeltette. A meglevenedett muzsika volt ez a leány! A nap lenyugvóban volt és utolsó sugarai az ablakon át csillogva simultak szép testének formáihoz. Mint arany ragyogott bőrének finom vörös színe.

A najádok és nimfák táncolhattak így egykoron, berkeikben!

Mozdulatai ismét csendesebbek lettek, azután megállott és kitárt karokkal a magasba nézett. Aztán leeresztette két karját és térdre ereszkedett.

Elbűvölve néztünk rá. Seebaldus is ámulva nézte a leányt és amikor térdre ereszkedett, keblén összekulcsolta két kezét.

— Csodálatos voltál! Nagyszerű! — mondotta.

Mi is az elragadtatás hangján szoltunk hozzá.

— „A' Schmachtfetzen wars“ — mondotta. — Most Carmen következik! Hangászok, kezdjétek! A marsot játszátok!

— Arra nem is lehet táncolni! — szolt Stieglitz.

— A marsot akarom! — toporzékolt Leni. — Gyorsabban, ne aludjatok! — és kezével verte a taktust hozzá.

Ordítva kísértük hangunkkal a zenét és mi is vertük a taktust. Leni jobbra-balra forgatta testét, mint az utcai suhan-

cok a szinpadi bevonuláskor. Vörös haja lobogott, lengett, azután vágatni kezdett, mint egy tüzes mén, fejével integetett. Most a toreadort utánozta, amint bejön, — ló és lovas volt egy személyben. A győzelem büszke tudatában léptetett lován! A ló azonban megvadult és a lovasnak meg kellett fékezni. Azután alakok tüntek föl a tömegeből, akik a lovas mellett ujjongva szaladtak. Majd széttárta karjait és egy helyben forgott, mintha eszét veszítette volna! Szemei szikráztak és vérpiros ajka nyílásán kivillogott fehér fogsora. Azután egy vad vágatás, amely lassubbodott. Ló, lovas és tömeg hirtelen eltűnt — és vége volt a nagyszerű mutatványnak!

Orditva-bögre vettük körül. Leni hirtelen mozdulattal Höffler vállára ugrott, megfogta az üstökét és megsarkantyuzta.

— Előre, lovacska! Most toreador vagyok. Előre! Gyi!...

A mars újból felharsant és mi bögre nyomultunk utána. Közben Leni „lovat váltott“. Dürnbauer került sorra, azután Vogel, majd én.

Berekedtünk a sok orditástól. Leni leugrott a „lóról“.

— Huj, de megszomjaztam! — mondta és testéről törölni kezdte az izzadtságot. Segíteni akartunk neki, de jobbra-balra rugott.

— „Hand von der Putten!“ — mondta nevetve.

Az „Altdeutsche“ nem vett részt a játékban. Egy sarokba huzódva nézte mulatozásunkat. Leni volt az első meztelen nő, akit életében látott és órákhosszat el tudott gyönyörködni szép testében. Vele azonban alig néhány szót ha váltott.

Leni megállott előtte.

— Talán görcs állt beléd, hogy meg se mozdulsz! — mondotta.

— Oh, én nagyon jól mulatok!

— Aztán milyen sápadt vagy, talán bizony beteg vagy? Megsimogatta a fiu homlokát és anyáskodva nézett rá.

— Beteg? Nem, csak egy kicsit köhécselek! — mondotta elpirulva.

— Na, akkor inni fogunk! Az használ a köhögésnek! — szólt és egy tele poharat nyújtott át neki.

— Prozit!... Tyüü, de elfáradtam, gyerekek!... Most pedig valami szörnyü butaságot csináljatok... mert rajtatok a sor...

— Na, Harlinzenkerl, kezdj el valamit! Eléggé lusta vagy! — szólt rá Dürnbauer.

Harlinzenkerl kezébe vette a citerát és énekelni kezdett. A refrént valamennyien utána énekeltük.

„Wer a' Geld hat, frisst an Apfelstrudl
Und wer kan's hat, der schaut zu!
Und wer jung is', kriegt a' schönes Madel
Und wer alt is', — der schaut zu!
Hallodio!... Hallodio!... Hallodio! — Hallodio!“

„Wer a' Geld hat, — lernt Juristerei,
Und wer kan's net hat, — Philosophie,
Und wer a' Madel kriegt, der is' a Glückspilz,
Und wenn er 's loskriegt, — dann is' er's a'.
Hallodio!... Hallodio!... Hallodio! — Hallodio!“

„Wer a' Geld hat, — fährt im Fiacker,
Und wer kan's hat, — der lauft nach,
Und wer z'viel Kraut frisst, der kriegts Magenzwicken
Und wer nix frisst, — der kriegt's a'!
Hallodio!... Hallodio!... Hallodio! — Hallodio!“

Harlinzenkerl kifogyhatatlan volt és akár reggelig is énekelt volna.

— De most már elég! — kiáltott rá Dürnbauer a huszadik vers után. — Hagyd már abba, különben elbutulunk egészen. Most a Stieglitz énekeljen.

— De ilyen butákat én bizony nem tudok! — mondotta nevetve.

— Nem baj! Elég buta vagy te is! — mondotta Dürnbauer. Stieglitz kezébe vette a gitárt és énekelni kezdett:

„Sie war hübsch und Sie war schlank
und hatte schöne Beine.

Sie hatte Mutter, Schwester nicht
und war immer alleine.

Der Nachbar war ein junger Fant
und auch immer alleine.

Sie sahen sich, verliebten sich,
— waren nicht mehr alleine!

Im Prater draust' bei Mondeslicht
da sah er ihre Beine!

Schumm! Schumm! Schummschummschumm!
Sie war noch hübsch, doch nicht mehr schlank,
kaum trugen Sie die Beine!...

Die Zeit verging, der Fant verschwand,
Sie war wieder alleine!

Schumm! Schumm! Schummschummschumm!

— Nem is rossz. Egy igazi költő ebből faraghatna valamit...

Ez azonban csak a kezdete a tragédiának! — szólta Dürnbauer.
— A tragédia? Azt is tudom! — mondotta Stieglitz nevetve és folytatta:

„Nach einem Jahr, noch immer hübsch,
Da sah man ihre Beine
Am Graben und beim Stefansdom,
Da ging sie ganz alleine!

Schumm! Schumm! Schummschummschumm!

— Nagyszerű! — mondotta Paintl.

— Pfüi Teufel! — kiáltott Leni megbotránkozva. — Mi ebben a nagyszerű!... Hogy gyereket kapott az a szegény lány és most „strichel“... Ez a nagyszerű! És ha ez a hosszú piszkafa valami okosabbat nem tud, hagyja a fenébe! „I' hau ihm glei ane obi!“

Odaugrott Stieglitzhez és megcibálta a haját.

— Akkor inkább valami vigat énekelek! — mondotta.

— Fogd be a szádat! Te nem énekelsz többet! Te részeg borvirág! Es ha nem tudtok okosabbat kitalálni, akkor inkább hazamegyek!

— Elég volt az éneklésből! — mondotta Dürnbauer. — De egyet még iszunk rá!

— Gyerekek! Van egy ötletem! Mindenki meséljen valamit! Valami vidámat az életéből, de ne nyujtsa hosszúra és igaz legyen!

— Kezdjed te — szoltam. — Neked már megfeküdte egy-néhány történet a gyomrodát!

— Majd eszembe jut mindjárt. Hát nem bánom, kezdem én! Figyelem!

— Künn a külvárosban — neveket nem említek — egy négyemeletes házban van egy kis korcsma. Jó söre van és kitűnő gulást kapni olcsón. Bizonyos napokon ugyanaz a társaság verődik össze, amelynek én is tagja vagyok. Egy éjjel is együtt ült a vidám társaság és már jócskán ittunk. Fejem kóválygott s friss levegőre vágytam. A hátsó ajtón az udvarba mentem. Sötét, tikkadt nyári éjszaka volt s homlokomról törülgettem a verejtéket. Az egyik földszinti lakás ablaka nyitva volt, amelyen világosság szűrődött ki. Lábujjhegyen odaosontam. Kis éjjeli-lámpa gyéren világította meg a szobát, úgy, hogy kezdetben alig láttam valamit, de azután észrevettem, hogy egy nagy ágyban valami fehérség csillog. Amikor közelebb léptem, egy csaknem teljesen meztelen nő körvonalai bontakoztak ki a félhomályban.

— Ahá! — kuncogott Leni.

— Szépnek és fiatalnak látszott, de a fejéből nem láttam semmit mert a vánkosok közé süppedt. A fehér éjszakai főkötő

alól fekete hajfürtök kacérkodtak. Sokáig néztem a szép aszszonyi testet és a vér a fejembe szállt.

— Ahá! — mondotta Leni és kezeit dörzsölte.

— Fel és alá járkáltam de vérem és kíváncsiságom újból az ablakhoz kényszerített. Még egyszer benéztem az ablakon. Egyedül volt!

Ittasságom még jobban tüzelte érzéki vágyakozásomat. Mintha az eszemet veszítettem volna! Azon vettem észre magamat, hogy lehúztam cipőmet és felmáztam az ablakra, ahonét óvatosan a szobába léptem. Hallgatóztam és szememmel majd felfaltam a szép nőt. Óvatosan eloltottam a lámpát, azután a sötétben tapogatózva, az ágyhoz mentem. Kezemmel megérintettem a testet s csak most ijedtem meg, úgy, hogy a lélekzetem is elállott. Álmos, dűnnyögő hang szólalt meg.

— Hanzi, te vagy ... megint olyan későn ... és csak egyedül belöled a sör szaga ... azután le sem vetköztél? ... menj ... Hanzi ... hagyj békében ...

De Hanzi nem hagyta békében ...

Azután a „Hanzi“ úgy, ahogy jött, távozott az ablakon át. Punktum.

— Nagyszerű! — mondotta Stieglitz. — Ebből harmincstrófás balladát írok.

— Azt is elrontod! — szólta Leni. — Kár volna az érdekes történetért! Finom kis eset, mondhatom és nem hittem, hogy olyan nagy disznó vagy!

Üde kebleit két kezével felszoritva, Dürnbauerhez lépett.

— „Dafür darfst mir daher a' Pusserl geben“ — mondotta. Dürnbauer nem is kérette magát még egyszer.

— Most ki jön sorra?

Senki sem jelentkezett.

— Te lefőztél bennünket! — szóltam.

— Lári-fári! Paintl fog mesélni.

— De nem fogjátok elhinni, amit mondok! — szólt Paintl.

— Majd elvállik, igazat hazudsz-e, kezdheted!

Paintl végre belekezdett.

— Szép grófné volt, az egyik palotája a belvárosban, a másik Döblingben a Hohe Warten volt. Az utóbbit pompásan berendezte és ...

— És a falakon Rubens- és Rafael-képek függtek, a kertben antik szobrok álltak — szakította félbe Loránffy.

— Hát nem megmondtam? — szólt keserűen Paintl. — Már is kétkezik szavaimban!

— Ne törődj velem! — biztatta Dürnbauer.

— Ajánlás révén mellszobrot készítettem róla. Fiatal és szép volt s én halálosan beleszerettem, de én is tetszettem neki.

Érzelméről azonban nem mertem nyilatkozni. Egy napon az-
zal állt elő, hogy kebleit is mintázzam rá a büsztére és kezdte
kigombolni bluzát.

— Kemények voltak ezek a keblek, mint a Milói Vénusz? —
vágott közbe Stieglitz.

Paintl dühös lett, de nem szólt.

— Csak lopva mertem odanézni, olyan elbűvölően szép volt
igy! Hirtelen térdre vetette magát és ezt mondta: „Paintl, én
nem birom tovább, szeretlek és a tied akarok lenni!...”

Homéri kacaj harsant föl szavaira. Leni viháncolva ugrált,
azután Paintl-előtt térdre vetette magát s szemeit forgatva
mondotta:

— Paintl, imádlak. A tied akarok lenni! Ha-ha-ha! Meg-
döglöm... gyerekek... nem birom ki...

— Nem mondtam? Nem hiszitek!... hát mit csináljak! —
szólt megsértődve.

— Mars a sarokba! Te szájhős! — kiáltott rá Dürnbauer
és galléron ragadva, odacipelte a sarokba, ahol székekkel, állvá-
nyokkal egészen elbarikádoztuk. — Itt maradsz, amíg el nem
megyünk!

Leni kiöltötte rá a nyelvét. Paintl kis idő múlva kimászott
a kuckóból és közibénk ült ismét, de mi észre se vettük.

— Most az Altdeutsche meséljen!

— Nem... nem... Én nem tudok... velem nem történt
még semmi — szabadkozott az ijedten.

— Lári-fári! Valami csak eszedbe jut! — szólt rá Dürn-
bauer. Addig majd a Róna mesél valamit.

Én a Lakkózó Annával történt esetemet meséltem el. Har-
sogó kacajjal fogadták a történetet.

— Oh, ez a vén boszorka! Ilyen egy öreg dög! — szakította
félbe Leni. Majd felkacagva ismételte: Egy kasztrált! Egy
kappan!... Te? Na iszen!

De amikor a végére értem, nem állhatta szó nélkül:

— Jól tette, hogy ki akarta kaparni a szemedet! Miért vol-
tál hozzá oly kegyetlen? Ilyen aggszüznek is jólesik egy kis sze-
relem! És ott keresi, ahol éppen megkaphatja!... Te kappan,
te? — nevetett ismét...

— Hát ez valóban pokoli történet volt — szólt Dürnbauer.
— Na, most kivele, Altdeutscher!

— Én... én nem tudok semmit... — szólt ijedten. —
Vidám történetet egyáltalában nem tudok. Soha nőt nem is-
mertem anyáskámon kívül.

— Egy ma született kis báránka — szólt Höffler.

Leni komolyan és figyelmesen nézett Seebaldusra.

— Hát akkor valami komolyat mesélj... gondolkozzál csak!

— De ki fognak nevetni!

— Ha valaki ki mer nevetni, úgy vágom pofon, hogy na! — érvelt Leni.

— Róna barátom ismeri az élettörténetemet, ő a megmondhatója, hogy mennyire egyedül és elhagyatottan éltem...

— Szegény fiucska! — jegyezte meg Leni és szemei könnybe lábadtak.

— Dédanyámmal voltam mindig és az a néhány gyermek, aki falunkban élt, nagy ritkán járt át hozzánk... Ha megnőttek, átmentek a hegyeken és ott tulnan jártak az iskolába... Otthon csak írni-olvasni tanultak a szerzetesektől.

Volt közöttük egy fiu, akivel nagyritkán találkoztam! Szülei a leggazdagabb emberek voltak a községben és fiuk, ha a szünidőben megjött, eljött hozzám. Egy napon egy Flaubert-puskát hozott, amellyel a verebekre lövöldözött, de egyet sem talált el közülök. Attól tartottam, hogy egyszer mégis talál egyet, amit bűnnek tartottam, mert soha életemben egy legyet agyon nem ütöttem, vagy férget el nem tapostam... Hisz ezek is Isten teremtsései — mondotta anyácskám. — Ennek a barátomnak is megmondtam ezt, de kinevetett és ostoba kölyöknek nevezett...

Egyszer azután én is megpróbálkoztam a puskával.

Egy fán ülő verébre céloztam vaktában. A lövés eldördült. A veréb nagy ivben röpült és beszállt a pajta ajtaján... Látam, hogy valamit vonszol maga után a levegőben. Rémülten ejtettem le a puskát.

— Találtál! — szólt barátom lelkendezve.

A pajtában sokáig kerestük, míg ráakadtunk... A kis golyó mellén hatolt be és kiszakította a beleket... ez kuszott utána a levegőben...

Rámnézett, mintha élő ember tekintett volna rám... Szemeiből fájdalmat olvastam ki... Olyan kimondhatatlan szomorúságot éreztem nézésében, hogy önkéntelenül térdre rogytam és két kezemmel takartam el szememet...

Barátom nevetett és agyonütötte a madarat.

— Miért ölted meg? — kiáltottam rá.

— Nem akartam, hogy tovább szenvedjen — szólt nevetve. — Jobb így!... De miért csinálsz belőle oly nagy dolgot? Egy verébbel több, vagy kevesebb!...

Ettől kezdve elkerültem barátomat... És gyakran érzem a szegény veréb tekintetét... a szeméből kiáradó fájdalmát... És ha láz gyötör — gyakran előfordul — ezek a szemek mindig

nagyobbak lesznek... rémületes fájdalommal néznek rám... és... és ilyenkor szörnyű bűnösnek érzem magamat...

Elhallgatott. Kezét arca elé tette és gondolataiba mélyedt. Höffler hirtelen felkacagott.

— Ez már egyenesen hülyeség! — indokolta.

Paintl is nevetett. Leni felpattant helyéről és mindegyiknek kiosztotta a beigért pofont.

— Nem megmondtam! — lármázott. — „Wer lacht, den hau i' ani obi“... Mit nevettek? Szép és megható igaz történet volt, csak egy kicsit szomorú... „Wie a' klans Kind is' er, so herzig“ — folytatta. Azután megcirógatta Seebaldust, fejét melléhez szoritotta és anyáskodó tekintettel nézett rá, majd homlokon csókolta. A fiu láthatóan összerezzenett...

— Gyerekek, hideg van. Felöltözködöm... A sört kiittuk... hazamegyünk... Későre jár... Szép volt a mai nap, mi, gyerekek? A legszebb volt az utolsó történet a veréssel...

A vörös Türk a söröshordóra hajolva hortyogott, alig tudtuk felkelteni.

Künn az utcán megálltunk.

— Most pedig korcsmába megyünk — mondotta Dürnbauer.

— Elég volt mára... Hazamegyünk! — szólt Leni.

Höffler karonfogta, hogy hazakisérje, de elhúzódott tőle.

— „I' mag di' nimmer“ — szólt egykedvűen.

— Mi bajod? Nem bántottalak!

— Nem kellesz többé! — ismételte meg dacosan.

— Megbolondultál? — szólt nevetve Höffler és bele akart karolni.

— „Nix Geschichten machen, gehn wir zaus!“ — szólt a lányhoz.

— Nem akarok veled menni, soha... megértetted... nem kellesz! — kiáltott fel a leány bosszusan.

— Kiadod az utamat?

A leány a vállát vonogatta.

— „Ik haben so schöne Schmuck für dich gekauft... und gerne aben auch!“ — mondotta Höffler.

Leni levette karkötőjét, kivette füléből a függőket és szó nélkül átnyujtotta neki.

— „Da hast den Schmarn!“

Höffler nem fogadta el. Leni ingerült mozdulattal dobta a fiu lába elé.

— Jó éjt, gyerekek! — kiáltott nevetve és hirtelen elhatározással karonfogta az Altdeutscht.

— Te, meg a Róna hazakisérhettek! — mondotta.

Leni a Mariahilferstrasse közelében lakott. Hallgatva mentünk egy darabig.

— Ki nem állhatom többé, amiért megsértett! — szólt Seebaldushoz.

— Nem mondta rossz szándékkal, különben is derék jó fiu — mondottam.

— Nem kell ! — szólt kurtán.

A házuk előtt megálltunk.

— Te . . . te . . . velem maradhatsz! — szólt Seebaldushoz s meleg, bensőséges tekintettel nézett rá. Seebaldus megremegett s ijedten nézett rám.

— Én . . . én . . . nem . . . nem . . . — dadogta. Nem tehetem!

Leni hosszasan nézett rá és szemei könnyel teltek meg. Két kezével letakarta arcát, azután gyorsan beszaladt a kapun...

*

Az iskolaév végére járt. Néhány jobb munkát, köztük az enyémet is, gipszbe öntöttek. Hellmer nagyon meg volt elégedve az eredménnyel.

— Fiuk, ezuttal nagyszerű iskolai kiállításunk lesz! Nem hiába vesződtem veletek három éven át — mondotta.

Meg kell említenem, hogy egy akadémiai énekkart alakítottunk, amiben Loránffynak volt nagy érdeme. Ő volt a tanítónk és a dirigensünk. Kezdetben kevesen voltunk, de amikor észrevették, hogy nekilendülünk, mind többen csatlakoztak hozzánk. Hetenként kétszer jöttünk össze a tornaegyesület nagytermében. Én ugyan nem ösmertem a kottát, de jó hallásom volt és meglehetősen kellemes hangom, úgy hogy az első hallásra már csaknem tudtam is mindent. Hellmer is meghallgatott bennünket és meg volt velünk elégedve.

— Fiuk, nagyon örülök. Mindenesetre szebb dolog, mint a sok ivás. — mondotta.

Nevenapján egy kis meglepetésben részesítettük. Csendben felsorakoztunk ajtaja előtt és rázendítettünk egy népdalra. Hiába vártuk, hogy kijön! . . . Erre még egy dalt énekeltünk. Végre Hausmann kidugta a fejét.

— Fiuk, nagyon szép volt, kár, hogy a professzor ur nincs itt! — szólt nevetve.

— Miért nem mondtad ezt hamarább! — rivalt rá Dürnbauer.

Hausmann nevetett.

— Nagyon szép volt, fiuk!

Nekiestünk és elpüföltük . . .

Másnap megismételtük, de előbb a kulcslyukon benéztem,

vajjon Hellmer benn van-e? Amikor az ének végére értünk, meglepetésünkre ismét Hausmann jött ki.

— Fiuk, nagyon szép volt — mondotta mosolyogva. — Kár, hogy a tanár ur nincs itt!

— Nem igaz, te gazfickó! Saját szememmel láttam, hogy benn van! — kiáltottam rá.

Hellmer jelent meg az ajtóban.

— Bravó! Nagyon szép volt, fiuk! Szívből örültem és ha sejtettem volna, hogy már tegnap megtisztelnek velem, itt lettem volna!... Tudjátok mit, miattatok megismétlem a névnapomat. Bár tegnap — ma reggel érkeztem haza, de... nos... veletek megyek ma este.

— Eljen Hellmer! — zúgtuk harsányan.

Este egy kis korcsmába mentünk, ahol bizony kirugtunk a hámból! Hellmer olyan jókedvű volt, mint egy fiatal diák. Éjfélre valamennyien eláztunk. Hellmerrel „Bruderschaft“-ot ittunk s nagyon furcsa volt, amikor letegeztük professzorunkat! Stieglitz minduntalan a nyakába borult.

— Tudod, te kedves professzor uram!... Mi mindannyian nagyon szeretünk ám téged... nagyon... téged — dadogta.

— Én is szeretlek téged, mert derék, jó fiu vagy, csak egy szemernyi tehetség volna benned, te állat... — nevetett Hellmer.

Stieglitz csuklott egy nagyot, azután mogorván visszavonult a sarokba. Pár perc múlva már ismét Hellmer nyakán lógott.

— Énekeljünk valamit! — indítványozta Loránffy.

És már is kezdtük:

„Bächlein am Wiesenrad
Rinnst du noch immer?
Blümlein am Bachesrand
Blühst du noch immer?

Kotta nélkül azonban össze-vissza énekelünk.

— Fiuk, hagyjátok abba! Nem bírom tovább! — szolt Hellmer és befogta fülét. — Gyertek, menjünk egy kávéházba... Fizetek, pincér!... Ma az én számlámra megy a mulatság... Nekem van a születésnapom, vagy mi!

— Hoch! Hoch! — kiabáltuk. — Stieglitz egy csókot nyomott a professzor homlokára.

— Kaparjátok le a nyakamról ezt a fickót, különben agyonütöm! — ordított dühösen a professzor.

A Landstrasse egyik kis kávéházába tértünk. Hellmer biliárdozott, — szenvedélyes játészó volt — mi meg pálinkát ittunk

mérhetetlen mennyiségben. Reggelre járt, amikor az utcára kerültünk. A sárga földig leittuk magunkat — Hellmerrel együtt, aki kocsin akart hazamenni, mert alig állt a lábán. De kocsí nem volt látható.

Dürnbauer hozzám lépett.

— Vigyük haza! — szólt hozzám.

Felnyaláboltuk a professzort, aki belekapaszkodott a nyakunkba. A többiek lármázva, ugrálva követtek bennünket.

— Ez azután a Bachansok felvonulása — motyogta Hellmer. — Kár, hogy nők nincsenek a kíséretben! De ne ordítsatok annyira! Ha egy rendőr az utunkba kerül, valamennyiünket bevisz a dutyiba! Még csak az kellene! „Aus wärs mit meinem ganzen Renoméé!“

Megérkeztünk a professzor lakására.

— Még egy dalt a tiszteletére! — indítványozta Stieglitz és felharsant egy borizü hang.

— Nem fogod be a szádat, te részeg disznó! — mordult rá Loránffy. — Elég legyen mára.

Elszéledtünk. Stieglitz velem tartott s nagyokat csuklott. Azután nyakamba borult és zokogni kezdett.

— Megölöm magam! „Maustot will i' sein. Sie mag mi' net.“ Nem is akar velem szóbaállani! — mondotta.

— Nem olyan kétségbeejtő a helyzet! — vigasztaltam.

— Segíts, barátocskám, különben megölöm magamat... Adj tanácsot, mitevő legyek. Mit tegyek? — sopánkodott. Te vagy az egyedüli, aki tud rajtam segíteni!

— Várj, gondolkozom rajta, talán valamit kieszelek, de ma nem működik az agyam... Holnap, ha tiszta fejjel kelek, majd kisütök valamit!

Össze-visszacsókkolt, azután elváltunk...

Már derengett, amikor hazakerültem. Óvatosan és lassan mentem át a nagyszobán, nehogy valakit felkeltsek. A leányok mélyen aludtak. A szobám ajtaja mellett levő ágyon azonban az egyik leány még ébren volt s amikor észrevett, reámnézett nagy, meleg szemével. Megösmertem, az a „csinos fekete“ volt, aki a múlt évben is nálunk tartózkodott... Az ötödik hónapban volt, amint Hudetznéől hallottam. Ezuttal egy udvari tanácsos volt a papajelölt, aki erre nagyon büszke volt...

— József ur! — suttogta a leány. — Na jöjjön közelebb, nem harapom le az orrát!

Leültem ágya szélére.

— Rám se néz!... Talán biz nem vagyok elég csinos... és fiatal... Tégedet akarlak! — suttogta forró vágyakozással és magához húzott...

Fejem még kábult volt, amikor szobámba értem. Herz oly mélyen aludt. Lefeküdtem és eszembe jutott Vogel mondása.

— Sok minden megtörténik manapság!...

*

Nehezen ébredtem másnap s csaknem elkéstem az iskolából. A fiuk már mind ott voltak. Hellmer is megjelent a szokott időben, de sápadt volt.

— Bravó! — mondotta. — Mind itt vagytok! Becsületes, jóra való fiuk vagytok! De ma széken ülve korrigálok, mert két éjszaka nem aludtam.

Valamennyiünket tegezett, de mi persze a régi tisztelet hangján beszéltünk vele és professzor urnak szólítottuk!

A szünet alatt Stieglitz jött be, szemei vörösek voltak és olyan volt, mint egy rakás szerencsétlenség. Gondolkozni kezdtem, hogyan segítek rajta.

— Fiuk! — szoltam a többiekhez, amikor kiment — valamit csináljunk vele, különben kárt tesz magában! Derék, jó fiu!

— Igaz, de olyan tehetségtelen, mint egy ökör! — szolt Dürnbauer.

— Egy buta állat! — ahogy Hellmer mondaná — toldotta meg Vogel. — Egy birka. Egy tinó! Egy trotтли! — hangzott mindenfelől.

— Nem bánom, ha egy egész állatsereglet is, — jegyeztem meg — de mégis a barátunk és nem hagyhatjuk cserben... Egyenes uton nem lehet a dolgot elintézni, — mondtam — de már valami motoszkál a fejemben. A hiuságánál kell a kis özvegyet megfogni, az álla gödröcskéit kell megvakargatni... Fiuk, ismét egy vidám mókára van kilátásunk... Ez lesz azután az igazi „hecc“...

Elmondtam tervemet.

— Ez kemény dió lesz! — vélekedett Dürnbauer. — A nőcske ravasz és számító s nem fog felülni a tréfának... Ez a tinó meg fülíg szerelmes bele, el fogja a dolgot árulni.

— Hálót fonunk, mint a pók és becsalogatjuk a hálónkba és ha egyszer benne lesz, a többi már könnyen megy és Stieglitz dolga lesz... Érteni kell a nőkhöz! — mondtam öntelten.

— A terv nem rossz, — mondotta Dürnbauer — de sok baj lesz vele. Minden ügyességünket össze kell szednünk.

— Sikerülni fog! — szolt Vogel. — Miért ne lehetne asszisztens! Meg van hozzá a nagy szakálla, meg a szemüvege, elég idős is... Tudni nem tud semmit... Kell ennél nagyszerűbb asszisztens!

Amikor délben hazamentem. Stieglitz velem jött.

— Vége!... Nem akar tovább várni — mondotta siránkozva. — Folyton azt hangoztatja, hogy semmire se viszem. A szomszédunk, a nagyhasu hentes már nagyon feni rá a fogát s úgy tesz, mintha menyasszonya volna... Megölöm magam... megölöm...

— Hagyd már abba a megölésedet! — szoltam rá bosszusan. — Nagyszerü tervet eszeltünk ki és ha nem „fuserárod“ el, minden jóra fordulhat. Holnap részletesen megvitatjuk a tervet.

— Holnap?... Miért nem ma? — kérdezte kétségbeesetten. — Hátha holnap már megesküszik a gazdag hentessel!...

Amikor másnap megjelent az akt-teremben, mély meghajlással fogadtuk.

— Jó reggelt, asszisztens ur! Alázatos szolgálja, asszisztens ur!... Parancsol korrigálni, asszisztens ur? — kérdeztük.

Stieglitz szóhoz sem jutott.

— Nem illik, hogy még ki is gunyoltok! — szolt végre elcsukló hangon.

— Eszünkbe sincs! — szoltam. — Mától fogva asszisztens vagy, Hellmer tanár ur közölte velünk.

Rámnézett.

— Te is! Utolsó reménységem! Megölöm...

— Asszisztens lettél és ne óbégass annyit! — mondtam. — Hozzátartozik a tervünkhöz és ez imponálni fog neki! Meg fogod neki mondani, érted! Azután kész a lagzi!

Stieglitz idegesen jött-ment.

— Nem... Ezt nem tehetem... Nem hazudhatok neki... Soha hazugsággal meg nem tévesztettem... Sokkal jobban szeretem... Nem visz rá a lelkiismeretem...

— Akkor sorsodra hagyunk! — szoltam komor hangon.

— Igen... igen... — dadogta. — Nem... nem... de igen... Nem tehetem!...

— Akkor öld meg magad! — szoltam még komorabb hangon

— De nem fogja elhinni! Én és asszisztens! Az orrom hegyén észreveszi, hogy hazudok...

— Persze, így nem is lehet ezt nyélbeütni — mondotta Dürnbauer. — Ez egy tetőtől-talpig becsületes fiu, azonkívül fülíg szerelmes és egyedül nem tudja megcsinálni. Hát akkor más uton-módon kell elintéznünk, különben a vége az lesz, hogy a kövér hentes megelőz bennünket és akkor vége a játéknak...

— Vége... vége... — jajveszékelt Stieglitz.

— Legcélszerűbb volna, ha valaki közülünk odamenne és segítene neki...

— Igen... Valaki jöjjön velem, mert egyedül belesülök!

Róna barátom jöjjön velem, az érti a módját, hogyan kell bánni a nőekkel. Gyere barátocskám! — szólt könyörgő hangon.

— Én is Rónát ajánlom — mondotta Dürnbauer.

— Elmegyek! — mondtam. — Ma délután kijövök!

— Ma? Inkább holnap... hozzá kell szoknom a gondolat-hoz...

— És ha a kövér hentes már ma...

— Igazad van... Jöjj ma... Szörnyü!... Rettenetes!...

Délután kimentünk Hütteldorfba. Stieglitz remegve ült a lóvonatban.

A ház kis kert közepén állott. A műhelyben üvegfalal elválasztott kis irodában íróasztal mellett ült egy fiatal asszony.

— Végre! — ezzel fogadta Stieglitzet. — Éppen ma jön ily későn! Huszonöt méter ökörszemes és husz méter sima lécvár elkészítésére... „Postarbeits a' no“...

Stieglitz bemutatott.

— Egy jó barátom, az akadémia legtehetségesebb növendéke!

Felkelt, biccentett fejével:

— Örülök a szerencsének!

— Részemről a szerencse, nagyságos asszony!

— Nem vagyok én nagyságos asszony...

— De szebb, mint akárhány nagyságos asszony...

— Nagy kópé lehet maga! — mondotta nevetve.

Stieglitz bocsánatot kért, hogy magunkra hagy, miután postamunkája van.

— Mit keres maga itt Hütteldorfban? — kérdezte.

— Egyenesen önhöz jövök!

— Hozzám? — kérdezte csodálkozva.

— Először is meg akartam győződni arról, hogy ön valóban olyan szép-e, amilyenek Stieglitz leirta. Azt látom azonban, hogy hazudott... Ön sokkal szebb...

— „Aber so gehns' do“ — mondotta kacérkodva. — Ezért tette meg a hosszú utat?...

— Megérte a fáradságot... De volna egy más kérésem...

— „Jessas, ist des aber a' Klapferei hint' da drauss'!“ — mondotta. — Egy szavát sem értem. Jöjjön fel a lakásba, ott nincs ilyen nagy lárma...

A lépcsőn, hogy udvariasan felsegítsem, karommal átfogtam derekát.

— Oh, egyedül is felmegyek! Egész nap fel- és leszaladok — mondotta nevetve.

Nagy szobába vezetett, amelyben gazdag faragású tömör butor állott. Ez lehetett az ebédlő és a szalon. A pamlag felett antik velencei tükör függött a falon és egy nagy Makart-csokor,

de csaknem valamennyi sarokban volt egy-egy ilyen csokor. A falon Makart-reprodukció és középuitt egy fiatal nő arcképe ó-német viseletben. A háziasszony arcképe volt...

— Az én arcképem, de akkor még fiatal és csinos voltam — szólt sóhajtva.

— Ma sokkal szebb... Pompás alakja... szép kezei — mondtam elragadtatva. — Kezembe vettem kezét s ujjait külön-külön megsimogattam. — Ilyen ujjakat meg kell csókolni — és nyomban meg is tettem...

— Maga érti a kurizálás módját! — szólt nevetve. — Hát mi járathat van nálunk, halljuk!

— Rövidre fogom mondókámat, nagyságos asszony — szoltam kissé elfogultan, mert a hazugság még sem volt a mesteriségem. — Az akadémiai énekkar vasárnap szerenádot óhajt adni Stieglitznek, de nem lakik egyedül és az utca felül nagy feltűnést keltene... Azt gondoltuk, nem lehetne-e itt önnél megrendezni, elvégre ő az ön üzletvezetője és ha ön meghívná őt vasárnap estére, mi itt lenn a kertben elénekelnénk néhány szép dalt... És... azért jöttem, hogy a kollégáim nevében megkérjem önt erre... És...

Fürkészve nézett rám, úgy, hogy elakadt a szavam.

— A Stieglitznek? Szerenádot?... De miért?... Nincs névnapja... sem születésnapja...

— Kinevezése alkalmából rendezzük!...

— Kinevezés! Hát minek nevezték ki?

— Hellmer professzornak lett az asszisztense. Nem említette önnek? — kérdeztem csodálkozva.

Nem jutott szóhoz a csodálkozástól.

— Asszisztens!... A Hellmernél!... A Stieglitz!... Az a mafla!... — mondotta csodálkozással. — Egy szót sem szólt!... Ez lehetetlen!... Ne tartson bolonddá... A Stieglitz asszisztens!...

— Nem tetszik gondolni, hogy hazudok! — szóltam méltatlankodva.

— „Aba' na'! Setzens' ihna' nur schön nieda“ — mondotta izgatottan. — Nagyon meglepett ez a história... nem is tudtam elhinni... „Net glauben kann i' s“ — ismételte.

— Érthető, nagyságos asszonyom, nagyon szerény ember és nagyon szerelmes!... Én vagyok a bizalmasa és csak én tudom, mennyire szerelmes önbe... Éjjel-nappal arról beszél, hogy ön milyen szép, kedves, elbájoló... Igaza is van!... És ön tartózkodóan viselkedik vele szemben... A szegény ember sokszor olyan, mint az örült és már rég elpusztította volna magát, ha én nem vigasztalom...

Az asszony felkelt és a tükör előtt igazgatta a haját.

— Éjjel-nappal dolgozott, mint egy állat, hogy felküzdje magát és el is érte azt, amit mi mindnyájan irigylünk tőle... asszisztens lett... És ez mind önért, szép, bájos asszony... Igaza van... én is dolgoztam volna önért s hat évig a juhokat is őriztem volna, mint Jákob Ráchelért...

Nevetett s kacér pillantást vetett rám.

— Na, egy más emberre én is szívesen vártam volna hat évig! — mondotta szemlesütve.

— Bajosan! — gondoltam magamban. — Rossz utra térünk...

— Pedig nagyon derék, jó fiu és ne hagyja tovább vergődni!... Nem bírja tovább... maga kőszívű!... Hát talán inkább a henteshez menne, ahhoz a kövér disznóhoz... Multkor láttam véletlenül, az ördög vinné el!... Hát ez nem önhöz illő ember... És öregebb is...

— „Na, der Stieglitz is aba' a' ka' Adonis net“ — szólt nevetve.

— De finom, uriember és fess fiu, ami a házasságban a fődolog...

— Maga úgy beszél, mintha néhányszor már megházasodott volna! — szólt nevetve. — Meg kell hagyni, jó ügyvédet választott magának!... „I' waas ja, dass a' in mi' ganz vernarrt is', wenn er nur net gar so letschet wär“... Más az ő helyén már rég felcsipett volna magának... A férfinek muszáj néha kissé durvábbnak is lenni, akár a békának! Nem mondom, hogy nem vagyok jó szívvel hozzá... Hát... asszisztens lett? „Frau Assistent, dös is' scho was!“

— És idővel professzorné! — szóltam közbe.

— „Frau Professor! A' net schlecht!“ De hogy egy árva kukkot nem szólt erről.

— Azt hiszem, vasárnapra tartogatta a meglepetést. Legjobb lesz, ha idehívjuk...

Meghuzta a csengő zsinórját. Stieglitz lesütött szemmel lépett be, egész testében remegett és egy sötét sarokba huzódott. Önagysága melléje ült.

— Más emberektől kell hallanom a hirt? Asszisztens ur! — mondotta szemrehányóan.

— Bizonyára vasárnapra hagyta a meglepetést — vetettem közbe, hogy zavarából kisegitsem.

— Igen... igen... vasárnapra... persze... hogyan — dadogta.

— De már ma gratulálhatok! — mondotta az asszony és kezét nyújtotta.

Stieglitz forró csókokkal halmozta el, mire önagysága a másik kezét is odanyújtotta.

— Te édes, te drága! — suttogta szerelmesen Stieglitz.
— Bravó, gratulálok! — kiáltottam el magam.
— Még ráér! Vasárnapig meghányom-vetem a dolgot. De attól tartok, hogy igen-t fogok mondani — szólott pajkos mosolylyal a szép özvegy.

Stieglitz égre meresztette szemét.

— Azt hiszem, illene, ha beszélnék Hellmerrel. Holnap felkeresem — szólalt meg a szép özvegy.

Rémülten ugrottam föl.

Stieglitz megsemmisülten nézett rám.

— Krach! — gondoltam magamban.

— Mi baja lett? — kérdezte bizalmatlanul az asszony.

— Nem... nem tudom — dadogtam. — Azt hiszem, egy szeg szurt meg a székben, amiatt ugrottam föl.

— „Warum net gar!“ A mult héten hozattam rendbe a székeket!

— Akkor magam sem tudom, mi történt — szóltam nevetve. — A professzor urhoz akar menni? Igaza van. A házasság nem tréfadolog! Délelőtt azonban senkit sem fogad a professzor, de délután már bejöhet.

Délután soha sem volt az iskolában, de hirtelen nem jutott más kifogás az eszembe.

— Akkor délután jövök.

— Stieglitz is elkiséri?

— Nem, dehogy! Nem hagyhatom itt a műhelyt! — dadogta ez.

— Akkor én a kapuban várom önt négy órakor.

— Jól van!... Majd megbeszélhetjük a vasárnapi programot is... Minden attól függ, mit mond a professzor ur!

Stieglitz elkisért egy darabon.

— „Jessas Maria! Jessas Maria!“ Végem van — nyögte. — Rá fog jönni, hogy becsaptuk. Megölöm magam!...

— Ne nyögj már megint. Te nem csinálsz semmit, mert még elrontod a dolgot... Holnapig kieszélünk valamit... Ne veszítsd el a fejedet!

Másnap haditanácsot tartottunk.

— Ez már baj! — mondotta Dürnbauer. — Mit csináljunk?... Pórujárhatunk...

— Rettenetes... rettenetes! — jajgatott Stieglitz — Megölöm...

— Kuss! — kiáltottam rá dühösen. — Mars a sarokba és meg ne merj moccanni! Mi történne, ha beleavatnánk az ügybe a professzort?

— Erről szó sem lehet! Mint professzor nem adhatja ma-

gát oda ilyen komédiának — mondotta Hausmann. — Ha mi csinálunk ilyen tréfát, az diákcsinny és legfeljebb mulat rajta...

— Hopp! Van egy ötletem! — kiáltottam fel. — Egyikünk vállalja a professzor szerepét... Mondd csak, Stieglitz, a szived szerelme látta már valaha Hellmert?

— Nem... biztosan tudom, hogy nem!...

— Akkor rendben vagyunk! Ha benne vagyunk a hazugságban, végig is csináljuk... Ki vállalkozik a szerepre?

— Ha szakállam volna, én vállalkoznék! — szólta Dürnbauer. — Itt volna Loránffy, neki szép szakállája van, de rosszul beszél németül... Marad a Brandstädter! Egy kicsit kimaszkírozzuk...

Brandstädter nem akarta vállalni.

— Kitudódhat és bajom lehet! — mondotta.

Stieglitz összetett kézzel könyörgött neki, végre bele is egyezett.

— Grácban gyakran játszottunk színházast... Karl Mohr szerepét is eljátszottam, majd csak ezzel a szereppel is megbirkózom — szólta nevetve.

— De engem hagyjatok ki a dologból, mert mindent elrontok! — jajgatott Stieglitz.

— Te nem maradhatsz ki, de majd úgy intézzük a dolgot, hogy minél kevesebbet beszélj.

Megterveztük a jeleneteket, akárcsak egy színházban. Kiosztottuk a szerepeket. A következő színlapot állítottuk össze nagy hahotázás közben:

„A SZÉP ÖZVEGY ÉS A MAFLA.“

Vidám tragédia egy felvonásban.

Személyek:

A szép özvegy . . . . X asszony

Hellmer tanár . . . . Hans Brandstädter

Famulusa . . . . Hans Hausmann

Asszisztens . . . . Johann Stieglitz

Diákok és más szedett-vedett népség a kulcslyukon néznek be.

Ha vége jó — minden jó.

Szabad bemenet.

— Itt légy ám te is! — szoltam Stieglitzhez.

— Hagyjatok békében! — könyörgött. — Még elrontom az egészet...

— Neked nem is szerepet szántunk! — szólta Dürnbauer.

Délután alaposan kimaszkíroztuk Brandstädtert Hellmer

szobájában. Hausmann szemüveget is tett az orrára, azután felvette a professzor hosszú munkakabátját, fejére nagy baretet tettünk. Az íróasztal mögé ült s annyira hasonlított Hellmerre, hogy felkacagtunk.

— Első csengetés! — szólt Dürnbauer. — Bim, bim, bim... Valamennyien a nézőtérre!

A többiek künn álltak az ajtó előtt és vártak az előadásra. Csak Brandstädter és Hausmann maradtak benn.

Én a kapu előtt várokztam a szép özvegyre. Pontosan négy órakor megjelent. Stieglitz kétségbeesett arccal kullogott mellette.

— Ma még elragadóbb, mint tegnap! — bókoltam neki. — És pontos, mint egy királynő!

— Már megint kurizál — szólt nevetve. — Nem akartam megvártni.

— Te is eljöttél?? — kérdeztem Stieglitztől.

— Igen... A tanár ur meghagyta ma délelőtt...

Karomat nyujtottam és vezettem hölgyünket.

— Itt volnánk! — szóltam az ajtó előtt.

Kopogtam.

— Tessék! — hangzott belülről egy hang.

Kinyitottam az ajtót, a hölgy belépett, mig én és Stieglitz amilyen gyorsan csak lehetett, az iskolatermen át a többiekhez szaladtunk. Ezek itt már kiragasztották a szinlapot az ajtóra.

„Az előadás kezdődik.“

Első jelenet.

Hellmer — Famulus.

(Hellmer az íróasztalnál ül s szájára szorítja zsebken-
dőjét.)

Famulus: Mindjárt négy óra és itt kell lennie!

Hellmer (aggódva): Bár már tul lennék rajta!

Famulus: Ez lesz csak a hecc! Figyelem! Lépéseket hallok!

Hellmer: Oh jaj! Kopognak!

Famulus, Hellmer: Tessék!

Második jelenet.

Előbbiek. A szép özvegy.

A szép özvegy: Szabad?

Hellmer: Tessék, tessék!

A szép özvegy: Jó napot! Bocsánatot kérek, ha zavarom, de nem sokáig tartóztatom föl professzor urat... Valamit szeretnék kérdezni, azután megyek...

Hellmer: Nem zavar kérem! Kináld meg székkal a hölgyet.

Megbocsát, ha nem kelek föl, de rettenetes fogfájásom van.

A szép özvegy: Tudom mi az! Nagyon sajnálom!

Hellmer: Mivel szolgálhatok, nagyságos asszonyom!

A szép özvegy (nevetve): Ugyan! Nem vagyok én nagyságos asszony... „Na alsten wegen den Stieglitz bin i' kummen.“

Hellmer (félbeszakítja): Jó, hogy jött, majdnem elfelejtettem! *(a Famulushoz:)* Menj, Hausmann és hívd be az asszisztens urat!

Famulus: Igenis, professzor ur! *(Balra el.)*

Harmadik jelenet.

Hellmer. A szép özvegy.

Hellmer: Tehát az asszisztens miatt jött, szép asszony?

A szép özvegy: Amint látom, az urak mind értenek a kuriáláshoz! „Schön war i' vielleicht amal“...

Hellmer: Dehogy is egykor! Hisz ön oly fiatal, talán huszéves!

A szép özvegy: „A paar Jahre drüber werns schon sein.“

Hellmer: Kár, hogy fáj a fogam, különben csak én udvarolnék ám magának!

A szép özvegy (nagyon hizeleg neki a professzor mondása): „Aber so gehn's doch“.

(Kopognak.)

Hellmer: Tessék!

Negyedik jelenet.

Asszisztens és Famulus jönnek. *Hellmer.* A szép asszony.

Asszisztens (meghajol a hölgy és Hellmer előtt): Pa... pa... parancsol professzor ur...

Hellmer: Kérettem ma délutánra, asszisztens ur. Fogfájásom miatt holnap az orvoshoz megyek... Így helyettem korrigálni fog!

Asszisztens (meghajol).

Hellmer: Kérem, korán jöjjön, mert a Brandstädter mindig későn jön.

Asszisztens: Ha-ha... *(Száját kezére teszi.)*

Hellmer: Mit mondott?

Asszisztens (hallgat, szemüvegét törli).

Hellmer: Kérem, nézzen utána, hogy a vörös Türk nincs-e berugva... A Paintl ismét rövidre csinálta az akt lábát... Nézze meg, kijavította-e... Höffler is elmaradt, de a többieket is tartsa szemmel... Holnapután már itt vagyok és akkor ismét megosztjuk a munkát, mint máskor...

Asszisztens (meghajol és balra el.)

Ötödik jelenet.

Előbbiek. Asszisztens nélkül.

Hellmer: Tehát a Stieglitz miatt...

A szép özvegy (felkel): Köszönöm szépen, professzor ur! „Jetzt was i' scho' alles, was i' wissen wollt“... Hát megvalom, nem nagyon hittem a dolognak... „Mir is' es so komisch vorkumma“... Kezét csókolom... Nix für ungut. „Adiö“.

Hellmer (előre jön. Megöleli és megcsókolja az arcán).

A szép özvegy (meglepetve): De, professzor ur. Ez talán a fogfájás ellen van?

Hellmer: Persze!

Famulus: Nekem is fáj a fogam. (Meg akarja csókolni.)

A szép özvegy (elpirul): Hát ez itt csak így megy? (Koketten:) Mit akarnak ilyen vén skatulyától?

Hellmer: Nálunk minden szép hölgy „meg lesz csókolva“.

A szép özvegy (nevetve): Na, wenn's so ist“... (Odatartja arcát a Famulusnak, aki azonban a száját csókolja meg.) Az ördögbe! Kezd a dolog érdekes lenni! (Szívből nevet.) A Stieglitz mindig mondta ám, hogy milyen kedves ember a professzor ur! Most már magam is elhiszem... És ha nem veszi tolokadásnak professzor ur, vasárnap este nagy ramazuri lesz nálam, Hütteldorfban... és... és az urak mind kijönnek énekelni... no meg evés, ivás is lesz ám.. Nagyon megtisztelve érezném magamat, ha szerencsétetne.. (Kacéran néz Hellmerre.)

Hellmer: Egy feltétel alatt... Ha eljegyzés is lesz...

A szép özvegy (elpirul, lesüti szemét, azután nevet): Lehetséges... Ki tudja? Tehát a kezét rá, hogy kijön...

Hellmer (megcsókolja az asszony kezét, a másakra a Famulus cuppant egy csókot): De az említett feltételekhez kötöm magamat...

A szép özvegy: Vizontlátásra vasárnap. Adiö! Kisztihand! (Távozik.)

Hatodik jelenet.

(Asszisztens, deákok és népség nagy lármával berohannak.)

Asszisztens (zokogva megöleli Hellmert): Soha életemben nem fogom ezt elfeledni... Soha...

Össze-vissza kiabáló hangok: Nagyszerűen sikerült. Pompás! Jobban nem is lehetett volna!...

Hellmer: Meg kell pukkadni! (Leteszi kabátját, barettjét és a szemüveget.) Csakhogy ezen is tulvagynk!

(Vad tánc. Lárma. Nevetés.)

(Függöny legördül.)

Én szedtem lábaimat s a szép özvegy után iramodtam. Utól is értem.

— Meg van elégedve, szép asszony? — kérdeztem.

— „A recht lieber Herr is' enker Professor“... Megigérte, hogy kijön vasárnap délután. Azután valamennyien eljöjjenek ám, mert nagy ramazuri lesz!...

— De ne feledkezzék meg a Hellmer feltételéről!

— Már ezt is tudja?

— A Stieglitz kikotyogta... — hazudtam. — Azt se tudja, mit csináljon örömeiben... Aztán most már ne vezesse ám tovább az orránál!...

Amikor visszamentem, Stieglitz a nap öröme sörrel vendégelt meg bennünket. Este elkisért egy darabig.

— Azután ne bizd magadat egészen miránk! — mondtam. — Nagyon finyásan bánsz vele... ezt pedig nem szeretik a nők... A menyasszonyod is e fajtából való... Szereti az erőt, némi kis durvaságot... Légy férfi és hagyj már föl az örökös sopánkodással!

— Más nőkkel szemben mindig brutális voltam, de azokat nem szerettem. Csak vele szemben vagyok ilyen félős és bátor-talan...

— Gondolj arra, hogy elvégre te vagy a férfi és ő a nő!

— Már olyan erősnek érzem magam, mint egy bika! — szólt nevetve. — Nagyokat lépett, karját feszítette és izmait mutogatta.

Vasárnapig még több haditanácsot tartottunk, de nem sütöttünk ki semmi okosat. Abban állapotunk meg tehát, hogy ötletszerűen és a helyzetnek megfelelően fogunk cselekedni. De egyben megegyeztünk: az eljegyzésnek meg kell történni!

— Ha kell, akár egy hétig is ott tanyázunk! — mondotta Dürnbauer. — szégyen volna, ha nem tudnánk a dolgot nyélbe-ütetni...

Vasárnap délután az igazságügyi palota előtt találkoztunk. Az aktterem látogatói mind eljöttek, azonkívül mások is csatlakoztak hozzánk. Többek között: az Altdeutsch, Höffler, Harlinzenkarl és néhány festő. Ezek között volt Seligmann is, egy vidám és muzsikális fickó, aki hegedűjét is magával hozta. Harlinzenkarl a citerájával jelent meg, míg a hosszú Linke egy furulyát hozott. Leni is eljött és mint Dürnbauer nővére szerepelt.

Kékstráfos fehér kartonruhában jelent meg. Fején széles szalmakalapjával nagyon bájos jelenség volt.

Megindultunk. A villákon túl egyszerűen leheveredtünk a fűre. Nem messze tőlünk korcsma állott, amelynek kertjében vidám schramlisok énekeltek.

Loránffy elővette a kottáját.

— Uraim, kipróbáljuk a képességünket, nehogy estére belesüljünk... Az ördögbe! Most veszem észre, hogy otthon maradt a tenoristánk!

— Akkor mehetünk a fenébe! — káromkodott Dürnbauer.

— Nem kell kétségbe esnünk. A Róna majd kisegít bennünket, hisz mindenhez ért és mindenben elviszi az első díjat...

— Igen, ha a magas „c“-t le lehetne rajzolni — szóltam nevetve. — Próbáljuk meg.

Loránffyval átvettem a dalt és a második próba után már együtttest is énekeltünk...

Felharsant a dal:

„Bächlein am Wiesenrand,
Rinnst du noch immer,
Blümlein am Bachesrand,
Blühst du noch immer?...“

Minden simán ment csak a végén a magas „c“-vel volt egy kis baj...

— Nem megmondtam! — szólt Linke. — Mindenhez ért ez a Róna! Legközelebb nem az orvoshoz, hanem hozzá megyek a furunkulusommal... bizonyára azt is meg tudja gyógyítani!

Ismét leheveredtünk a fübe. Leni nagyon jó kedvében volt s bizony nem tett lakatot a nyelvére! Egy idősebb nagy, lomha testű, sörhasu ember düledezve jött ki a korcsmából s felénk tartott. Szó nélkül letelepedett mellénk. Kezében söröskrigli volt.

— Ahol énekelnek, — mondotta vidáman — ott nyugodtan leülhetünk! Ezt mondta egy német költő, de már nem jut eszembe a neve... Uraim, énekeljenek tovább... nagyon szép volt. Doktor Kandler! Kandler! Természetesen doktor juris! Régi bécsi család utolsó sarja. Természetesen agglegény! — mondotta felénk hajlongva. — Csinos fiu vagyok, mi? És hozzá még kapható is!

— Na éppen magára vártam! — szólt Leni — Maga vén trottyos!

— Vén trottyos! Nem rossz! Trottyos lehetek, de vén?... Egyszer én is voltam ám fiatal, olyan fiatal, mint ti... Hát olyan szép nem voltam, mint a kisasszonyka, az már igaz! A la bonheur! Legmélyebb hódolatomat... — mondta ismét hajlongva.

— Na ne hajlongjon annyit, mert el talál esni! — nevetett Leni. Hozzálépett és a vállánál fogta, hogy el ne düljön.

— Oh, holde schöne, hör' meine Gestöhne! — énekelt Kandler mély basszus hangon.

Leni ellökte magától.

— Ismét kosarat kaptam! Boldogtalan szerelem! Oh, jaj... oh jaj! Nem baj! Ha az ember egészséges és megvan a kis söre — nincs semmi baj!

Leült ismét. Nagyot huzott a krigliből.

— Már megint üres lett a krigli! — mondogatta. — Nem baj! Majd megtöltetem újra, csak fel tudnék kelni! — motyogta, négykézlábon állva.

— Ugy néz ki, mint egy nagy borju! — mondta Leni nevetve.

— Borju? Ez sem rossz! — szólt dr. Kandler és csókot dobott Leni felé. — Nem baj! Uraim és hölgyeim, menjünk talán a korcsmába! Auf! Auf! Sprach der Fuchs zum Hasen, hörst du nicht den Jäger blasen!

Udvariasan karját nyújtotta Leninek.

— Csak nem fogtok egész nap itt a füben csücsükélni? Itt a korcsma közelünkben... Fel... fel... fel!...

— Menjünk be egy pohár sörre! — javasolta Dürnbauer. — Öt óra és nyolc órára ráérünk kimenni Alig husz perc ide Hütteldorf...

Leni elfogadta dr. Kandler karját s intett az Altdeutschnak, hogy ő is karoljon bele a doktor urba.

Csakhamar letelepedtünk a vendéglő kertjében. A pincér sört hozott.

— Önre üritem poharamat, bájos hölgyem! — szólt Kandler, aki egy nagy kancsó sört fenéig üritett.

— He! Peppo! Sajtot ide — kiáltott a salamucinak.

Kandler csak úgy falta a sajtot.

— Ez helyet csinál a sörnek! — mondotta nevetve.

A salamucinak parancsot adott, hogy sorra kínáljon bennünket a sajtból.

— Énekeljenek az urak! — kérte a doktor ur. — Nagyon szép volt!

— Nem rontjuk a hangunkat, mert ma este szerenádot adunk! — jegyezte meg Loránffy.

— Hát mi van azzal a schramlival? Hol bujkálnak azok a kefekötők. Halló, lesz schramli, vagy nem lesz?

A zenészek mellénk telepedtek s néhány vidám dalt játszottak. A doktor ur basszus hangja volt a kíséret. Friss sör került az asztalra. A hangulat emelkedett volt... Most már Leni is kísérte a muzsikát s végül valamennyien vele énekelünk. Csak Loránffy hallgatott dühösen.

— Disznóság! — mondogatta. — Estére mind olyan rekedt lesz, mint a repedt fazék...

Végre ő sem birta tovább — velünk együtt énekel...

Az Altdeutsch Leni mellett ült s szelíden mosolygott.

Közelemben egy idősebb házaspár ült, két fiatal leánnyal. A leányok irigykedve néztek Lenire.

— „Was san' denn dös für Leut?“ — kérdezte az egyik leány apjától.

— Hát kik? Diákok!

— „De? Warum net gar!“ — szólt a mama. — Legfeljebb művészakadémisták...

— Na, és azok nem diákok?

— „Aba, kane richtigen net“ — érvelt tovább a mama. — Micsoda kalabrezerek, meg bársonykabátok ezek! Ilyet nem hord rendes ember...

Felkacagtam, azután feléje fordulva magasra emeltem a söröskancsómat.

— Prozit! — kiáltottam át.

— Megint járatod a szádod! — szidta a papa a mamát. — Fizetek! Megyünk haza, mert még kellemetlenségünk lehet miattuk.

— Most pedig azért is itt maradok! — dühöngött a mama.

— A Brandstädter ma nem iszik... Mi van a professzor ural? — kérdezte Leni.

— Éppen mert professzor vagyok! — szólt nevetve. — Egy professzornak nem illik részegen megjelenni a vacsoránál...

— Lári-fári! A professzor is berughat egyszer-másszor. Művészek vagyunk, vagy mi a csoda! — szólt Dürnbauer.

Kandler már el volt ázva.

— Bier her! Bier her! Oder ich fall um! — ordította.

— Már lenn is van! — nevetett Leni.

— Szép hölgy!... csinos leány... bájos... A la bonneur!... A la bon... neur... — dadogta a doktor ur.

— Fiuk, eleget ittunk. Hét óra, megindulunk, hogy az ital elpárologjon fejünkéből, mert csak tiszta fejjel tudjuk dolgunkat jól végezni — javasoltam a társaságnak. — Fizetünk, pincér!

— Itt senki sem fizet! Mindenki az én vendégem! — bömbölte Kandler doktor. — Én fizetek mindent.

Természetesen nem fogadtuk el nagylelkű gavallérságát! Felkészülődtünk.

— Veletek megyek! Tőlem meg nem szabadultok egykönnyen és ha nem egyeztek bele, utánatok futok...

— Nem tehetjük, — szólt hozzám Dürnbauer — idegen emberrel nem állithatunk be hozzájuk.

— Idegen!... Majd bemutatkozom... Doktor Kandler... természetesen doktor juris... és ha kidobnak, még akad korecsma Hütteldorfban...

— Saját felelősségére velünk jöhet — szoltam hozzá. Azután Dürnbauer meg én karonfogtuk s magunkkal cipeltük.

Nyolcra Hütteldorfba érkeztünk s az uton — Kandler kivételével — kiszellőztük fejünket... A ház előtt Stieglitz fogadott.

— Nővérem! — mutatta be Lenit Dürnbauer.

— Nővéred?... Persze... persze... A nővéred!...

— Dr. Kandler, doktor juris természetesen — mutatkozott be a doktor ur

— Szintén egy nővéred? — kérdezte Stieglitz nevetve Dürnbauertől.

— A bátyám Amerikából! — szolt Dürnbauer. — Ép most érkezett meg.

— De miért jöttök oly későn, a háziasszony már nagyon türelmetlen.

— Csak nem gondolod, hogy világos nappal adunk szere-nádót? — szoltam. — Menj föl és várjatok a szobában és csak akkor jöjjetek ki az erkélyre, ha belekezdünk. Mi az ujság egyébként? Rendben van minden? Megfogadtad a tanácsomat?

— Tegnap ép akkor jöttem ki a műhelyből, amikor a kövér hentes jött le a lépcsőn. Odamentem hozzá és rákiáltottam:

— Ha még egyszer beteszed ide a lábadat, agyonütlek, mint egy kutyát! — és fenyegetően emeltem föl a fakalapácsot.

— Tőled még nem ijedek meg! — szolt, de kiolvastam szeméből, hogy bizony megijedt és már inalt is kifelé. Utána dob-tam egy fakölcöt és ha le nem hajol, fején találok.

— Segítség! Meg akar ölni! — kiabált és rohant kifelé. Utána ugrottam.

— Kitaposom a beledet! — ordítottam rá.

A nagy lármára kiszaladtak a segédek és az asszony is le-rohant.

— Mi történt? Ilyen botrányt csapni! Összefutnak az em-berek! — mondotta.

— Meg akar ölni! — szolt siránkozva a hentes.

— Véget akarok vetni ennek az állapotnak! — kiáltottam nagy dühvel.

— A hentes az asszony háta mögé bujt. Oldalán fityegett a nagy mészároskés.

— Egyikünk ma holtan marad itt! — ordítottam. — Meg-vivünk életre-halálra — és megsuhintottam a kezemben levő fabunkót. — Mit bujssz el te gyáva?

— Meggyilkol! Megöl! — siránkozott.

— De Stieglitz, megbolondultál? — szolt az asszony.

— Hát nem mersz? — kiabáltam és a hentes felé rohan-
tam. — Leszurlak, mint egy disznót...

Az asszony és a segítők lefogtak, a hentes gyorsan kere-
ket oldott... Még messziről is azt kiabálta, hogy megölöm.

Kiszabadítottam magamat karjaikból s utána rohantam,
de úgy szaladt, mint egy nyul...

Amikor visszamentem, dühösen jártam fel és alá.

— A dolognak véget kell vetni! — ordítottam. — Vagy ő,
vagy én... Nem tűröm tovább... Ha még egyszer idejön ez a
disznó, agyonütöm, mint egy kutyát...

— Jó, jó... — csillapított az asszony. — Többet nem fog
idejönni, de nem tudom, hogy mi okod van rá...

— Nem tudja? Hát tudja meg, hogy nem fog tovább az or-
romnál vezetni... Megértette?

— Na, jól van már, de dühöngj! — s hízkelve hozzám
simult. — Na heut' hams' mir gefallen, so recht als wie a' Mann
hams' es gemacht... Na, na, san' ma' wieder gut!"

— Végre megembereltem magadat! — szóltam Stieglitzhez
nevetve.

A kertben hosszú asztal állt megterítve s csak úgy roskadt
a mindenféle finom hideg ételtől.

— Ebből lesz mit zabálni! — vélekedett Leni.

Az asztal mögött színes lampionok lógtak le a fákról.

Lassan felsorakoztunk.

Fenn a verandán három szék állott. A szép özvegy Brand-
städter-Hellmer karján jelent meg, mögöttük Stieglitz jött s
leültek a székre. Lilaszínü átlátszó ruha volt rajta, magasra
fésült hajában rózsaszál volt kitűzve.

— Miféle alak az ott, a szép asszony jobb oldalán? — kér-
dezte tőlem Kandler.

— Hellmer professzor.

— Mi? Ez Hellmer professzor? — kiáltotta torkaszakad-
tából Kandler. — „Ka' Spur!“ Nagyon jól ismerem Hellmert,
az unokatestvére vagyok... Ez legyen a Hellmer?!

Rémülten néztünk egymásra. Dürnbauer hirtelen mozdulat-
tal befogta a doktor ur száját s magával cipelte a bokrok közé.

— Kuss, te részeg pocak! El találod rontani a mulatsá-
gunkat.

— Multság? — Ez az alak közönséges szélhámos s le fo-
gom leplezni! — kiabált a doktor ur.

— Fogja be már a száját! — szóltam rá és pár szóval
megmagyaráztam neki, hogy miről van szó.

— Linke, te itt maradsz és ügyelsz rá, nehogy elrontson
mindent! — szólt Dürnbauer.

— Megfojtom, ha mukanni mer! — mondotta Linke.

Stieglitz már türelmetlenül várt ránk.

— Mi történt? — kérdezte.

— Az amerikai bátyám kissé sokat ivott s internáltuk, nehogy zavarjon bennünket.

Felhangzott az első dal:

„Bächlein am Wiesenrand,
Rinnst du noch immer?
Blümlein am Bachesrand,
Blühst du noch immer?...

Mikor a dal elhangzott, az özvegy, Hellmer és Stieglitz lelkesen tapsoltak. A kerítés mellett összeverődött szomszédok is megtapsoltak bennünket.

Kis szünet után a második dalba kezdtünk s ha a magas „C“-m egy kissé félrecsuszott is, mégis kivágtam. Nagy tetszés kísérte a második dalt is...

Ezt a két dalt tudtuk csak, azt is nagynehezen verte belénk Loránffy. Mit kezdünk most?

— Elénekeljük az elsőt még egyszer! — mondotta Dürnbauer. És már harsogott is:

Bächlein am Wiesenrand...

— Da capo... Da capo!... — kiabálták minden oldalról, de nem álltunk kötélnek! Elég volt!

Dürnbauer nagy pózba vágta magát és a veranda alá állott.

— Nagyságos asszony! Professzor ur! Asszisztens ur! Nagy eseményt ünneplünk ma! Nagy eseményt... Barátunk... barátunk Stieglitz asszisztens lett...

— Éljen, éljen Stieglitz!... — zugott mindenfelől.

— Nagy esemény ez neki, nekünk is és a szép asszonynak, akinek képét szívében hordja... Azért jöttünk ide, hogy dalunkkal és hő kivánságunkkal meggratuláljuk és azt kívánjuk, hogy érje meg annak beteljesülését, ami szíven fekszik... és... és éljen Stieglitz!...

— Éljen, éljen! — bőgtük és a veranda köré csoportosultunk. Seligmann és Harlinzenkarl tuszt huztak, amit Linke fuvolója is kísért...

A szép asszony zsebkendőjével törülgette szemeit.

— Oly szép és megható volt minden... Soha életemben nem fogom elfelejteni...

Most Stieglitz lépett elő.

— Uraim! Kedves... kedves barátaim... Nem is tudom, mit mondjak... De hát mit is beszéljek annyit!... — mondotta és lerohant hozzánk. Nyakunkba ugrott, mire mi vállunkra kaptuk s a mars ütemei mellett körülhordoztuk a kertben.

Az özvegy sirt és kacagott örömeiben...

— „Herzig sans' alle miteinander! Dös muss i' scho' sagen“ — mondotta.

— Szép asszony, amit ön ígért, be is kell tartania... — szólt hozzá Brandstätter.

— Pressiert denn gar so? — kérdezte pajkosan az asszony.

— Persze, neki is, nekünk is sürgős!

Lejöttek a lépcsőn. Én és Stieglitz sorra bemutattuk a többieket. Dürnbauer „nővére“ is sorra került. A szép özvegy megölelte és megcsókolta a „nővért“. Linke előrecipelte az amerikai „testvért“ is.

— Doktor Kandler, természetesen doktor juris — motyogta ez.

Stieglitz mögé osontam.

— El van olvadva! Az utolsó rohamra készülj! Menj vele a lugasba, ahol sötét van... a többi a te dolgod... — sugtam neki.

— Megmarkolom, ahol csak érem! — szólt Stieglitz.

Karját nyújtotta a szép özvegynek s megindult vele. A lugasnál hirtelen maga után vonszolta. Én sem voltam rest, utánuk sompolyogtam.

Stieglitz hevesen kezdte a rohamot. Ölelte, csókolta.

— „Aba Stieglitz!... Was hams' denn auf einmal!... Stieglitz... Se Saumagen!... Aber so hörens scho auf!... Au... Pfi.“ — szólt lihegve.

— Tégedet akarlak! — suttogta Stieglitz vágyakozóan.

A dulakodás újból kezdődött.

— Geh Stieglitz... Jetzt ned... Soviel Leut' san da herum... (zokogva). I' bin doch a' anständiger Fau... Wart doch bis zur Hochzeit...

— Megöllek! — lihegte Stieglitz. — Mondd, hogy „igen!“

— Igen... igen... — suttogta a nő és Stieglitz keblére hajtotta fejét. — Milyen erős vagy! Most már tetszel is nekem!... — és forrón szájoncsókolta. — „Sapherl... mein liebes Sapherl... — és a csókok cuppantak.

— Meg kell lenni az eljegyzésnek, azonnal!

— Igen, jól van! — mondotta nevetve az özvegy — de most már menjünk, mert a vendégek éhesek és feltűnik, hogy elmaradtunk...

Stieglitz büszkén, felemelt fővel vezette karján a szép asszonyt...

— Asztalhoz uraim, asztalhoz! — vezényelt az özvegy kissé rekedten.

A középben a diszhelyen Hellmer-Brandstädter ült. Jobbra

az özvegy, balra pedig Dürnbauer „nővére“. Az özvegy mellett Stieglitz és Léni mellett az Altdeutsch ült.

Óriási üvegekben hordták a sört s csakhamar vidám kedv uralkodott a társaságon.

Dr. Kandler, akit az asztal végére ültettünk, ismét berugott.

— Látjátok... az ott a rokonom... a Hellmer... a nagy művész... csinos ember, mi?... A Hellmer... ha én mondom, hogy ő a Hellmer!... Hahaha...

— Fogd be a szádat, különben a torkodba dugom ezt a libacombot! — mordult rá Linke.

A kapun, a sötét háttér felől egy tántorgó alak jött felénk. Kicsi, kövér ember volt nagy pocakkal. Fekete kabát és egyenes karimájú cilinder volt rajta. Arca petyhüdtlen esett le, halántékán „Sechserék“ kunkorodtak s ragyogtak a disznózsirtól. Szájában virginiaszivar volt. Mellényéről hatalmas aranylánc fityegett, kövér ujjai tele voltak gyűrűvel.

Kissé zavartan pislogott.

— Jó estét... mindenkinek... uraim! — mondotta, cilinderét lóbálva. — Szép társaság... Szép társaság... és mindez nélkülem... Na szép! „Dös muss i scho' sagen“.

— A disznó hentes! — kiáltott fel Stieglitz s kezében kanalat tartva, rohant felé. — Takarodj! Ki vele! Különben felvágom a hasadat!

— De Stieglitz, maradj már békében. A vendégünk és nem szabad megsérteni!... — kérlelte az özvegy.

— A vendégünk? Persze... a mi vendégünk... Ez már más dolog! De azért felvágom a hasát!...

— Ülj már le a helyedre! Azután kanállal akarod a hasát felvágni! — szólt nevetve az özvegy.

— Igazad van! — nevetett Stieglitz és leült.

— Örülök, hogy eljött, Pimperl ur! — mondotta az özvegy. — Kérem érezze jól magát minálunk. „Es find't si' scho' no' was für sie a“.

Ott a doktor ur mellett van üres hely. A doktorhoz ment, cilinderét egy ágra akarta akasztani, de az minduntalan leesett.

— Pimperl hentesmester! — mutatkozott be.

— Örvendek! Dr. Kandler... természetesen doktor juris!

— „Aba' natürlí', was denn sonst“ — mondotta Pimperl. Kezet fogtak.

— „Kinda, hass is' heut“ — szólt Pimperl s nagy zsebkenőjével törölgette izzadt homlokát.

— Bizony meleg! — szólt a doktor. — Ez ellen csak a sör segít. Prosit!

Linke intett Dürnbauernek.

— Maradj itt s ügyelj, nehogy valami ostobaságot csináljon ez a fickó! Most én adok szerenádot az özvegynek.

Kezébe vette fuvoláját s Lenihez ment.

— Egyszer alkalmam volt hallani, hogy milyen szépen énekelsz...

— Megjárja! — mondta Leni nevetve.

Ők és Seligmann a szép özvegy mögé álltak.

— Figyelem! Csend, uraim! — szólt Dürnbauer.

És halkan, édesen felhangzott Schubert „Ständchen“-je. Leninek kedves gyermekhangja volt, Linke meg Seligmann pedig mesterei voltak hangszerüknek.

„Leise flehen meine Lieder durch die Nacht zu dir,

In den stillen Hain hernieder Liebchen komm zu mir!...“

stb., stb.

A refrént halkan, kórusban énekeltünk.

Az özvegyet annyira meghatotta a dal, hogy Stieglitz vállára hajtotta fejét. Azután zokogni kezdett s hevesen átölelte Stieglitzet.

— „Sapherl, liebes Sapherl“ — suttogta Stieglitz...

— Bravó! Most kihirdetem! — szólt Brandstädter.

— Egy feltétel alatt.

— Ahogy parancsolja...

— Ön lesz az esketési tanunk is.

— Hogyne! — dadogta Brandstädter. Azután felállott s csendet parancsolt.

— Tisztelt társaság! Kedves barátaim! A mi szép házi-asszonyunk eljegyezte magát Stieglitz barátunkkal! Éljen! Éljen! Háromszor is éljen...

Lármás éljenzés harsogott. Mindenki hozzájuk sietett gratulálni.

Stieglitz átölelve tartotta mennyasszonyát s meghatottan csókolgatta az arcát meg a kezét.

— Ráérsz!... Máskor is! — szabadkozott az nevetve.

Hangos zokogásra lettünk figyelmesek.

Az asztal végén felállt a kövér hentesmester, két karját az asztalnak feszítve röffentett mint egy haldokló malac... A könnyek csak úgy potyogtak kövér arcán... Apró szemeit le nem vette a mennyasszonyról.

„Das i' dös erleben muss“... auf meine alten Tag“... Három évig hittem, hogy a feleségem lesz... Brühühü... Brühühühü... „Dös halt i' net aus“... Nem élem tul... Megölöm magam!.. Megölöm magam, mint egy disznót... Brühühühü... .

Kandler sirva borult a nyakába s hosszasan átölelve tartották egymást.

— Ne törődj velem, barátocskám! . . . Mind ilyenek az asszonyok . . . Nem baj! . . . Amíg sör van a világon, ne busulj, barátocskám! Servus!

— Servus, — mondta sirva a kövér hentes — azután testvéri csókot váltva, nagyot ittak s újból összeölekeztek.

Stieglitz menyasszonyával karba fűzve állt meg előttük.

„Ned' harb sein Herr Nachbar“ — szólta az asszony Pimperlnek, aki távozni akart. — Maradjon nálunk! Tudja, hogy jó szívvel voltam magához, de mind a kettőjükhöz nem mehetek feleségül — szólta nevetve. — De jó barátok maradunk ezután is, most pedig pacsit adni szépen! . . .

Pimperl megragadta az asszony kezét és forró csókot nyomott rá. . .

— De hát miért nem engem választott és miért a másikat? — zokogott Pimperl.

„Mein Gott! Das is' nur scho' amol so im Leben und ned' anders“. . . — nevetett az özvegy. — Na most pedig üljön le szépen!

— Csak most leszek igazán jókedvű! Azért sem busulok! — mondotta sirás-nevetéssel Pimperl ur.

Harlinzenkarl kézbe vette citeráját, melléje ült és rákezdte: „Der was jung is', kriegt a' schönes Madel und wer alt is' . . . der schaut zua! Wer a' Göld hat frisst a' Schwartelwurst und wer kans' hat . . . der schaut zua. Wer a' Göld hat . . . raucht a' Virginia und wer kans' hat . . . spukt dazua. Wer a' Göld hat . . . tragt a' Zylinderhut und wer kans' hat . . . haut den ein. Hallodio! Hallodio! Hallodio! Hallodio! Tarrara Juchkeisa — — — io!“

Pimperl felszegte a fejét s úgy hallgatott. Azután felugrott és a citera ütemére, mint egy öreg medve kezdett tipegni. — Juchée! Juchée! — verte a taktust, majd a combjait verte vastag kezeivel. Azután körbe forgott, megszédült s a székre rogyott. De Kandler korsó vizet öntött a nyakába, ettől magához tért.

— „Kinda, haas' is' heut“ — mondogatta.

— „Ja, ja, haas' is' haas is'“ — szólta a doktor. — Ez ellen csak a sör használ!

És tovább ittak. . .

A husételek után gyümölcsöt és édességet raktak az asztalra s nagy flaska borok kerültek elő.

A három muzsikus most a „Blaue Donau“-t kezdte játszani. Táncra perdültünk. Az özvegy és Leni alig győzték a táncosokat. A szomszéd kertben is táncba kezdtek, mire az özvegy áthívta a lányokat. Csinos, kedves lányok voltak ezek, akik bizony nem nagyon kérték magukat . . .

Seligmann, Linke és Harlinzenkarl most négyesre zendittek. Az özvegy a hentest választotta partnerének. . .

Csak az Altdeutsch ült csendesesen mosolyogva, de szemét le nem vette Leniről.

— Hogy ezt meg kellett érnem, — siránkozott ismét a hentes . . . öreg napjaimra . . . pedig tizenöt üveg sampanyert ástam el a pincében az eljegyzésemre. Borzasztó . . . borzasztó . . .

Kandler a fülét hegyezte.

— Tizenöt üveggel! és még talán franciát is? Barátocskám van egy ötletem — szólott dadogva Pimperlhez. — Gavallérnak kell lenned, ez az igazi nemes bosszu! Hát vedd ugy, mintha a te özvegyedet jegyezték volna el. . . „Net viel reden“ Elmegyünk a sampanyerért és . . . és . . . az özvegy lábai elé rakod . . . gyere! . . .

Pimperl bután bámult rá, de a doktor ur már cipelte is magával . . . Nem vették észre távozásukat, mert mindenki táncolt . . .

Hirtelen hangosan felkacagtam és az ajtó felé mutattam. Harsogó nevetés csattant föl.

Pimperl és a doktor másztak be. Hatalmas kosarat cipelt mindegyikük s karjuk alatt is szorongattak néhány üveget. . .

Olyanok voltak, mint két totyakos hullő valamelyik állatkertből.

Segítettünk nekik és pár pillanat alatt már az asztalon volt a sok pezsgő. Pimperlről csak úgy csurgott a verejték.

— „Haas' is' heut“, — mondogatta.

Az özvegy kezét nyújtott neki.

— „Jetzta is' ja eh' scho' allesans' — szólott Pimperl könnyezve. — A sampánt a mi eljegyzésünkre akartam eltenni, de most már mindegy! „Und segens, die da mit der roten Maschen am Hals, die wär' für uns zwa allani gewesen“ — szólott zokogva.

— Hát ebből csak mi iszunk, szomszéd ur! — mondotta részvéttel az aszony.

Linke, akinek a zsebe mindig tele volt lim-lommal, pezsgőbontót vett ki s egymásután puffogott a sok üveg.

— „Das i' dös erleben muss!“ — sirdogált Pimperl.

Durrogtak az üvegek s Pimperl szüntelenül ismételte: „Das i' dös erleben muss.“

Kandler megrázta a vállánál.

— Barátocskám, légy férfi! Most gavallér vagy, mutasd, hogy nem fáj a szived! Különben is ő most a te özvegyed.

— Persze, persze! . . . gavallér . . . — motyogta.

Későre járt az idő, amikor a társaság elszéledt. Amikor elváltunk, az özvegy figyelmeztette Hellmert adott szavára.

— „Ohne ihna ‚gibts‘ ka Trauung net“.

— Fiuk, veletek megyek! — szólt Stieglitz.

— I a' — mondotta a hentes is, akit a doktor ur támogatott.

Amikor a Lerchenfelderstrasse-hez értünk, már hajnalodott. Linke el-elmaradozott s nézegette az üzleti táblákat és cégeket. Most egy patika előtt állt meg.

— Mi bajod, talán hasfájásod van? — kérdeztem tőle.

— Azt nézem, hogy ezek a táblák nincsenek jól elhelyezve. A hentes itt a patika mellett a tulajdonképpeni gyógyszerész, olyan drága nála minden, az ő tábláját tehát vissza kell tennünk a helyére. A bádogos, amint hallom, nagy suszter, — ő is viszszaakapja a hozzáálló tábláját! A bádogosnál függő viszont az óráshoz fog kerülni, odavaló! Ez a nagykereskedő itt szemben, tulajdonképpen szatócs, így hát őt a szatócsé illeti meg... És így tovább... Mi a véleményetek, mint szakértőknek?

Nevettünk.

— Igazad van, de gyorsan, gyorsan, mert mindjárt megvirrad! — szólt Dürnbauer nevetve.

— Két ember előre, kettő hátra! — kommandirozott Linke — és ha rendőr közeleg, füttyöltök!

— Pimperl, mint a legszélesebb, ő lesz a létra, Kandler tartja őt, nehogy eldüljön! A Róna is összeállít egy „létrát“ s két helyen dolgozunk, hogy minél hamarabb elkészüljünk! Előre!

Az én „létrám“ Höffler volt, akit Seligmann fogott.

Husz perc alatt nyolc táblát cseréltünk fel. Hirtelen éles füttyező hallatszott. Gyorsan leugráltunk és párosával, énekszóval megindultunk. Egy rendőr jött velünk szembe. Pimperl és Kandler kihúzták magukat és úgy szalutáltak.

Nevetve nézett ránk.

— Vom Heurigen, was? — kérdezte. — Szép társaság, csinos hölgy! De csendben legyenek uraim! Ne énekeljenek hangosan, az emberek még alusznak.

— Parancsára ezredes ur! — szólt Pimperl.

A Ringen megálltunk egy kávéház előtt. A nap első sugarai már bearanyozták az épülőfélben levő udvari muzeum kupoláján álló bronz Apollóját... A külvárosokból jöttek befelé a tejes- és zöldségekocsi.

— Ide bemegyünk egy snapszra! — mondotta a hentes.

Nem sokáig maradtunk benn. Mikor kijöttünk, már reggel volt.

— Kinder halts mi, sonst fall i' um — kiáltott Leni nevetve. Seebaldus karonfogta és hazakisérte.

Mi pedig a Schiller-téren leültünk a padokra, hogy kiszé-
lőztessük kábult agyunkat.

Az iskolában pontosan megjelentünk. Amikor Hellmer be-
jött, észrevette rajtunk az átvirrasztott éjszakát.

— Mi van veletek? Pálinkaszaguak vagytok mind.

— Stieglitz eljegyzését ünnepeltük — mondotta Dürnbauer.

— Hála Istennek! Csakhogy megszabadulok ettől a tehet-
ségtelen embertől! — mondotta Hellmer nevetve.

*

Stieglitz két napig nem jelentkezett. Amikor megjelent,
arca sugárzott a boldogságtól. Am az esküvő nagyon furta az
oldalát. Mi fog történni Hellmer tanuskodásával? A hivatalos
helyen nem mondhat be hamis nevet?

— Emiatt ne fájjon a fejed! — szólt Dürnbauer. — Az
esküvő előtt pár nappal majd megírja, hogy legnagyobb sajná-
latára hosszabb időre el kellett utaznia... A Hausmann nagy-
szerűen tudja utánozni az írását... A hentes lesz helyette a
tanu... bizonyára meg lesz hatva...

— Szegény ördög — szólt Stieglitz. — Azóta folyton isz-
nak a barátjával. Tegnap este szerenádot adtak a menyasz-
szonyomnak és úgy orditottak, hogy a rendőr elcipelte őket...
Kinn a kerületünkben, mint a méhkasban, olyan nagy a nyüz-
ség és jövés-menés, meg a felháborodás a felcserélt táblák miatt.
A rendőrség jegyzőkönyvet vett föl az esetről...;

Az emberek majd megpukkadnak a nevetéstől, az ujságok
tele vannak vele... A rendőrség őrzőjáratokat küldött ki s a kár-
vallottak pedig nagy fütykösökkel járkálnak az éjszakában,
hogy a csinytevők közül elcsipjenek valakit. Meg kell pukkadni
a nevetéstől!

— Holnap éjjel folytatjuk a dolgot — szólt Linke egy-
kedvűen.

— Egyelőre csendben maradunk — mondotta Dürnbauer,
— mert elpáholnak bennünket és ráadásul dutyiba is zárnak...

— Csak nem hiszed, hogy ugyanazt csináljuk most is?!
Nem estem a fejem lágyára! Egészen más fog történni! Bizzá-
tok rám magatokat... Az egész rendőrséget az orránál fogva
fogjuk vezetni... no meg a ránk leselkedők is meg fognak puk-
kadni a dühtől... Hát csak azok jöjjenek ide, akik részt akar-
nak venni a heccekben!

Linke körül összedugtuk fejünket.

— Nagyszerű! Pompás! Fenomenális!... Kitünő! —
hangzott minden oldalról, amikor Linke „kidolgozott“ tervét
előadta. Felkaptuk a vállunkra s körülhordoztuk a teremben.

— Tehát mind eljöttök? — kérdezte felülről.

— Persze! Mind! Jövünk! — volt rá a válasz.

— Addig egy kukkot se szóljatok senkinek! — mondotta. Másnap este ismét az igazságügyi palota körül gyülekeztünk s megindultunk a Hütteldorferstrasse felé. . . Ezuttal Lenit nem hívtuk el, mert nem akartuk az esetleges kellemetlenségeknek kitenni. Tíz órára értünk ki abba a korcsmába, amelyben mulattunk. Az volt a tervünk, hogy éjfélig ott maradunk s csak azután indulunk el — munkára! Jókedvüen ettünk-ittunk s sokat neveltünk. Már jó ideje, hogy ott ültünk, amikor a bokrok mögül rekedt ének hallatszott.

— Ez a hentes, meg a doktor ur! — mondotta Dürnbauer. Csendben odaosontunk. A hentes, amikor észrevett bennünket, sirni kezdett.

— „Das i' dös erlebt hab“ — mondogatta.

— Már megint kezded! — kiáltott rá a doktor ur.

Hozzánk telepedtek s friss sört hozattunk.

— Amig sör van a világon, nincs semmi baj! — mondotta a doktor ur.

Azután beavattam őt is tervünkbe.

— Mi is jövünk, barátocskám, te is velünk jössz ám! — mondotta Kandler. — De ehhez kedv kell! — és bort hozatott.

Éjfélkor elindultunk s párosával haladtunk. Elöl ment Linke s fuvoláján marsot fujt. A Hütteldorferstrasse végén egy üres teleknél megálltunk. A kerítésen nagy tábla volt látható, rajta ezzel a felirással: „Herrmann Abeles. Öreg ajtók, ablakok, cégtáblák stb. stb.“ Kis házikó állott a kerítés mögött, amelynek ablakából világosság szűrődött ki. Linke az ablakon kopogott, mire egy kis emberke jelent meg.

— „I' hab' glaubt, se kummen scho' nimmer“ — mormogta bosszusan. — Rongyos pár krajcárért egész éjjel fennmaradni!

— Ne morogj, öreg! Itt van még egy huszas, azután rendben van minden! — mondotta Linke.

Bementünk a telekre s megálltunk egy óriási cégtábla előtt, amely a falnak volt támasztva. A tábla viaszos vászonnal volt áthuzva s közepén be volt szakítva. Lehetett tíz méter hosszú és másfél méter magas.

„Caffe Grinzinger“ állt rajta, nagy betűkkel ráfestve.

— Fogjátok meg, fiuk! — adta ki a parancsot Linke.

Vállunkra vettük s nagynehezen tudtuk az egyensúlyt megtartani, mert magas volt s kissé ittasak is voltunk!

A menet megindult. Elöl ment Linke furulyázva, mögötte az elővéd: Kandler, a hentes, Höffler és Dürnbauer, füttykösökkel felfegyverkezve.

Néhány éjszakai vándor csatlakozott a menethez — csupa kíváncsiságból. Mind többen és többen jöttek már velünk, de nem tudták, hogy mit akarunk . . . A Lerchenfelderstrassen egy

jól megtermett, bőrkötényes alak jött velünk szemben... Kezében füttyköst szorongatott. Tátott szájjal állt meg előttünk.

— Ahá! — kiáltott fel — azután hátraszaladt.

Nyugodtan haladtunk tovább. Egy korcsmából, amely előtt elhaladtunk, emberek rohantak ki. Elöl a füttykös, bőrkötényes alak.

— „Jetz' ham' ma' die Kerls!“ — üvöltötte. — A rendőrségre velük!... A rendőrségre! Végre megcsiptük a jómadarakat! Most megkapjátok a magatokét!... — hangzott összevissza. Azután elállták az utat.

— Hol vettétek ezt a cégtáblát? — kérdezte a bőrkötényes.

— Mi köze hozzá! — szólt Linke. Azok közre fogták s megfenyegették.

— Utat, különben hívom a rendőrt! — kiáltott Linke.

— Mi? Rendőrt? No, ilyen gyalázatosságot! Még van pofája rendőrt hívni! Rendőr! Rendőr! — hangzott összevissza.

Az egyik kikapta Linke kezéből a fuvolát.

— Add vissza, különben megjáród! — kiáltott rá Linke.

Az rátámadt, de Linke kivédte az ütést és hatalmas pofont adott támadójának. Általános verekedés támadt, de inkább a lárma volt nagyobb. A hentes földre teperte elenfelét s rátérdepelt. Kandler sem volt rest. Ő meg egy kövér ember pocakjára ült.

— Doktor Kandler, természetesen doktor juris! — mondotta, miközben püffölte az ellenfelét. — Ha meg mersz mocnani, olyan párt kapsz a nyakadba, hogy erről koldulsz!

Az ellenséget megfutamtottuk.

— Az első támadás sikeresen visszaverve! — adta ki a jelentést Linke.

— I' hab dem Kerl 's Ohrwaschtel abi' reissen wollen!“ — kiabált Pimperl — de nagyon oda volt növe a fejéhez...

— Igazi hős voltál, barátocskám! — szólt Kandler.

Ütemes tempóban vonultunk tovább. Éles füttyjelzések hallatszottak... Ismét egy hirtelen összeverődött tömeg támadt ránk.

Most egy rendőr állt elénk.

— Megállj! — szólt ránk.

— Ezek azok a csirkefogók, akik vasárnap össze-vissza cserélték a tábláinkat! — mondotta a kötényes ember.

— Ezt be is kell bizonyítani! — szólt Linke.

— Aber wir haben Enk ja derwischt! Etz schleppts ja scho' wieder ane daher!

— Ez a mi jogos tulajdonunk!

— Azt mindenki mondhatja! — szólt a rendőr. — Az urak velem jönnek a rendőrségre s ott majd kitudódik minden...

— Szabad akadémiai polgárok vagyunk s tiltakozunk szabadságunk minden irányu korlátozása ellen!

— Ha önök nem követtek el szabálytalanságot, ugy sem történik semmi bajuk, ezt azonban nem én fogom megállapítani — mondotta a rendőr.

Megindultunk s csakhamar a kerületi rendőrségre értünk. A rendőr pár perc mulva a szolgálatot teljesítő kommisszáriussal együtt kijött az épületből. Kissé álmos volt, de hangos kacagásba tört ki, amikor a különös éjszakai menetet megpillantotta.

— Mit csináltak megint az urak? Elég volt a vasárnapi komédiából!

— Ami vasárnap történt, ahhoz semmi közünk! — szóló Linke. — Ma ellenben az történt, hogy ezek az emberek minden ok nélkül ránk támadtak... Be kell őket csukni éjjeli csendháborítás, rablótámadás címen... Nem hiába tanultam jogot!

A rendőrbiztos, egy idősebb, császárszakállas ur, jóízűen mulatott Linke kifakadásain.

— Talán befáradnának az urak és igazolnák magukat! — mondotta kedélyesen.

Megmutattuk indexünket.

— Ez rendben van, de nem mondanák meg, honnét akasztották le ezt a fene nagy cégtáblát?

— Leakasztottuk? — kérdezte Linke csodálkozva.

— Kinek jutna ilyesmi eszébe? A tábla a mi jogos tulajdonunk! — szóló Seligmann.

— Kissé furcsán hangzik ez az állítás! Az urak diákok és mi az ördögnek kell önöknek egy ilyen nagy tábla? — kérdezte nevetve a biztos.

— Nagy képet festek, a címe „Hannibal átvonulása az Alpokon“. Ehhez kell a nagy tábla, amely fekete színe miatt is különösen alkalmas erre a célra... A fekete háttérre nagyszerűen lehet a havat és a jeget ráfesteni.

— Na das haben Sie schwarz auf weiss bewiesen! És miért éppen éjjel cipelik haza a táblát?

— Mert nappal feltűnést keltene.

— Nem rossz kifogás! Hol vette ön, vagy kitől kapta?

— Az Abelesnél vettük.

— Be tudja bizonyítani?

— Tessék, itt a számla!

A rendőrbiztos a fejét vakarta.

— Valóban: „Egy tábla, tíz méter hosszú, másfél méter magas, viaszos vászonnal bevonva, hibás... Négy és fél forint. Saldiert.“

— Igaza van önnek! — szóló nevetve s ujjával megfenye-

gette Linket. — Elmehetnek az urak! — De kérem, csendben legyenek s ne zavarják a lakosság éjszakai nyugalmát!

— Mi? Ezek a csirkefogók kijönnek? — kérdezte a kötényes ember. — „Dös gibts net. Das lass ma' uns net gfallen.“

A többiek is szitkokkal fogadták a hirt.

— Nyugodjanak bele, uraim! — szólt rájuk a biztos. — Tulajdonképpen önöket kellene megbüntetnem, amiért a diákokra támadtak, ha az a bizonyos „ha“ nem volna — szólt mosolyogva s ismét megfenyegetett bennünket ujjával. — Jó éjszakát, menjenek nyugodtan haza uraim!

— Most jön csak a java! — szólt Linke, amikor a táblát tovább cipeltük.

A polgárok szitkozódva követtek bennünket egy darabig.

Mentünk ütemes lépésekkel, amikor ismét egy rendőr jött velünk szembe. Gyorsan egy mellékutcába fordultunk s amily gyorsan csak tehattük, futni kezdtünk. A rendőr loholt utánunk.

— Megállj! Halt! — kiabált utánunk.

— Jaj... jaj... — nyöszörgött a hentes komikus réműllettel.

A mellékutcából egy másik rendőr jött szembe velünk.

— „Aha, dös san' — mondotta — die von Sonntag!“ — mondotta — most fülön csipem őket. Majd adok én nektek!

— Hogy mer ilyen hangon velünk beszélni? Mi akadémiai polgárok vagyunk! — tiltakozott Linke.

Akkorra az első rendőr is odaért.

— Hol vették ezt a nagy táblát?

— Ez a mi jogos tulajdonunk; kérem, engedjen minket tovább...

— És miért szaladtak el, amikor észrevettek?

— Miért? Azért! Rövidebb utat választottunk.

— A rendőrségre még rövidebb az ut! Előre! Mars! Te mögöttük haladsz! — szólt a társának s ügyelj, hogy meg ne szökjenek!

A rendőrségre érve, ismét az előbbi biztos fogadott bennünket.

— Megint baj van? — kérdezte mosolyogva.

— Nyugodtan mentünk, mint a csendes egerek, amikor ez a kettő utunkat állta s ide cipelt bennünket, ami ellen a leghatározottabban tiltakozom... — mondotta Linke.

— Az urak mehetnek tovább... De minél előbb kinn legyenek kerületemből... Aludni szeretnék végre... Remélem, ma éjszaka nem találkozunk többet...

A két rendőr tágra nyílt szemekkel bámult ránk.

— Ha még egy rendőrrel találkozunk, megismételjük a tréfát — szólt Linke komolyan.

És valóban így is történt. Pontosan megismételtük az előbbi jelenetet. Félóra mulva újra a rendőrbiztos előtt álltunk.

— Ez már tűrhetetlen! — dühöngött most már a biztos ur.
— Az egész kerület forrong és én nem nyughatom maguk miatt...

— Most már én is tiltakozom ez ellen! — Pontos adófizető polgár vagyok s egész éjjel ide-oda cipelnek, mint egy betörőt, vagy egy disznót... Holnap panaszra megyek a polgármesterhez...

— Veled megyek! — szólt a doktor ur.

— Az uraknak igaza van, de vessenek már véget ennek a komédiának, torkig vagyok vele. A tábla itt marad, különben tizszer is idekerülnek még az éjszaka...

— A tábla jogos tulajdonunk! — szólt Linke.

— Ne kényszerítsenek erőlyesebb beavatkozásra! — szólt jóakarattal a kommisszárius.

— Az ön kedvéért itt hagyjuk, de meg kell mondanunk, hogy azért cipeltük éjjel, mert a fuvardij rengeteg pénzünkbe kerülne...

— Holnap odavitetem, ahová önök akarják, kérem a pontos címet.

Linke egy hamis címet diktált be.

— Hadd cipeljék ezek is ide-oda — gondolta magában.

— De kérek róla írást! — szólt a biztoshoz.

— De most már békében hagyjanak ám, mert baj lesz!

— Nincs a gondunk a fene nagy táblával — mondotta Linke nevetve, mikor a rendőrségről kijöttünk.

— Kiszáradt a torkom és ez ellen csak a sör használ — mondotta Kandler. — Menjünk a korcsmába.

Be akartunk térni egy korcsmába, amikor ellenségeink éppen kijöttek onnan.

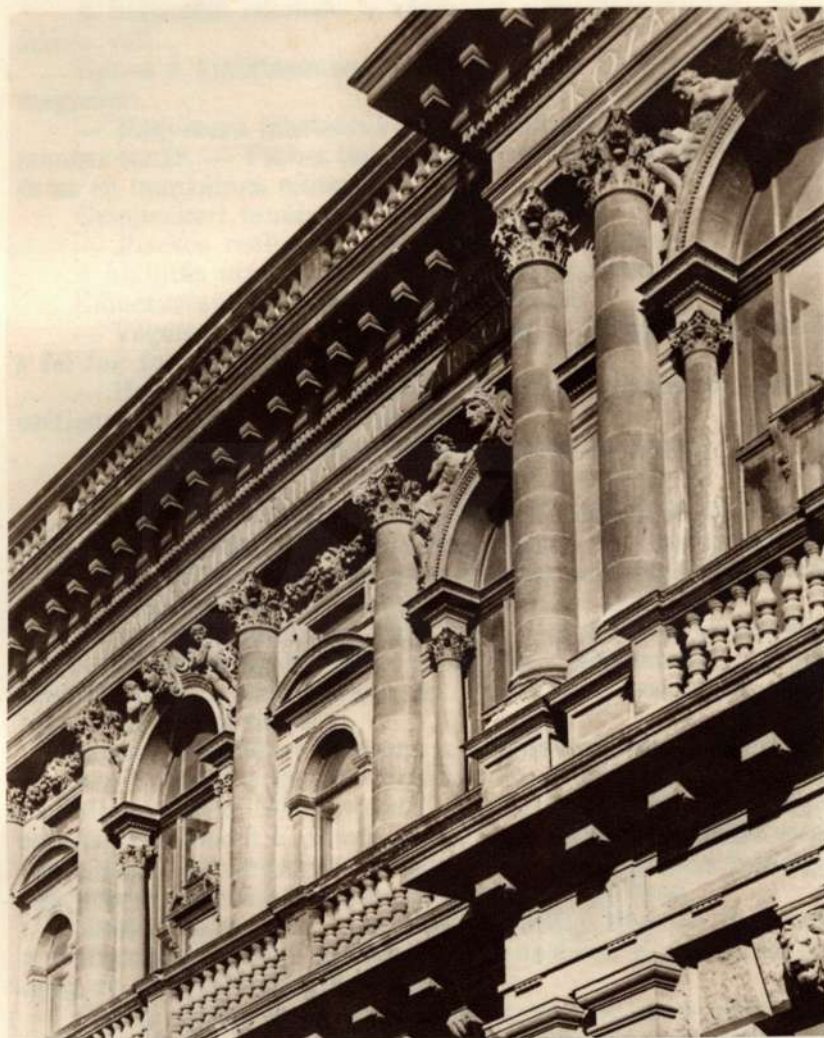
— Hát nem megint itt vannak ezek a jómadarak! — mondotta a bőrkötényes és Pimperlre támadt. Általános verekedés kezdődött. Ellenfeleink már részegek voltak s mi többen is voltunk és így a harc a mi javunkra dőlt el, de azután mi is gyorsan kereket oldottunk, nehogy ismét a rendőrségre kerüljünk.

A hentes valamit egy kis papirba csomagolt s azután zsebre dugta.

— „A Stickel vom Ohrwaschl hab i' ihm do' no' abi' zwickt, dös heb i' mir auf zum Andenken!“ — mondotta nevetve.

Más kerületbe mentünk s egy kurta korcsmába tértünk, ahol nagyokat ittunk a győzelem örömére.

Éjszakai kalandunk a lapokba is belekerült, természetesen nagyon kiszinezve. A bécsiek jóízűen mulattak rajta...

Részlet a régi Múcsarnokról, *Fessler Leó* szobraival.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Oberländer rajzot is csinált róla, amely a „Fliegende“-ben jelent meg. Ezen azután még többet nevettek a bécsiek...

*

A harmadik iskolaév is véget ért s kiállításunknak nagy sikere volt.

Eppen a kiállításunkon voltam, amikor több professzor is megjelent.

— Nagyszerű tehetségek! — jegyezte meg az egyik, Eisenmenger tanár. — Többet tudnak, mint mi! Nézd ezt az aktot! — és az én munkámra mutatott.

Grippenkerl tanár urnak nem tetszett.

— Piszkos realizmus! — mondotta megvetően.

A kiállítás után ismét Pestre küldtettem munkáimat.

Elbucsuztam Herzogtól és Hudetznétól.

— Végem van! — mondotta Herzog. — Magamra maradok s fel fog falni és „Schluss“...

— Ha más baja nem történik, ez nem a legnagyobb szerencsétlenség! — mondtam nevetve.

— Könnyü magának! — szólt savanyu ábrázattal.

*

Budapesten Ybl Miklós tervei szerint építették az Operát. A falak már csaknem készen voltak s benn nagy sereg munkás dolgozott. A földszinten egy részt szobrászműhelynek rendeztek be, ahol több művész dolgozott.

Fessler Leo szobrász Ybl meghívására jött le Bécsből. Több figurát faragott kőbe, azonkívül két muzsát az első frontra. Most a Calvin-téri nagy Neptun-kut modelljét mintázta. Ezt is Ybl tervezte.

Fessler nagytudású és finom izlésű művész volt „wienerisch“ kiejtéssel beszélt s munkaközben fekete szalonkabátot és cilinderkalapot viselt. Délelőtt tisztól este hatig egyfolytában dolgozott s akkor elment a „Bécsi sörcsarnokba“, ahol esténként megitta a maga husz-huszonöt korsó sörét. Késő éjszaka a felesége, egy művelt, csinos asszonyka jött érte és vitte haza.

Brestyánszky Béla, egy magyar, eddig Bécsben dolgozott a Hofmuseum részére és csinált több szobrot. Kedves, idősebb öreg ur volt, feltűnően hosszú orral.

Georg Mayer szintén bécsi ember volt. A bécsi akadémiát végezte, mindig jókedvű volt s nagyon szerette a szép leányokat. Huszárnál is dolgozott.

Donáth Gyula Németországban dolgozott Semper mellett, majd Münchenben Wagnmüllernél, ahonnét Bécsbe ment s a Rotunde, meg a Hofmuseum részére is készített több szobrot. Az új Opera részére a szép Pergoleset készítette. Egy muzsát is

mintázott. Vidám jóízű ember volt, köszvénye ellenére, ami miatt sokat panaszkodott. Csupa tréfa és móka volt ez az ember, aki véletlenül sem mondott igazat. Azt beszéltek róla, hogy egy ízben „igazat mondott“ és attól olyan rosszul lett, hogy nyolc napig betegen feküdt... Most is kinozta a köszvény s mankón ugrált s rossz magyarsággal adta elő mókáit.

Kávéházban ismertem meg s nyomban felkinálta a „Bruderschaftot“, ami nagyon hizelgett nekem.

— Láttam az akttanulmányodat, barátocskám — mondotta. — A Huszár, ez a tehetségtelen bika, tett rá figyelmessé... Barátocskám, ez tud csak valamicskét! — gondoltam magamban. — Ez az én emberem! Most még nem igen tudok dolgozni köszvényem miatt, hát szükségem lesz kisegítőre, mert az öreg Ybl már nagyon türelmetlen ám. A muzsa-szoborról van szó, amely már kész is, csak az a bizonyos valami hiányzik még rajta... No nézz ide!

Egy elkezdett figurát mutatott, amely nem volt egészen kifogástalan.

— A fejfel egy kis baj van. Az öregnek ugyan megfelelt, de nekem nem. Nézz ide, ilyennek gondolom — mondotta és furcsa grimaszt vágott hozzá.

— Na ezt megtudnám csinálni! — mondottam.

— Mindjárt gondoltam. Intelligens ember vagy, amint látom s holnap el is kezdheted. Van még más munka is, barátocskám. A Redut számára is kell azután egy óriási csoport, grandiózus kompozíció, már rég a begyemben hordom. Beethoven kilencedik szimfóniája és egyéb...

— Már megint össze-vissza beszélsz és hazudsz! — szolt át Fessler. — Egy szó sem igaz! Ne higgyen neki fiatalember! Már megint kisegítők kellene, te lustaság!?

— Mi közöd hozzá! — szolt dühösen Donáth.

— Ne üsd az orrod a dolgaimba, te borvirág!

— Na várj, te Hári János! Már rég kaptál verést. Ha szemtelen leszel, kapsz tőlem... — nevetett Fessler.

— Hagyj békében! Barátocskám, holnap reggel nyolckor, de egy negyedóra ide vagy oda nem számít.

— Fizetés? — kérdeztem.

— Huszonnégy.

— Eddig mindenütt harmincat kaptam.

— Nagyon szép tőled, hogy így kizsarsolsz, amiért nyomorék vagyok — mondta siránkozva. Ugy-e, a barátom vagy?

— Oh, persze... persze! Én nem uzsorázok ki senkit, de kötelezettségeim vannak.

— Jöjjön el hozzám, fiatal barátom — mondotta Fessler.

Andrassy-úti ház kapuja, Fessler Leó szobraival.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

— Ha ez huszonnégyet ígér, akkor maga negyvenet ér. Én harmincötöt adok magának!...

— Te szemét! — dühöngött Donáth. — Ismét elrontod az üzletemet! Gyere innét ebből a rablóbarlangból barátocskám! Kinn majd beszélgetünk.

— Vigyázzon, becsapja! — kiáltott utánam Fessler. Donáth már cipelt is magával.

— Csak tréfál! — szólt hozzám, mikor kimentünk. — Gondolj arra, hogy én nyomorék vagyok! De ha hosszabb ideig leszel nálam, az aranyórámat is odaadom. Régi nürnbergi munka, Sempertől kaptam, amikor elmentem tőle.

— Ezt már nem fogadom el, Donáth mester — mondtam nevetve. — Kivételesen huszonnolcért eljövök...

— Kezet rá! Ugyan nem tudom, honnét veszem elő ezt a sok pénzt!

Másnap munkába kezdtem. Donáth a hátam mögé állva dirigált, ami kezdetben zavart, de hamar megszoktam.

Két hét múlva már gipszbe is öntötték a muzsát.

Ybl mester gyakran bejött hozzánk. Impozáns külsejű ember volt, igazi művészfejjel. Donáth bemutatott neki s sokat kérdezősködött a bécsi akadémiáról. Donáth-tal szemben fölényes volt, viszont Donáth folyton hajlongva beszélt vele.

— Látod, te lusta dög, félévig bajlódtál ezzel a munkával, míg ez a fiatalember két hét alatt elkészítette s hozzá még jó is! Szégyeld magadat!

— Igenis! Szolgálatjára! Köszönök szépen. De beteg vagyok, minden tagom fáj — mondotta hajlongva.

— Amikor egészséges voltál sem csináltál semmit! — szólt Ybl nevetve.

Most a „Pásztor dal“-ra került a sor, amely a Vigadóra volt tervezve. Donáth elég jó vázlatot csinált hozzá. Egy fiatal pásztor, meztelenül, pásztorbottal a kezében. Én félnagyágú modellt csináltam róla.

Donáth ismét a hátam mögé ült s mankójával, mint karmesteri pálcával dirigált folyton.

Fessler gyakran átjött.

— Ez az én segédem lesz! Nem megmondtam! — szólt Donáthhoz. — Ha nálad készen lesz, hozzám jön...

— Egy smarnt! — kiáltott az dühösen. — Megint elrontod az üzletemet! Ha ezzel készen lesz, a szimfoniákra kerül a sor. Egész éjjel dolgozom otthon a vázlatokon... Nagyszerűek lesznek... én mondom... Azután a párisi Salonban fogom kiállítani s elnyerem velük a nagydíjat... Majd megmutatom én nektek!

— Egy szó sem igaz! — szólt Fessler nyugodtan.

— Mi? Nem igaz! Ide nézz! Ezt a gladiátort nézd. Kétszeres életnagyság! Olyan, mint egy Herkules... Most le van győzve... és itt fekszik, mint egy torony...

Lefeküdt a földre és utánozta a pózt.

— Az alak csupa fájdalom és düh. Egy elesett óriás.

— Nevettek ezen a komikus pózon, de én mohón figyeltem a furcsa pózban rejtőző művészi feladat lehetőségét.

Felkelt s kimerülten támaszkodott mankójára.

— Persze kinevettek megint!

— Egy szó sem igaz! Te és éjjel dolgozni! — mondotta Fessler. — A begyedben hordod évek óta, de sohasem lesz belőle semmi!

— Nézd, barátocskám — fordult hozzám — ezek akarnak művészek lenni! Bánom, hogy a számat kinyitottam.

— Szép elgondolás! — szoltam hozzá.

— Elgondolás? Már megvan és segíteni fogsz...

— Jó médiumot fogtál magadnak! — mondotta Fessler.

— Veled nem beszélek többé, te birka! —

Öt hét alatt elkészült a „Pásztordal“, amelyet kőbe faragtak.

— Donáth mester, most a Gladiátorra kerül a sor?

— Előbb vázlatot kell készítenem.

— De hisz már készen van!

— Persze, persze... — dadogta — de nem tetszik, másikat csinállok. Különben is nincs pénzem, hogy fizesselek.

— Akkor megyek Fesslerhez! Köszönöm a munkát és mi lesz az aranyórával? — kérdeztem nevetve.

Ijedten nyult mellényzsebébe.

— Az... az aranyóra?... Zálogba tettem... Ha pénzem lesz, kiváltom és megkapod... Becsületszavamra!

Beléptem Fesslerhez, akinek nagyszámu dekoratív megbízása volt. Gyorsan dolgozott, tervezett s én a kivitelben segítettem neki. Sokat tanultam tőle.

— Gyorsan, gyorsan — mondogatta. — Ilyen smarnnal nem szabad soká bibelődni, különben nem marad rajta haszon.

Szombaton kifizetett huszonnyolc forintot.

— Harmincötöt ígért! — mondtam.

— Azt csak úgy mondtam, a Donáth miatt — nevetett.

— Két „pengőlst“ még adok hozzá, de többet nem fizethetek.

Letelt a szabadságidőm s közöltem vele, hogy nemsokára el kell utaznom.

— Maradjon itt, nálam többet tanulhat, mint azon a buta akadémián. Azután kihez akar menni?

— Zumbuschhoz a mesteriskolára!

— Na iszen! Ehhez a „Kasperlihez“. Ez sem tud többet, mint mi. No de a Beethovenje az már valami!...

Kérvényt nyújtottam be a Ferenc József-ösztöndijra, amelyet eddig Loránffy élvezett s három évre szólott. Nagyon sokan pályáztak rá, közöttük Szécsi is.

Nagyon meglepett, amikor hivatalos értesítést kaptam, hogy a díjat, évi négyszázhusz forintot, nekem ítéltek oda.

Igy hát tanulmányaim újabb három évre biztosítva voltak. Odahaza kifizettem az adósságot keresetemből, különben nem történt semmi különös. Marcsa dolgozott tovább csendes megadással, de gyakran panaszkodott szivdobogása miatt. Udvary tovább kurizált a maga módja szerint s esténként órák hosszat üldögélt nálunk s segített pamutot, cérnát gombolyítani.

Friedmann urat többször felkerestem. Fia magas állásba jutott bankjukban s rávette apját, hogy végleg abba hagyja eddigi mesterségét.

— Már ugy sem sokat ért az egész mesterség! — mondotta. — Lekoptattam a lábamat a sok lótás-futásban. A belső városrészekben betiltották a verklizést, a külvárosokban meg nem lehet vele sokat keresni. Legyen meg a fiam öröme — gondoltam magamban. — Valamicskét félre is raktam, mi gondom lesz! Ugy élek, mint az Isten Franciaországban... A verkleimet bérbe adtam. Az egyik bérlő fizetett, a másik nem. Mba, még mindig jobban jártam, mintha eladtam volna, mert mit kaptam volna azokért az öreg kasztnikért! Ha nem kapok köszvényt, még nem hagytam volna abba a mesterséget, de két mankón bicegjek... Mba! Ha jobban érzem magamat, elbicegek hozzátok... „Elsmuzolok“ az anyáddal, meg a Marcsával, persze legtöbbször rólad beszélünk... Persze, hogy szidunk téged, no meg én is szapullak... Marcsa, az aranyos, tartsa meg az Isten egészségben, nagyon büszke rád... Finom „bocher“ is vagy ám!... Megérdemled!... A nővéred azonban nem tetszik nekem. Nem egészséges az a leány és tönkre fog menni a gép mellett... Férjhez kellene adni minél előbb... Meddig tart, amig hazakerülsz?

— Az ösztöndijam három évre szól s azután a saját lábamon is megélhetek már...

— Három év! Ezt nem bírja ki az a szegény lány...

— Tanulmányaimat nem szakíthatom félre, különben semmi sem lesz belőlem...

— Akkor férjhez kell mennie. Majd keresek valakit részére.

— Nem bízom benne, mert véleményem szerint szerelem nélkül nem fog férjhez menni.

— Szerelem? Mba! Ez nálunk zsidóknál rendesen a házasság után szokott bekövetkezni. Százan és ezren házasodnak

olyan párok, akik a házasság előtt alig ismerték egymást. Tisztességes ember-e az illető, azon mulik minden . . . Ezek a házasságok csaknem kivétel nélkül boldogok. Gyermekük születnek és nincs semmi baj! Mi van Lönhoffal? Azt hiszem, Marcsa szereti őt és a legény is bele van habarodva egy kicsit. . . Ugyan „goj“, de tisztességes és rendes ember.

— Én is észrevettem, de Lönhoff filozófus és platonikus.

— Platonikus? Hát az mi fán terem?

— Olyan ember, aki szerelmes, de nem házasodik.

— Ugy! Na dann kann er mir gestohlen werden! Akkor más után kell néznom . . . Van itt egy jelöltem, özvegy ember . . . fess legény . . . harmincegyéves s van egy kis jólmenő lisztüzlete. Marcsának is van valami kis hozománya s meg lehet csinálni a „sidach“-t . . . A legénnyel még egyelőre nem lehet beszélni, mert egyévi házassága után csak nemrég vesztette el a feleségét, de nem is olyan nagyon sürgős a dolog . . . Ha megismerik egymást, azt hiszem, tetszeni fognak egymásnak.

— Szivemből kívánom, hogy így legyen!

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

